

VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS

2021

„Látni, amit mindenki lát, és gondolni, amit még senki sem gondolt.”

Szent-Györgyi Albert

VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS

2021

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

ISSN 2560-1261 (nyomtatott)

ISSN 2560-127X (on-line)

A Versenyképességi jelentés célja, hogy átfogó és hiteles képet adjon Magyarország versenyképességének olyan dimenzióiról, amelyekre a jegybank hagyományos makrogazdasági elemzéseiben kevesebb fókusz esik, noha meghatározó szereppel bírnak a gazdasági folyamatok alakulása szempontjából. A Magyar Nemzeti Bank 2016-ban jelentette meg a Versenyképesség és növekedés című könyvet a hazai versenyképességi folyamatok elemzése és a továbblépési lehetőségek feltárása céljából, majd a 2019 elején közzétett Versenyképességi program részletes helyzetelemzés mellett konkrét javaslatokat is tett a versenyképességi fordulathoz szükséges főbb beavatkozási területeken. A Versenyképességi jelentés a könyvben lefektetett elvek és a jegybanki versenyképességi programban azonosított strukturális területek és javaslatok mentén vizsgálja és értékeli hazánk versenyképességi pozícióját.

A versenyképesség alatt a gazdaság hosszú távú teljesítményét meghatározó tényezők összességének színvonalát értjük, amelyek kiterjednek többek között a termelékenységre, az emberi erőforrás mennyiségére és minőségére, a technikai haladásra, a szabályozói környezetre, a vállalkozói attitűdre, a finanszírozási lehetőségekre, valamint a társadalmi és környezeti fenntarthatóságra. A versenyképességet nemzetközi összehasonlításban vizsgáló felmérésekhez hasonlóan a jelentés számos dimenziót vizsgál, és a számszerű eredmények mellett tartalmazza azok elemzését és értékelését is (időbeli és nemzetközi összehasonlításban).

A Versenyképességi jelentés Baksay Gergely, Közgazdasági elemzésekért és versenyképességért felelős ügyvezető igazgató általános irányítása alatt készült. A Versenyképességi jelentés elkészítésében a Költségvetési és versenyképességi elemzések igazgatóság, a Közgazdasági előrejelzés és elemzés igazgatóság, a Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóság, a Monetáris politika és pénzügyi elemzés igazgatóság, a Digitalizációs igazgatóság, a Hitelösztönzők igazgatóság, a Biztosítás- és pénztárfelügyeleti igazgatóság, a Fenntartható pénzügyekért és felügyeleti koordinációért felelős igazgatóság, a Pénzügyi infrastruktúrák igazgatóság, a Strukturált finanszírozás stratégiai igazgatóság, a Társadalmi kapcsolatokért felelős igazgatóság, valamint a Budapesti Értéktőzsde munkatársai vettek részt.

A Versenyképességi jelentés készítése során a 2021. augusztus 15-ig rendelkezésre álló adatokat vettük figyelembe. A vizsgált mutatók egy részének esetében eddig az időpontig csupán a 2019. évre vagy korábbra vonatkozó adatok voltak elérhetőek, így a koronavírus-járvány 2020-ban jelentkező hatásai csak részben szerepelnek az adatokban. A jelentésben szereplő mutatószett módosítására sor kerülhet a jövőben, tekintettel a Világbank Doing Business rangsorának várható megszűnésére.

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	7
2. A Versenyképességi jelentés keretei	9
2.1. A Versenyképességi jelentés célja	9
2.2. Magyarország versenyképességi helyzetének rövid összefoglalása	12
2.3. Szükséges továbblépési irányok	16
2.4. MNB Versenyképességi Index 2021	19
3. A makrogazdaság helyzete és a versenyképességi rangsorok eredményei	23
3.1. Magyar makrogazdasági környezet	23
3.2. Nemzetközi versenyképességi rangsorok eredményei	28
4. Versenyképességi indikátorok	33
4.1. Új pénzügyi modell	33
4.2. Háztartási megtakarítások aktivizálása	44
4.3. Kkv stratégia	48
4.4. Külgazdaság és gazdaság szerkezet	55
4.5. Munkaerőpiac	61
4.6. Területi és társadalmi felzárkózás	69
4.7. Családbarát program	76
4.8. Egészséges társadalom	82
4.9. Tudásalapú társadalom	92
4.10. Kutatás-fejlesztés és innováció	101
4.11. Állami hatékonyság	107
4.12. Modern infrastruktúra	113
4.13. Versenyképes energiafelhasználás	118
4.14. Zöld gazdaság	122

1. Vezetői összefoglaló

A Magyar Nemzeti Bank Versenyképességi jelentésének célja, hogy átfogó és objektív képet nyújtson Magyarország versenyképességéről. A gazdaságtörténeti tapasztalatok szerint a fejlett országokhoz történő sikeres felzárkózáshoz nélkülözhetetlen a hosszú távon évi legalább 2-3 százalékpontos növekedési többlet. Magyarország a 2010 utáni átfogó és mélyreható gazdasági reformoknak köszönhetően 2013-tól egyensúlyi növekedési pályára állt. 2013 és 2019 között hazánk 3,8 százalékos átlagos GDP-növekedést ért el, ami 2 százalékponttal meghaladta az uniós növekedés átlagát, miközben az ország pénzügyi egyensúlya is erősödött. A 2010-es évtized így az elmúlt évszázad legsikeresebb periódusának tekinthető. 2020-ban a koronavírus-járvány kitörésekor a hazai gazdaság szilárd alapokkal rendelkezett, így a járvány okozta rendkívüli válsághelyzetben is folytattuk a felzárkózást az Európai Unióhoz. A tartósan sikeres felzárkózáshoz azonban további reformok, teljes versenyképességi fordulat szükséges. A 2015 óta tartó jegybanki versenyképességi elemző munka részeként 2019-ben az MNB megjelentette a *Versenyképességi program 330 pontban* c. kiadványát annak érdekében, hogy támogassa a sikeres felzárkózáshoz szükséges versenyképességi fordulatot. E fordulat előrehaladásának követésére és számszerű értékelésére az MNB 2019-ben létrehozta saját versenyképességi mérőrendszerét, amely két elemből áll. A mérőrendszer egyik pillérét a *Versenyképességi tükör* alkotja, amely az MNB 330 javaslatának megvalósulását méri. A mérőrendszer másik pillérének a *Versenyképességi jelentés* célja az, hogy a korábban lefektetett elvek mentén objektíven elemezze és értékelje hazánk versenyképességi pozícióját európai uniós összehasonlításban.

Az MNB Versenyképességi jelentése 159 versenyképességi mutató segítségével olyan, a gazdasági folyamatokat hosszú távon meghatározó dimenziókat is vizsgál, amelyekre a jegybank hagyományos makrogazdasági és pénzügyi elemzéseiben kevesebb fókusz esik. A 2021-es Versenyképességi Index eredményei alapján Magyarország a 18. helyen végzett az Európai Unió 27 országának versenyképességi rangsorában, továbbra is megelőzve a visegrádi versenytársaink átlagát. A versenyképesség elemzése a jegybank számára kulcsfontosságú, mert az alapvetően határozza meg a gazdaság hosszú távú növekedési potenciálját. A versenyképesség és a hosszú távú fenntarthatóság egymással szorosan összefüggő fogalmak, a gazdasági-társadalmi fejlődést szem előtt tartva ugyanis csak az lehet versenyképes, ami hosszú távon fenntartható és fordítva. A fejlett országoknál magasabb gazdasági növekedés önmagában nem elegendő, a versenyképesség javításával ugyanis a fenntartható fejlődésnek is előtérbe kell kerülnie, a gazdasági és a társadalmi tényezők mellett figyelembe véve a környezeti szempontokat is. A kiadványban vizsgált strukturális területek és tényezők közép- és hosszú távon egyaránt befolyásolják a gazdasági szereplők fogyasztási, megtakarítási és beruházási döntéseit, a gazdaság potenciális növekedését, a pénzügyi egyensúlyt és mindezeket keresztül az elvárt hozamokat, az árszínvonalat és az inflációt is. Az átfogó és objektív helyzetértékelés érdekében a *Versenyképességi jelentésben* a versenyképességi mérőszámok széles köre megjelenik. A *Versenyképességi jelentés* előző, 2020-as publikálásához képest a korábbi Modern infrastruktúra és hatékony energiafelhasználás fejezet a jelenlegi kiadványban három fejezetben jelenik meg: Modern infrastruktúra, Versenyképes energiafelhasználás és Zöld gazdaság. Elemzésünk alapvetően 2020. évi adatokra épül, azonban számos mutató esetében csak korábbi adatok állnak rendelkezésre, így esetükben nem jelenik meg a koronavírus-járvány hatása.

Magyarországon az elmúlt évtizedben kialakultak a versenyképességi fordulathoz szükséges makrogazdasági feltételek. A 2010-es költségvetési, valamint a 2013-as monetáris politikai fordulat megteremtette az egyensúlyi felzárkózás feltételeit. Az elmúlt években erősödött a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitása, nőtt a hitelezési aktivitás, diverzifikálódott a tőkepiac és folytatódott a hazai lakossági tulajdon részarányának növekedése az államadósságon belül. Mindezt az MNB célzott programjai (Növekedési Hitelprogram, Növekedési Kötvényprogram, Önfelfinanszírozási program) érdemben támogatták. A vállalatok adó- és adminisztratív terheinek csökkentése, valamint a kedvező monetáris kondíciók hozzájárultak a kkv szektor termelékenységének számottevő emelkedéséhez. A munkát terhelő adók jelentős csökkentése és az egyéb kormányzati intézkedések egyszerre ösztönözték a munkaerőpiac keresleti és kínálati oldalát. Ennek köszönhetően 2019-ben Magyarországon lényegében megvalósult a teljes foglalkoztatás, amely az elmúlt években dinamikus bérkiáramlással és a nettó pénzügyi vagyont jelentős emelkedésével párosult. A demográfiai folyamatok terén pozitív fejlemény, hogy a termékenységi ráta emelkedett, amihez a családtámogatási rendszer támogatási elemeinek bővítése és növelése

is hozzájárult. Az e-közigazgatás kiépítése folyamatosan zajlik, és az új technológiák – online pénztárgép, EKÁER, online számlázás, e-szja – hozzájárultak az adóelkerülés csökkenéséhez.

Az elmúlt évtized kedvező folyamatainak köszönhetően így 2020-ban, a koronavírus-válság kirobbanásakor hazánk stabil gazdasági alapokkal rendelkezett. A gazdaság erős kiinduló helyzete, valamint a kormány és a jegybank célzott gazdaságvédelmi és -újraindítási intézkedései (például bértámogatási programok, hiteltörlesztési moratórium, Növekedési Hitelprogram Hajrá!) következtében a magyar gazdaság 2020-as visszaesése az európai uniós átlagnál enyhébb volt. A pénzügyi rendszer stabil maradt, a magánszektor hitelállománya európai összehasonlításban is kimagasló mértékben tovább bővült. A magyar vállalkozások a koronavírus-járvány okozta kedvezőtlen gazdasági hatásokkal szemben is ellenállónak bizonyultak, amit a több európai országban is végig söprő csőd hullám elmaradása mutat. A munkaerőpiac esetében a koronavírus-válság enyhén megtörte a korábbi évek dinamikus javuló folyamatait, azonban a járvány hatásai jóval mérsékeltebbek voltak, mint a 2008-2009-es pénzügyi világválság idején. A koronavírus-járvány rávilágított továbbá számos területen a további erőfeszítések és fejlesztések szükségességére, különösen az egészségügy, a digitalizáció és az innováció esetében.

Több területen továbbra is jelentős előrelépési tartalékok azonosíthatók, melyek felszabadítása támogatná a versenyképességi fordulat megvalósulását, és ezáltal a sikeres felzárkózást. A magyar konvergencia fenntartásának szükséges feltétele a hatékony és stabil banki finanszírozás biztosítása, valamint a háztartási megtakarítások magas szinten tartása, ami az államadósság finanszírozását is kiszámíthatóvá teszi. A hazai bankrendszer eszközarányos működési költségei továbbra is kimagaslóak az Európai Unióban, ezért a lakossági hitelek kamatfelárai nemzetközi összevetésben magasak. A digitalizáció fejlesztése javítaná a pénzügyi közvetítőrendszer költséghatékonyágát és árazását. A hatékonyabb tőkeallokációt emellett a vállalati kötvény- és részvénytőkepiac további fejlesztése támogathatja. A kedvező tendencia ellenére a hazai kkv szektorban jelentős fejlesztési potenciál rejlik, melynek felszabadítására a fejlett digitális technológiák használatával, a zöldebbé válással és az export hazai hozzáadott értékének növelésével van esély. A sikeres felzárkózáshoz elengedhetetlen a megfelelő mennyiségben és minőségben rendelkezésre álló humán tőke folyamatos biztosítása, amit a munkapiac nemzetköziesedése és a kedvezőtlen demográfiai trendek egyre nagyobb kihívás elé állítanak. Ezért rövid távon kiemelten fontos a munkaerőpiac rejtett tartalékainak kiaknázása például az atipikus foglalkoztatási formák ösztönzésével. Az aktivitás és a munkatermelékenység növeléséhez hosszú távon a lakosság egészségügyi állapotának javítása, a munkaképes korú népesség növekedését biztosító demográfiai fordulat és a modern kor kihívásainak megfelelő oktatási rendszer járul hozzá. Az állami szektor a közigazgatás teljeskörű elektronizálásával, az adminisztrációs költségek további csökkentésével, a gazdaság fehérítésével, valamint a modern infrastruktúra, a hatékony energiafelhasználás és a zöld gazdaság biztosításával járulhat hozzá nemzetgazdasági termelékenységünk hosszú távú emelkedéséhez.

2. A Versenyképességi jelentés keretei

2.1. A VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS CÉLJA

A Magyar Nemzeti Bank 2013 óta a törvényi felhatalmazásával összhangban, a korábbinál szélesebb látókörrel végzi a munkáját, amelynek részét képezi a versenyképesség elemzése is. Az elsődleges mandátum, az árstabilitás elérése és fenntartása, illetve a pénzügyi stabilitás biztosítása mellett a jegybank törvényi feladata az is, hogy – a rendelkezésére álló eszközökkel – támogassa a kormány gazdaságpolitikáját. 2021. augusztus 2-től továbbá a jegybank tevékenysége a környezeti fenntarthatóság előmozdításának támogatásával bővült, amivel az MNB az első zöld mandátummal rendelkező európai jegybankként támogatja a pénzügyi rendszer, és ennek révén a teljes gazdaság klímabarát átállását. Magyarország 2013-ban egyensúlyi felzárkózási pályára állt és 2020-ig az elmúlt évszázad legsikeresebb periódusát tudhatja maga mögött. A globális koronavírus-válság következtében a magyar gazdaság – európai uniós átlagot előtte érdemben meghaladó – növekedési pályája átmenetileg lassult, azonban a hazai GDP visszaesése mérsékeltebb volt, mint az Európai Unió átlaga. Így hazánk Unióhoz mért relatív fejlettsége tovább emelkedett 2020-ban. A válság előtti stabil fundamentumoknak, a sikeres védekezésnek és a gyors oltási programnak köszönhetően a magyar gazdaság már 2021 második negyedévében elérte a válság előtti szintet, és tovább erősödhet a felzárkózás. A magyar gazdaság fenntartható felzárkózásának feltétele azonban, hogy a fejlett országokhoz képest vett növekedési többlete hosszú távon ismét legalább 2-3 százalékpont legyen.

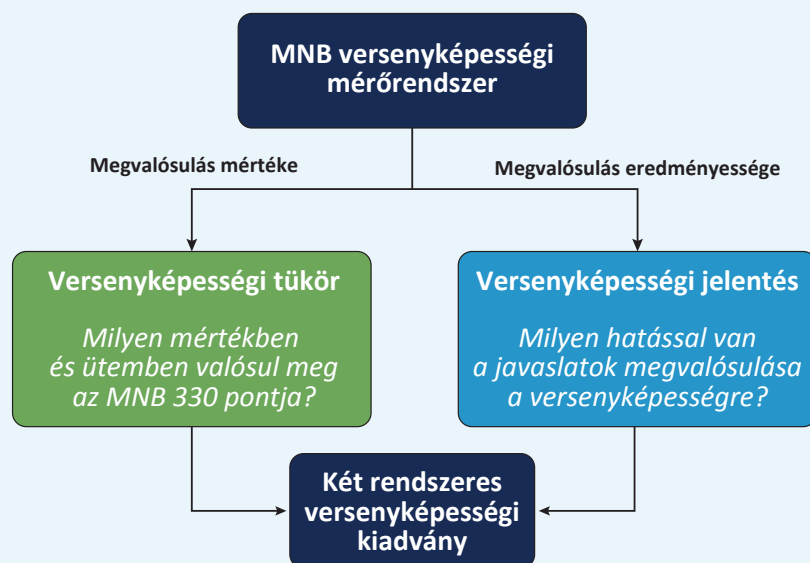
Az MNB elemzése alapján a fenntartható felzárkózás elengedhetetlen feltétele továbbra is a versenyképességi fordulat megvalósulása hazánkban. Az MNB több kiadványában is tett már javaslatokat arra vonatkozóan, hogy milyen intézkedések megvalósítása szükséges ahhoz, hogy hazánk versenyképessége érdemben javuljon. A 2016-ban megjelent *Versenyképesség és növekedés* című monográfia 50 javaslatot tartalmazott. Ezt követően az MNB 2018 nyarán terjesztette be a Versenyképességi Tanács elé az újabb, immár összesen 180 javaslatot tartalmazó műhelymunkáját. A versenyképességi munka következő lépéseként 2019 februárjában jelent meg a 330 pontot tartalmazó *Versenyképességi program*, amely a korábbi kiadványok eredményeire építve 12 területen fogalmazott meg javaslatokat.

Az MNB versenyképességi visszamérő rendszere két, évente megjelenő kiadvány segítségével értékeli a versenyképességi fordulat előrehaladását (2.1. ábra):

- A **Versenyképességi tükör** azt vizsgálja, hogy az MNB által tett 330 versenyképességi javaslat mekkora része valósult meg. A kiadvány nyomon követi a *Versenyképességi program*ban vizsgált területeken megfogalmazott javaslatokat, és bemutatja, hogy milyen intézkedések történtek. A *Versenyképességi tükör* eddig két alkalommal, 2019 és 2020 őszén jelent meg.
- A **Versenyképességi jelentés** a legfontosabb versenyképességi mérőszámokat mutatja be objektíven. Ez a kiadvány 2017-ben jelent meg először, és több mint 100 strukturális mutatót vizsgált. Második alkalommal 2020 nyarán került publikálásra a jelentés, immáron több mint 150 – 95 százalékból objektív – indikátor bemutatásával. A *Versenyképességi jelentés* arra törekszik, hogy minél nagyobb arányban tényszerű mutatókra építve mutassa be hazánk versenyképességi helyzetét európai összevetésben. A *Versenyképességi jelentés* kiemelt célja, hogy bemutassa, mely versenyképességet meghatározó tényezőkben, mutatókban sikerült javulnia Magyarországnak az elmúlt évek során, illetve hol azonosíthatók nagyobb kihívások, illetve növekedési potenciálok a régiós és uniós versenytársakkal összevetve.

Az MNB *Versenyképességi jelentésének* célja, hogy átfogó és objektív képet adjon Magyarország versenyképességéről. A kiadvány olyan dimenziókat is részletesen vizsgál, amelyekre a jegybank hagyományos makrogazdasági elemzéseiben kevesebb fókusz esik, noha meghatározó szereppel bírnak a – főként a hosszabb távú – gazdasági folyamatok alakulásában. Ezek az alapvetően strukturális jellegű területek és tényezők befolyásolják a gazdasági szereplők fogyasztási, megtakarítási és beruházási döntéseit, a pénzügyi egyensúlyt, a gazdaság potenciális növekedését, illetve mindezeket keresztül az elvárt hozamokat, az árszínvonalat és az inflációt is. Elemzésünk alapvetően 2020. évi adatokra épül, azonban számos mutató esetében csak korábbi adatok állnak rendelkezésre, így esetükben nem jelenik meg a koronavírus-járvány hatása.

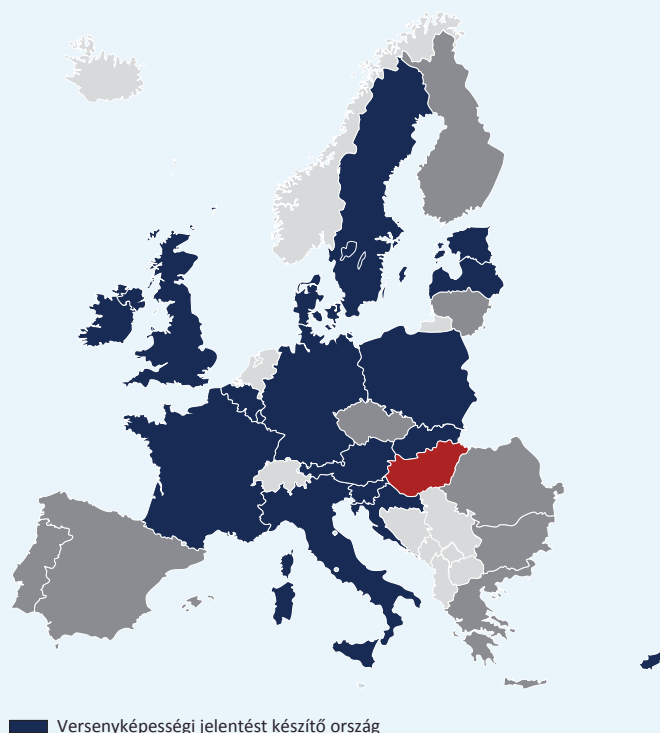
2.1. ábra
Az MNB Versenyképességi mérőrendszerének elemei

Forrás: MNB.

Az MNB versenyképességi kiadványai nemzetközi összehasonlításban is széleskörűek és összetettek, mivel túllépnek a makrogazdasági aspektuson és részletes elemzéseket is tartalmaznak. Jelenleg az Európai Unióban 18 ország, valamint az Egyesült Királyság készít különböző formában nemzeti versenyképességi jelentést (2.2. ábra). A nemzetközi versenyképességi jelentések a legtöbb esetben makrogazdasági mutatókra koncentrálnak, továbbá elemzés helyett alapvetően csak a mutatókra fókuszálnak. Emellett egyes nemzetközi szervezetek (például OECD, IMF, Európai Bizottság) a helyzet-elemzésen felül ajánlásokkal is élnek az adott országok működésével kapcsolatosan, illetve bizonyos esetekben követik is e javaslatok megvalósulását.

2.2. ábra
Versenyképességi jelentést készítő országok az Európai Unióban

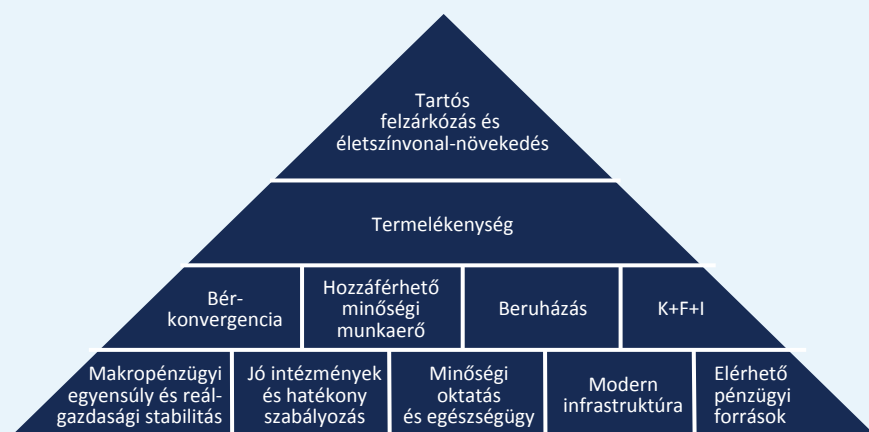
Forrás: MNB-gyűjtés.

Az MNB Versenyképességi jelentésének módszertana

Az MNB megközelítése szerint egy nemzetgazdaság akkor számít versenyképesnek, ha a rendelkezésére álló erőforrásait optimálisan hasznosítja a lehető legmagasabb szintű, de még fenntartható jólét elérése érdekében. Azonban ahogy a sikeres gazdasági felzárkózásnak sincsen univerzális receptje, úgy a versenyképességnek sincsen általános, mindenki által egységesen elfogadott pontos definíciója. Egyes országokban a versenyképesség javulása a reálgazdaság gyorsabb növekedését vonja maga után, másutt inkább a világgazdasági vezető szerep fenntartását és a minőségi jellemzők (életminőség, társadalmi és környezeti fenntarthatóság) javulását eredményezi. Az alapvető tényezők egy részének szükséges és előnyös jellegéről azonban konszenzus áll fenn (2.3. ábra). A versenyképes gazdasági működéshez elengedhetetlenek a szilárd alapok, mint a stabil makrogazdaság és pénzügyi közvetítőrendszer, a hatékony állami működés, a megfelelő színvonalú infrastruktúra, a kedvező demográfiai folyamatok, az erős hazai vállalati szektor, a rugalmas munkaerőpiac, illetve a minőségi oktatás és egészségügyi ellátás. Ezekre építve lehet olyan jól működő és kiszámítható üzleti környezetet kialakítani, amely ösztönzi a beruházásokat és az innovációt, és ami a szakképzett munkaerő megbecsülésén keresztül elvezethet a termelékenység növekedéséhez és a tartós gazdasági felzárkózáshoz.

2.3. ábra

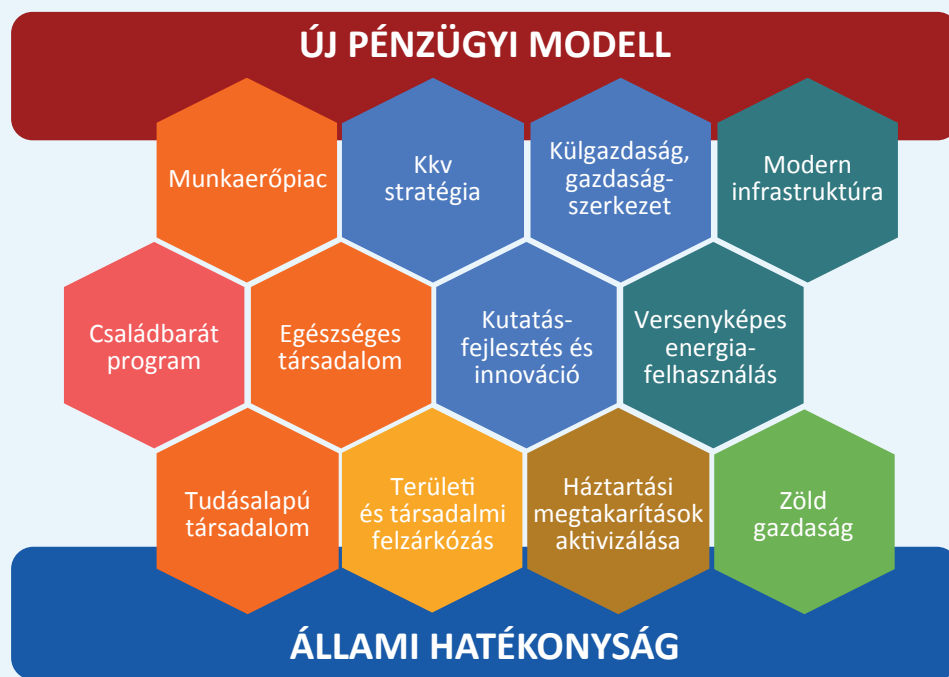
A versenyképesség stilizált struktúrája, alapjai és céljai

Forrás: MNB.

A *Versenyképességi jelentés* immáron 14 területen vizsgálja Magyarország versenyképességi helyzetét nemzetközi összehasonlításban (2.4. ábra). A 2020-as kiadvánnyal összevetve a korábbi *Modern infrastruktúra és hatékony energiafelhasználás* fejezet a jelenlegi kiadványban három fejezetben jelenik meg: *Modern infrastruktúra*, *Versenyképes energiafelhasználás* és *Zöld gazdaság*. A zöld gazdaság a korábbi elemzésekben is szerepelt több mutató vizsgálatán keresztül, azonban a jelenlegi jelentésben külön fejezetben és kibővített indikátorkészlettel mutatjuk be a területet, hangsúlyozva a környezeti fenntarthatóság egyre nagyobb jelentőségét. A jelentés szerkezete továbbra is összhangban van a *Versenyképességi program* által bemutatott területekkel, amelyeket kiegészít egy makrogazdasági folyamatokat és a főbb nemzetközi versenyképességi rangsorok eredményeit összefoglaló fejezet. A *Versenyképességi jelentés* emellett bemutatja, hogy mely területeken sikerült előrelépést elérni a *Versenyképességi program*ban bemutatott állapothoz képest. A változás, a magyar versenyképességi tényezők korábbi állapotukhoz képesti elmozdulása legalább olyan fontos, mint a nemzetközi versenytársainkhoz képesti pozíció vizsgálata. A korábbi *Versenyképességi jelentések*hez hasonlóan a kiadvány középpontjában Magyarország áll, amely az Európai Unió országaival és azon belül is kiemelten a visegrádi országokkal kerül összehasonlításra. A jelenlegi kiadványban az Európai Unió átlagát az Egyesült Királyság nélkül, 27 országra mutatjuk be, azonban amennyiben elérhetőek az adatok, az Egyesült Királyságot is feltüntetjük az uniós összehasonlítást mutató ábrákon. Mind az EU, mind a V3 országok átlaga alapvetően súlyozatlan számtani átlagként szerepel az elemzésben. Az MNB fontosnak tartja, hogy ne csupán a fejlődés eredményeit foglalja össze, hanem objektív módon rámutasson a fejlesztésre szoruló területekre is. Az MNB Versenyképességi mérőrendszerének részletes bemutatása a *Versenyképesség mérésének módszertana* című, 2019-ben megjelent kiadványban olvasható.

2.4. ábra
A Versenyképességi jelentésben lefedett területek

Forrás: MNB.

2.2. MAGYARORSZÁG VERSENYKÉPESSÉGI HELYZETÉNEK RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA

Magyarországon az elmúlt egy évtizedben kialakultak a versenyképességi fordulathoz szükséges makrogazdasági feltételek, így 2020-ban, a koronavírus-járvány kitörésekor a hazai gazdaság szilárd alapokkal rendelkezett. 2010 óta a költségvetési, majd 2013-tól a monetáris politikai fordulat megteremtette az egyensúlyi növekedés feltételeit. Ennek köszönhetően a magyar gazdasági növekedés 2013 és 2019 között folyamatosan, átlagosan 2 százalékponttal meghaladta az Európai Unió átlagát, így hazánk az egyensúlyi felzárkózás útjára lépett. A hazai gazdaság az előző évtizedben megteremtett stabil alapoknak és a válságintézkedéseknek köszönhetően 2020-ban a koronavírus-járvány okozta rendkívüli válsághelyzetben is folytatta felzárkózását az Európai Unióhoz. A tartósan sikeres felzárkózáshoz azonban teljes versenyképességi fordulat szükséges. Az alábbiakban összefoglaljuk a jelentés által tárgyalt területeken elért legfőbb eredményeket.

Az elmúlt években erősödött a hazai pénzügyi rendszer stabilitása, nőtt a hitelezési aktivitása és jövedelmezősége, miközben diverzifikálódott a tőkepiac, valamint emelkedett az államadósságon belül a hazai lakossági tulajdon aránya. Az elmúlt években a nemteljesítő hitelek aránya jelentősen mérséklődött és 2019 őszére az MNB által is kívánatosnak tartott 5 százalékos szint alá csökkent, miközben a bankrendszer tőke megfelelése tovább emelkedett. A hitelállomány 2017-től számottevő mértékben, egészséges szerkezetben bővült, amin belül a vállalati hitelezést nagymértékben támogatták a jegybanki programok (alacsony kamatkörnyezet, NHP konstrukciók), míg a háztartási hitelezés esetében kedvező fordulatot jelentett a családtámogatási programok (pl. CSOK, babaváró hitel) bevezetése és a fogyasztóbarát termékek térnyerése. 2020-ban, a koronavírus-járvány kitörésekor a korábbi évek eredményes működésének, valamint a szabályozói lépéseknek köszönhetően a hazai bankrendszer egészséges szerkezetben növekvő hitelállománnyal és magas tőketartalékokkal rendelkezett. A jegybanki és állami hitelprogramok, valamint a fizetési moratórium következtében európai összehasonlításban is kimagasló mértékben bővült a magánszektor hitelállománya, így annak GDP-arányos szintje 2020 végére már meghaladta a 35 százalékot. A járványhelyzet hatására a bankrendszer működési bevételei mérséklődtek, míg a kockázati költségei emelkedtek, azonban a szektor jövedelmezősége továbbra is az európai országok élmezőnyébe tartozik. A pénzügyi szektorban látott kedvező folyamatok mellett az elmúlt években hazánk makropénzügyi sérülékenysége is nagymértékben csökkent a belföldi finanszírozás 2011 utáni tudatos erősítése következtében. A lakosság állampapír-állománya 2010 óta több mint megtízszereződött, amihez jelentősen hozzájárult a MÁP+ 2019. júniusi bevezetése. A MÁP+ sikerét jelzi, hogy

kereslete a koronavírus-járvány alatt is erős maradt, és 2020 év végére állománya meghaladta az 5200 milliárd forintot. Az MNB Növekedési Kötvényprogramja sikeresen járult hozzá a vállalati forrásbevonás sokoldalúbbá tételéhez, és hatására a hazai vállalatikötvény-piac mérete a GDP 1 százalékáról 3,2 százalékra nőtt az elmúlt években. A Budapesti Értéktőzsde 2015-ben került ismét hazai tulajdonba, amivel nagyobb tér nyílik a hazai tőkepiac fejlesztésére és a sikeres tőzsdei bevezetések számának növelésére. Az elért eredmények ellenére a hazai pénzügyi közvetítés hiányosságai közé sorolható továbbra is az alternatív finanszírozási csatornák mérsékelt szerepe és egyes társadalmi csoportok alacsony pénzügyi bevonódása, illetve érdemi előrelépési lehetőségek vannak még a digitalizáció és a FinTech ökoszisztéma esetében is.

A vállalati dualitás jelentősen oldódott az utóbbi években Magyarországon, ami fenntarthatóbbá teszi a magyar gazdaság növekedését. A magyar kkv-k 2010 és 2018 között jelentős felzárkózást hajtottak végre azzal, hogy relatív termelékenységük 12 százalékpontot közeledett a nagyvállalatokéhoz, ezzel hazánkban nemzetközi viszonylatban is az egyik legnagyobb felzárkózás ment végbe. A szektorban kibontakozó pozitív trendekhez az elmúlt években érdemben hozzájárultak a kedvező hitelezési kondíciók, a vállalati adók csökkentése, a jegybank Növekedési Hitelprogramjai, az uniós források felhasználása, a beáramló működőtőke másodkörös hatásai, illetve a hitelmoratórium. A kkv-k relatív felzárkózási folyamatához hozzájárul a tőkemélyülés, azaz a beruházási ráta folyamatosan magas szintje. A magyar vállalati beruházási ráta 2019-ben az ír és a cseh után a harmadik legmagasabb volt az EU-ban. Az export továbbra is koncentrált tevékenység Magyarországon, azaz a kkv-k közül csak kevés exportál, ugyanakkor az exportáló kkv-k aránya kedvezőbb képet mutat Magyarországon, mint a visegrádi régió átlaga. Itthon a kkv-k több mint 6 százaléka exportál, míg a többi visegrádi országban jellemzően 1,5 százalékpontnyival kevesebben lépnek ki a külföldre. Kedvező folyamat, hogy a koronavírus-járvány okozta negatív gazdasági hatásokkal szemben is ellenállónak bizonyultak a magyar vállalkozások, amit jól mutat az, hogy nem emelkedett a csődök száma itthon.

Az eredményes gazdaságpolitikának köszönhetően az elmúlt években lényegében megvalósult a teljes foglalkoztatottság Magyarországon, amelytől a koronavírus-válság idején csak kismértékben távolodott el a munkapiac. 2010 és 2019 között a hazai foglalkoztatási ráta az harmadik legjelentősebb emelkedést mutatta a 15–64 évesek körében az Európai Unióban, amivel párhuzamosan a munkanélküliség is számottevő mértékben csökkent, továbbá a bérek is érdemi bővülést mutattak. Mindezek eredményeként megközelítettük a teljes foglalkoztatást, és a munkaerőpiac jelentősen támogatta a gazdasági növekedést. 2020-ban, a koronavírus-járvány okozta válság azonban enyhén megtörte a stabilan javuló kedvező folyamatokat. A vállalatok a csökkenő kereslet következtében főként a foglalkoztatottak munkaidejének mérséklésével és – kisebb mértékben – elbocsátásokkal alkalmazkodtak. A munkaerőpiaci alkalmazkodás ellenére a magyar foglalkoztatási ráta a rangsor közepmezőnyében, míg a munkanélküliségi ráta az ötödik legalacsonyabb helyen alakult 2020-ban az Európai Unióban, a munkaerőpiac feszessége pedig összességében átmenetileg enyhült. A munkaerőpiacon kevésbé aktív társadalmi csoportok továbbra is jelentős tartalékot jelentenek a foglalkoztatásban. Az átlagbérek emelkedése folytatódott 2020-ban, bár a korábbi évek növekedési üteménél alacsonyabb, de az uniós átlagot meghaladó mértékben. Az elmúlt évtized kedvező gazdasági folyamatai és fejlesztési programjai ellenére továbbra is jelentős területi különbségek figyelhetők meg hazánkban a főváros dominanciájával. A jövedelmi és vagyoni különbségek terén azonban Magyarország hagyományosan az alacsonyabb egyenlőtlenségű országok közé tartozik globális és európai uniós összehasonlításban is.

Magyarországon az elmúlt időszakban javuló demográfiai folyamatokat figyelhattunk meg. A termékenységi ráta a 2011. évi történelmi mélypontot jelentő, 1,2-es értékhez képest jelentősen, 1,5-re emelkedett, megközelítve az uniós átlagot. A ráta emelkedéséhez a 2010 utáni bőkezű családpolitikai intézkedések is hozzájárulhattak. A termékenységi arányszám azonban továbbra is alacsonyabb a népesség reprodukciójához szükséges 2,1-es értéknél. 2016 és 2019 között a termékenységi ráta stagnálását a születésszám csökkenése kísérte, amit a szülőképes korú nők létszámának jelentős mérséklődése okozott. Kedvező fejlemény ugyanakkor, hogy 2020 során 92 ezer gyermek született hazánkban, ami 3 ezer fővel meghaladja a 2019. évi értéket. A várható élettartam az elmúlt évtizedekben jelentősen emelkedett Magyarországon, 2020-ban azonban a koronavírus-járvány következtében csökkent, így továbbra is van még tér az emelkedésében az uniós és a régiós átlaghoz képest is. Magyarországon nemzetközi összehasonlításban az egyik legmagasabb a családtámogatásokra fordított kiadások összege. Az anyák születést követő munkaerőpiaci helyzete azonban nehezebb az uniós átlagnál, mivel továbbra is alacsony az atipikus foglalkoztatás elterjedtsége és a kisgyermekkorú nevelésben részt vevők aránya. A demográfiai folyamatok tekintetében – hasonlóan a fejlett országokhoz – a magyar népesség létszámcsökkenése mellett az idősödés is egyre nagyobb kihívást jelent. Magyarországon a 65 évnél idősebbek aránya 2020-ban 20 százalékot tett ki, ami kismértékben alacsonyabb volt az uniós átlagnál, de meghaladta a visegrádi országok átlagát.

Jelentős tér van még a magyar lakosság általános egészségi állapotának javításában, ami a társadalom fokozatos idősödése mellett egyre nagyobb terhet ró a számos kihívással küzdő egészségügyi ellátórendszerre. Az egészségesen várható élettévek száma az elmúlt időszakban mindkét nem esetében emelkedett, aminek következtében a mutató a nők esetében elérte az európai uniós átlagot, de a férfiak esetében még van tér a növekedésre. A magyar nők átlagosan 62,8, míg a férfiak 60,7 évet töltenek egészségben. Számos egészségügyi mutatóban hazánk az uniós országok rangsorának végén helyezkedik el, ami nagymértékben az egészségtelen életvitelre vezethető vissza. A gyermekek oltási rendszere ugyanakkor világszinten is kiemelkedő színvonalú. Magyarország GDP-arányos egészségügyi kiadásai (6,7 százalék) alacsonyabbak voltak a régiós (6,9 százalék) és az uniós átlagnál (8,2 százalék) is 2018-ban. A kiadásokon belül a háztartások közvetlen egészségügyi kiadásai meghaladják az uniós és a V3-átlagot is. A hazai egészségügyi rendszer egyik problémája, hogy az egészségügyi magánkiadások nem intézményesült formákban (egészségpénztárakon vagy kiegészítő magán egészségbiztosításokon keresztül) kerülnek elköltésre. A praktizáló orvosok és egészségügyi szakdolgozók lakosságarányos száma alacsonyabb az uniós átlagnál, azonban nagyjából megfelel a többi visegrádi országra jellemző értéknek. A frissen végzett szakemberek viszonylag magas aránya rámutat arra, hogy kihívást jelent a külföldi munkavállalás és a pályaelhagyás az egészségügyi ágazatban.

Az oktatási rendszer eredményességét mérő nemzetközi tesztek azt mutatják, hogy a magyar diákok az elvárt módon megtanulják a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat kevésbé tudják megfelelő mértékben alkalmazni a gyakorlatban. A tananyag valós életben való alkalmazását vizsgáló legutóbbi PISA tesztek alapján megfordult a korábbi évek csökkenő trendje, így a magyar diákok átlagos pontszáma közeledett az uniós átlaghoz. 2017-ben Magyarország a GDP 3,9 százalékát fordította oktatási kiadásokra, ami megfelel a többi visegrádi ország átlagának (3,8 százalék), azonban alacsonyabb az uniós átlagnál (4,3 százalék). A tanári pálya anyagi megbecsültsége Magyarországon – a régiós átlaghoz hasonló mértékben – elmarad más felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozásokétól. Hazánkban a képzettség nélküli korai iskolaelhagyás mértéke (12 százalék) magasabb a többi visegrádi ország átlagánál. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25–34 éves korosztályban 31 százalék volt 2020-ban, ami a harmadik legalacsonyabb érték az Európai Unióban. Az élethosszig tartó tanulásban való részvétel hazánkban a felnőtt lakosság 5 százalékát érintette, ami megfelel a régiós szintnek, azonban csupán fele az uniós átlagnak. A felsőoktatási intézmények nemzetközi rangsorai alapján a magyar egyetemeken nem tartoznak a világ élvonalába, ugyanakkor a hazai felsőoktatásban tanuló külföldi diákok aránya meghaladja az átlagos uniós szintet. A felnőtt lakosság számolási kompetenciái meghaladják a nemzetközi átlagot, ugyanakkor idegennyelv-tudásban és pénzügyi ismeretekben növekedési tartalék azonosítható.

Az utóbbi években versenyképes digitális infrastruktúra épült ki a közigazgatásban, ami hozzájárult a rejtett gazdaság méretének és a vállalatok bürokratikus terheinek csökkenéséhez. Az online pénztárgép rendszer, az elektronikus közúti áruforgalom ellenőrző rendszer (EKÁER) és az online számlázás bevezetése következtében 2010 és 2019 között a be nem fizetett áfa aránya (áfa-rés) Magyarországon csökkent a harmadik legnagyobb mértékben az Európai Unióban, 21,7 százalékról 6,6 százalékra. A kedvező tendencia várhatóan folytatódni fog, mivel 2021-től elindul az áfa-kijárlás rendszere is. A rejtett gazdaságra vonatkozó becslések is hasonló tendenciáról tanúskodnak, azonban a 20 százalékosra becsült hazai arány 2017-ben még mindig magasabb volt a 16 százalékos uniós átlagnál. A közigazgatási bérköltség és foglalkoztatottak száma továbbra is meghaladja a V3-ak és az Unió átlagát. Az infrastruktúra fejlesztése területén jelentős előrelépések történtek, azonban további intézkedések szükségesek. A magyar vasúti és közúti hálózat sűrűsége megfelelő, de a minősége még javítható. A távközlési infrastruktúra minősége Magyarországon versenyképes, a szélessávú internet sebességét és elterjedtségét illetően hazánk az EU élmezőnyébe tartozik. A magyar gazdaság energiafelhasználása és a nettó energiaimport aránya továbbra is magas. Az elmúlt évek dinamikus gazdasági növekedése nagyobb energiafelhasználást eredményezett, aminek következtében 2019-ben a nettó energiaimport arány megközelítőleg 20 százalékponttal megemelkedett (70 százalékra) a megelőző évek átlagához képest. A megújuló energiaforrások aránya 2014 és 2018 között csökkent hazánkban, aminek következtében Magyarország nem érte el a 2020-ig vállalt EU-s célkitűzését. Magyarországon az egyik legalacsonyabb az egy főre jutó szén-dioxid-kibocsátás az Unióban, és az egységnyi megtermelt termékre jutó szén-dioxid-kibocsátás is alacsonyabb az EU-s és visegrádi átlagnál, azonban a légszennyezettség mértéke magasabb az uniós értéknél. A környezetvédelmi adókból származó bevételek és a környezetvédelmi ráfordítások tekintetében is van még tér az előrelépésre, azonban a zöld államkötvények kibocsátása terén hazánk mind regionális, mind európai uniós viszonylatban is magas kibocsátási arányt mutatott 2020-ban.

1. táblázat

Egyes versenyképességi mutatók alakulása

Mutató	2010	2019	2020
Makrogazdaság és finanszírozás			
GDP éves növekedési ütem (százalék)	1,1	4,6	-5,0
Beruházási ráta (GDP százalék)	20,1	27,1	27,3
Bruttó államadósság (GDP százalék)	80,2	65,5	80,4
Háztartások állampapír-állománya (milliárd forint)	727	8 043	9 132
Nettó külső adósság (GDP százalék)	52,6	7,6	7,7
GNI és GDP közötti eltérés (GDP százalék)	-4,5	-2,6	-1,6
Háztartások nettó pénzügyi vagyona (GDP százalék)	70,0	106,6	115,7
Bruttó megtakarítási ráta (GDP százalék)	20,7	27,6	27,5
Pénzügyi rendszer			
Bankrendszer sajáttőke-arányos jövedelmezősége (százalék)	12,6	15,0	7,9
Nettó nemteljesítő hitelállomány a tőke arányában (százalék)	49,7	2,2	1,4
Vásárlások elektronikus fizetésének aránya (százalék)	10,1	32,2	37,8
Internetbankot használók aránya (százalék)*	37,1	54,2	58,1
Vállalati szektor			
Kkv-k nagyvállalatokhoz mért relatív munkatermelékenysége (százalék)**	46,6	58,7	
Vállalatok teljes adórátája (százalék)**	52,4	37,9	
K+F kiadások a teljes gazdaságban (GDP százalék)	1,1	1,5	
Termékinnovációt folytató kkv-k aránya (százalék)***	9,7	13,5	19,5
EU Digitális Gazdaság és Társadalom Index (súlyozott érték)****	31,7	42,3	47,5
Vállalati szektor hiteldinamikája (százalék)	-2,5	14,0	8,7
Humán tőke			
Termékenységi ráta (egy nőre jutó gyermekszám)	1,25	1,49	1,55
Foglalkoztatási ráta a 15–64 éves korosztályban (százalék)	54,9	70,1	69,7
Munkanélküliségi ráta a 15–64 éves korosztályban (százalék)	11,3	3,5	4,3
Teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete (forint)	202 525	367 833	403 616
Kétgyermekes, átlagjövedelmet kereső család átlagos adóéke (százalék)	41,7	37,5	36,9
Egészségesen várható életévek (év)	57,5	61,8	
Egynapos és járóbeteg ellátás keretben elvégzett szürkehályog-műtétek aránya (százalék)**	28,4	57,9	
Külföldi diákok aránya a felsőoktatásban (százalék)**	4,7	11,4	
Élethosszig tartó tanulásban való részvétel (százalék)	3,0	5,8	5,1
Szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség aránya (százalék)	29,9	18,9	17,8
Környezet, infrastruktúra, közigazgatás			
A be nem fizetett áfa aránya (százalék)	21,7	6,6	
Interneten történő közigazgatási ügyintézés (százalék)	17,0	39,0	37,0
Települési hulladék újrahasznosítási aránya (százalék)	19,6	35,9	
A vasúti hálózat sűrűsége (km/ezer km ²)	98,7	122,0	
5G mobilinternet készültség (százalék)	0,0	7,5	61,1
Megújuló energiaforrások aránya (százalék)	12,7	12,6	
A gáz ára a háztartások részére (PPS/kWh)	0,09	0,05	0,05
A gazdaság energaintenzitása (kg/1000 euro)	267,1	206,0	

Megjegyzés: * 2010 helyett 2014-es adat. ** 2019 helyett 2018-as adat. *** 2010 helyett 2013-as adat. **** 2010 helyett 2015-ös adat.

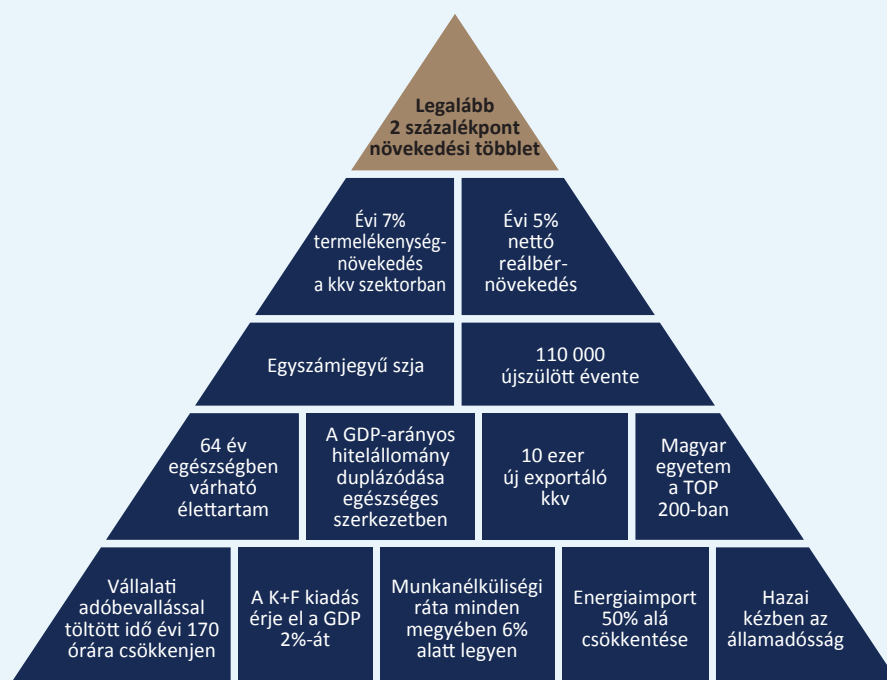
Forrás: EKB, Európai Bizottság, Eurostat, IMF, KSH, MNB, OECD, PwC, Világbank.

2.3. SZÜKSÉGES TOVÁBBLÉPÉSI IRÁNYOK

Magyarország fenntartható felzárkózásához olyan átfogó versenyképességi fordulatra van szükség, amely biztosítja az Európai Unió átlagánál legalább 2-3 százalékponttal magasabb gazdasági növekedést hosszú távon. A fejlődő országok fejlett országokhoz való felzárkózása nem automatikus folyamat. A tapasztalatok alapján az országok többsége nem volt képes olyan hosszú időtávon keresztül fenntartani a növekedési többletet, hogy a fejlett országokat utolérje. A közgazdasági szakirodalomban közepes fejlettség csapdájának nevezett jelenségből való kitörésre nincs univerzális recept. Az elmúlt közel 100 évben csupán mintegy tucat ország tudott sikeresen felzárkózni. Léteznek azonban olyan általános megállapítások, melyek közösek voltak a felzárkózást sikerrel végrehajtó országok esetében, mint amilyen Ázsiában Szingapúr, Tajvan, Dél-Korea, és Európában Írország és Finnország. Ilyen feltétel például a tartósan magas és technológiaintenzív beruházási ráta biztosítása, a K+F+I tevékenységek fokozott támogatása, valamint a gyarapodó népességszám. A Magyar Nemzeti Bank korábban több kiadványában is bemutatta azokat a feltételeket, melyekkel a 2-3 százalékpontos növekedési többlet hosszú távon hazánkban is megvalósítható a gazdasági, társadalmi, földrajzi és kulturális adottságok figyelembevételével. Az Európai Unió átlagát meghaladó gazdasági növekedéshez többek között elengedhetetlen a termelékenység bővülése, amely hatására lehetővé válhat a reálbérek nagyobb ütemű emelkedése. A termelékenységnövekedés háttérében a kkv szektor javuló mérethatékonysága, növekvő innovációs és exportpiaci aktivitása kell álljon, melyet az állami adminisztrációs terhek csökkentése, valamint a finanszírozási forrásokhoz való egyszerűbb és gyorsabb hozzáférés támogathat. A felzárkózás fontos alapfeltétele a megfelelő mennyiségű és minőségű humán tőke biztosítása, ami a demográfiai fordulat mellett az egészséges élettartam növelésével és a munkaerő képzettségének fejlesztésével érhető el. Az ehhez szükséges versenyképességi fordulat támogatásaként 330 pontból álló javaslatcsomagot is megfogalmazott a jegybank 2019-ben.

2.5. ábra

A jegybank Versenyképességi program 330 pontban c. kiadványának fő céljai

Forrás: MNB.

A koronavírus-járvány bebizonyította, hogy azokban az országokban volt gyorsabb a gazdasági kilábalás, ahol erős a versenyképesség, ennek érdekében Magyarországnak két területen szükséges jelentősebb előrelépést véghez vinnie. A koronavírus-járvány 2020-as megjelenése alapvető változást hozott a teljes világgazdaságban. A gazdasági szereplőknek új normához kell alkalmazkodniuk, és újfajta, a környezeti fenntarthatóságot is előtérbe helyező tudás- és technológiaintenzív növekedési modellre kell áttérni a következő évtized megnyeréséhez. Magyarországnak két kulcsterületre kell összpontosítania. Először, a digitális átállásra, azon belül is az állam digitális átállására kell fókuszálni, amely időt és pénzt takarít meg a gazdasági szereplők számára, miközben a gazdaság fehéredése által a költségvetés bevételei

is dinamikusan emelkedhetnek. Másodszor, a környezeti fenntarthatóságnak, a zöld átmenetnek sokkal jobban érvényre kell jutnia Magyarországon, amelyhez az MNB a jövőben aktívabban tud hozzájárulni a jegybanktörvényben 2021-ben megjelenő fenntarthatósági mandátum birtokában.

A magyar konvergencia fenntartásának szükséges feltétele a hatékony és stabil banki finanszírozás biztosítása, valamint a háztartási megtakarítások magas szinten tartása, ami az államadósság finanszírozását is kiszámíthatóvá teszi. A bankszektor hitelezési aktivitása elengedhetetlen a fenntartható gazdasági növekedéshez, viszont kihívást jelent, hogy a lakossági hitelek felárai nemzetközi összevetésben magasak, amit a kockázati költségek nem indokolnak. 2020 végén a hazai lakáshitelek átlagos kamatfelára 2,5 százalékpont volt, miközben a visegrádi országok átlaga 1,8 százalékpont, míg az eurózóna átlaga 1,5 százalékpont volt. A jövőben a felárak csökkenése irányába mutat a bankok működési költségeinek csökkentése, valamint a digitális infrastruktúra mélyülése. A koronavírus-járvány után kiváltképp szükséges a digitális átállás gyorsítása az ügyfélkiszolgálásban, a belső intézményi működésben és az üzletmenet-folytonosságban. A vállalatoknál a banki hitelek mellett az alternatív finanszírozási források felértékelődésére számíthatunk, a vállalati kötvénypiac az MNB Növekedési Kötvényprogramja (NKP) hatására jelentős bővülésen ment keresztül, azonban a visegrádi országok átlagát még nem éri el. Magyarországon a lakosság magas megtakarítási hajlandósága és a lakossági állampapír-stratégia végrehajtása következtében az államadósságon belül a háztartások részesedése magasabb, mint a külföldé.

A hazai kkv szektor termelékenysége emelkedik, de még további jelentős kiaknázatlan potenciál rejlik benne, melynek felszabadítására a fejlett digitális technológiák használatával, a zölddé válással és az export hazai hozzáadott értékének növelésével van lehetőség. Magyarországon a kkv-k relatív termelékenysége nagymértékben növekedett: 2010-2018 között 12 százalékponttal mérséklődött a nagyvállalatokhoz viszonyított termelékenységi különbség. A magyar versenyképesség javítása érdekében azonban a kkv szektor további dinamikus fejlesztésére van szükség. Az egyik legfőbb versenyhátrányt az jelenti, hogy a kkv-kra általánosságban a passzív alkalmazkodás jellemző, miközben a tudatos jövőtervezés alig található meg, és az olyan haladó digitális megoldások, mint például a vállalatirányítási (ERP) és ügyfélmenedzsment szoftverek (CRM) használata kevésbé ismert és alkalmazott a magyar cégvezetők által. A vállalatok fejlesztése során a fenntarthatóságnak is előtérbe kell kerülnie, hiszen a magyar kkv-k újrahasznosítási aránya harmada az uniós átlagnak, valamint a vállalatok többsége nem tesz lépéseket a környezeti terhelés csökkentése vagy az energiahatékonyság érdekében. A hosszabb távon fenntartható növekedést támogatná, ha a kkv szektor exportteljesítménye kevésbé lenne koncentrált és a vállalatok szélesebb köre lenne képes a külföldi piacokra terméket és/vagy szolgáltatást értékesíteni. Régiós összevetésben nem teljesítenek rosszul ezen a téren a magyar vállalatok, azonban az exportaktivitásban élen járó országokban (Szlovénia, Ausztria) arányaiban közel háromszor annyi vállalat exportál, mint hazánkban. A versenyképességünk szempontjából lényeges szempont az export szerkezete, az export hazai hozzáadott érték növelése, amit a tudásintenzív szolgáltatások használata, valamint a tudásintenzív munkakörök létrehozása támogat.

A magyar munkaerőpiac ellenállónak bizonyult a koronavírus-járvánnyal szemben, de kulcsfontosságú a jövőben a hátrányos csoportok munkaerőpiaci aktivitásának emelése, a bérek és a termelékenység növelése, valamint a területi különbségek enyhítése. A 2020-as év a koronavírus-járvány következményeként megtörte hazánk kedvező munkaerőpiaci folyamatait, azonban a kedvezőtlen hatások jóval mérsékeltebbek voltak, mint a 2008-2009-es globális gazdasági válság idején. A munkaerőpiacon megmutatkozó erősségek mellett azonosíthatók olyan területek, amelyeknél akár jelentősebb előrelépés szükséges. Ide tartoznak a munkaerőpiacon a hátrányosabb helyzetű csoportok, mint a fiatalok, az alacsony képzettségűek, a nők, valamint a nyugdíj körüliek aktivitási rátájának növelése. A magyar átlagbér tekintetében az uniós átlaghoz képest érdemi növekedési tartalék azonosítható. A bérek növelésére a vállalatok és a munkavállalók termelékenységével párhuzamosan van lehetőség, miközben a bértömeg növekedése a belső keresleten keresztül maga is segíti a gazdasági fejlődést. A gazdasági növekedés kiegyensúlyozottsága érdekében a meglévő területi egyenlőtlenségek mérséklése szükséges. A munkalehetőségek és a munkanélküliség megyénként jelentős eltéréseket mutat. Területileg célzott fejlesztések segíthetnek az egyenlőtlenségek kiküszöbölésében.

Hosszú távon a gazdasági növekedésre jelentős befolyással van a munkaképes korú lakosság létszáma, melynek növelése a termékenységi ráta emelésével érhető el, amihez a gyermekvállalási tervek megvalósulását hatékonyan támogató társadalompolitikai mixre van szükség. A népességfogyás megállításához a termékenységi ráta 2,1 körüli értékét tartósan fenn kell tartani, azonban jelenleg egyetlen európai uniós országban sem sikerült elérni ezt a küszöbértéket. A magyar családtámogatási rendszer 2010 utáni megerősítése hozzájárult a termékenységi ráta növekedéséhez, azonban további erőfeszítésekre van szükség, hogy a szintje megközelítse a 2-t. A GDP-arányos állami családtámogatási kiadások nemzetközi

összevetésben magasak, és további növekedésre van kilátás, viszont legalább ilyen fontosak azok az ösztönzők, melyek a nők visszatérést segítik szülést követően a munkaerőpiacra. Ide sorolható a bölcsődei férőhelyek számának bővülésével a kisgyermekkorai nevelésben részt vevő gyermekek arányának növelése. A mutatónál a magyar érték a 2010. évi 10 százalékról 2017-re 16 százalékra emelkedett, miközben az uniós átlag ez utóbbi kétszerese. Hasonlóan fontos lenne a részmunkaidőben foglalkoztatott nők arányának növelése: hazánkban 2020-ban mindössze 7,2 százalékuk dolgozott részmunkaidőben, miközben az EU átlaga 28 százalék volt.

A lakosság egészségének megőrzése egyéni és gazdasági oldalról is előnyös a társadalomnak, ezért rendkívül fontos az egészségtudatosságra és a megelőzésre törekvés, miközben jelentős erőfeszítéseket kell tenni az intézményesült finanszírozás növelésére. A népesség egészségi állapota kiemelkedő jelentőségű nemzetgazdasági kérdés, mivel a munkaerő minőségén és mennyiségén keresztül is hatással van a gazdasági teljesítőképességre. Magyarországon a lakosság egészségi állapotát tekintve előrelépésre van szükség a hasonló fejlettségű országok eléréséhez. Többek között az elhízott felnőtt lakosság aránya a második, a megelőzhető és elkerülhető halálozások száma a harmadik legmagasabb hazánkban az uniós országok között, miközben a rosszindulatú daganatok standardizált halálozási aránya a legmagasabb az Unióban. Éppen ezért szükséges elmozdulni az egészséges életmód, valamint a betegségek korai felismerése irányába, amellyel csökkennének az egészségügyre nehezedő terhek és megteremtődhetnek a fenntartható gazdasági növekedéshez szükséges alapok. A magyar egészségügyi rendszer egyik fő kihívása, hogy a magánkiadások nem intézményesült formában kerülnek elköltésre. Megfelelő öngondoskodás hiányában a háztartások közvetlen egészségügyi kiadásai megterhelők a lakosság egy jelentős része számára. Az előtakarékosság, az olyan intézményesült formák, mint az egészségpénztárak vagy az egészségbiztosítások segítenének az egészségügyi kiadások fedezésének tervezhetőségében. A magyar egészségügyi rendszerben olyan hatékonysági tartalékok vannak, amelyek kiaknázásával a rendszer fenntarthatósága a kiadási szint növelése nélkül is javítható lenne, például a kórházi aktív fekvőbeteg ellátás és a krónikus ellátás szétválasztásával. A kórházakban az átlagos tartózkodási idő 2 nappal hosszabb az uniós átlagnál, amelyet az egynapos műtétek gyakoribb alkalmazása mérsékelhet (például a szürkehályog műtétek esetében), ami az egyéni komfort és a költségvetési kiadások szempontjából is kedvezőbb lenne.

A tudás- és innovációvezérelt gazdasági modell alapja a jól képzett munkaerő, amit a közoktatásban a modern készségek intenzívebb fejlesztése, a felsőoktatásban pedig a létszám és a minőség egyidejű emelése biztosíthat. A gazdaság teljesítőképességére és versenyképességére is jelentős hatást gyakorol a képzett munkaerő folyamatos rendelkezésre állása, ezért az aktuális és a jövőben várható igényeknek megfelelő oktatási rendszer fejlesztése megkerülhetetlen. Magyarországon alapvetően két területen azonosítható fejlődési potenciál, az egyik az alap- mellett a modern készségek fejlesztése, míg a másik a diplomával rendelkezők arányának növelése. Az idősebb korosztály kompetenciáinál is találhatóak fejlesztendő területek, így a nemzetközi összehasonlítások szerint a digitális készségek, a pénzügyi ismeretek és az idegennyelv-tudás. Mindhárom területen megszerzett kompetencia a gyakorlatban növeli a tájékozottságot, a tanulási és innovációs képességet, ami végső soron segíti a gazdasági fejlődést. Ezenfelül a reál végzettséget szerző fiatalok aránya (12 százalék) a negyedik legalacsonyabb az uniós országok között. E területen azért is fontos lenne az előrelépés, mert a reál végzettséggel rendelkező munkaerő jelentős hatással van az innovációs tevékenységre, ezáltal az innovációvezérelt gazdasági modellre való áttérésre.

Az állam a közigazgatás teljes digitális átállásával, a modern infrastruktúra biztosításával, az energiahatékonyság növelésével, valamint a zöld gazdasági átmenet támogatásával segítheti elő a versenyképességi fordulat végrehajtását. A koronavírus-járvány hozzájárult a magyar gazdaság egyes szegmenseiben a digitális ugráshoz, és növelte az e-közigazgatás terjedésének szükségességét és társadalmi igényét. A magyar versenyképesség növeléséhez az infrastruktúra oldalán a vasút és közút hálózat minőségének javítása, valamint az infokommunikációs fejlesztések, mint az 5G technológia kiépítése járulhat hozzá. Kihívást jelent, hogy a magyar gazdaság energiafelhasználása és a nettó energiaiimport aránya továbbra is magas. A nettó energiaiimport csökkenését az energiahatékonyság erősítése mellett a hazai környezetbarát termelési kapacitások növelése segíti. A karbonsemlegesség eléréséhez a zöld és körforgásos gazdaság fokozatos kiépítésére van szükség, önmagában azonban nem elegendő a megtermelt hulladék újrahasznosítását megoldani, a keletkező hulladék és szennyezőanyag mennyiségét is ezzel párhuzamosan kell csökkenteni. A gazdasági szereplők környezetszennyezésének egyik hatékony gazdaságpolitikai eszköze a zöld adók kiterjesztése, amelyre a jövőben Magyarország nagyobb mértékben építhet, mert jelenleg a költségvetési bevételeken belül a zöld adóbevételek aránya kisebb, mint a régiós és uniós átlag.

2.4. MNB VERSENYKÉPESSÉGI INDEX 2021

2.4.1. Az MNB Versenyképességi Indexének módszertana

Az MNB Versenyképességi jelentése kompozit index segítségével is értékeli Magyarország versenyképességi helyzetét nemzetközi összehasonlításban. A Versenyképességi jelentés közel 160 ábra és az ábrákhoz kapcsolódó részletes szöveges elemzések segítségével objektív és átfogó képet nyújt hazánk teljesítményéről, miközben az egyes területek összefoglalói igyekeznek feltárni az egyes mutatók közötti összefüggéseket, azok relevanciáját. Az országok teljesítményének rangsorolásához azonban az elemzés során használt mutatókból egy kompozit index létrehozására van szükség. Az MNB Versenyképességi Index lehetővé teszi mind a 14 versenyképességi terület eredményeit azonos súllyal figyelembe vevő, szinte teljes egészében (95 százalékban) objektív mutatókon alapuló átfogó kép bemutatását, ami számottevően megkönnyíti az eredmények értelmezését. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a kompozit index kiegészíti, és nem helyettesíti az adatok részletes elemzését.

Az MNB a Versenyképességi Index megalkotása során önálló módszertant alkalmazott. A pontszámítás 0 és 100 pont között skálázza az egyes országok teljesítményét, ahol a legjobban teljesítő ország 100 pontot kap, míg a többi ország pontszáma attól függ, hogy hány szórásnyi távolságra helyezkedik el a legjobb értéktől. A legjobb értéktől egy szórásnyi távolságra elhelyezkedő ország 75 pontot kap, így a legjobb eredménytől 4 vagy több szórásnyi távolságban található országok kapnak 0 pontot. A módszertan előnye, hogy nem követeli meg az adatok normális eloszlását, illetve lehetővé teszi, hogy mutatóként eltérő legyen az optimálisnak tartott érték, azaz minden mutató esetében el lehet dönteni, hogy annak például minimális, maximális vagy akár átlagos értéke tekinthető optimálisnak. Az Index kiszámítása során a 4. fejezet minden nemzetközi összehasonlításban is értelmezhető ábrája azonos súllyal került bevonásra, így, ha egy ábrán több mutató is szerepel, akkor ezek a mutatók arányosan alacsonyabb súlyt kaptak a számítás során. Az egyes témakörök pontszáma a bennük szereplő mutatók számtani átlaga, míg a Versenyképességi Index összesített pontszáma a 14 vizsgált terület azonos súllyal vett számtani átlaga. Az Asztalos és szerzőtársai (2017)¹ által kidolgozott módszertan egyszerűen áttekinthető és reprodukálható, azonban a kapott eredmények nyilvánvalóan függenek a figyelembe vett tényezők körétől és a felhasznált mutatók minőségétől.

A Versenyképességi Index 2020-ban publikált első eredményeihez képest néhány kisebb módszertani változás történt 2021-ben. Ezek közül a legjelentősebb, hogy a korábbi 12. versenyképességi terület (*Modern infrastruktúra és hatékony energiafelhasználás*) három különálló fejezetre lett bontva (*Modern infrastruktúra*, *Versenyképes energiafelhasználás*, illetve *Zöld gazdaság*), így az index immár nem 12, hanem 14 területből tevődik össze. Az előző évhez képest egyes ábrák kicserélődtek, azonban a 2020-as mutatók közel 90 százaléka a 2021-es verzióban is szerepel. Viszonylag nagyobb változások történtek a *Kkv stratégia* és a *Külgazdaság és gazdaságszerkezet* fejezetekben, amiben szerepet játszott a Világbank Doing Business című kiadványának elmaradt frissítése. A 2020-as verzióhoz képest további változás, hogy az Egyesült Királyság Európai Unióból történő kiválása miatt immár nem szerepel az indexben. Ezen felül kisebb módszertani finomítások történtek a kiugró értékek kezelése, illetve a viszonylag sok hiányzó adatot tartalmazó mutatók kezelése kapcsán.

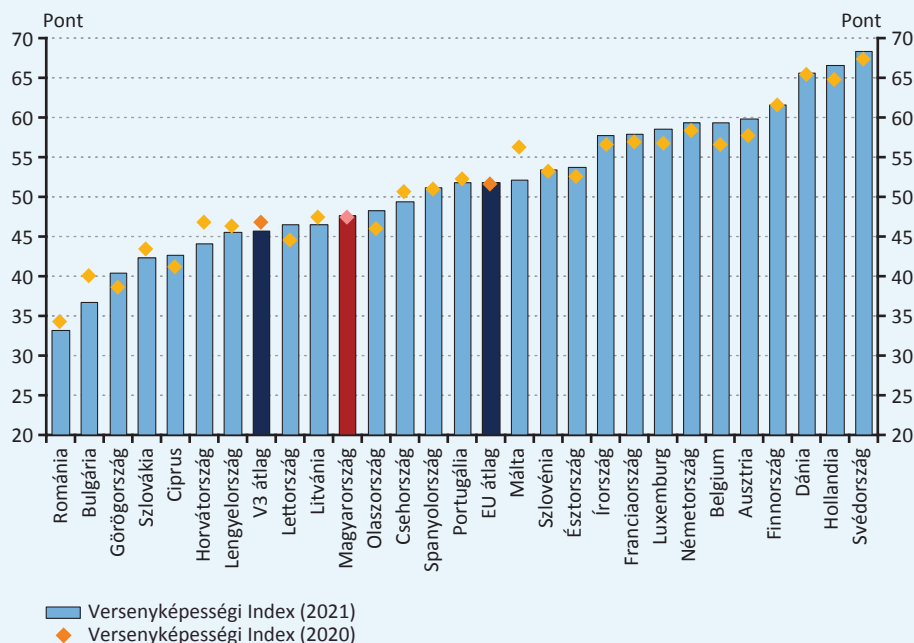
2.4.2. Az MNB Versenyképességi Indexének 2021-es eredményei

Az MNB versenyképességi rangsorában Magyarország a 18. helyen végzett az Európai Unió 27 országa között 2021-ben. Versenyképességi helyezésünk az előző évhez képest stabilan alakult (47,6 pont), enyhén alacsonyabban az európai uniós átlagnál (51,8 pont), ám továbbra is megelőzve a visegrádi versenytársaink átlagát (45,7 pont) (2.6. ábra). A 2020-as Versenyképességi Indexben Magyarország 28 országból foglalta el a 19. helyet, azonban a 2021-es jelentésben a hazánknál tavaly kedvezőbb helyezést elérő Egyesült Királyság – uniós tagságának megszűnése miatt – már nem szerepel az indexben. A rangsor élén ismételten Hollandia és a skandináv országok végeztek, míg a lista végén Románia, Bulgária és Görögország helyezkedik el. A Versenyképességi Index első felében a fejlett nyugat- és észak-európai országok helyezkednek el, miközben a mediterrán országok inkább a középmezőnyben végeztek. Kelet-Közép-Európából Észtország (53,6 pont) és Szlovénia (53,4 pont) érte el a legmagasabb pontszámot, a többi régiós ország eredménye nem éri el az uniós

¹ Asztalos P., Horváth G., Krakovský Š., Tóth T. (2017): Ellentétek feloldása a bankrendszerek versenyképességének mérésében – az MNB bankrendszeri versenyképességi indexe. Hitelintézési Szemle, 16. évf. 3. szám.

átlagot. A legjobban teljesítő Svédország 68,4 pontot ért el a lehetséges 100 pontból, azaz minden ország esetében van még tér a versenyképesség erősítésére.

2.6. ábra
Az MNB Versenyképességi Indexének összesített eredményei

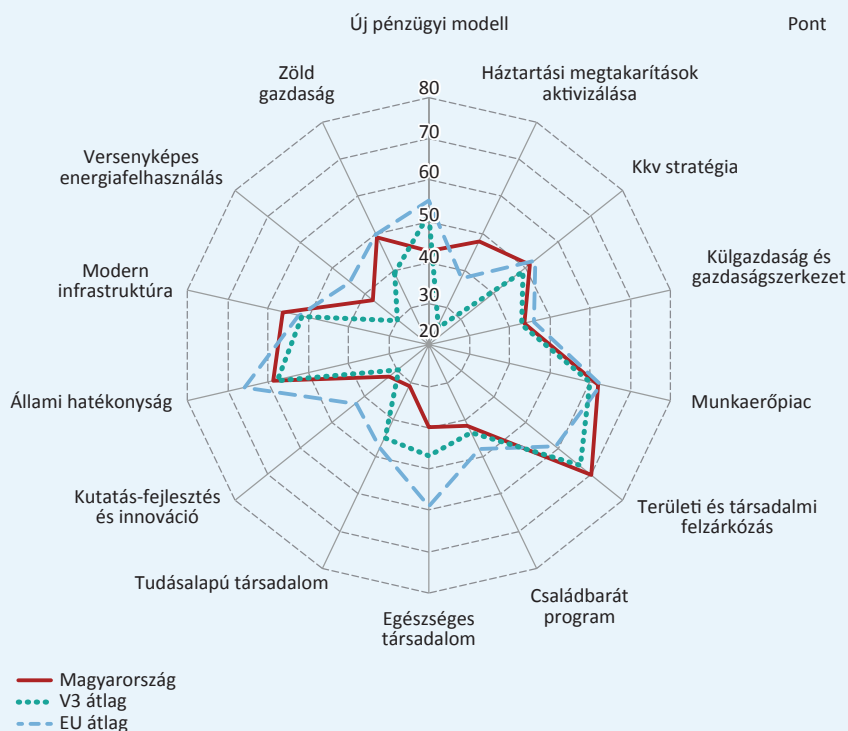

Forrás: MNB.

Magyarország a Területi és társadalmi felzárkózás, a Háztartási megtakarítások aktivizálása, és a Modern infrastruktúra területeken ért el magasabb pontszámot, mint az uniós országok és a többi visegrádi ország (2.7. ábra). A magyar eredmények további hét fejezetben haladták meg a többi visegrádi ország átlagát, míg négy fejezetben alacsonyabbak lettek ennél az átlagnál. A régióhoz képest hazánk leginkább a *Háztartási megtakarítások aktivizálása*, a *Zöld gazdaság* és a *Versenyképes energiafelhasználás* fejezetekben teljesít jól, míg van tér az előrelépésre a *Tudásalapú társadalom*, az *Új pénzügyi modell* és az *Egészséges társadalom* fejezetekben. Magyarország a legjobb helyezést a *Háztartási megtakarítások aktivizálása* (6. hely), illetve a *Területi és társadalmi felzárkózás* (10. hely) és a *Modern infrastruktúra* (10. hely) fejezetekben érte el, míg a legalacsonyabb helyezést az *Egészséges társadalom* fejezetben mutatta (26. hely). Az egyes területek eredményeinek értelmezésekor érdemes figyelembe venni, hogy a magasabb átlagpontszámok azt mutatják, hogy a vizsgált országok viszonylag közel helyezkednek el a legjobban teljesítő országhoz, míg az alacsonyabb pontszámok az adott területen tapasztalható nagyobb eltérésre utalnak. Az *Állami hatékonyság* fejezetben például a figyelembe vett mutatók esetében az uniós átlag 66 pont lett, vagyis az országok átlagosan másfél szórásnyi távolságon belül helyezkednek el a legeredményesebb országhoz képest. Ezzel szemben a *Háztartási megtakarítások aktivizálása* fejezetben az uniós átlag csupán 38 pont lett, azaz itt sokkal nagyobbak a különbségek a legjobban teljesítő országok és a többi ország között.

2.7. ábra

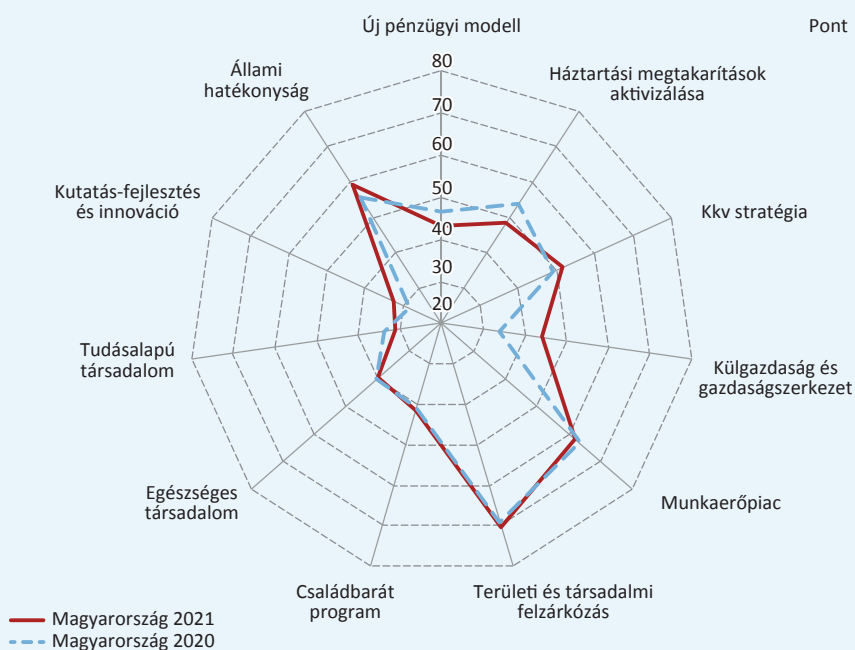
Az MNB Versenyképességi Indexének eredményei területenként (2021)

A Versenyképességi Indexben összesítve Magyarország eredménye 0,2 százalékpontot emelkedett az előző évhez képest 2021-ben, úgy, hogy a fejezetek többségében nőtt a hazai pontszám (2.8. ábra). A fejezetek átstrukturálása miatt 11 olyan fejezet van a 2021-es Versenyképességi Indexben, amelynek eredményei összehasonlíthatók az előző év eredményeivel. A fejezetek közül 6 esetben javult hazánk pontszáma, legnagyobb mértékben a *Külgazdaság és gazdaságszerkezet* (+9,9 pont), a *Kutatás-fejlesztés és innováció* (+4,0 pont) és az *Állami hatékonyság* (+3,3 pont) fejezetekben.

2.8. ábra

Az MNB Versenyképességi Indexének eredményei idősorosan területenként Magyarország esetében

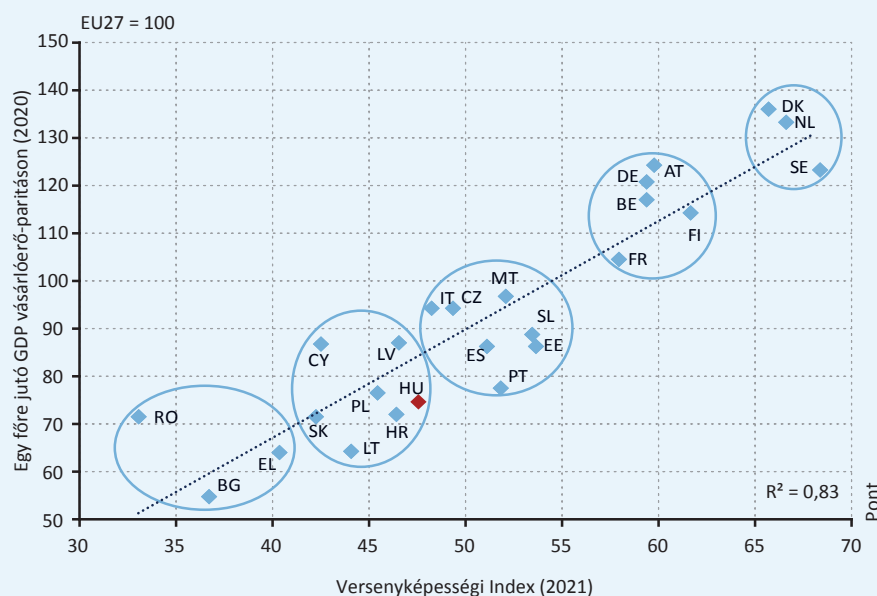

Az MNB Versenyképességi Index rangsora és az országok gazdasági fejlettsége között erős összefüggés figyelhető meg (2.9. ábra). Az európai uniós országok öt, viszonylag jól elkülöníthető csoportra bonthatók versenyképességi helyzetük és vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP-jük alapján. Az éllovasok közé a versenyképességi szempontból kiemelkedően három legjobb eredményt elérő ország (Svédország, Hollandia és Dánia) tartozik, akik egy főre jutó GDP szerinti rangsorban egyaránt az élmezőnyben szerepelnek. Őket követik azok a fejlett nyugat-európai országok (Finnország, Ausztria, Belgium, Németország és Franciaország), akik versenyképességi pontszáma és gazdasági fejlettsége egyaránt elmarad az „éllovasoktól”, azonban még így is jó eredményt mutatnak mindkét dimenzióban (versenyképességi pozíciójuk alapján ebbe a csoportba tartozik egyébként a kiugróan magas GDP-je miatt a jelen vizsgálatból kizárt Luxemburg és Írország is). A harmadik csoportba alapvetően a mediterrán országok (Málta, Portugália, Spanyolország és Olaszország), illetve a KKE régió uniós versenyképességi átlagot megközelítő vagy ezt meg is haladó országai (Észtország, Szlovénia és Csehország) tartoznak. A negyedik csoportban a KKE régió további országai helyezkednek el (Magyarország, Litvánia, Lettország, Lengyelország, Horvátország, Ciprus és Szlovákia), amelyek közül Magyarország érte el a legjobb versenyképességi pozíciót. Az utolsó csoportba tartozó három ország (Görögország, Bulgária és Románia) esetében már jelentős versenyképességi lépések szükségesek a jobban teljesítő régiós országok csoportjának eléréséhez is.

Magyarország kissé az uniós országok eredményeinek trendvonala alatt helyezkedik el, azaz gazdasági fejlettségünk enyhén alacsonyabb versenyképességi helyzetünkénél. A trendvonal mentén történő elmozdulás – tehát a gazdasági fejlettség és a versenyképességi helyzet egyidejű javítása – jelenti a fenntartható felzárkózás megvalósítását, amelyet az MNB célként tűzött ki Versenyképességi programjában. Ennek eléréséhez tehát a versenyképességi fordulat megvalósítása elengedhetetlen.

2.9. ábra

Az MNB Versenyképességi Index és a gazdasági fejlettség kapcsolata

Megjegyzés: EU27 = 100. Írország és Luxemburg esetében az egy főre jutó GDP értékek kiugró értékek, így nem kerültek feltüntetésre az ábrán.
Forrás: Eurostat, MNB.

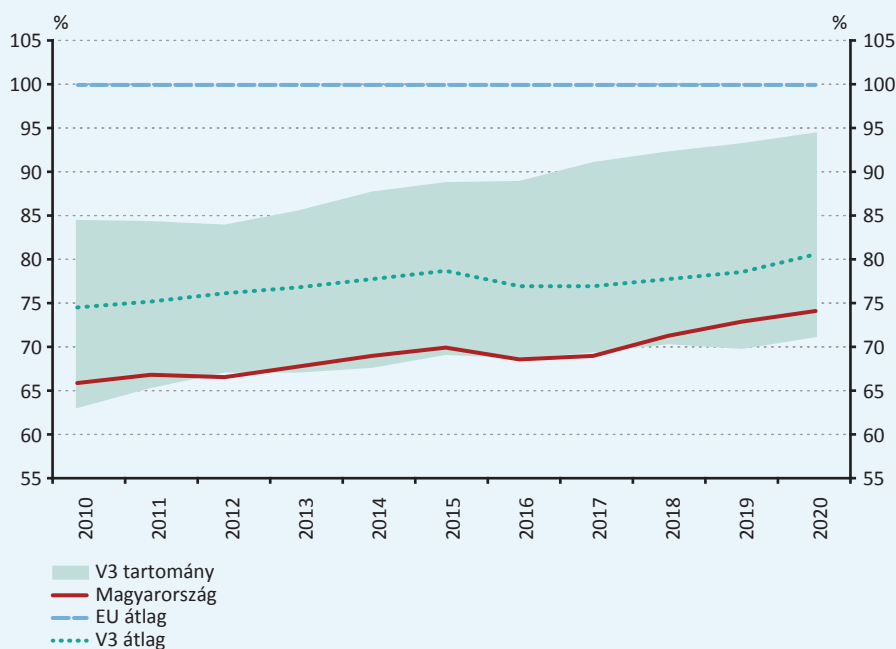
3. A makrogazdaság helyzete és a versenyképességi rangsorok eredményei

3.1. MAGYAR MAKROGAZDASÁGI KÖRNYEZET

A magyar gazdaság versenyképessége a makrogazdasági mutatókat tekintve az elmúlt években jelentős javulást mutatott, de több ország mutatott példát a még gyorsabb fejlődés lehetőségére. A 2010-et követő költségvetési és gazdasági stabilizáció eredményei 2013-tól dinamikus gazdasági növekedésben és a makropénzügyi egyensúly helyreállításában is megmutatkoztak. A növekedési fordulatnak köszönhetően hazánk egyensúlyi felzárkózása elindult, és visszaelőztük Szlovákiát (3.1. ábra). A magyar gazdaságot erős immunrendszer mellett érte el a koronavírus-járvány, köszönhetően a megelőző évtized gazdaságpolitikai intézkedéseinek. A kormány és a jegybank célzott intézkedésekkel (például: bértámogatások, hitelmoratórium, támogatott hitelprogramok bővítése) növelte a gazdaság ellenállóképességét, melyek elősegítették, hogy a magyar gazdaság 2020-as visszaesése az európai uniós átlagnál enyhébb legyen. Ennek köszönhetően hazánk a járvány okozta rendkívüli válsághelyzetben is folytatta felzárkózását, az Eurostat adatai alapján a folyó áras egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson számolt GDP 2020-ban 22 103 euro volt, ami az uniós átlag 74,2 százalékát teszi ki. Ez 1,2 százalékponttal magasabb az egy évvel korábbinál.

3.1. ábra

Az egy főre jutó GDP alakulása az európai uniós átlaghoz viszonyítva

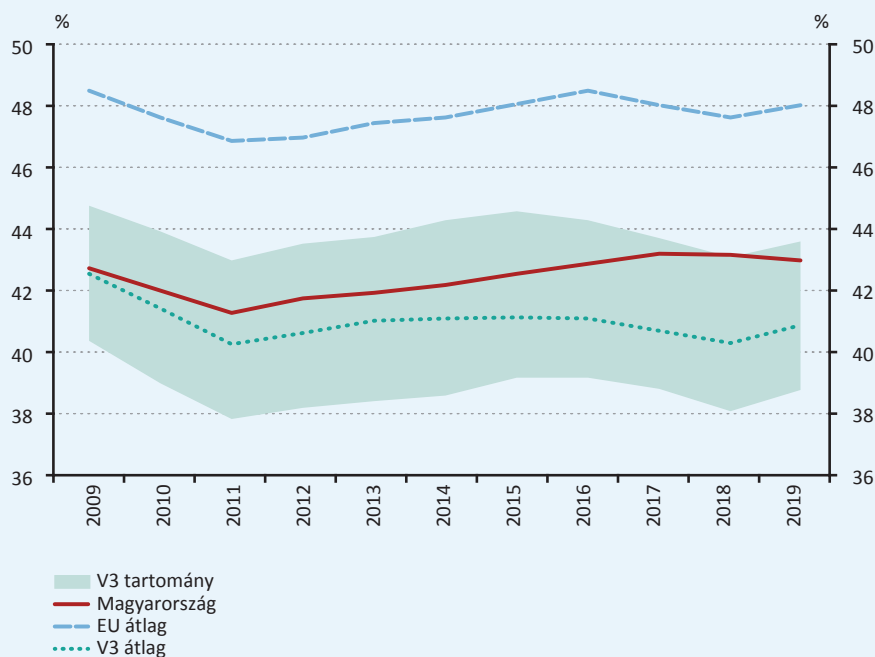
Megjegyzés: Folyó áron és vásárlóerő-paritáson (PPS) számítva.

Forrás: Eurostat, MNB.

A gazdaságok értékteremtő képességének egyik fontos mutatója az előállított hozzáadott érték és a kibocsátás aránya. Magyarországon az egységnyi kibocsátásra eső hozzáadott érték 2011-től indult emelkedésnek és 2017-re a visegrádi régió legjobban teljesítő országa, Lengyelország mellé zárkózott fel. 2017-től az addigi emelkedést stagnálás váltotta fel, azonban a régiós előkelő helyünket megtartottuk. A mutató szintjét tekintve ugyanakkor továbbra is számottevő felzárkózási tartalék azonosítható az Európai Unió átlagához képest (3.2. ábra). A magasabb hozzáadott érték a termelési lánc elején és végén képződik, míg maga a termelés jellemzően alacsony hozzáadottérték-tartalommal bír. A régiós

országokba korábban áramló külföldi működőtőke általában a gyártási folyamatot szervezte ki, a magasabb hozzáadott értékű tevékenységek inkább az anyagországban maradtak. Ebből következőleg a régiós országok termelési struktúrája kevésbé a magas hozzáadott értékű termelésen alapult az elmúlt évtizedekben. Hazánkban az utóbbi időben a pénzügyi és biztosítási szolgáltatások, valamint az IKT szektor tudta leginkább növelni a hozzáadott érték kibocsátáshoz viszonyított arányát, míg például a járműiparban csökkenést láthatunk (különösen a 2019-es évben).

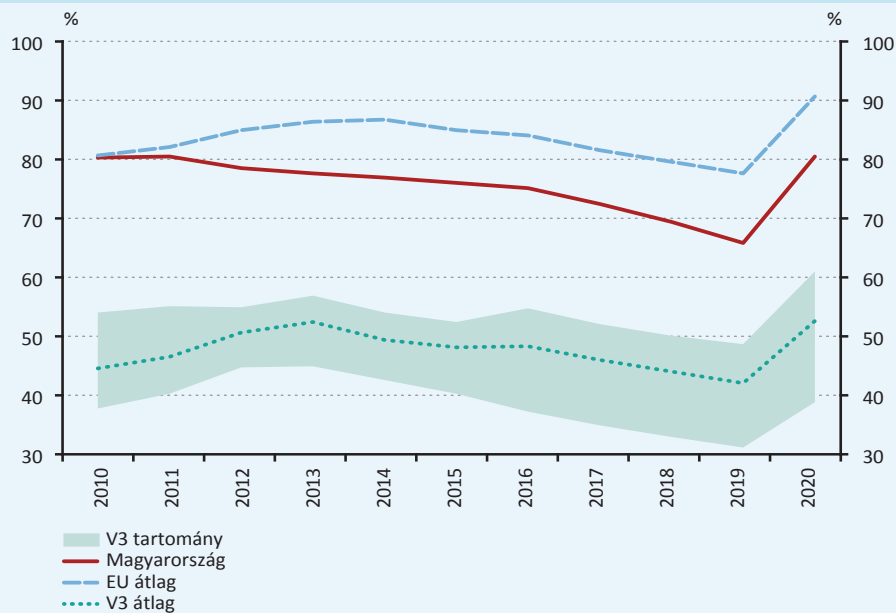
3.2. ábra
Hozzáadott érték a kibocsátás arányában

Forrás: Eurostat.

A koronavírus-járvány hatására 2020-ban valamennyi EU-s országban nőtt a GDP-arányos bruttó államadósság, így Magyarországon a 2011 óta tartó folyamatos csökkenés átmenetileg megtört, ugyanis az adósságráta az EU-átlaghoz hasonló mértékben, mintegy 15 százalékponttal emelkedett hazánkban. A hazai adósságráta 2020 végére 80,4 százalékra emelkedett, amely alacsonyabb az EU-országok átlagánál, ugyanakkor meghaladja a régióban megfigyelt értékeket (3.3. ábra). Az államadósság szintje mellett annak szerkezete is fontos pénzügyi sérülékenységi tényező. A 2011 utáni tudatos, a belső befektetői bázis növelését célzó adósságstratégiának köszönhetően jelentősen és folyamatosan csökkent az államadósság szintje, és az államadósságon belül a külföldi tulajdon aránya is. Ez utóbbi a koronavírus-járvány okozta válság ellenére tovább mérséklődött (2020 végén 33,2 százalék). A központi költségvetés adósságának devizaaránya 2020-ban a devizakötvény-kibocsátások hatására kismértékben, 19,9 százalékra emelkedett, amely azonban továbbra is számottevően kedvezőbb a 2011 végi mintegy 50 százalékos értékénél. Az államadósság szerkezetében bekövetkező javulást mutatja, hogy a koronavírus-válság közepette is az egyik legnagyobb mértékben nőtt EU-s összevetésben a hazai államadósság átlagos hátralévő futamideje, amelynek szintje azonban továbbra is indokolja a hosszítási törekvéseket. A mérsékelt külföldi tulajdon és devizaarány, valamint az átlagos hátralévő futamidő emelkedése érdemi szerepet játszanak a makropénzügyi sérülékenység csökkenésében, illetve hazánk adósságbesorolásának továbbra is kedvező megítélésében.

3.3. ábra
Bruttó államadósság a GDP arányában

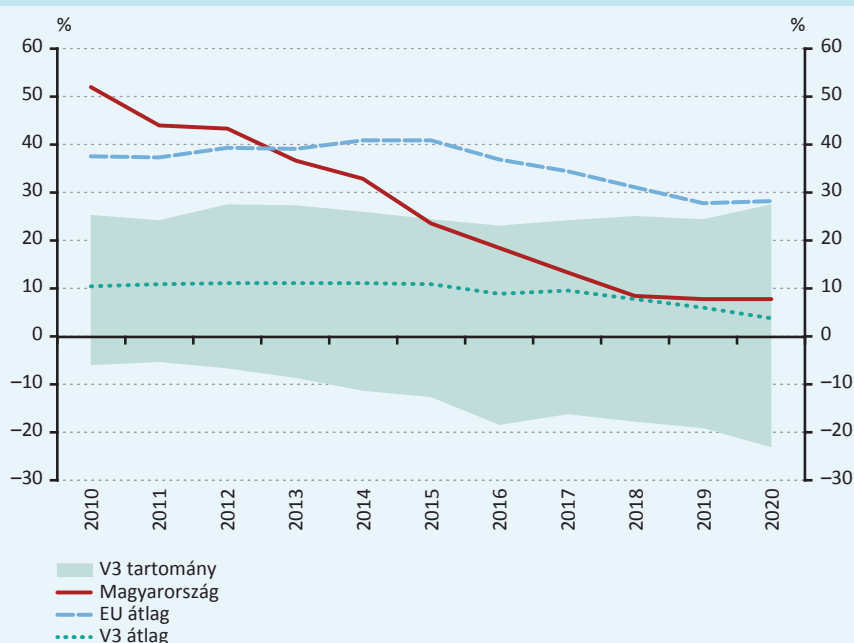

Megjegyzés: Az EU átlaga a gazdaságok méretével súlyozott számtani átlag.

Forrás: Eurostat.

A külső adósságmutatókat tekintve Magyarország jelentős javulást ért el az elmúlt évtizedben, és felzárkózott a régióhoz. A pénzügyi válság 2008-as kitörésekor Magyarország nettó külső adóssága, így külső pénzügyi sérülékenysége is kiugró mértékű volt. 2010 óta a belföldi szektorok alkalmazkodási folyamatának köszönhetően azonban a folyó fizetési mérleg többletbe fordult, és hazánk magas külső finanszírozási képessége lehetővé tette a nettó külső adósság folyamatos és jelentős mérséklődését. 2020-ban, a koronavírus-járvány kitörésekor a magyar gazdaság a nettó külső adósságmutató tekintetében a régió országaihoz hasonlóan alacsony szinten volt (3.4. ábra). Mindez jelentősen hozzájárult a külső sérülékenységünk, kockázati megítélésünk kedvező alakulásához az elmúlt egy évben, ami a versenyképesség javulását is támogatta.

3.4. ábra
Nettó külső adósság a GDP százalékában

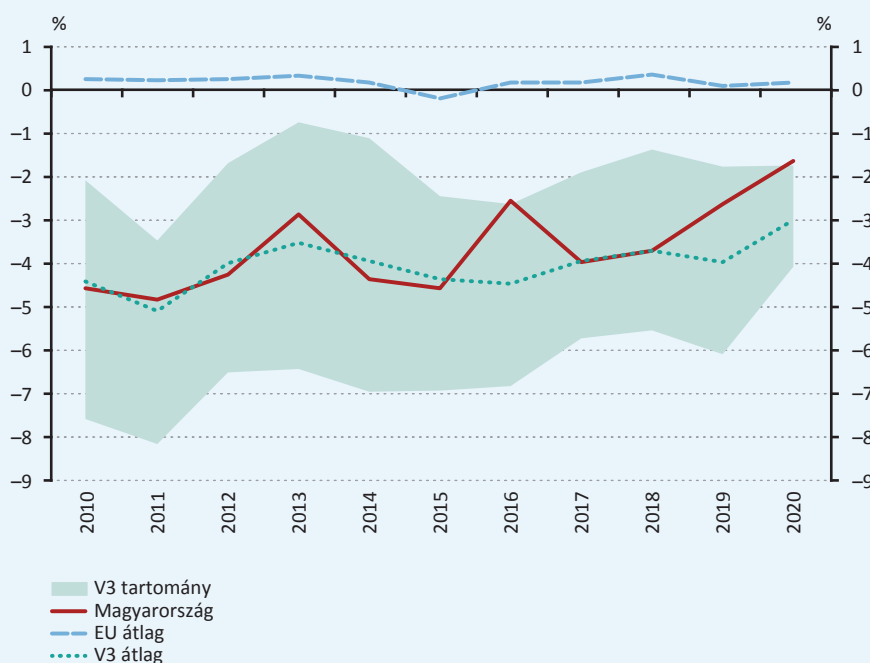

Megjegyzés: Az EU-átlag nem tartalmazza Luxemburg, Írország és Málta adatát.

Forrás: Eurostat, MNB.

Egy ország gazdasági felzárkózásakor jellemző a külföldi tőkebeáramlás, amelyhez kapcsolódó kifizetett nyereség és kamat miatt a hazai szereplők rendelkezésre álló jövedelme (GNI) elmarad a GDP-től. A pénzügyi válság előtti időszakban ez az eltérés régiós összevetésben is kimagasló volt, ami mögött a magas FDI-állomány és a jelentős külső eladósodottság állt. A 2008-as válság után a külföldi vállalatok nyereségének visszaesése, a külföldön dolgozó magyar munkavállalók jövedelmének emelkedése és a külső adósság leépítése a GNI-GDP rés csökkenését eredményezték (3.5. ábra). Az elmúlt években visszaeső külső adósság a külföldre kifizetett kisebb kamatkiadáson keresztül mérsékelte a GDP és GNI közti eltérést, míg 2020-ban a külföldi vállalatok visszaeső profitja is tovább mérsékelte a két mutató közötti különbséget. Mindezek eredményeként a GDP és a GNI közötti különbség közelebb került az EU-átlaghoz, bár azt – részben fejlettségbeli különbségek miatt – továbbra is érdemben meghaladja.

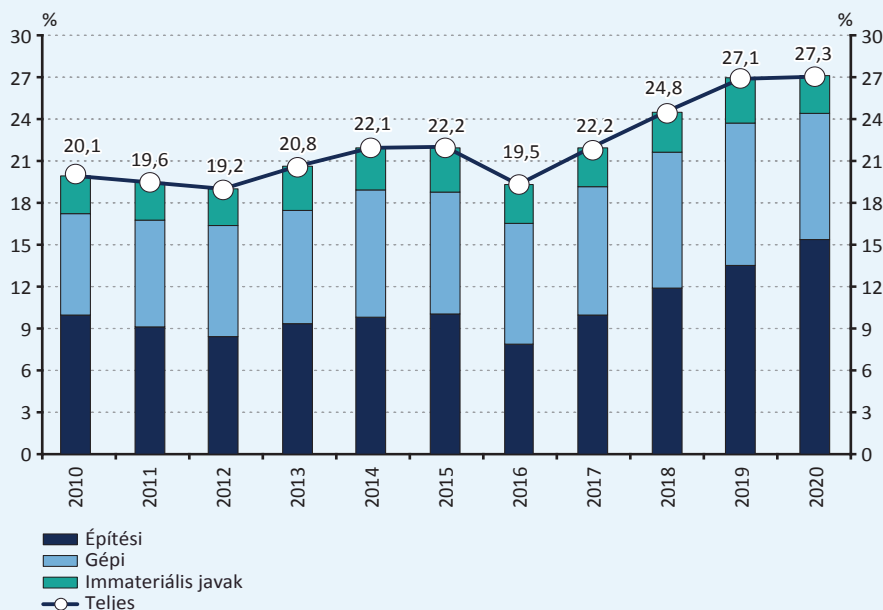
3.5. ábra
A GNI és GDP közötti eltérés a GDP arányában

Forrás: Eurostat.

Hazánk nemzetközileg is magas beruházási rátája 2020-ban historikus csúcsára emelkedett és a harmadik legmagasabb volt az Európai Unió tagállamai között, ugyanakkor ehhez a relatív árak változása is hozzájárult (3.6. ábra). A magas beruházási ráta a fenntartható növekedés egyik alappillére és elengedhetetlen a tőkeintenzív, majd a technológiaintenzív növekedési szakaszba való átmenethez. A sikeresen felzárkózó országokat empirikus tapasztalatok alapján magas (25 százalékos vagy afellei) beruházási ráta jellemezte a felzárkózás időszakában. A beruházások emelkedését az elmúlt időszakban a kedvező kamatkörnyezet, a feszes munkaerőpiac, az élénk hitelezés, a Növekedési Hitelprogramok, a kedvező bérfolyamatok, valamint kormányzati intézkedések (CSOK, kedvezményes újlakás áfa) is támogatták. A beruházási ráta 2016 óta végbemenő érdemi növekedéséhez összességében mindhárom szektor (vállalatok, állam, lakosság) pozitívan járult hozzá. A koronavírus idején kiemelt jelentőséget kapott a beruházások megvalósulásának elősegítése, elsősorban a hitelezési aktivitást támogató intézkedések útján (támogatott hitelprogramok kibővítése, hitelmoratórium). Hazánkban a régiós és európai átlagtól eltérően emelkedni tudott a beruházási ráta, köszönhetően többek között a magas állami beruházási rátának, amely 2020-ban elérte a GDP 6,4 százalékát. Ugyanakkor a hazai beruházások szerkezetében nemzetközi összevetésben is magas az építési beruházások aránya, míg a leginkább értékteremtő „okos” beruházások (immateriális javakba és az IKT szektorba történő beruházások) aránya továbbra is alacsony. Ezen tételekbe történő beruházások különösen fontosak lennének hazánk tőke-, majd technológiaintenzív növekedési szakaszba lépéséhez, azonban ezen a téren Magyarország még jelentős növekedési tartalékkal rendelkezik az uniós átlaghoz képest. 2020-ban az immateriális javakba történő beruházások a hazai GDP 2,8 százalékát tették ki, ami mindössze a 18. helyet jelenti az európai uniós rangsorban.

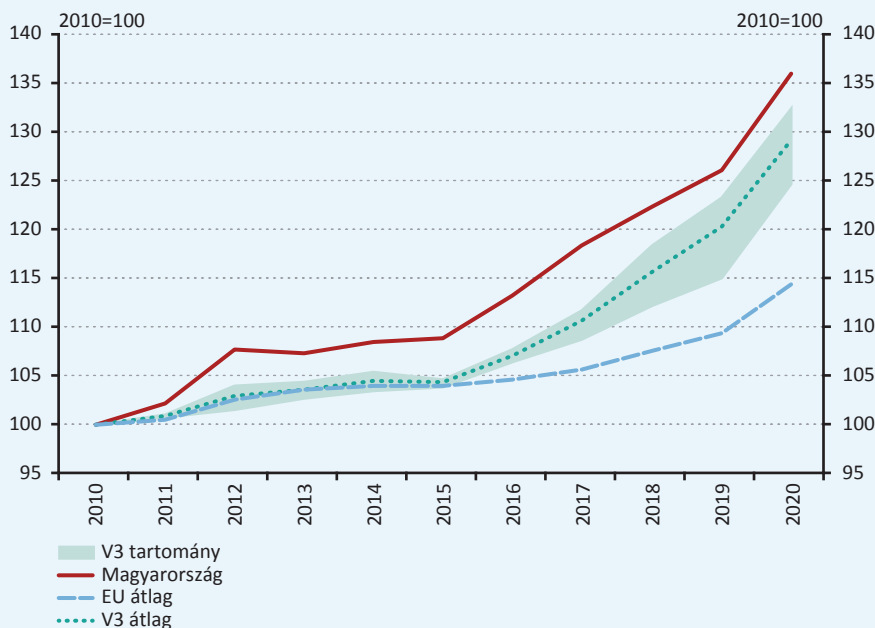
3.6. ábra
A GDP-arányos beruházási ráta alakulása

Forrás: Eurostat.

Az elmúlt években jelentős bérfelzárkózás valósult meg és a hazai bérek dinamikáját a koronavírus okozta válság csak kismértékben lassította. 2016-ot követően a dinamikus gazdasági növekedés és az ezzel párhuzamosan erősödő munkaerő-kereslet hatására feszessé váló munkaerőpiaci környezetben Magyarországon és a régió átlagában jelentős bérfelzárkózás ment végbe. A nominális fajlagos munkaerőköltség több mint 35 százalékkal nőtt hazánkban 2010 és 2020 között, míg a régiós átlag közel 30 százalékon, az EU-s átlag 15 százalék körül alakult (3.7. ábra). A hazai bérek dinamikus emelkedését a munkaerőköltség-indexben némileg ellensúlyozza a szociális hozzájárulási adó több lépcsőben történő csökkentése. A koronavírus-járvány a hazai bérdinamikát enyhén érintette, a bérnövekedés az ágazatok többségében továbbra is magas maradt. A hazai munkaerőpiac jóval ellenállóbbnak bizonyult, mint a 2008-2009-es válság idején, amihez a 2020-as gazdasági recesszió ellenére fennmaradó dinamikus hitelbővülés, valamint jegybanki és kormányzati intézkedések (vállalati hitelmoratórium, ágazati bértámogatások) is érdemben hozzájárultak.

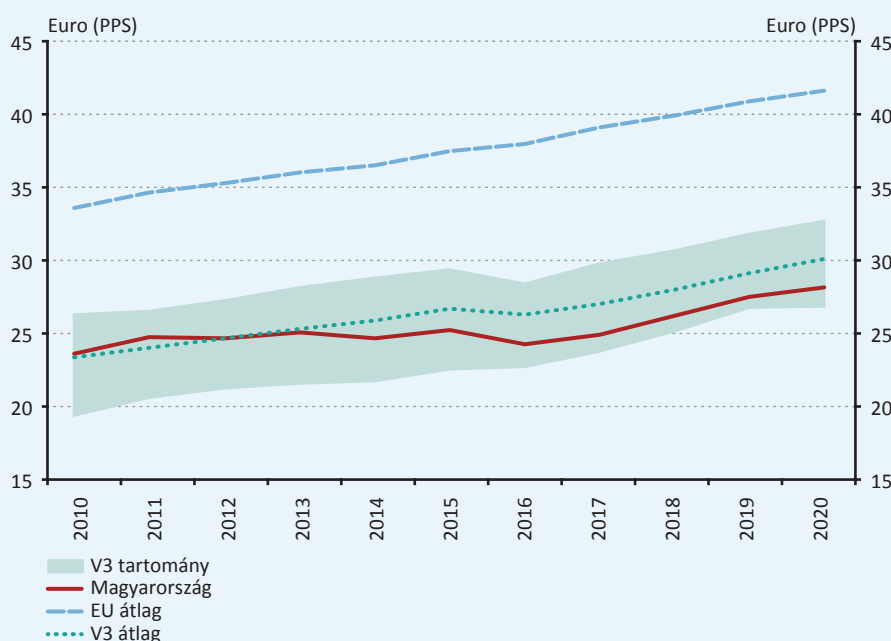
3.7. ábra
A nominális fajlagos munkaerőköltség dinamikája

Forrás: Eurostat.

2016 óta a munkatermelékenység javulása a foglalkoztatás bővülésével párhuzamosan ment végbe, azonban a **termelékenység bővülésében még érdemi növekedési tartalék azonosítható**. A munkaerőköltség növekedése mellett a munkatermelékenység alakulását is vizsgáljuk a költségalapú versenyképesség értékelésekor. A pénzügyi válság előtt a hazai termelékenység szintje a régiós átlag felett alakult, azonban a válság és a 2010 utáni dinamikus foglalkoztatásbővülés a termelékenység tartós stagnálását okozta hazánkban (3.8. ábra). Ezzel szemben mind a régiós országokban, mind az Európai Unió átlagában 2009 óta folyamatos termelékenységnövekedés figyelhető meg. Hazánkban a 2010-től bevezetett munkaerőpiaci reformok eredményeként nagymértékben nőtt a gazdaságilag aktívak és foglalkoztatottak száma, azonban az új belépők jellemzően alacsonyabb termelékenységűek voltak, így a negatív összetételhatás lassította az országos termelékenységnövekedést. A 2016-tól feszessé váló munkaerőpiac hatására a gazdasági növekedés egyre inkább tőkeintenzívvé vált, így a munkatermelékenység is emelkedésnek indult. Ezt követően a hazai munkatermelékenység felzárkózásának üteme nagyjából megfelelt a régiós átlagnak, ám szintben még van tér a további bővülésre.

3.8. ábra
Munkatermelékenység (egy munkaóra jutó GDP)

Forrás: Eurostat.

3.2. NEMZETKÖZI VERSENYKÉPESSÉGI RANGSOROK EREDMÉNYEI

A koronavírus-válság a versenyképességi rangsorokat összeállító intézményekre is hatással volt. Egyrészt adatelérhetőség tekintetében, másrészt a pandémiával a versenyképesség fogalmi kerete is gyökeresen megváltozott. A versenyképesség fogalmához ma már az is hozzátartozik, mennyire voltak reziliensek, ellenállóak a világ országai a 2020-as év során kibontakozó koronavírus-válsággal szemben, mennyire eredményesen reagáltak és sikerül-e újraindulást, fellendülést elérniük a következő évek kilábalási időszakában.

A World Economic Forum által készített, új globális rangsor eredményei 2020-ban

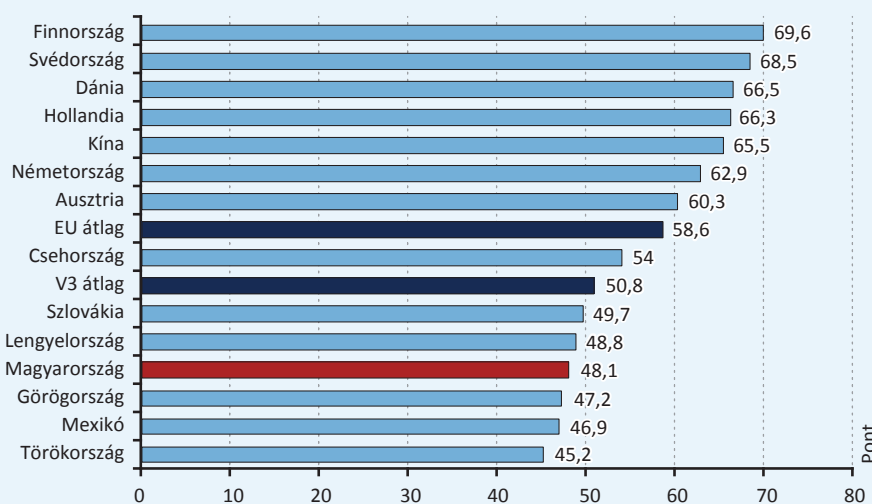
A pandémia miatt a World Economic Forum szokásos Global Competitiveness Index rangsora helyett egy kevesebb mutatót és országot magában foglaló különkiadást publikált 2020-ban, melynek fókuszja a gazdaság helyreállása és újrafarmálása. A kiadványban bemutatott Átalakulási készség index (Transformation readiness index) azt kívánja megragadni, mennyire állnak jelenleg készen az országok a koronavírus-járvány okozta válságot követő átalakulásra a következő 3-5 évben. Az index mindössze 37 országot rangsorol a korábbi 141 helyett és mutatóinak kétharmadát lecserélte, melyeknek így csupán 30 százaléka objektív (3.1. táblázat).

3.1. táblázat**A WEF versenyképességi rangsorának változásai az elmúlt két évben**

Kiválasztott módszertani kérdések a rangsorról	2019	2020
Hány ország szerepel a rangsorban?	141	37
Hány mutatót használtak fel a rangsorhoz?	103	64
Hány százaléka objektív a mutatóknak?	43%	30%

Forrás: WEF.

A WEF Átalakulási készség (Transformation readiness index) mutatójában hazánk a 37 országból a 34. helyen végzett, a 100-ból 48,1 ponttal (3.9. ábra). A V3-országok átlagos pontszáma 50,8 volt és mindhárom ország megelőzi Magyarországot a rangsorban: Csehország 24., Szlovákia 30., Lengyelország 33. A 37 ország közül a legmagasabb összesített pontszámot, 69,9 pontot és az azzal járó első helyezést Finnország szerezte meg, míg a leggyengébben Törökország teljesített 45,2 ponttal.

3.9. ábra**A WEF Átalakulási képesség mutatójában legjobban és legrosszabbul teljesítő országok pontszámai, illetve Magyarország, az EU és a visegrádi országok átlaga**

Megjegyzés: A skála tartománya 0-100 közötti, ahol a nagyobb pontszám jelenti a jobbat. Az EU átlaga 18 országot tartalmaz.

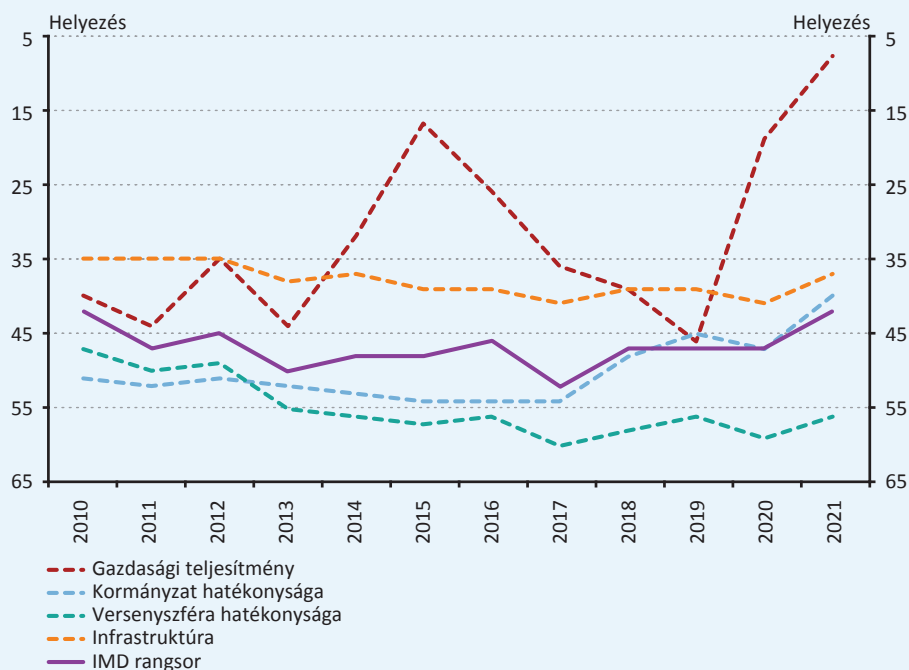
Forrás: WEF.

Az IMD által készített 2021-es rangsor eredményei

Az IMD legfrissebb, 2021-es rangsorában Magyarország 64 országból a 42. helyezést érte el, ami 5 helyes előrelépés az egy évvel korábbi pozícióhoz képest (3.11. ábra). A meghatározó versenyképességi rangsorok közül az IMD vizsgálja a legkevesebb országot (64 országot), ám döntően fejlett gazdaságokat, főként ennek tulajdonítható, hogy Magyarország a nemzetközi rangsor második felében helyezkedik el. Az IMD a versenyképességi rangsorának elkészítéséhez négy pillérbe csoportosítva 334 mutatót használ fel, melyek kétharmada objektív, egyharmada szubjektív kérdőíves felmérésen alapszik. Az IMD az elemzéshez a mutatók többségében 2020. és 2021. évi adatokat használt fel, tehát az értékelés a koronavírus-járvány következményeit is tartalmazza.

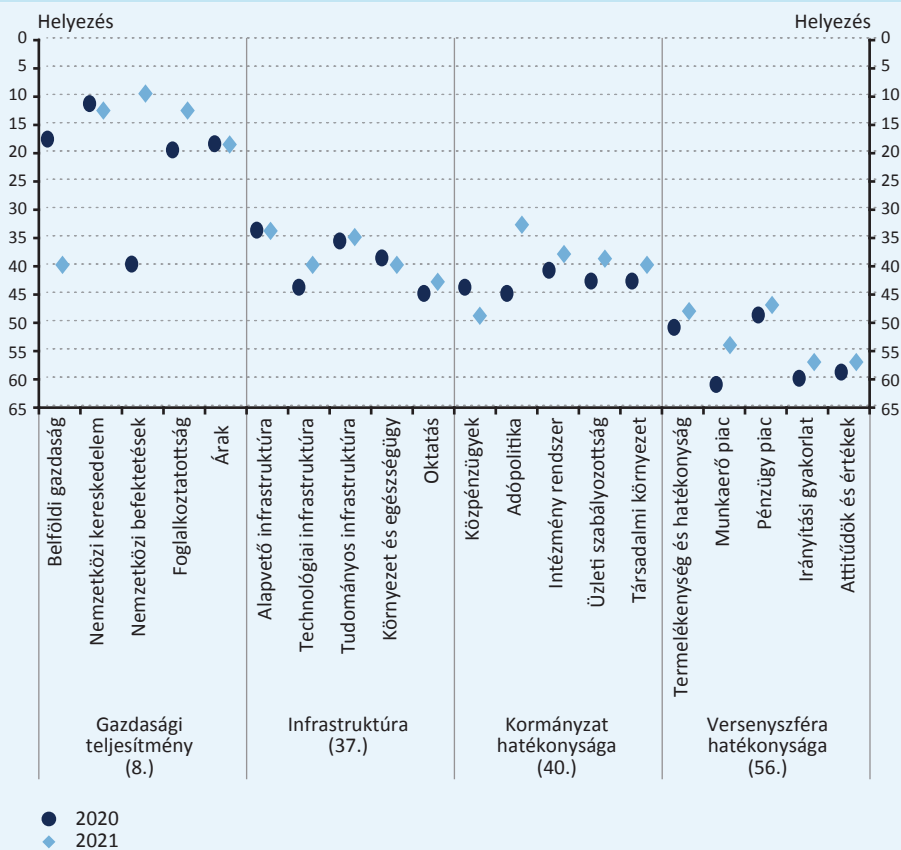
Magyarország az IMD által vizsgált négy fő területen belül a gazdasági teljesítményben mutatott jelentős előrelépést, míg a másik három (kormányzati hatékonyság, üzleti hatékonyság és infrastruktúra) dimenzióban is javulást mutatott (3.12. ábra). A gazdasági teljesítmény pillér utóbbi években mutatott csökkenő trendje után a magyar teljesítmény 2020-ban 27 hellyel javítva a 19. legerősebbnek számított a nemzetközi mezőnyben, míg 2021 során további 11 hellyel javítva a 8. legerősebb teljesítményt mutatta.

3.11. ábra
Magyarország helyezése az IMD összesített rangsorában és a négy fő pillérben

Forrás: IMD.

3.12. ábra
Magyarország helyezései az IMD alpilléreiben 2020-ban és 2021-ben

Forrás: IMD.

A gazdasági teljesítményen (8.) belül a nemzetközi befektetések alpillérben a 40. helyről a 10. helyre lépett elő Magyarország a közvetlen működőtőke-befektetések emelkedésének köszönhetően. A foglalkoztatás területén a 13. helyet foglaljuk el, aminek háttérében a korábbi években emelkedő foglalkoztatási ráta és alacsony munkanélküliség áll. Óvatosságra int azonban, hogy a belföldi gazdaság alpillérben a 18-ról 40-re csúszott a helyezésünk. Ez utóbbi területen a belföldi kereslet szűkülése és az inflációs várakozások emelkedése gyengítette a pozíciónkat.

Az infrastruktúra (37.) területén a 2020-as helyzethez képest 4 hellyel lépett hazánk előrébb. Az alpillérek szintjén viszonylag kismértékű elmozdulások történtek a magyar helyezésben. A technológiai infrastruktúra (40.), a tudományos infrastruktúra (35.) és az oktatás (43.) területén javult Magyarország teljesítménye. A környezet és egészségügy alpillérben a legnagyobb tér a fejlődésre az életminőség, az egészségügyi infrastruktúra és a vállalatok fenntartható fejlődésének prioritása mutatókban azonosítható.

A kormányzati hatékonyságban (40.) hét helyet javított hazánk az üzleti szabályozottság (39.), a társadalmi környezet (40.) és az adópolitika (33.) területein mutatott előrelépésnek köszönhetően. A 12 helyes javulást mutató adópolitika (33.) területén kedvező az alacsony vállalati nyereségadókulcs, valamint a vállalatok által fizetendő adó GDP-arányos mértéke. Az IMD szerint a kormányzat GDP-arányos kiadásai, az államadósság és a költségvetési hiány mutatókban van tér leginkább a versenyképesség javítására.

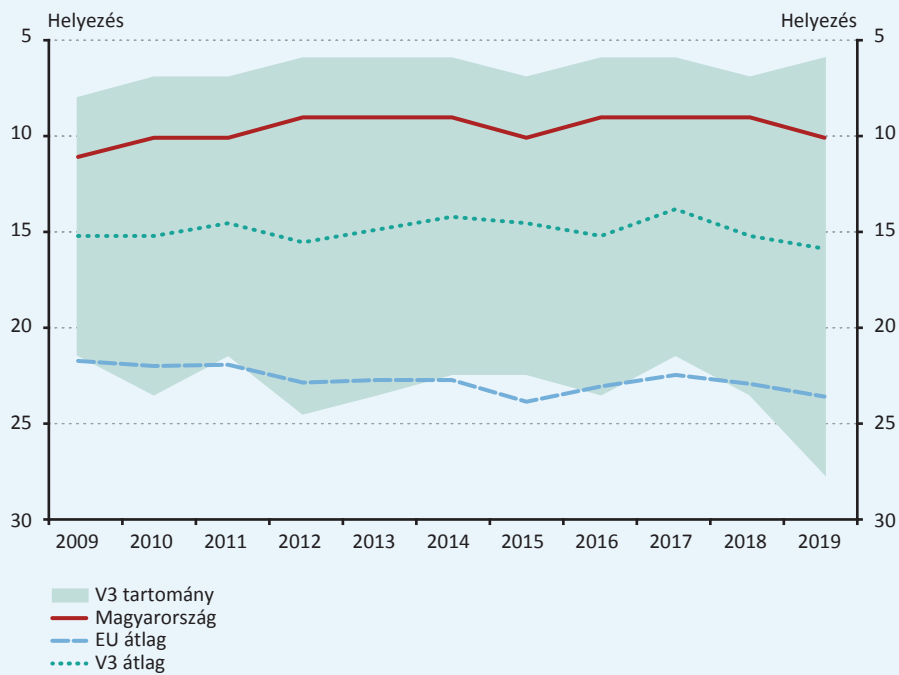
A versenyszektor hatékonyságát tekintve (56.) három hellyel előrébb került hazánk, legfőképpen a munkaerőpiac (54.) alpillérben történő 7 helyes előrelépés hatására. A termelékenység és hatékonyság területén erősségünk az összesített termelékenység, a mezőgazdasági termelékenység, valamint a hatékony nagyvállalatok aránya. A munkaerőpiacon belül az aktivitási mutatókban, míg a pénzügyi piacokon a fúziók és felvásárlások területén emelkedett ki hazánk. A legnagyobb kihívást a globalizációhoz való hozzáállás, a szakképzett munkaerő és a hozzáértő felsővezetők hiánya jelenti.

A Gazdasági Összetettség Mutató 2019-es eredményei

A Gazdasági Összetettség Mutató az országokban jelenlévő tudástőkét kívánja megragadni, amelyhez a kereskedelmi szerkezet és jellemzők eszközként szolgálnak. A gazdasági összetettséget a vizsgált országok által összesen exportált termékek, termékcsoportok száma, illetve azon országok száma alapján számolják, amelyek ezen termékcsoportok előállítására képesek. A mutató így tükrözi egy ország exportdiverzitásából és termékminőségéből (nehezen helyettesíthető, összetett termékek) származó gazdasági erejét. Az index készítői szerint a magas gazdasági összetettségű és jelenleg alacsony jövedelmű országoknak nyílnak lehetősége kitörni a közepes jövedelmi csapdából. A magas gazdasági összetettségű és magas jövedelmű országok magas gazdasági fejlettsége pedig az összetett tudásbázisuk értelmében fenntartható.

Magyarország 2019-ben a rangsorban 133 ország közül a 10. helyezést érte el, egy hellyel hátrébb lépve a megelőző évhez képest. A magyar helyezés 2010 óta a legjobb 10-ben szerepelt (3.13. ábra). Ezzel az eredménnyel hazánk historikusan meghaladja a visegrádi és az EU-átlagot. A V3-ak és az Európai Unió átlagos helyezése hazánknál 6, illetve 13 helyezéssel szerepel hátrébb a 2019-es rangsorban. Emellett Magyarország többek között megelőzi az Amerikai Egyesült Államokat, az Egyesült Királyságot, Finnországot, Franciaországot, Belgiumot és Hollandiát is. A mutatóban évek óta Japán vezet, mögötte Svájc és Németország található.

3.13. ábra
Magyarország, az EU és a visegrádi országok a Gazdasági Összetettség Mutató rangsorban elért helyezései

Forrás: Atlas of Economic Complexity Dataverse (Harvard University).

4. Versenyképességi indikátorok

4.1. ÚJ PÉNZÜGYI MODELL

A hazai gazdasági konvergencia fenntartásához elengedhetetlen a hatékony és stabil banki finanszírozás hozzáférhetőségének biztosítása. 2020-ban a jegybanki és állami hitelprogramok, valamint a fizetési moratórium következtében – európai összehasonlításban is kimagasló mértékben – tovább bővült a magánszektor hitelállománya, ezért annak GDP-arányos szintje 2020 végére már meghaladta a 35 százalékot. Ez az érték azonban továbbra is érdemi tartalékot jelent a hitelezés további prudens bővülése szempontjából.

Míg a vállalati szegmensben uniós viszonylatban a hazai bankrendszer a középmezőnybe helyezhető el az árazás tekintetében, addig lakossági oldalon a lakáscélú hitelek THM alapú felára mérsékelt versenyről tanúskodik. Bár 2018 közepére a Minősített Fogasztóbarát Lakáshitelek (MFL) bevezetése már segített felülről megközelíteni a régió országainak hitelárazását, ez a kedvező folyamat 2019-ben megfordult és csak 2020 elején értük el újra a visegrádi országok sávjának tetejét. Mivel a kockázati költségek nemzetközi összevetésben nem indokolják a kiemelkedő felárat, az árverseny előtt vélhetően a működési költségek mérséklése és a digitális infrastruktúra mélyülése nyithatná meg az utat, a termékek összehasonlíthatóságának és kiváltásának megkönnyítése pedig ezt követően tovább erősíthetné.

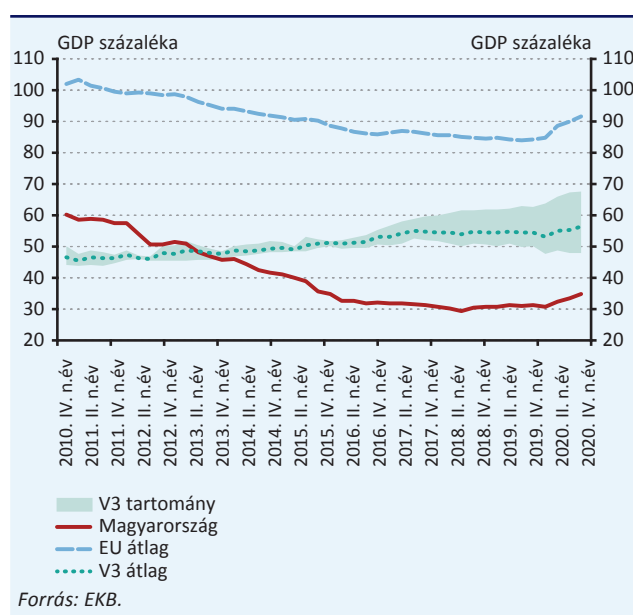
Valamennyi szegmens és hiteltermék esetében törekedni kell a törlesztőrészek kiszámíthatóságára. A 2019-ben elindított NHP fix konstrukció eredményeként a 3 éven túl rögzített kamatozású, forint alapú kkv hitelek aránya újból meghaladta az 50 százalékot, majd a 2020 áprilisától elérhető NHP Hajrá konstrukció eredményeként 2021. első negyed-év végére a rögzített kamatozású hitelek részaránya már megközelítette a 90 százalékot az új kibocsátásokon keresztül. A háztartási folyósításokon belül a 2016 elején több mint 40 százalékos arányt elérő változó kamatozású hitelek mára gyakorlatilag kiszorultak a piacról, amelyhez az MFL termékek térnyerése, valamint a jövedelemarányos törlesztőrészlet mutatóra (JTM) vonatkozó jogszabályi korlát kamatperiódus szerinti differenciálása is hozzájárult. Az új jelzáloghitelek szerkezetének hosszabb kamat-periódusok felé való elmozdulása nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő, a korábban felépült állományban lévő kamatkockázat pedig e hitelek kedvező szerkezete és az amortizáció miatt fokozatosan mérséklődik. Rövid távon az MNB 2019 áprilisában kiadott ajánlásával ösztönözi a jelentős kamatkockázatot hordozó szerződésekkel rendelkező adósok kamatfixálását, míg hosszabb távon a kapcsolódó díjtételek, főként az előtörlesztési és közjegyzői díjak jogszabályi úton való mérséklése segítheti a hitelkiváltásokat. A kamatkockázat mellett az eladósodás szintje és koncentráltasága is fontos szempont. A jövedelem arányában mért eladósodást tekintve nem állapítható meg stabilitási kockázatra utaló jel régiós összevetésben, az adóssághék szabályok pedig gondoskodnak a túlzott koncentráltaság felépülésének elkerüléséről.

A bankrendszer gazdaságot támogató szerepének hosszú távú fenntartása érdekében elengedhetetlen az erős tőkeképző és -vonzó képesség, illetve, hogy ne épüljenek fel rendszerszintű stabilitási kockázatok. A járványhelyzet a legtöbb országban a működési bevételek mérséklődését, egyben a kockázati költségek ugrásszerű emelkedését hozta magával. Bár Magyarország esetében mindkét hatás relatíve markáns volt, a hazai hitelintézeti szektor jövedelmezősége továbbra is az európai országok élmezőnyébe tartozik. Ugyanakkor az uniós viszonylatban kimagasló eszközarányos működési költségek korlátot képeznek a jövedelmezőség és a banki termékek árazásának szempontjából. Közép- és hosszú távon a szektor hatékonysága leginkább a továbbra is fragmentáltnak mondható piac konszolidációjával, a pénzügyi penetráció mélyítésével és a működési folyamatok digitalizációjával javítható.

A digitális jelenlét a pénzügyi szolgáltatások nyújtásában is egyre meghatározóbb versenyelőny, miközben a digitális működésből fakadó rugalmasság fontosságára a Covid19 is felhívta a figyelmet. Az utóbbi évtizedben a fogyasztói igényekhez alkalmazkodva a pénzügyi rendszer működésében egyre inkább előtérbe helyeződött az innovatív technológiai megoldások és a digitális tér, illetve csatornák kihasználása. Ezzel párhuzamosan versenyképességi szempontból egyre fontosabbá válik az intézmények digitális transzformációja, hogy biztosítani tudják ügyfeleik számára szolgáltatásaik folyamatos elérhetőségét, illetve minimalizálják a személyes jelenlét szükségességét termékeik igénybevételénél. Ez a Covid19 ideje alatt hangsúlyosabban is előtérbe került és rámutatott arra, hogy mind az ügyfélszolgálatban, mind a belső intézményi működésben szükséges az üzletmenet-folytonosságot érdemben támogató digitális átállás, hiszen a digitalizált működés kellő rugalmasságot biztosít a változó körülményekhez való alkalmazkodásban. A pandémia ideje alatt ráadásul versenyelőnybe kerültek a digitális transzformációban élen járó intézmények.

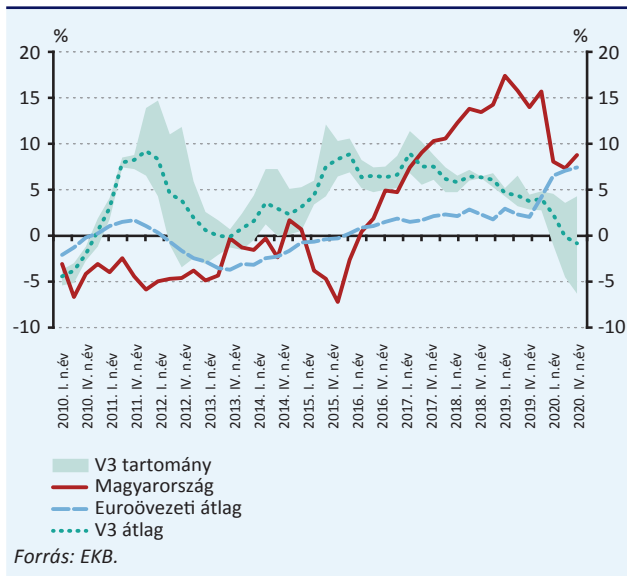
A meglévő pénzügyi intézmények digitális transzformációján túl a fejlett FinTech ökoszisztéma és az ezt támogató intézményi-jogszabályi környezet megléte, illetve fejlesztése is kiemelt fontosságú. Egy régiós központ kiépítése például nagymértékben támogathatja egy ország vagy régió versenyképességét. A FinTech megoldások jellemzően olyan fejlesztéseket tartalmaznak, amelyek nemcsak költséghatékony működést biztosítanak mind a tradicionális, mind az újonnan alapuló intézményeknek, hanem hozzájárulhatnak az ügyféligenyek jobb, gyorsabb, személyre szabottabb, kedvező árú kiszolgálásához. A nemzetközi trendeket figyelembe véve fontos, hogy a magyar szabályozás aktívan támogassa a FinTech alapú megoldások alkalmazásának elterjedését, ugyanakkor fogyasztóvédelmi, pénzügyi stabilitási és versenysemlegességi aspektusokat szem előtt tartva hozzon létre vagy javasoljon változtatásokat a jogszabályi keretekben.

4.1. A magánszektor hitelállományának alakulása a GDP százalékában

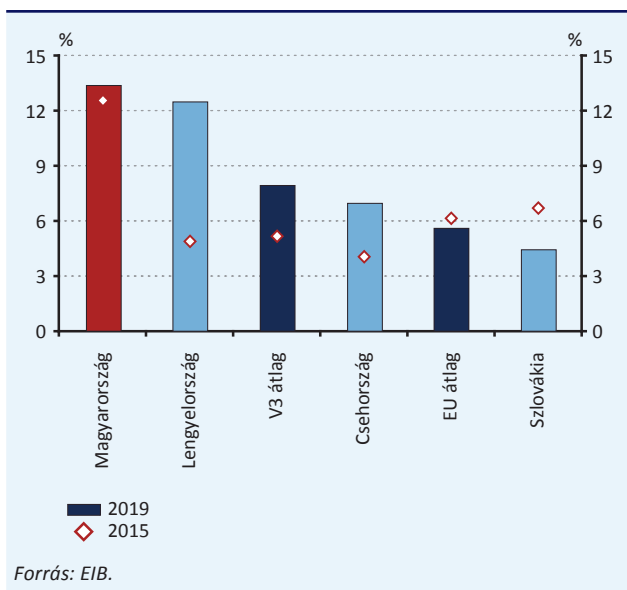
A fenntartható gazdasági konvergencia biztosításához elengedhetetlen a gazdasági szereplők ciklusokon átívelő, hatékony finanszírozása. Bár az elmúlt évek dinamikus hitelbővülése megtörte a GDP-arányos hitelállomány csökkenését, a magyarországi hitelpenetráció 2019. év végéig nem emelkedett érdemben a historikusan alacsony 30 százalékos szint fölé. 2020-ban a jegybanksi és állami hitelprogramok, valamint a fizetési moratórium következtében tovább bővült a magánszektor hitelállománya, ezért annak GDP-arányos szintje 2020 végére már meghaladta a 35 százalékos szintet. Ez az érték azonban továbbra is érdemi tartalékot jelent a hitelezés további prudens bővülése szempontjából. Az arányszám emelkedésében ugyanakkor a járványhelyzet következtében visszaeső GDP is jelentős szerepet játszott, ami országonként eltérő hatást gyakorolt a mutatóra, nehezítve ezáltal a 2020-as értékek összehasonlítását.

4.2. A vállalati hiteldinamika alakulása

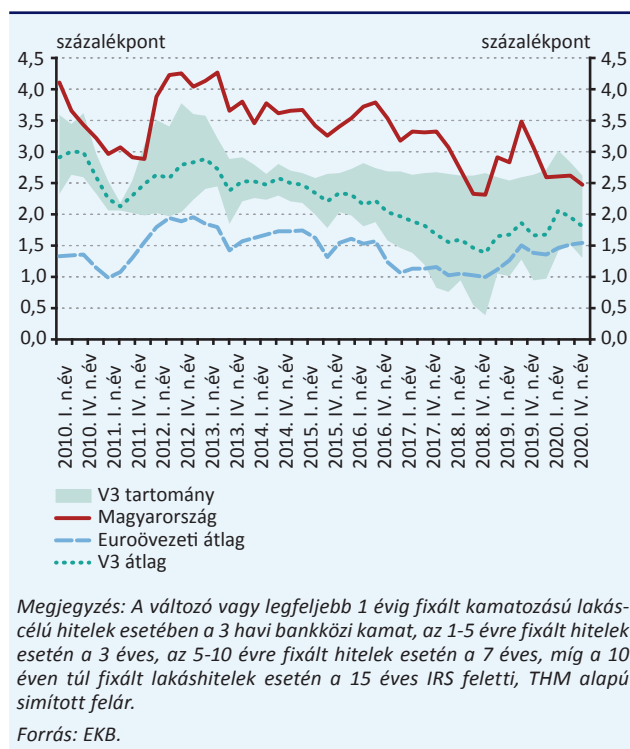
A magánszektor hitelállományán belül kiemelten fontos szerepet tölt be a vállalati szektor hiteldinamikája, hiszen a banki hitelezési tevékenység a magas beruházási rátához – járvány időszakában pedig különösen a likviditás biztosításához – szükséges vállalati forrásszerzésben kulcsfontosságú. Magyarországot a koronavírus-járvány 2020 első negyedévének végén 15 százalékos feletti éves hiteldinamika mellett érte el, mely később a vírus gazdaságra gyakorolt negatív hatásai következtében 2020 végére 9 százalékos közelébe mérséklődött. A nemzetközi összehasonlításban továbbra is kiemelkedő és széles bázisú növekedési ütemhez a fizetési moratórium, az NHP Hajrá és az állami hitel- és garancia-programok nagymértékben hozzájárultak. A hitelezés ugyanakkor nem tekinthető túlfűtöttnek, a 2008-as pénzügyi válság utáni évek hitelkontrakciója következtében a vállalati eladósodottság jelentős leépülésen ment keresztül, a hitelbővülés a pénzügyi mélyülést és a konvergenciát támogatja.

4.3. Finanszírozási korlátokba ütköző vállalkozások aránya

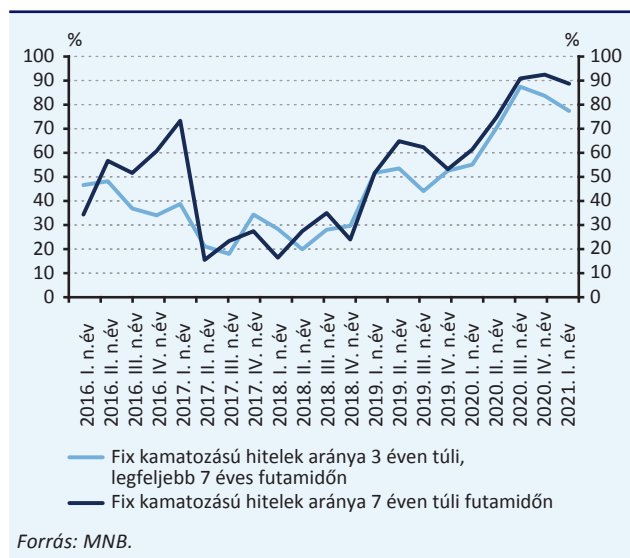
Az EIB beruházási felmérése alapján a 2019-es pénzügyi évben az Európai Unióban működő vállalkozások közel 6 százaléka, míg a magyarországi vállalatok több mint 13 százaléka szembesült finanszírozási korláttal. A 2018-as évhez viszonyítva bekövetkezett közel 5 százalékpontos romlás következtében a hazai cégek a 2015-ös évben tapasztalt mértékű finanszírozási korláttal szembesültek. Az egy év alatt bekövetkezett kedvezőtlen változás elsősorban a nagyvállalatokat érintette, ahol a finanszírozási korlátba ütköző vállalkozások aránya több mint a duplájára emelkedett, ugyanakkor a kkv szegmensben a hazai vállalatok forráshoz jutása érdemben nem változott. További tér áll ezért rendelkezésre a mutató javítására elsősorban a finanszírozási csatornák diverzifikálásán és az intézményi garanciarendszer hatékonyságának javításán keresztül.

4.4. A THM alapú felár a hazai pénzneben nyújtott lakáscélú hiteleknel

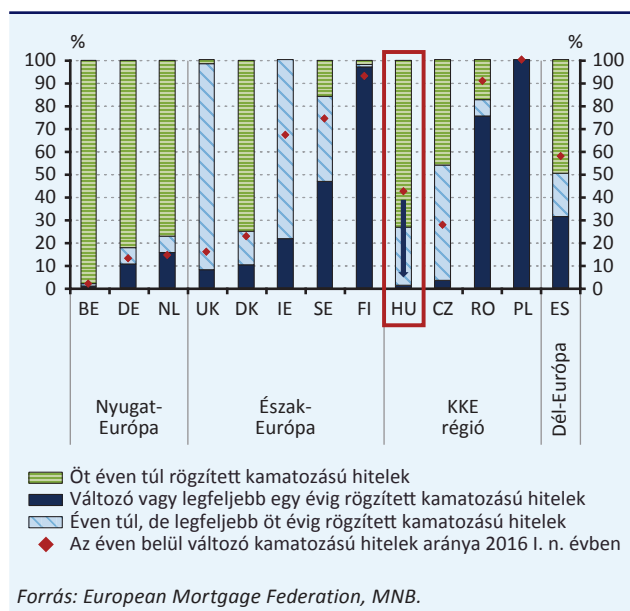
A hazai lakáshitelek felára továbbra is meghaladja mind az Eurozóna, mind a többi visegrádi ország átlagát. Ez a hitel-feltevők szempontjából jelentkező árazási hátrány, több-letköltség az elmúlt évtizedben folyamatosan fennállt, ami rontja a hiteladósok rendelkezésre álló jövedelmi pozícióját, mérsékli a lakossági hitelpenetráció növekedését és így a gazdaság versenyképességét. A Minősített Fogyasztóbarát Lakáshitel (MFL) bevezetését követően ugyan átmenetileg sikerült elérni a visegrádi országok sávjának tetejét, azonban 2019-ben ez a folyamat visszafordult, mivel a referencia-hozamok hazai csökkenését a bankok nem építették bele a hitelkamatokba. 2020-ban ugyanakkor a referencia-hozamok emelkedése mellett is csökkentek a hitelkamatok, így összességében mérséklődtek a felárak. Ezzel újra elértük a visegrádi országok sávjának tetejét. 2020 végén a hazai lakáshitelek átlagos kamatfelára 2,5 százalékpontot tett ki, ami 60 bázisponttal alacsonyabb a megelőző év azonos időszakához viszonyítva.

4.5. Fix kamatozású kkv hitelek aránya az új hitelek között

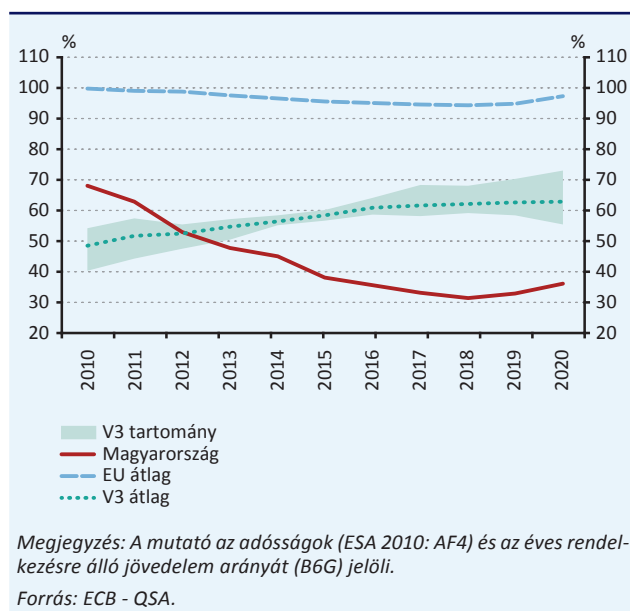
Pénzügyi stabilitási szempontból fontos a kamatkockázatok csökkentése, a fix kamatozású hitelek arányának térnyerése, így stabil és kiszámítható finanszírozás biztosítása a vállalkozásoknak, különösen a kkv szegmensben. A rögzített kamatozású hitelek részarányának az új kibocsátásokon belüli növelése érdekében 2019-ben elindított NHP fix konstrukció hatására a rögzített kamatozású hitelek aránya ismét visszatért a kívánt, 50 százalék fölötti szintre. A koronavírus-járvány negatív gazdasági hatásainak tompítása, a hitelpiaci zavarok elkerülése érdekében az MNB által 2020 áprilisában elindított NHP Hajrá konstrukció eredményeként 2021. első negyedév végére a rögzített kamatozású hitelek részaránya megközelítette a 90 százalékot az új kibocsátásokon keresztül.

4.6. Az új lakáscélú hitelek kamatperiódus szerinti megoszlása (2020. IV. negyedév)

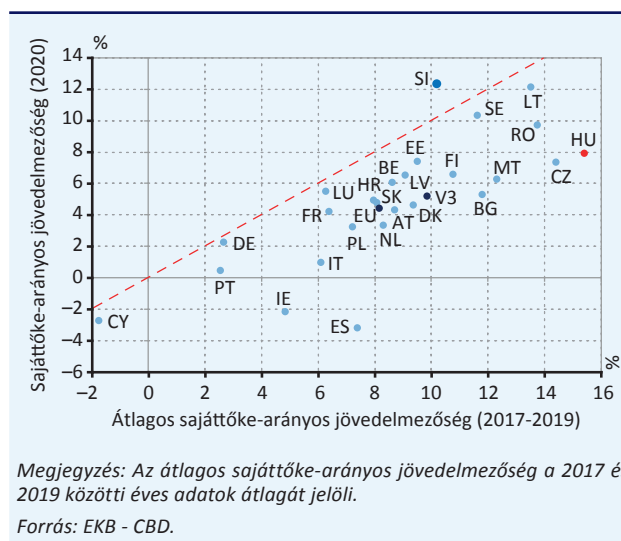
A lakosság pruden és egészséges szerkezetű eladósodása szempontjából kulcsfontosságú a törlesztőrészeket kiszámíthatósága. Míg 2016 elején a változó kamatozású hitelek aránya az új lakáshitel kibocsátáson belül még 42 százalékot tett ki, 2019 végére a Minősített Fogyasztóbarát Lakáshitelek (MFL) bevezetése és a jövedelemarányos törlesztőrészlet mutatóra (JTM) vonatkozó jogszabályi korlát kamatperiódus szerinti differenciálása együttesen gyakorlatilag kiszorította a piacról ezeket a magasabb kockázattal bíró hiteleket. Az új jelzáloghitelek szerkezetének hosszabb kamatperiódusok felé való elmozdulása nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő. A hosszabb kamatperiódusú hitelek új folyósításban látható térnyerése a fennálló jelzáloghitel-állomány kamatkockázatának csökkenését is segíti. 2020 végére a változó kamatozású lakossági jelzáloghitelek állományon belüli aránya 40 százalékra csökkent a 2016-ban megfigyelhető 70 százalékról. A változó kamatozású lakossági jelzáloghitel-állomány így a hitelek amortizációja és az új hitelek kedvező kamatfixálási szerkezete miatt folyamatosan csökkenő mértékű kockázatot hordoz. Rövid távon az MNB 2019 áprilisában kiadott ajánlásával ösztönözi a jelentős kamatkockázatot hordozó szerződésekkel rendelkező adósok kamatfixálását. Hosszabb távon a hitelkiváltásokat segítheti a kapcsolódó díjtételek, főként az előtörlesztési és közjegyzői díjak jogszabályi úton való mérséklése.

4.7. Háztartási jövedelemarányos adósságteher

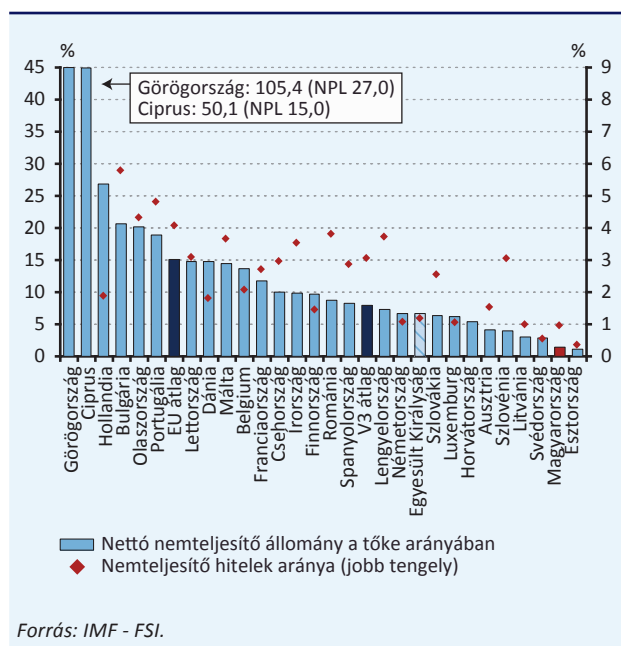
A hazai lakossági jövedelemarányos adósságteher az egyik legalacsonyabb az Európai Unióban, sőt érdemi felzárkózási tartalék azonosítható a többi visegrádi országhoz viszonyítva. Miközben az Európai Unió egészét tekintve a háztartási szektor adósságterhe alig csökkent az elmúlt évtizedben, a hazai lakosság jövedelemarányos adósságterhe sokkal alacsonyabb szinten állt a koronavírus-járvány kezdetén, mint 10 évvel korábban. Ez a kedvező jövedelmi folyamatoknak és az előző hitelciklusban felhalmozott adósságállomány elhúzódó leépülésének együttes következménye. A hatályos adósságfék szabályok szintén hatékonyan gátolják a túlzott eladósodást: a jelenleg fennálló lakossági hitelállomány 80 százaléka (a jelzáloghitelek 70 százaléka) már ezen szabályok mellett kötött szerződésekhez kapcsolódik.

4.8. Sajáttőke-arányos jövedelmezőség

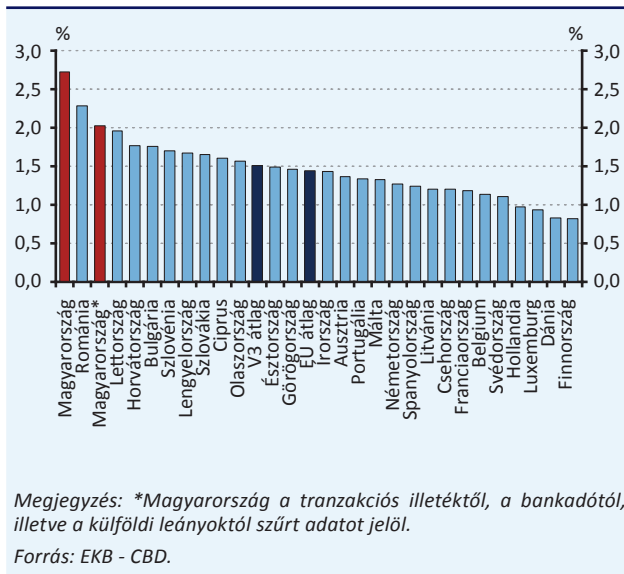
A hitelintézeti szektor erős tőkehelyzetének fenntartásához és hatékonyságnövelő fejlesztések megvalósulásához egyaránt fontos a kielégítő jövedelmezőség. Míg az EU egyes bankrendszerei többéves viszonylatban alacsony sajátke-arányos megtérüléssel küzdenek, addig a hazai szektor 2017-től 2019-ig – részben a korábban megképzett értékvesztések visszairásának köszönhetően – kiemelkedő jövedelmezőségével rendre dobogós helyen szerepelt az uniós rangsorban. A járványhelyzet a legtöbb országban a működési bevételek mérséklődését, egyben a kockázati költségek ugrásszerű emelkedését hozta magával. Magyarország esetében mindkét hatás relatíve markáns volt, azonban a 2020-ban elért 5. helyet továbbra is pozitívan értékelhető.

4.9. Nettó nemteljesítő hitelállomány a tőke arányában (2020)

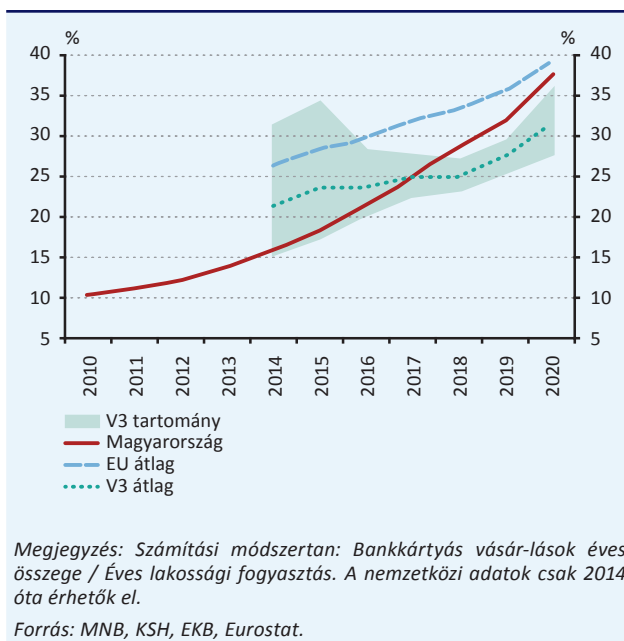
A bankrendszer nemteljesítő hiteleinek állománya mind a vállalati, mind a lakossági szegmensben tovább csökkent 2020-ban. A nemteljesítő hitelek arányának alacsony szinten maradását nagymértékben segítette a 2020 márciusában bevezetett, majd meghosszabbított fizetési moratórium, egyrészt az új késedelmek megakadályozásán, másrészt a teljes hitelállomány növekedésére gyakorolt pozitív hatáson keresztül. Az előbbi hatás miatt a historikusan alacsony nemteljesítési mutatók nem adnak teljes képet a hitelfortfolio minőségére és kockázatosságára vonatkozóan. A növekvő hitelkockázatokat jelzi a Stage 2 kategóriájú hitelállomány súlyának emelkedése, valamint az értékvesztéssel való fedezettség növekedése is. Ugyanakkor a bankrendszer konszolidált tőkemegfelelési mutatója 2020-ban 18,3 százalékra emelkedett, ami a kockázati költségek várható emelkedését figyelembe véve is megfelelő tartalékokat jelent.

4.10. Működési költségek az eszközök arányában (2020)

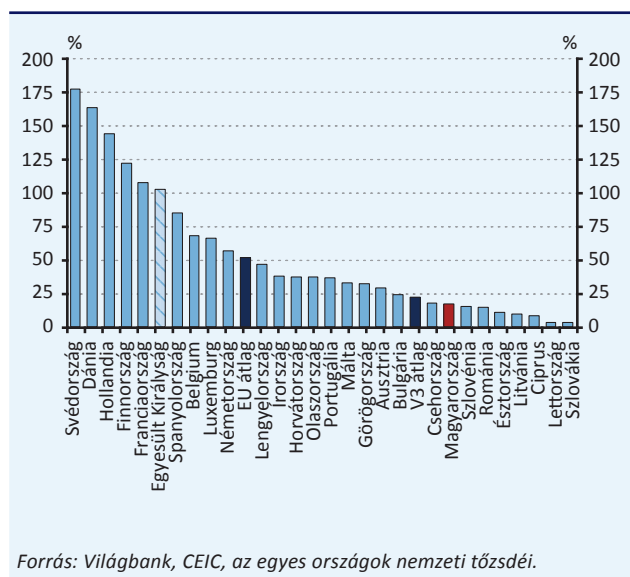
A hazai hitelintézeti szektor esetében megfigyelhető, uniós viszonylatban kimagasló eszközarányos működési költségek korlátot képeznek a jövedelmezőség és a banki termékek árazásának szempontjából. A versenyképességi tartalék valamennyi altételben – személyi jellegű ráfordításokban, adminisztrációs költségekben, értékcsökkenésben – azonosítható, ami a bankadót és a tranzakciós illetéket kiszűrve is jelentős. 2019 második felétől a konszolidált szektor eszközarányos működési költségei trendszerűen csökkentek, amihez a szervezetközi integráció nagymértékben hozzájárult. Közép- és hosszú távon a szektor hatékonysága leginkább a továbbra is fragmentáltak mondható piac konszolidációjával, a pénzügyi penetráció mélyítésével és a működési folyamatok – a járványhelyzet következtében felgyorsuló – digitalizációjával javítható.

4.11. Vásárlások elektronikus fizetésének aránya

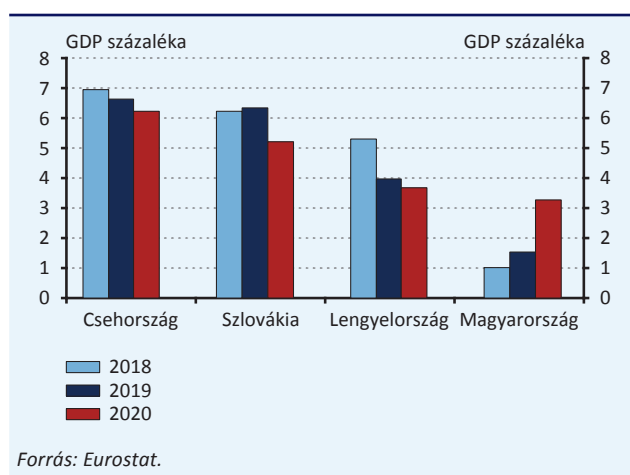
Az elektronikus fizetések arányának változása a szürke gazdaság visszaszorulásán és ezzel párhuzamosan az adóelkerülés mértékének csökkenésén keresztül is pozitív kapcsolatban áll a gazdasági növekedéssel. Ezenfelül a modern pénzforgalmi szolgáltatások széleskörű elérése és használata hozzájárul a versenyképesség javulásához is. Ezt figyelembe véve az MNB kiemelten kezeli az elektronikus fizetés lehetőségének biztosítását valamennyi fizetési helyzetben, illetve az ügyfelek ösztönzését a különböző elektronikus fizetési módok gyakoribb használatára. Magyarországon – elsősorban az infrastruktúra fejlődésének és ezen belül is az érintőkártyás technológia gyors elterjedésének köszönhetően – az elmúlt években folyamatosan nőtt az elektronikus fizetések aránya, ami 2020-ban a korábbiaknál is dinamikusabbnak bizonyult. Ehhez nagymértékben hozzájárult – a koronavírus-járvány kitörése nyomán – a fizetési szokások megváltozása és ezen belül is az érintkezésmentes elektronikus megoldások előnyben részesítése, valamint a Kereskedelmi törvény azon előírására történő felkészülés megkezdése is, miszerint 2021. január 1-jét követően valamennyi online pénztárgép használatára kötelezett adózónak biztosítani kell az elektronikus fizetés lehetőségét. Mindezek hatására 2020-ban a vásárlások elektronikus fizetésének aránya hazánkban – 6 százalékpontos javulást követően – megközelítette a 38 százalékot, ami meghaladja a V3-országokban tapasztalható szintet, továbbá ezzel karnyújtásnyi közelségbe került az Európai Unió átlaga is.

4.12. Részvénytőzsi kapitalizáció a GDP arányában (2020)

A pénzügyi rendszer diverzifikálása, amelynek része a fejlett részvénytőzsde is, a versenyképes gazdaság és a fenntartható növekedés alapja. Egyes becslések szerint a 30 százalékos részvénytőzsi kapitalizáció elérése 0,2-0,3 százalékponttal is növelheti a potenciális kibocsátás szintjét a gazdaságban. Magyarországon azonban a finanszírozási csatornák koncentrációjára figyelhető meg, a vállalatok nagymértékben támaszkodnak a banki forrásokra, és kisebb mértékben például a tőzsdei forrásbevonásra. Mindez megmutatkozik a részvénytőzsi kapitalizációban is, amely Magyarországon a GDP 16,7 százalékát tette ki, miközben a V3-átlag 22,1 százalék, az EU-átlag 51,7 százalék volt. A régiós versenyárak közül Szlovákia alacsonyabb helyezést ért el hazánknál, Lengyelország és Csehország viszont Magyarország előtt volt a rangsorban. Az EU27 országok között GDP-arányosan a legmagasabb részvénytőzsi kapitalizációval a skandináv országok rendelkeztek, Svédországban a nemzeti össztermék 177 százaléka volt a tőzsdei kapitalizáció.

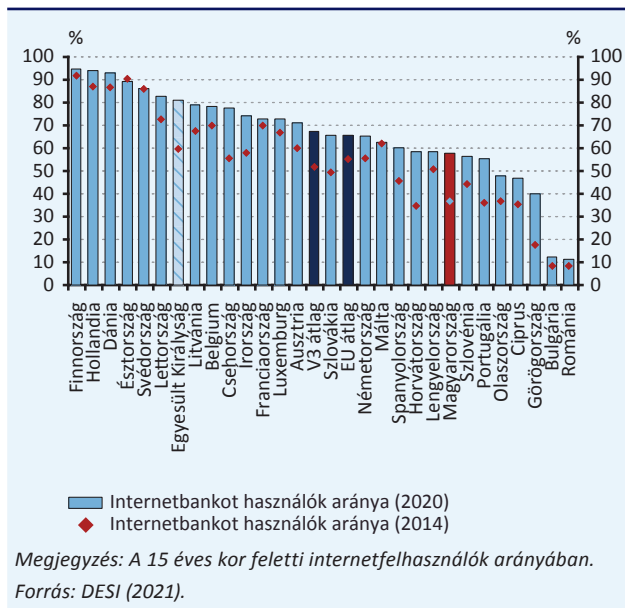
4.13. A vállalatikötvény-piac GDP-arányos állománya a régióban

Az MNB 2019 júliusában indította el a Növekedési Kötvényprogramot (NKP), amely sikeresen járult hozzá a hazai székhelyű nem pénzügyi vállalatok kötvénypiacának növekedéséhez, likviditásának bővüléséhez, valamint a vállalati szektor forrásbevonásának diverzifikációjához. Az első NKP-kötvény kibocsátására, illetve jegybanki vásárlására 2019 szeptemberében került sor. 2020 végéig a kötvényprogram keretében 46 vállalat 53 kötvénysorozatát bocsátott ki, amelyen keresztül a társaságok 889 milliárd forint forrás bevonását hajtották végre. Az NKP sikereinek köszönhetően a hazai vállalatikötvény-piac jelentős növekedésen ment keresztül: a program indulásakor 1 százalékos GDP-arányos értékről 2020 végére 3,2 százalékra nőtt, nominálisan számítva pedig közel megnégyszereződve mintegy 1530 milliárd forintra emelkedett. Az NKP elindulása óta eltelt időszakban a magyar vállalati kötvénypiac mind abszolút, mind relatív értékben jelentős növekedést mutatott és így eredményesen megkezdte a visegrádi országok átlagához történő felzárkózást, ugyanakkor a hazai piac érdemi növekedése előtt továbbra is van tér.

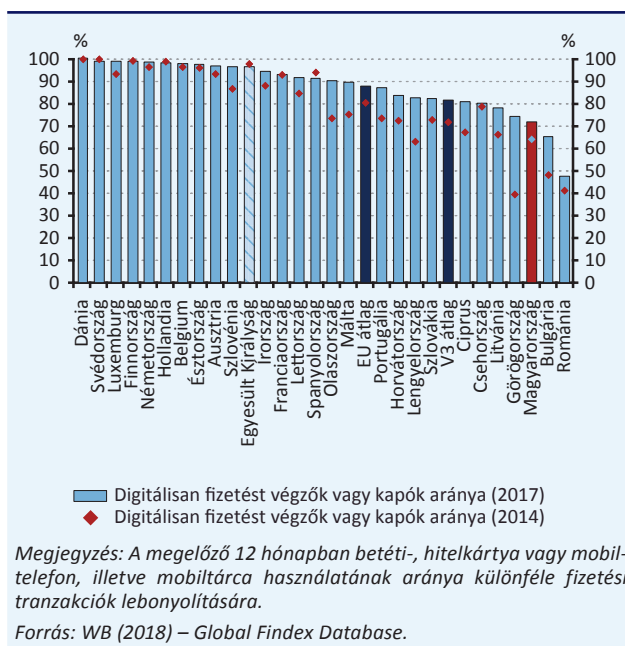
BANKI DIGITALIZÁCIÓ

4.14. Internetbankot használók aránya

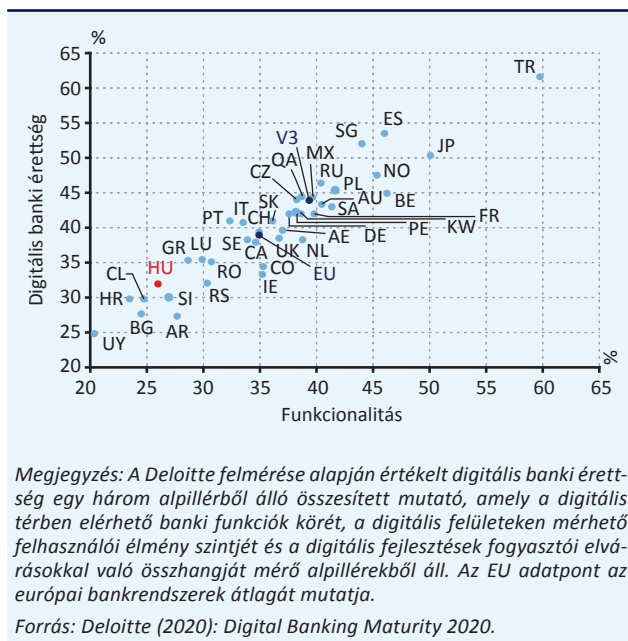
Az elmúlt évtizedben Európa-szerte folyamatosan és fokozatosan fejlődtek az online banki szolgáltatások és azok kihasználtsága, ráadásul az elmúlt egy év viszonylatában további látványos fejlődés volt tapasztalható számos országban. Magyarországon bár 2019-ről 2020-ra az internetbanki felhasználók aránya közel 4 százalékponttal növekedett, érdemben még nem sikerült felzárkózni a V3-országok és az EU-átlag szintjéhez és a hazai online banki felületek kihasználtsága továbbra is alacsonyabb a régiós és uniós átlagnál. Ezen adatok azt mutatják, hogy a kialakult járványhelyzet nem eredményezett érdemi növekedést Magyarországon a többi uniós országokhoz képest, így a jövőben is jelentős tér van még a fejlődésre ezen a téren.

4.15. Digitális fizetési módok használata

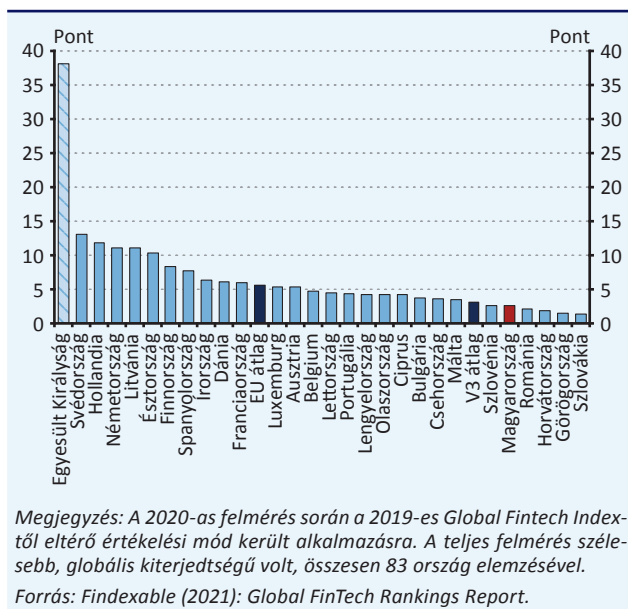
Az EU-s országok több mint felében a lakosság legalább 90 százaléka használ valamilyen digitális megoldást a fizetési tranzakciók lebonyolítására. Magyarországon ezzel szemben csak a lakosság 71 százaléka vesz igénybe digitális eszközöket, ezzel nemcsak az európai átlag, hanem a V3-országok átlaga alatt is teljesít. Bár három év alatt Magyarországon a digitális fizetési módok elterjedtsége több mint 12 százalékkal emelkedett, a növekedési ütem tekintetében is van tér a fejlődésre. Mindemellett kiemelendő, hogy a legtöbb országban a fiatal felnőttek (15-24 éves korosztály) körében jellemzően alacsonyabb a digitális fizetés elterjedtsége. Magyarország – bár továbbra is átlag alatti – jobban áll e tekintetben, mint az összesített rangsorban, mivel a 19. helyet érte el az uniós listán a legutolsó megfigyelt évben. A digitális fizetési módok nagyobb mértékű használatát támogatathatná a banki csomagárzás széleskörű alkalmazása, illetve hazánkban az Azonnali Fizetési Rendszer 2020 márciusi bevezetése is ösztönzi a jövőben a digitális fizetések terjedését.

4.16. A digitális csatornák funkcionalitása és a digitális banki érettség egyes országok bankrendszerében (2020)

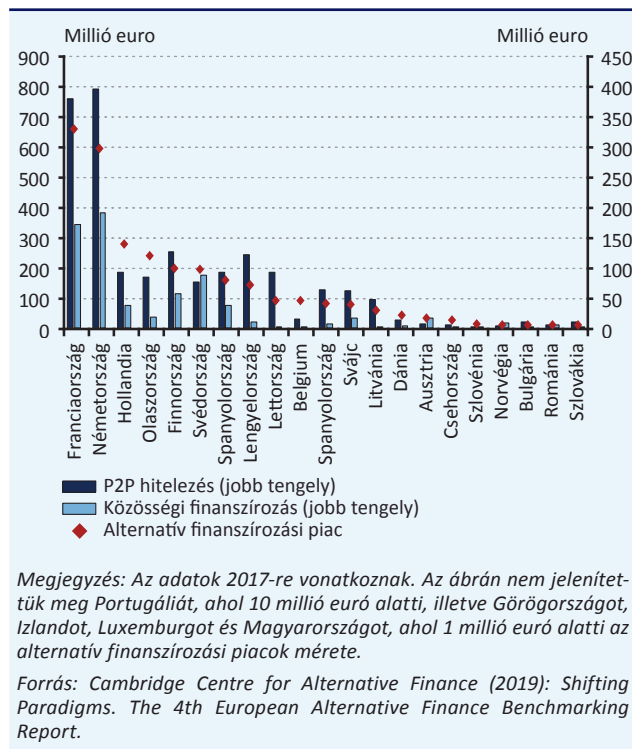
A hazai bankok digitális érettségében számottevő tér van az előrelépésre nemcsak az európai, hanem a régiós bankrendszerekhez viszonyítva is. A digitális csatornákon (internet- és mobilbank) keresztül hazánkban a teljes banki funkciók – ideértve a termékekhez kapcsolódó információgyűjtést, a számlanyitást, a tranzaktálást, illetve új szolgáltatások igénybevételei lehetőségét és a számlazárást – 26 százaléka volt elérhető 2020-ban. Amellett, hogy abszolút értékben is alacsonynak mondható hazánk pontszáma, európai összevetésben is számottevő a különbség: a vizsgált felmérésben szereplő európai bankoknál átlagosan a funkciók 35 százaléka érhető el digitálisan, miközben Lengyelországban és Csehországban ez az arány 41, illetve 38 százalék. A funkcionalitás mellett a digitális felületeken megvalósuló ügyfélélmény, illetve az elérhető szolgáltatások fogyasztói elvárásokkal való összhangja is fejlesztendő, hiszen a vizsgált dimenziókból összesített digitális banki érettség Magyarországon 31 százalékos. Ezzel szemben az európai átlag 38 százalék, míg a régiós országok átlaga 43 százalék. Bár a digitális érettség szintjében a Covid19 érdemi fejlődést generálhatott az elmúlt 1 évben, az európai és a régiós országokhoz viszonyított növekedési tartalék valószínűsíthetően továbbra is fennáll.

4.17. Európai uniós országok értékelése a FinTech környezet alapján

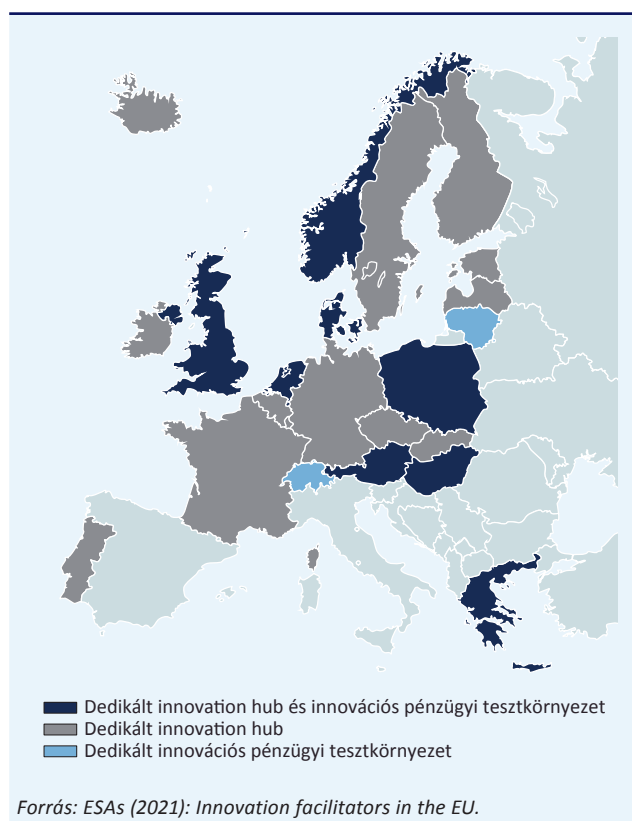
Bár szabályozói oldalról erős elhatározás van a hazai pénzügyi szektor innovatív fejlesztése mellett, a FinTech ökoszisztéma kiépítésénél még továbbra is jelentős tér van a fejlődésre. A Findexable 2020-as felmérése azt mutatja, hogy a FinTech megoldásokat alkalmazó cégek aktivitása és sikeressége, valamint az üzleti környezet hatékonysága és fejlettsége Magyarországon jelenleg alacsonyabb az EU-s átlagnál, valamint régiós viszonylatban Lengyelország és Csehország is megelőzi Magyarországot.

4.18. Az alternatív finanszírozási piacok mérete az egyes európai országokban (2017)

Európában egyre elterjedtebb a lakossági és a vállalati szektor tekintetében is az alternatív, online finanszírozási formák igénybevétele. 2017-ben a teljes európai uniós piac az előző évhez képest közel 60 százalékot növekedett és több mint 3 milliárd eurós forgalmat ért el. A két legnagyobb súlyú szegmens a peer-to-peer hitelezés és a közösségi finanszírozás, előbbi 2017-ben a teljes európai alternatív finanszírozási piac 56, utóbbi 39 százalékát tette ki. A kontinensen az e tekintetben élen járó országok Franciaország és Németország, míg a szűkebb régiókban Lengyelország és Ausztria piaci mutatók dinamikusan növekedést. Ezzel szemben hazánkban – jelentős részben a megfelelő dedikált törvényi keretrendszer eddigi hiánya miatt – még nem jelentek meg számottevő mértékben az internetalapú alternatív finanszírozási formák. Bár a nem üzleti elven működő közösségi finanszírozási formákra már van hazai példa is (pl. adomány platformok), a jövőben az üzleti fókuszú közösségi finanszírozási megoldások mind hazai, mind uniós szinten dinamikusan bővíthetnek. E prognosztizált fejlődés alapja a 2021 novemberétől hatályba lépő EU szabályozás lesz, amely értelmében európai szinten harmonizált szabályok szerint működhetnek a közösségi finanszírozási szolgáltatók – magas szintű befektetővédelmi szabályok mellett.

4.19. Innovation hubok és innovációs pénzügyi tesztkörnyezetek (2021)

A FinTech jelenséget egyre magasabb prioritással kezelik az egyes hatóságok Európában, ezáltal fokozatosan növekszik az aktívan működő innovatív felügyeleti keretrendszerek száma. Az innovátorok jogszabályi környezetben való eligazodását segítő Innovation Hub-ok már széleskörben elterjedtek. Ugyanakkor Európa-szerte van még tér a fejlődésre, mivel az innovatív megoldások valós piaci körülmények közötti tesztelésére lehetőséget biztosító Regulatory Sandbox-ok penetrációja egyelőre alacsony. Magyarország azon országok egyike Európában, ahol mindkét innovatív platform jelen van: az Innovation Hub és az Innovációs Pénzügyi Tesztkörnyezet (IPT, a hazai regulatory sandbox) is már aktívan működnek 2018 óta. Ezen keretrendszerek megléte egyszerre tudja támogatni a pénzügyi rendszerek innovatív, ugyanakkor biztonságos fejlődését, ezért működtetésük egyre fontosabbá válik, amire a Covid19-járvány is rámutatott.

4.2. HÁZTARTÁSI MEGTAKARÍTÁSOK AKTIVIZÁLÁSA

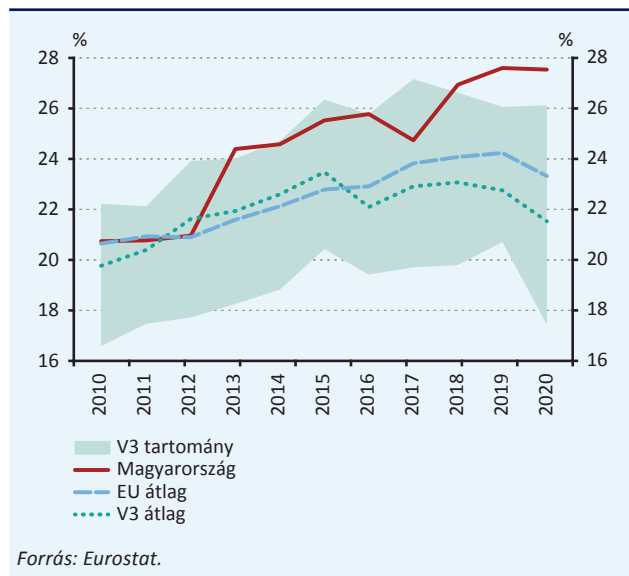
A pénzügyi válság rámutatott arra, hogy a külső forrásokra épülő finanszírozás számos kockázattal jár, így a belföldi finanszírozás erősítésének kiemelt jelentősége van, amely egyúttal az egyensúlyi felzárkózás egyik feltétele. A külső forrásokból és hitelből finanszírozott növekedés rendkívül sérülékennyé tehet egy gazdaságot. Ezzel összhangban a nemzetközi példák és a gazdaságtörténeti tapasztalatok azt mutatják, hogy azok a felzárkózási modellek bizonyultak sikeresnek, amelyekben olyan, hosszú távú növekedést támogató beruházások valósultak meg, amelyek döntően belső megtakarításokra támaszkodtak. A koronavírus-járvány következtében megugró költségvetési hiány és államadósság mellett különösen fontos a háztartások magas megtakarítása, valamint az államadósság belső forrásokból történő finanszírozása.

Az egyensúly megőrzéséhez és a felzárkózás folytatásához elengedhetetlen a háztartási megtakarítások magas szinten maradása, amelyben kulcsszerepe van a MÁP+ megjelenésének. Magyarország a pénzügyi válság előtt a külső forrásokból finanszírozott növekedést követően finanszírozási nehézségekkel küzdött. Az alkalmazkodás után úgy valósult meg gazdasági növekedés, hogy közben a folyó fizetési mérleg egyenlege tartósan magas volt és a külső adósságmutatók mérséklődtek. Ez azzal magyarázható, hogy a vállalati beruházások megvalósulásához szükséges források a magas belső, háztartási megtakarításoknak köszönhetően biztosítottak voltak. Mindazonáltal az egyensúly hosszú távú megőrzése újabb kihívást jelent, ugyanis a gazdaságok felzárkózási, illetve magas bérnövekedéssel jellemezhető időszakára a háztartási megtakarítások csökkenése jellemző. Erre utaló jelek pedig már hazánkban is jelentkeztek, különösen az állampapír-megtakarítások esetében, amelyek 2016-tól mind nominálisan, mind arányaiban is csökkentek. Mindezek jegyében kulcsfontosságú volt a lakossági állampapír-stratégia megújítása és egy új, vonzó lakossági állampapír, a MÁP+ megjelenése. A koronavírus-válság miatt emelkedő államadósság időszakában különösen fontos az önfinanszírozás magas aránya, aminek támogatására megfelelő eszköz a MÁP+.

A MÁP+ a háztartásokat megtakarításaik növelésére ösztönzi, ami a folyó fizetési mérleg stabilizálásával és a befektetési célú ingatlanvásárlás árfelhajtó hatásának mérséklésével támogatja a fenntartható gazdasági növekedést és a pénzügyi, illetve makrogazdasági stabilitást. A MÁP+ képes a gyors bérdinamika mellett képződő addicionális jövedelmeket az állampapírpiacon terelni, ezáltal támogatja a háztartások magas megtakarítási rátájának fennmaradását. Ennek két szempontból van kiemelt jelentősége: egyrészt – a nemzetközi példák alapján – ezen megtakarítások hozzájárulhatnak a versenyképesség javulását célzó beruházások finanszírozásához; másrészt a lakosság pénzügyi megtakarításainak meghatározó szerepe van a folyó fizetési mérleg egyensúlyának biztosításában. Továbbá, a MÁP+ az ingatlanpiaci befektetések versenytársává válhat, ugyanis magasabb likviditású és kisebb kockázattal járó befektetésnek tekinthető, mint az ingatlanvásárlás. A koronavírus-járvány a bizonytalanság fokozódásával járt, a MÁP+ kereslete – a viszonylag magas likviditással, de a hosszú távú befektetés lehetőségével – erős tudott maradni a járvány időszaka alatt is.

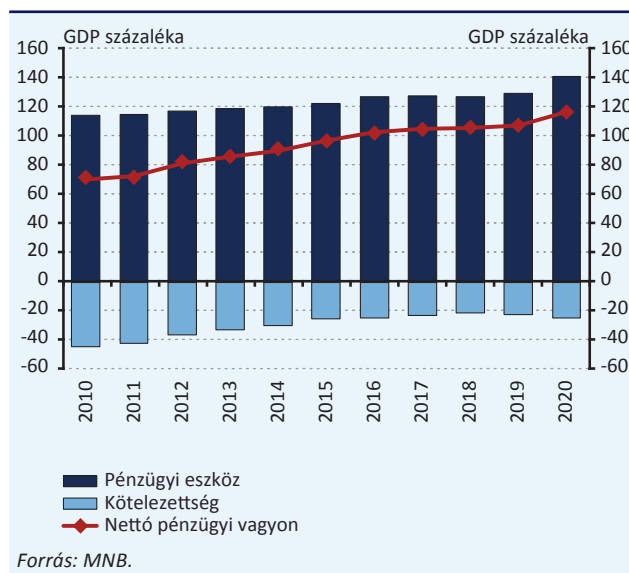
A MÁP+ az önfinanszírozás erősítésével csökkenti az ország külső sérülékenységét és javítja finanszírozási feltételeit. A MÁP+ vásárlásokkal növekszik a lakosság szerepe az államháztartás finanszírozásában, így mérséklődik az államadósságon belül a külföldi és a deviza finanszírozás részaránya, és növekszik a háztartások által finanszírozott államadósság átlagos hátralévő futamideje. Az államadósság hazai tulajdonba kerülésével a kifizetett kamatok is belföldi szereplőknél maradnak, ami támogatja az ország jövedelem-, illetve folyó fizetési mérlegének egyenlegét, ezáltal mérsékli a külső adósságot és javítja az egyensúlyi pozíciót. Ezek mind fontos szerepet játszanak a hitelminősítói döntésekben is, mivel ezek eredményeként csökken az ország külső kitettsége és erősödik az önfinanszírozás, amely a kedvezőbb befektetői megítélésen és a kockázati prémium mérséklésén keresztül javítja az ország finanszírozási kondíciót – különösen a járvány miatti bizonytalanabb időszakban.

4.20. GDP-arányos bruttó megtakarítás

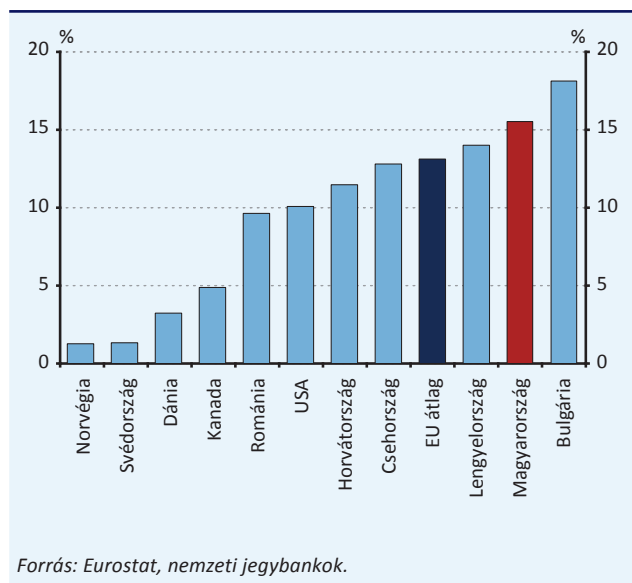
A magyar gazdaság rendelkezésére álló belső források összege jelentősen növekedett az elmúlt évtizedben. A válság előtti alacsony (a jövedelem és fogyasztás különbségeként definiált) hazai megtakarítás a külföldi forrásokra való erős ráutaltság miatt súlyos sérülékenységet jelentett. A háztartások mérlegalkalmazkodása (pl. az adósság leépítése), a jövedelmek bővülése és a kormányzati intézkedések (pl. az szja csökkentése) egyaránt hozzájárult a megtakarítás EU-s és régiós átlagot is meghaladó növekedéséhez. Az évtized második felében a feszes munkaerőpiac és élénk bérdinamika lehetővé tette, hogy a háztartások megtakarítási pozíciója tovább javuljon. Emellett a jelentősen bővülő vállalati beruházásnak is köszönhetően a hazai bruttó megtakarítási ráta tartósan meghaladta a régiós és uniós átlagot. 2020-ban a járványhelyzet következtében erősödő óvatosság magasan tartotta a bruttó megtakarítást. Emellett a magyar beruházások GDP-arányos értéke kismértékben nőtt, miközben az európai országok többségében csökkenés volt tapasztalható, ami ezekben az országokban érdemben hozzájárult a bruttó megtakarítási ráta csökkenéséhez. A lakossági megtakarítás viszont az EU többi országában is jellemzően a bruttó megtakarítás növelésének irányába hatott.

4.21. A magyar háztartások GDP-arányos pénzügyi vagyona

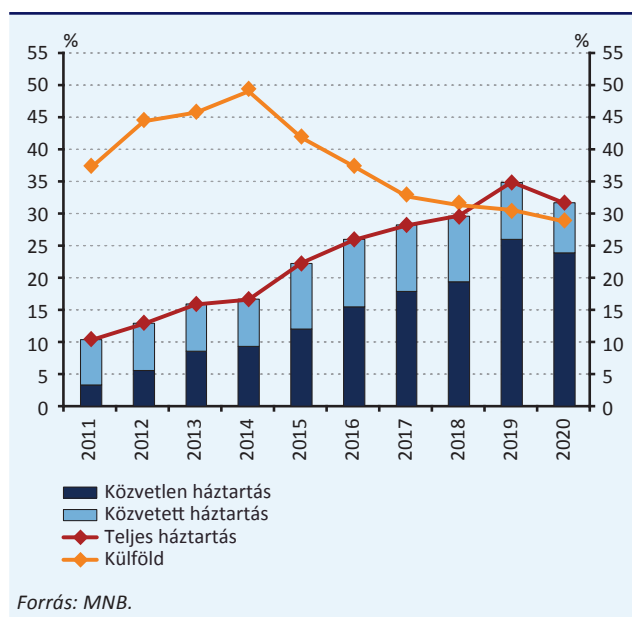
A háztartások pénzügyi követelésének és kötelezettségének különbségeként adódó nettó pénzügyi vagyon jelentősen emelkedett 2010-hez képest. 2019-ben az értékpapírokon belül – a MÁP+ konstrukció megjelenésével – a hosszú lejáratúak bővülése volt kiemelkedő, amely trend folytatódott 2020-ban is. A háztartások GDP-arányos kötelezettsége a 2010. évi csúcstról megfeleződött, amiben a háztartások válság hatására megváltozó megtakarítási viselkedése mellett jelentős szerepet játszott a végtörlesztés, a forintosítás és az MNB piacszabályozó intézkedéseinek egyedi hatásai. A 2020-ban növekvő megtakarítási ráta elsősorban a fokozódó óvatosságra, illetve a lezárások miatt is visszafogott fogyasztás hatására képződő kényszermegtakarításra volt visszavezethető. Emellett a hitelezési moratórium összességében a megtakarítási ráta csökkenésének irányába hatott. Mindezek eredményeként a háztartások pénzügyi eszközeinek nominális bővülése meghaladta a GDP bővülését, ami a nettó pénzügyi vagyon megugrásában is tükröződött.

4.22. Egyes országok GDP-arányos készpénzállománya (2020)

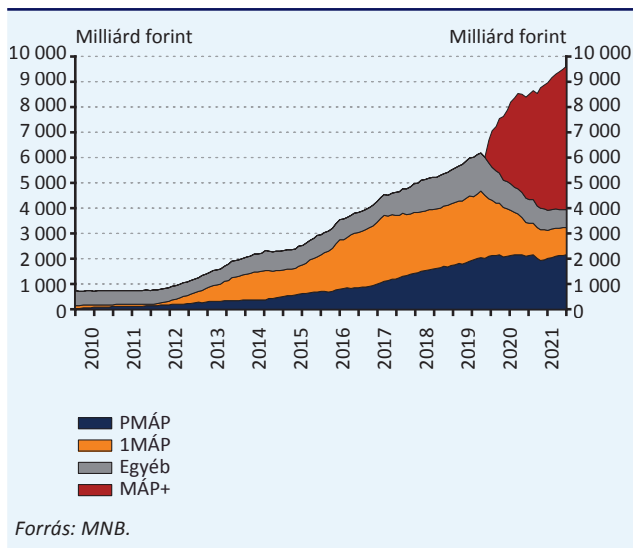
A nemzetközi összevetésben magas hazai készpénzállomány – egyes intézkedésekkel már megkezdett – mozgósítása jelentős forrást jelenthet a gazdaságnak. A pénzügyi válság utáni alacsony inflációs és hozamkörnyezetben a legtöbb országban nőtt a likvid eszközök népszerűsége, így a GDP-arányos készpénzállomány emelkedése általános jelenség volt. A járvány – a skandináv országok kivételével – szinte mindenhol növelte a készpénzkeresletet. Az elmúlt években több kormányzati lépés is a készpénzben történő vagyonfelhalmozás lassítását célozta. A MÁP+ az olcsó visszaváltathatósággal és magas kamattal kedvező alternatívát jelent a készpénzben történő megtakarítással szemben, amit a szolgáltatások fejlesztése (WebKincstár, mobil alkalmazás, MÁK-kirendeltségek) és a Versenyképességi programban is javasolt újítások (kamattőkésítés, tranzakciós illeték eltörlése a Kincstár felé) is támogatnak. Emellett a technikai újítások (pl. Azonnali Fizetési Rendszer bevezetése) a tranzakciós kereslet csökkenésén keresztül mérsékli a készpénzállományt.

4.23. A háztartások és a külföld finanszírozása az államadósságban

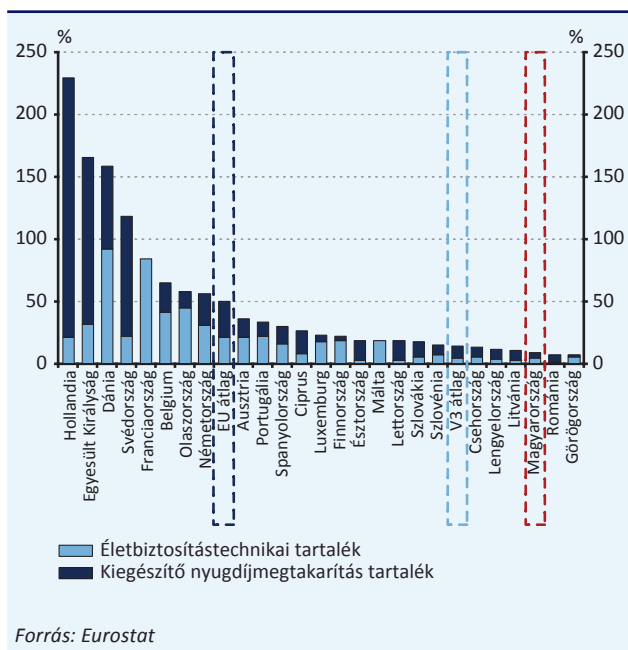
A külső sérülékenységet csökkentő intézkedések hatására fokozatosan csökkent a külföldi források jelentősége az államadósság finanszírozásában. A lakosság közvetlen finanszírozása a 2011-es 2-3 százalékról 2019-re 25 százalék fölé emelkedett az államadósságon belül, míg ha a közvetett (pénzügyi közvetítőkön keresztüli) finanszírozást is figyelembe vesszük, akkor ez az arány 35 százalékra nőtt. A járvánnyal összefüggő állami kiadások finanszírozása miatt megugró államadósság 2020-ban átmenetileg csökkentette a lakossági finanszírozás arányát. Ezzel együtt a továbbra is magas lakossági részvétel az államadósság finanszírozásában nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a külföldiek által tartott állampapírok súlya a 2014-es 50 százalékról 2020 végére 30 százalék alá mérséklődött. Szintén kiemelhető, hogy a 2019-ben bevezetett MÁP+ konstrukción keresztül a lakosság a koronavírus-válság idején is stabil finanszírozást biztosított az államnak, szemben a külföldiek állományában megfigyelt ingadozással. A belföldi források szerepének erősödésében az ÁKK lakossági finanszírozást előtérbe helyező stratégiáján túl – a bankok állampapír-vásárlásainak ösztönzésén keresztül – a jegybank önfinanszírozási programja is fontos szerepet játszott. Szintén a külföldi finanszírozás arányának mérséklődése irányába hatott a jegybank állampapír-vásárlási programja.

4.24. A háztartások állampapír-állományának alakulása

A lakosság állampapír-állománya 2010 óta több mint meg-tízszereződött – ezen belül tavaly egy év alatt közel 1100 milliárd forinttal emelkedett –, így 2020 végére meghaladta a 9100 milliárd forintot. A dinamikus bővülésben meghatározó szerepet játszott a lakossági állampapír-stratégia belső befektetői bázist erősítő megújítása és a MÁP+ 2019. júniusi bevezetése. A jegyzést 2020-ban is élénk érdeklődés kísérte, amelynek köszönhetően a MÁP+ állomány az év végére meghaladta a 5200 milliárd forintot. Ezzel párhuzamosan az 1MÁP lejáratait a lakosság nem újította meg, és a PMÁP állománya is 2019 év végéhez képest enyhén mérséklődött. Ezek eredményeként a MÁP+ konstrukció a legnagyobb állománnyal rendelkező lakossági állampapírrá vált, amely a háztartásoknál lévő állampapír-állomány átlagos hátralévő futamidejének növekedése felé hat. Mindez kedvező az államadósság tulajdonosi és lejárat szerkezetének, illetve az ország külső sérülékenységének szempontjából.

4.25. Az EU háztartásainak bruttó életbiztosítási és kiegészítő nyugdíj megtakarítási vagyona a GDP arányában (2019)

Magyarországon számottevő növekedési tartalék azonosítható az életbiztosítási és nyugdíjcélú kiegészítő megtakarításokat tekintve. Bár a korábbi években megkezdődött, tartósan kedvező gazdasági konjunktúra hatására növekedni kezdett a hosszú távú termékekre alapozott öngondoskodás, a vagyonkategória tartalékai még 2019-ben is csak a GDP 9 százalékát tették ki, mely nemcsak az 51 százalékos mértékű EU-átlagnál, hanem a régiós országok 10-20 százalékos értékeinél is alacsonyabb. A jelenlegi önkéntes megtakarítási rendszerek (nyugdíjbiztosítás, önkéntes nyugdíjpénztár, NYESZ) az aktív népesség mindössze 20-25 százalékát fedik le. A magyar nyugdíjcélú megtakarítások alacsony aránya a pénzügyi közvetítő rendszerben rejlő kiaknázatlan lehetőségeket mutatja. A pénzügyi tudatosság növelésével, illetve az intézményi befektetői modellek fejlesztésével növelhető lenne a kiegészítő láb, amely hosszú távon számottevő időskori jövedelemforrássá válhatna, megtámasztva a ma dominánsnak számító állami lábat. A háztartási kismegtakarítások mobilizálásával nagyobb összegek kerülhetnek becsatornázásra a gazdaságfinanszírozásba, növelve versenyképességünket.

4.3. KKV STRATÉGIA

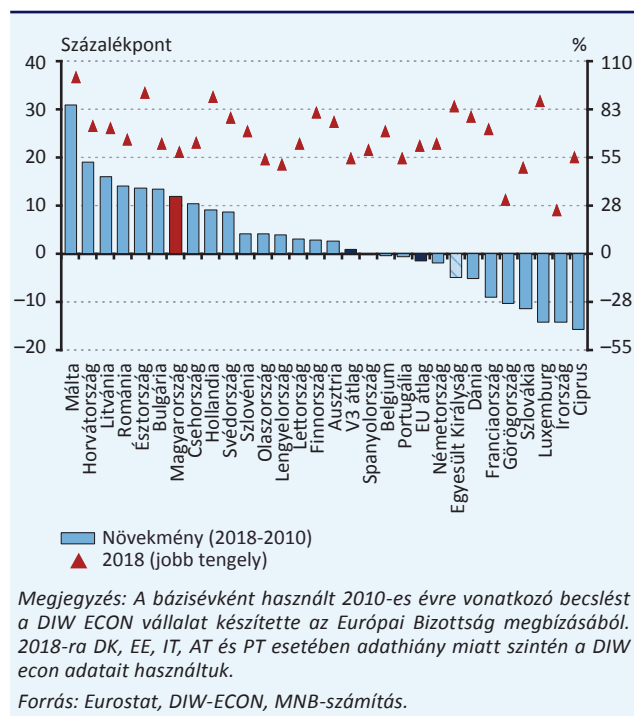
A vállalati versenyképesség és ezen belül a kkv szektor prosperitása a gazdasági fejlődés alapja. A vállalkozások modern kihívásoknak (például: munkaerőhiány, digitalizáció) történő megfeleléséhez elengedhetetlen, hogy a kkv szektor elegendő beruházást hajtson végre és ehhez megfelelő üzleti környezet álljon rendelkezésre. A kkv-k helyzete nemcsak nemzetközi viszonyításban elemzendő, hanem a belföldi nagyvállalatok viszonyításában is, ugyanis a két szegmens egymással össze van kötve a munkaerőpiacon keresztül.

A vállalati dualitás jelentősen oldódott az utóbbi években Magyarországon, ami fenntarthatóbbá teszi a magyar növekedést. A dualitás mérséklése azért kívánatos, mert a kkv-k termelését hosszú távon teszi önfenntartóvá azzal, hogy versenyképesek maradnak a munkaerőpiacon a nagyvállalatokkal szemben. A magyar kkv-k 2010 és 2018 között jelentős felzárkózást hajtottak végre azzal, hogy relatív termelékenységük 12 százalékpontot közeledett a nagyvállalatokéhoz, és ezzel Magyarországon nemzetközi viszonylatban is az egyik legnagyobb felzárkózás ment végbe. A felzárkózás ellenére azonban a magyar kkv-k továbbra sem érik el a magyar nagyvállalatok termelékenységének 60 százalékát, amivel ugyan meghaladják a visegrádi átlagot (55 százalék), de további előrelépésükre van tér az EU átlagának (62 százalék) eléréséhez és meghaladásához. A kkv-k relatív felzárkózási folyamatához hozzájárul a tőke mélyülése, azaz a beruházási ráta folyamatosan magas szintje. A koronavírus-járvány okozta negatív gazdasági hatásokkal szemben is ellenállónak bizonyultak a magyar vállalkozások, amit a több európai országban is végig söprő csődhullám magyarországi elmaradása mutat.

A kkv szegmens utóbbi időkben látott kedvező folyamatai ellenére további jelentős strukturális felzárkózási tartalék azonosítható. A magyar kkv-kra általánosan a passzív alkalmazkodás, azaz a piaci feltételekkel és az állami szabályozásokkal való sodródás a jellemző. Az ide vonatkozó felmérések tanulságai alapján csak elvétve találunk olyan kkv-t Magyarországon, amely tudatosan tervezi jövőjét. Az olyan haladó digitalizációs megoldások, mint a felhőszolgáltatások vagy a szenzor megoldások már jónéhány kkv-nál megtalálhatók, ugyanakkor a big data, a mesterséges intelligencia, a robottechnológiák vagy a blockchain szinte ismeretlenek a kkv cégvezetők széles rétege előtt.

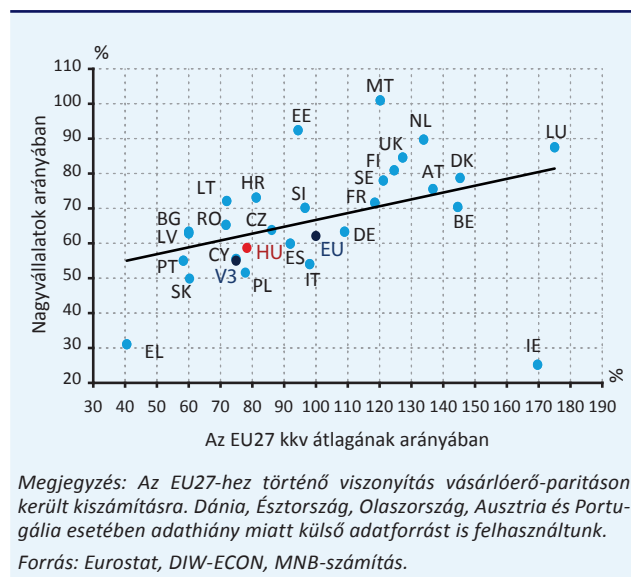
A vállalati fenntartható fejlődési feltételek megteremtésében azonosítható a legnagyobb fejlesztési potenciál. A jegybank új, zöld mandátumának megfelelően kiemelt figyelemmel kíséri a magyar vállalkozások körében a fenntartható megoldások használatát. Egyrészt a magyar kkv-k csak ötöde végez újrahasznosítást, miközben az uniós átlag ennek háromszorosa, de a visegrádi vállalatok átlaga is több mint duplája a magyar értéknek. A magyar vállalatok többsége nem tesz lépéseket a környezeti terhelés csökkentéséért, vagy az energiamegtakarítás érdekében. Környezeti hatásértékelések gyakorlatilag nem készülnek a magyar kkv-k számára, miközben az EU-ban minden negyedik kkv rendelkezik ilyen elemzéssel. Mindemellett a munkaerő megtartását célzó intézkedések is nagyrészt hiányoznak a magyar kkv-k körében, amely versenyképességi tartalékot jelent a feszes munkaerőpiacon.

4.26. A vállalati dualitás alakulása

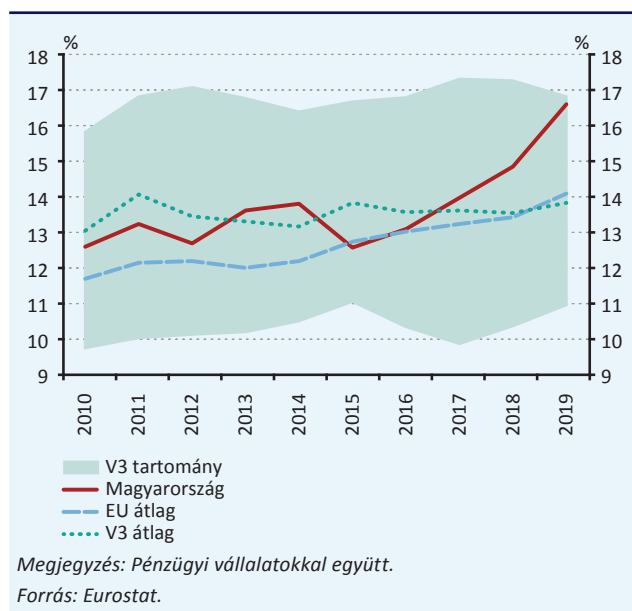
A vállalati dualitás, azaz a kkv-k és a nagyvállalatok közötti szakadék erősen meghatározza a hazai gazdaság hosszú távú növekedési lehetőségeit, valamint a magyar gazdaságpolitika mozgásterét is. Mivel a kkv-k sok tekintetben ugyanazon a munkaerőpiacon versenyeznek, mint a nagyvállalatok, ezért a kkv-k munkatermelékenységben kifejezett komparatív hátránya makrostabilitási kockázatokat is magában hordoz. Amennyiben nem tudnak a kkv-k hatékonyságban feljavulni, úgy esznek a megfelelő képzettségű munkaerőtől, mivel azt a nagyvállalatok elszívják előlük. Magyarországon 2010 óta mérséklődik a vállalati dualitás, azaz a kkv szektor nagyvállalatokhoz viszonyított termelékenysége (egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott értéke) emelkedett. A magyar kkv szegmens 12 százalékponttal közeledett a nagyvállalatokhoz, ezzel messze meghaladja az uniós és a visegrádi átlagot is. A dualitás oldódásához hozzájárulhattak a kormányzati intézkedések, többek között a munkaerőpiaci reformok (Munkahelyvédelmi Akcióterv), a kkv-kat célzó állami és jegybanki programok, valamint a kedvező adóváltozások (KATA és KIVA bevezetése, illetve járulékcsoökkentések).

4.27. A kkv-k relatív munkatermelékenysége (2018)

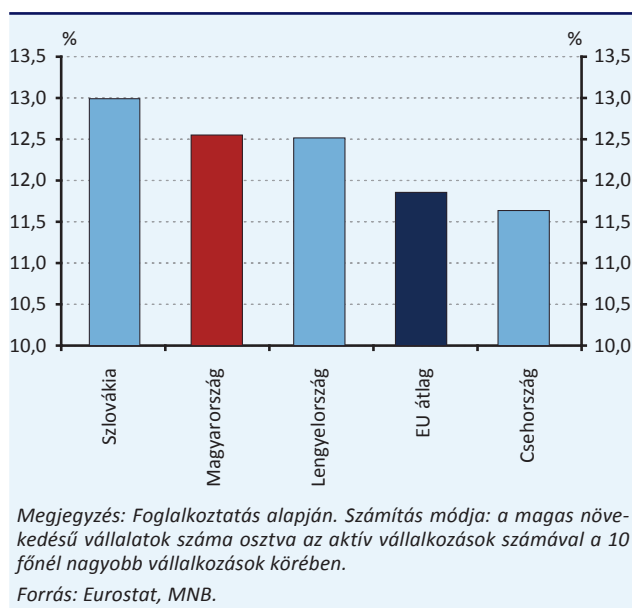
A kkv szegmens munkatermelékenysége – az elmúlt évek dinamikus növekedése ellenére – a magyarországi nagyvállalatok termelékenységének még mindig csak kevesebb, mint 60 százalékát éri el, ezzel Magyarország az EU utolsó harmadában helyezkedik el. Az európai kkv-kkal összevetve – vásárlóerő-paritáson számolva – a magyar kkv-k helyzete kedvezőbb, termelékenységük eléri az EU27 80 százalékát is. A magyar aránypár megfelel az Európa-szerte látott mintázatnak, amelyben a kkv-k nagyobb relatív fejlettséget mutatnak a többi ország kkv vállalataihoz képest, mint a saját országukban működő nagyvállalatokhoz képest. Ennek egy extrém megnyilvánulása Írország, ahol a kkv-k nem érik el az ír nagyvállalatok termelékenységének 30 százalékát, azonban az átlag uniós kkv-nál így is 1,7-szer termelékenyebb egy ír kkv.

4.28. A vállalati beruházási ráta a GDP arányában

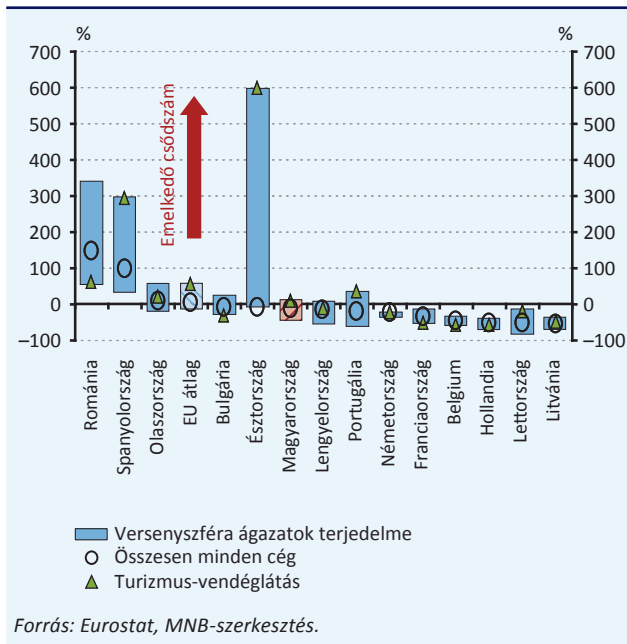
A termelékenységnövekedés legfontosabb gyújtópontja a tőkemélyülés, azaz a beruházások relatív emelkedése. A beruházási ráfordítások értékcsökkenésen felüli növelése lehetővé teszi a vállalatok számára, hogy növeljék termelékenységüket. Magyarországon 2015 után jelentősen emelkedett a GDP-hez mért vállalati beruházási ráta, ami hozzájárult a kkv szegmensben látott kedvező növekedési folyamatokhoz is. A beruházási aktivitás növekedését a kedvező finanszírozási környezet, a beáramló működőtőke, a célzott jegybanki programok (NHP), az uniós források, illetve az államilag támogatott magas belső kereslet támogatták. A magyar vállalati beruházási ráta 2019-ben az ír és a cseh ráta után a harmadik legmagasabb volt az EU-ban. A visegrádi régió e mutató tekintetében széttartó képet mutat azzal, hogy a lengyel vállalati beruházási ráta az utolsók között van az EU-ban.

4.29. A magas növekedésű vállalatok aránya (2018)

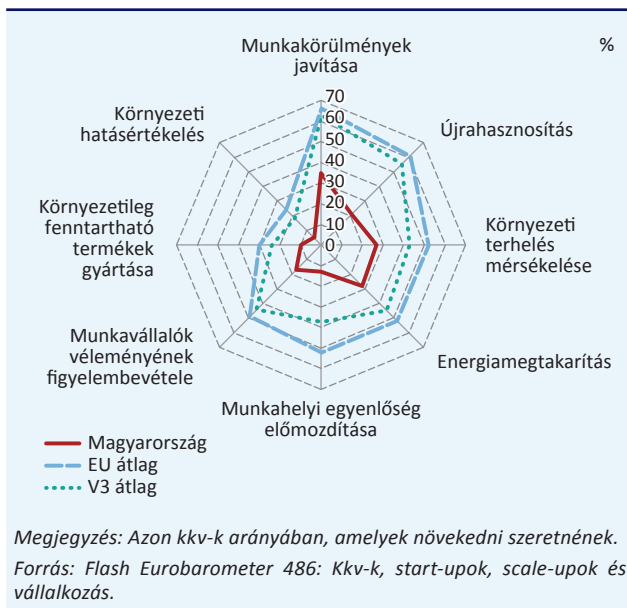
A magas növekedésű vállalatok aránya azt mutatja meg, hogy a teljes vállalati populáción belül mekkora a 3 éven keresztül, legalább 10 százalékkal létszámot bővítő és minimum 10 főt foglalkoztató vállalkozások hányada. A hazai mutató alakulását kormányzati lépések is támogatták. Magyarországon a 2013-as Munkahelyvédelmi Akcióterv célzott munkakeresletet ösztönző lépései, illetve a magas keresletet támogató folyamatok (javuló finanszírozási környezet, családtámogatási intézkedések, az FDI beáramlása, uniós források) is kedvező hatással voltak a 2018-ra 12 százalék fölé emelkedett hazai értékre. Ezt a magas rátát annak ellenére sikerült elérni, hogy 2016 óta feszes munkaerőpiaci kondíciók érvényesültek, továbbá az új uniós költségvetési ciklusban már nem volt kötelező előírás az elnyert vállalati pályázatok esetében a foglalkoztatotti létszám növelése.

4.30. Csődök száma 2021 első negyedében az előző év azonos időszakához képest

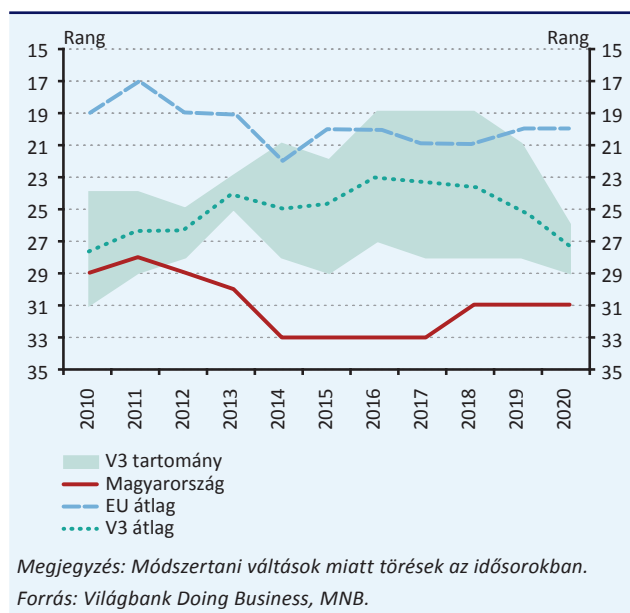
Az egészségügyi járvány mind a keresleti, mind a kínálati oldalon érintette a vállalatokat, amelyekre attól függően tudtak választ adni, hogy mekkora tartalékot voltak képesek képezni a korábbi években, illetve, hogy a gazdaságpolitika mekkora mértékben volt képes támogatni a gazdasági védekezést. A magyar kkv-k sikeresen átvészelték a járvány negatív gazdasági hatásait, hiszen a vállalati csődráta csökkent is, miközben az uniós átlag 7 százalékos feletti csődnövekményt mutatott ugyanebben az időszakban. Magyarországon az ágazatok közötti szórás sem volt jelentős, ellentétben néhány országgal, mint Románia, Spanyolország vagy Észtország. A csődhullám elkerüléséhez érdemben hozzájárult a Magyar Nemzeti Bank által javasolt hitelmoratórium bevezetése is.

4.31. Fenntarthatósági intézkedést bevezetett kkv-k aránya (2020)

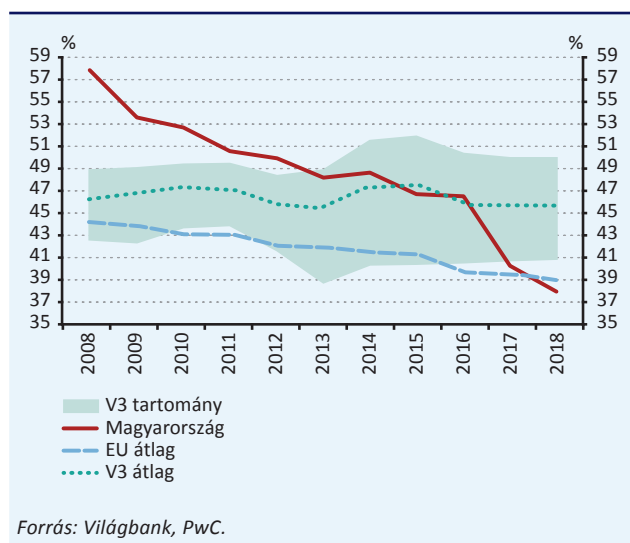
A termelékenység fokozásának egyik legfontosabb keretfeltétele, hogy a termelési folyamatok fizikai és vállalati kultúra szempontjából is fenntarthatók legyenek. Ez nemcsak az egyének számára sokszor elvont környezeti fenntarthatóságon keresztül értelmezhető feltétel, hanem a vállalatok önérdeke is, hiszen alkalmazottaik vagy ügyfeleik megtartása is függ ettől. A magyar vállalatok valamennyi fenntarthatósági kritérium tekintetében számottevő fejlődési potenciált mutatnak. A vállalatok csak 21 százaléka hasznosít újra, miközben az unióban ez az arány 61 százalék. Munkaerőpiaci szempontból sem tűnik fenntarthatónak a magyar kkv szektor működése: mind a munkakörülmények javításáért tett lépések, mind a munkahelyi egyenlőség előmozdítása, mind a munkavállalók döntéseibe való bevonása esetében a se-reghajók között vannak a magyar kkv-k. A magyar vállalatok leginkább pénzügyi okokra, illetve a piaci kereslet hiányára vezették vissza azt, hogy miért nem tesznek többet a fenntarthatóságért.

4.32. A vállalkozási környezet általános értékelése - OECD államok közötti helyezés

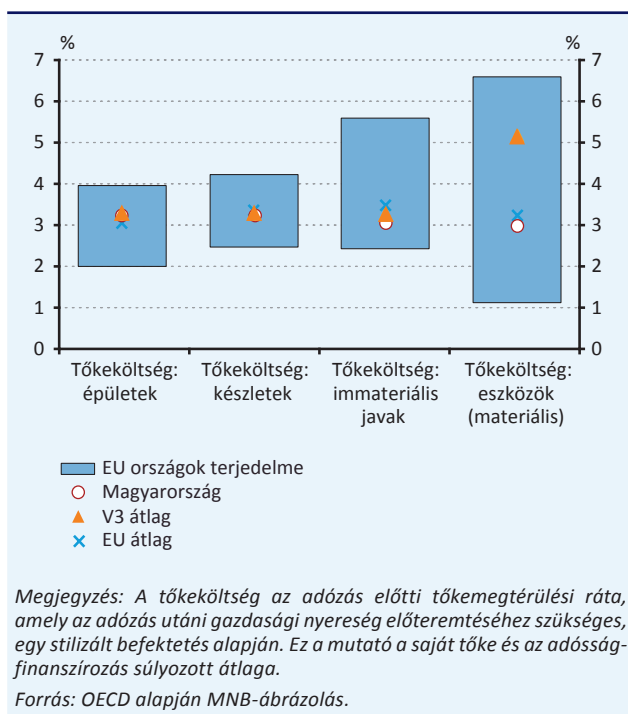
A vállalkozások számos olyan, a cég működését meghatározó, de a menedzsment által közvetlenül nem befolyásolható tényezők mellett termelnek és/vagy nyújtanak szolgáltatásokat, amelyek nem számszerűsíthetők a termelési számlák keretében. A legfontosabbak között említhetjük az állami szabályozást, illetve az infrastruktúrát. A Világbank Doing Business indexe e tényezők számszerűsítésére tesz kísérletet. A legfrissebb, 2019-ben kiadott kiadvány alapján 2014 óta enyhén javult a hazai szabályozási és infrastrukturális környezet. Ezzel együtt a magyar eredmény még mindig a régiós átlag alatt van és alacsonyabb az uniós átlagnál is. A legnagyobb tér az előrelépésre a csődjogi szabályozásban, illetve a kisebbségi befektetők védelme terén azonosítható. Jelenleg Magyarország a Doing Business rangsor 52. helyén áll (OECD országok között 31.), míg Szlovákia a 45., Csehország a 41., Lengyelország a 40. helyen.

4.33. Vállalatok teljes adórátája az adózás előtti nyereség százalékában

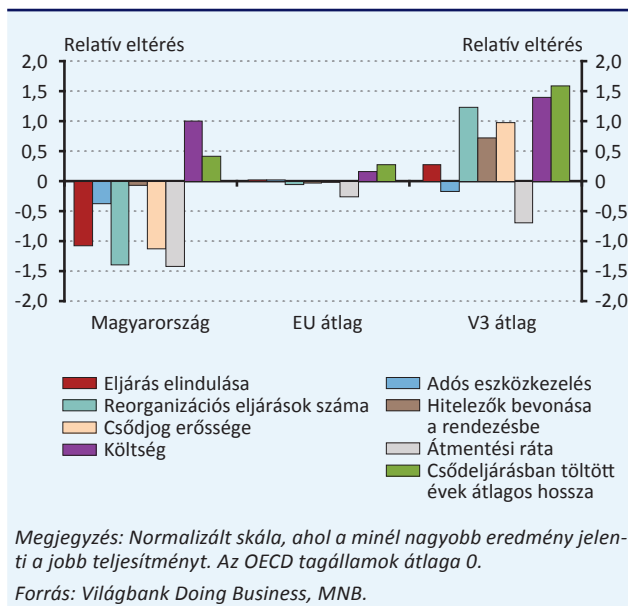
Az adórendszer a vállalkozási környezet meghatározó eleme. A Doing Business felmérés alapján a vállalatok adóterhelése Magyarországon az uniósátnál kismértékben, a régiósátnál jelentősen kedvezőbb. Ennek egyik fontos oka az, hogy a hazai társaságok 2017 óta az uniósban a legalacsonyabb társasági adót fizetik. Ezen felül az elmúlt 3 évben javult az adóellenőrzések hatékonysága, valamint jelentősen csökkentek a munkára rakódó közterhek (2017-től többlépcsős szociális hozzájárulási adócsökkentés). Emellett a vállalkozások számára jelentős könnyítést jelentettek a kisadózói szabályozásban történt változások is (KATA és KIVA adónemek egyszerűsítése és utóbbi mértékének csökkentése).

4.34. A vállalati környezet tőkeindikátorai (2019)

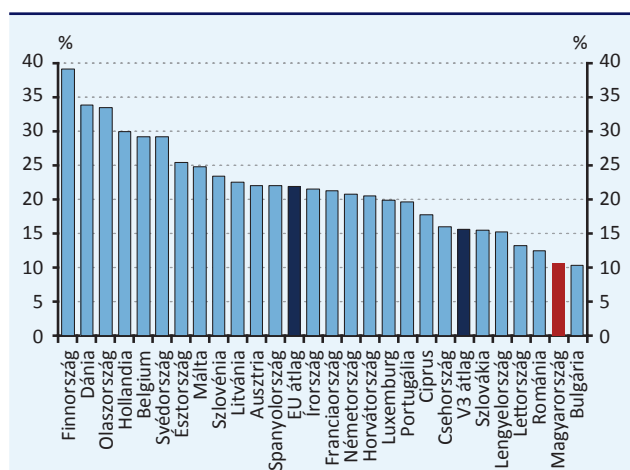
A vállalkozások szempontjából támogató gazdaságpolitika számos szempontból vizsgálható, kezdve a kormányzás minőségétől, az infrastruktúrán át egészen az adórendszer minőségéig. Az uniós összevetésben alacsony tőkeköltségek és mérsékelt vállalati adókulcsok hozzájárulnak ahhoz, hogy az EU-ban Magyarországon az egyik legmagasabb a beruházási ráta. Főként a materiális eszközök beruházásban teljesít jól a magyar finanszírozási rendszer, ennél a tételnél lehet látni a legnagyobb szórást az EU-s országok között. Ugyancsak kedvező, hogy a gazdaság tudásintenzitásának növeléséhez elengedhetetlen immateriális javak gyors megtérüléssel ke- csegtetnek Magyarországon és a régióban is.

4.35. A fizetésképtelenségi szabályozás indikátorai (2020)

A Doing Business felmérés valamennyi pillére közül a ma- gyar vállalati környezetben a leginkább fejlesztendő terület a fizetésképtelenségi szabályozás terén jelentkezett, mi- közben a V3-országok pont ebben az elemzési dimenzió- ban eredményesebbek, mint egy átlagos uniós tagállam. A legnagyobb tér az előrelépésre a reorganizációs eljárások számában, a csődjog erősségében, valamint az átmentési rá- tában áll fent. Ez azt eredményezi, hogy a magyar vállalatok, ha bajba kerülnek, lassabb eljárásokra, rosszabb átmentési rátákra és magasabb költségekre számíthatnak, mint régiós versenytársaik. Továbbá a hitelezők is kisebb eséllyel látják viszont a kintlévőségüket. Végül soron a hazai fizetésképte- lenségi szabályozás csökkentheti a vállalkozási kedvet, mivel az újraindítás hosszabbnak és nehezebbnek ígérkezik, mint a régiós versenytársaknál. A fizetésképtelenség intézményi környezete idén nyáron jelentősen javult azzal, hogy a Parla- ment – egy ide vonatkozó uniós irányelv átvételével – el- fogadta az új szerkezetátalakítási törvényt, mely alternatívát nyújt a vállalkozásoknak a csődeljárásokkal szemben. Az új törvény értelmében 2022 júliusától az adós maga döntheti el, mely hitelezőjével tárgyal és kiket von be az eljárásba.

4.36. Haladó digitális üzleti megoldásokat használó kkv-k aránya (2019)

Megjegyzés: ERP, CRM, e-számla, felhőtechnológia, Big data használat, 3D nyomtatás és ipari vagy szolgáltató robotok használata. Görögország és Egyesült Királyság nélkül.

Forrás: Eurostat alapján MNB-számítás.

A digitális megoldások elterjedése a kis- és középvállalati szegmensben kiemelt fontosságú, mert a magyar kkv-k az elmúlt évek közeledése ellenére továbbra is számottevő felzárkózási tartalékot mutatnak a munkatermelékenységben a nagyvállalatokhoz viszonyítva. A digitális megoldások alkalmazásának hiánya járul hozzá az egyik legnagyobb mértékben a különböző vállalatméretek közötti termelékenységi réshez. Főként a vállalatirányítási (ERP) és ügyfélmenedzsment szoftverek (CRM) használata tekintetében számottevő a magyar kkv-k növekedési tartaléka. Mindkét tényező tekintetében utolsó helyen áll hazánk az EU-ban. Az uniós átlag eléréséhez közel meg kellene háromszorozni az ilyen megoldásokat használó kkv-k arányát. A kilátásokat rontja, hogy egy 2020-ban készült felmérés szerint csak a magyar kkv-k 1 százalékának van digitalizációs terve (stratégiája), ezzel az utolsó helyet foglaljuk el az unióban (Eurobarometer, 2020). A digitális technológiák alkalmazásának elterjedését elősegíthetik az olyan kötelező előírások is, mint a 2021 januárjától bevezetett online számlázási kötelezettség, hiszen a digitális számlarendszerek alkalmasak a gépi automatikus feldolgozásra. Ez ösztönzést nyújthat ahhoz, hogy a jövőben több szoftveres megoldást használjanak a vállalatok. A magyar vállalatok jellemzően alap digitalizációs lépésekben gondolkodnak (pl. honlap bevezetése), de általánosságban is nyitottak a digitális technológiák felé.

4.4. KÜLGAZDASÁG ÉS GAZDASÁGSZERKEZET

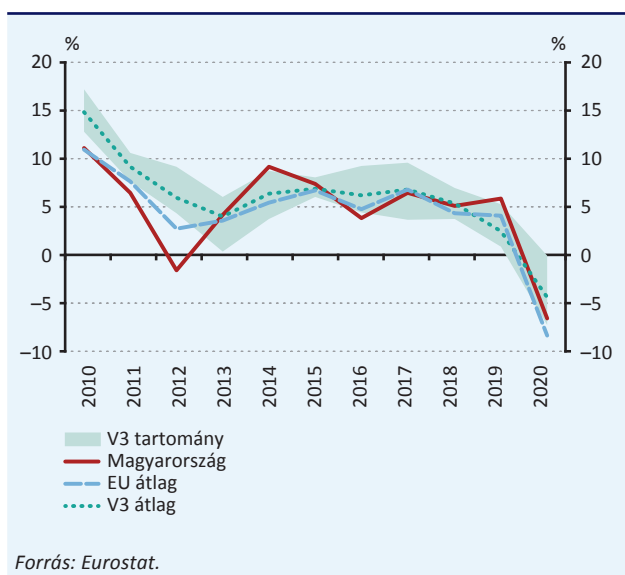
A kis nyitott gazdaságok számára az export növelése az egyik leggyorsabb út a gazdasági felzárkózás felé. Fontos azonban az is, hogy a külkereskedelem és annak bővülése mennyire széles bázison nyugszik. Magyarországon közel 38 ezer kkv exportál, az ő teljesítményük döntően meghatározza az ország versenyképességét, illetve az ország versenyképessége is meghatározza az exportálók kilátásait.

Magyarország történelmi és földrajzi adottságainak eredményeként nyitott gazdaság, így jelentős mértékben függ a külpiazi folyamatok alakulásától mind ciklikus, mind strukturális szempontból. Számos kedvező hatása van, hogy hazánk néhány nagyobb külkereskedő ágazata (elsősorban a külföldi cégek által dominált autóipar és elektronika) kiemelkedően versenyképes, azonban ezek az ágazatok csak mérsékelten épültek be a hazai gazdaság vérkeringésébe. A feldolgozóipari vállalatok (amelyek többsége exportra termel) döntően importból fedezik termelésüket. Eközben a hasonló gazdaság szerkezettel rendelkező Csehországban és Szlovákiában magasabb a hazai forrásból eredő tényezők aránya a termelésben. A hosszú távú fejlődési potenciált tekintve az jelenti a kedvező gazdaság szerkezetet, ha a kivitelünk számottevő részéért felelős multinacionális vállalatok egyre nagyobb hazai beszállító hányaddal és magyar hozzáadott értékkel dolgoznak.

Az export továbbra is koncentrált tevékenység Magyarországon, azaz a kkv-k közül csak kevés exportál, ugyanakkor az exportáló kkv-k aránya kedvezőbb képet mutat Magyarországon, mint a visegrádi régió átlaga. Itthon a kkv-k több mint 6 százaléka exportál, míg a többi visegrádi országban jellemzően 1,5 százalékpontnyival kevesebben lépnek ki a külpiacon. Más régiós országokhoz képest viszont jelentős a növekedési tartalék: Szlovéniában és Ausztriában is a kkv-k 15 százaléka exportál, így ez a két ország vezeti az EU-s rangsort. Magyarországon a legnagyobb 20 vállalat adja az exportteljesítmény közel 30 százalékát, míg Lengyelországban az export csak körülbelül fele ilyen mértékben koncentrált tevékenység.

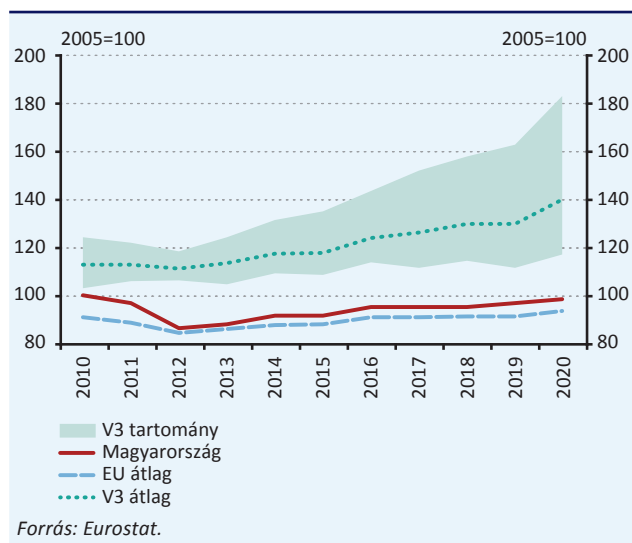
A versenyképesség szempontjából az egyik legfőbb strukturális tényező az export hazai hozzáadott értékének növelése, aminek legfontosabb módja a tudásintenzív szolgáltatások használatának bővítése, valamint a tudásintenzív munkakörök teremtésének ösztönzése. A szolgáltatások exporton belüli részarányának növelése ugyancsak kiemelt fontosságú, ugyanakkor a koronavírus-járvány erősen érintette a turizmuson és a szállításon keresztül a szolgáltatáskivitel is, így e mutató tekintetében elhúzódhat az EU átlagához vett felzárkózás folyamata.

4.37. Az export éves változása

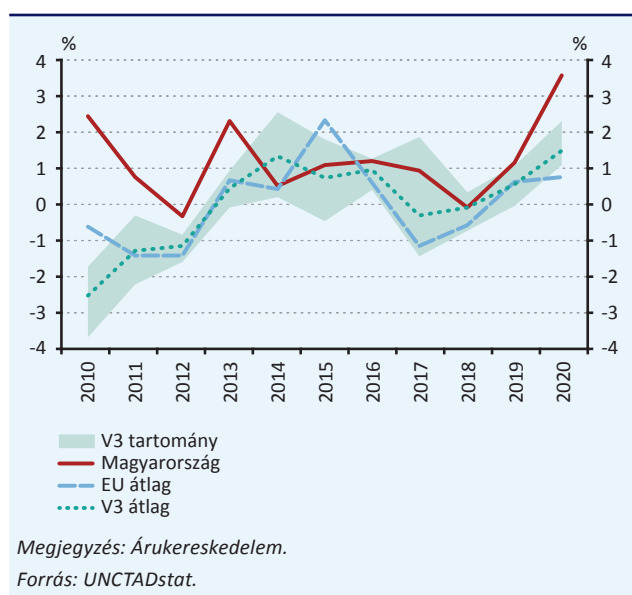
Nyitott szerkezete miatt a magyar gazdaság teljesítménye érdemben függ a kivitel alakulásától. Az erős exportdinamika köszönhetően az elmúlt 10 évben döntő részben pozitív volt a külkereskedelmi egyenleg hozzájárulása a GDP-hez. Ezzel szemben egyrészt a magas bázis, másrészt a dinamikusan emelkedő belső kereslet következtében 2018-ban és 2019-ben negatív a külkereskedelmi egyenleg hozzájárulása a növekedéshez. 2020-ban a koronavírus-járvány következtében már nemcsak a növekedési hozzájárulás volt negatív, hanem az export volumene is csökkent éves alapon, hasonlóan a régiós és uniós folyamatokhoz.

4.38. Részesedés a világ exportjából

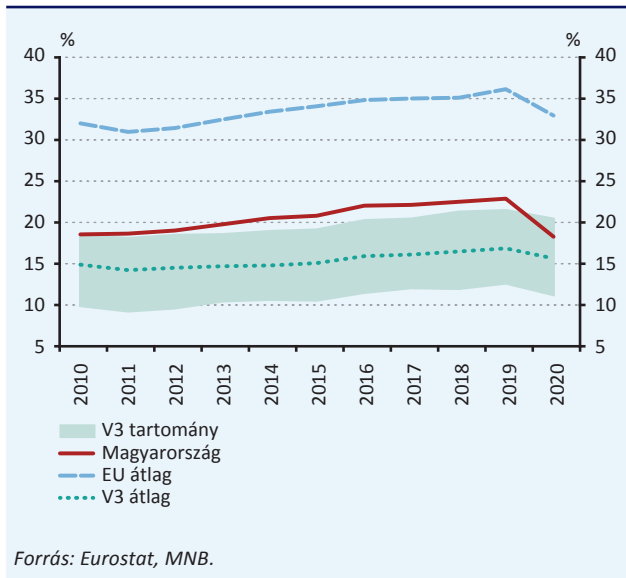
Magyarország jelenleg a világexport nagyjából 0,5 százalékát adja, míg a V4-országok együttes világgazdasági súlya 3 százalék. Az elmúlt években mindegyik ország uniós átlagot meghaladó mértékben tudta bővíteni piaci részesedését. Magyarország teljesítménye a pénzügyi válság során nagyobb mértékben esett vissza, mint régiós versenytársaié, de 2013-tól fordulat következett be. Az exportpiaci részesedés növekedése ezt követően 2016-ig tartott. 2016-tól a belső kereslet vált a gazdaság húzóerejévé, így az exportdinamika lassabb volt, mint a visegrádi régió átlagában, de 2019-ben már a magyar export dinamikája meghaladta a visegrádiakét. 2020-ban a magyar export európai viszonylatban csak enyhén esett vissza, ami további exportpiaci részesedésnövekedést jelentett.

4.39. A cserearány éves változása

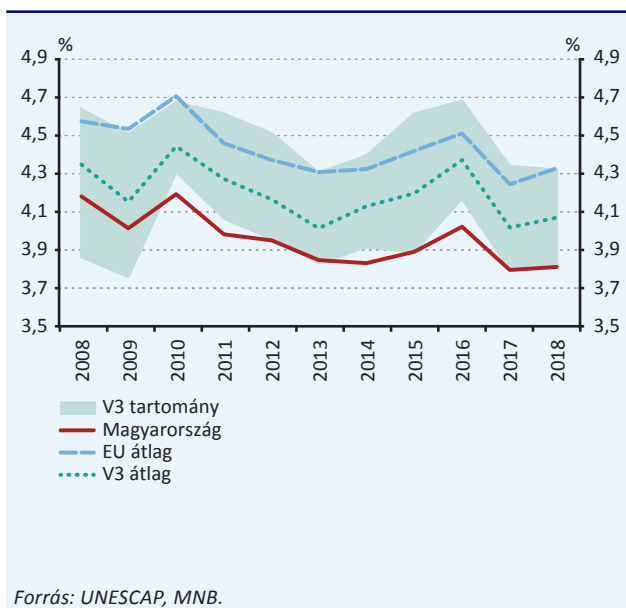
A cserearányok, azaz az export- és importárak egymáshoz viszonyított alakulása ciklikus folyamatok mellett a versenyképességre is utal. Például a cserearányok tartós (olajársokkon felüli) csökkenése strukturális problémákat is jelezhet. Ezzel szemben a tartós cserearány-javulás segíti a reál konvergenciát. Minél nyitottabb a gazdaság, annál inkább fontos a cserefolyamatok pozitív alakulása. Ezért kedvező, hogy a cserearány Magyarországon trendszerűen javult az elmúlt években, azaz az export ára jobban nőtt, mint az importé, ami alól csak 2018 jelentett kivételt. 2019-ben a magyar cserearány-javulást csak 4 ország múlta felül EU-ban, míg 2020-ban ugyancsak az EU élmezőnyében teljesített az ország.

4.40. Szolgáltatások exporton belüli súlya

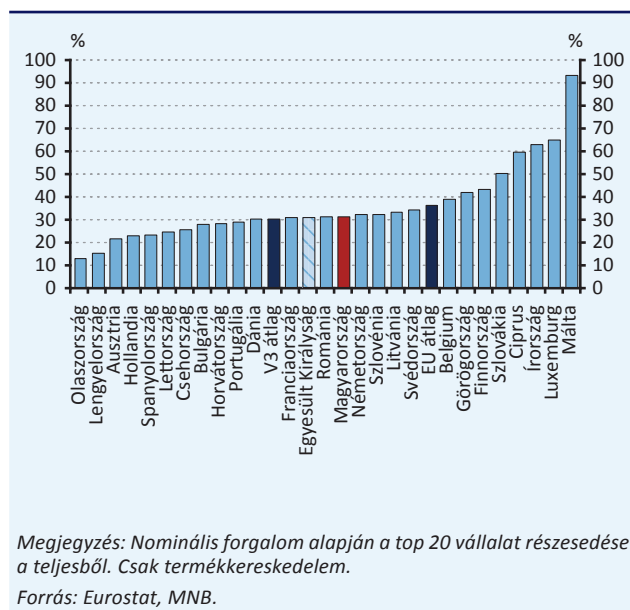
A fejlett gazdaságokat jellemzi, hogy exportjukban egyre nagyobb arányt képviselnek a szolgáltatások. Ennek a kiviteli csoportnak nemcsak a magas hazai hozzáadottérték-tartalom az erőssége, hanem az is, hogy válságállóbb, mint a ciklikus és strukturális tényezőknek egyaránt kitett áruexport. 2020-ban a koronavírus-járvány következményeként jelentős szolgáltató ágazatok estek vissza, főként a szállás-hely-szolgáltatás és vendéglátás terén. Tekintettel arra, hogy a visegrádi régióban Magyarországon a második legnagyobb a turisztikai szegmens súlya, ezért a külföldi turisták elmaradása megjelent a szolgáltatás exporton belüli súlyának csökkenésében is.

4.41. Átlagos vámtarifák a külkereskedelemben

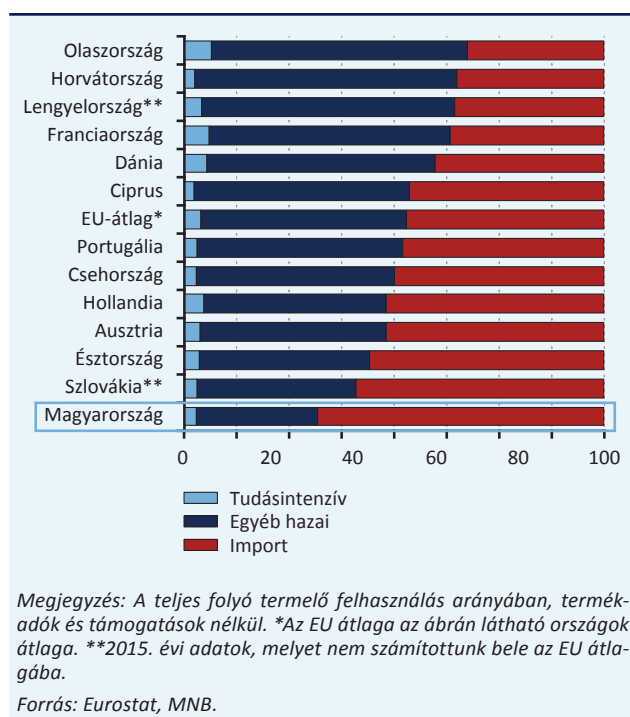
A külkereskedelmi kondíciók tarifális (vám jellegű) és nem tarifális (előírás jellegű) kategóriákba sorolhatók. Tekintettel arra, hogy a nem tarifális akadályok nehezen számszerűsíthető vizsgálati kategóriát jelentenek, ezért az egyes bilaterális viszonylatokban jellemző átlagos vám mértékét mutatjuk be. Az unión belül az egyik legkedvezőbb vámkondíciókkal a magyar vállalatok rendelkeznek, ami egyrésztől köszönhető az ország globális értékláncokba való integráltságának, másrésztől az aktív külgazdasági politikának. A kulcsokban látható szórás azonban nem jelentős az EU-n belül. Még a legkedvezőtlenebb feltételekkel exportáló Bulgária is mindössze 6,7 százalékos átlagos vámokkal tud kereskedni a világgal.

4.42. Exportkoncentrációs mutató – top 20 vállalat (2018)

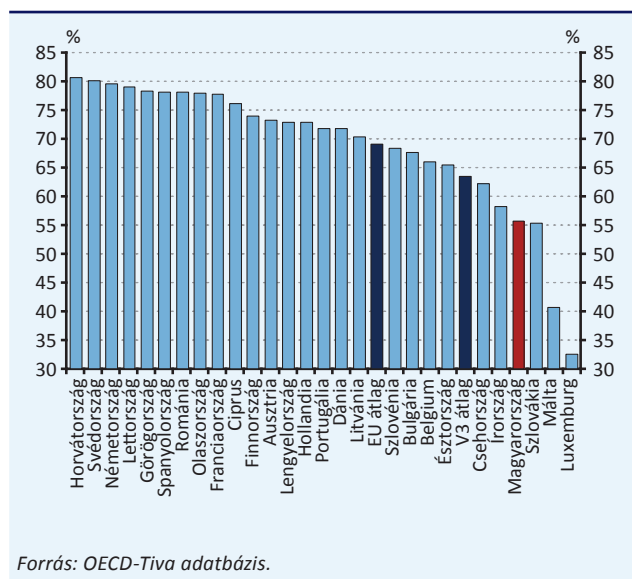
Az export aggregált szintje mellett fontos az is, hogy milyen széles körben oszlik meg. Ha koncentrált, akkor kevesebb vállalat nevezhető nemzetközi szinten is versenyképesnek, ha pedig széleskörű, akkor a nemzetgazdaság egésze versenyképesebb. Magyarország az európai középmezőnyben helyezkedik el, amelyet itt a 20 legnagyobb exportáló vállalat külkereskedelemben betöltött súlyával szemléltetünk. Csehországban és Lengyelországban azonban egyenletesebb bázison nyugszik a külkereskedelem, mint Magyarországon vagy Szlovákiában.

4.43. Feldolgozóipari termelés felhasználásának felbontása (2017)

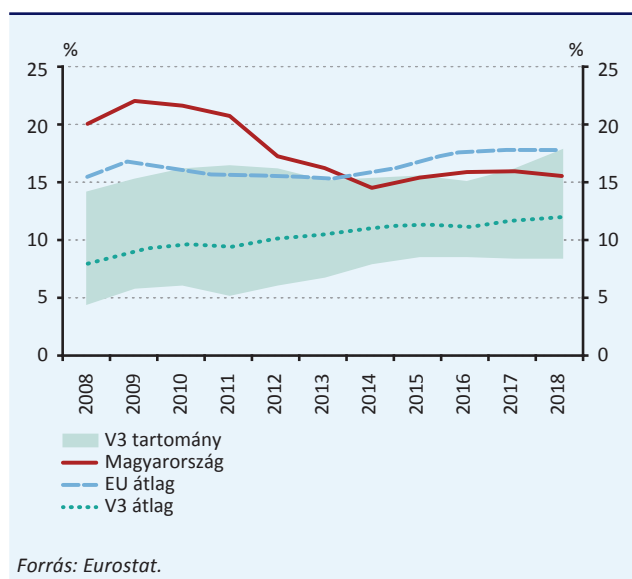
Magyarországon kevésbé integrálódott a feldolgozóipar a gazdaság egészébe, mint sikeres versenytársaink esetében. Az ágazatban működő külföldi tulajdonú vállalatok nagy része kevés hazai inputot használ és a tudásintenzív szolgáltatásokat sem veszi igénybe. Szlovákia hozzánk hasonló helyzetben van, míg Csehországban és Lengyelországban jóval nagyobb a hazai hozzájárulás. A régió egészét tekintve alacsony a tudásintenzív szolgáltatások felhasználási aránya. Ez kiemelten fejlesztendő terület, mert az alapvetően nyersanyagszegény V4-régióknak és kiemelten Magyarországnak ez egy kitörési pontja lehetne.

4.44. Az export hazai hozzáadottérték-tartalma (2019)

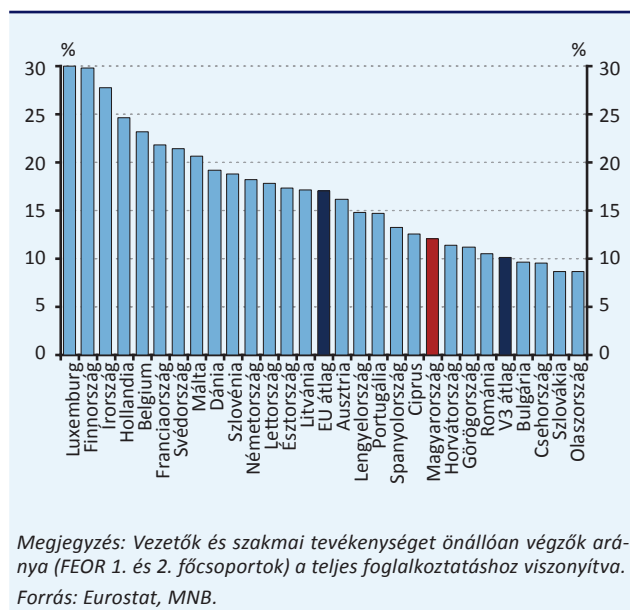
A minél magasabb hazai exporttartalom biztosítja azt, hogy kedvező külső kereslet esetén az ebből származó hasznok az országban minél szélesebb körhöz érjenek el. A globalizáció összetettebbé tette a termelési láncokat, így a közgazdászok már csak nemzetközi ágazati kapcsolati mérlegek segítségével tudják megbecsülni a hazai tartalmat. Egy ilyen becslés alapján Magyarország viszonylag kevés hazai tartalmat tud gyártani, így bár hiába nálunk az egyik legnagyobb az export GDP-hez viszonyított aránya, ez jellemzően inkább importból kerül előállításra. A szlovák eredmény a magyarhoz hasonló, azonban mind a cseh, mind a lengyel arány érdemben magasabb, mint a hazai.

4.45. High-tech export aránya az exportban

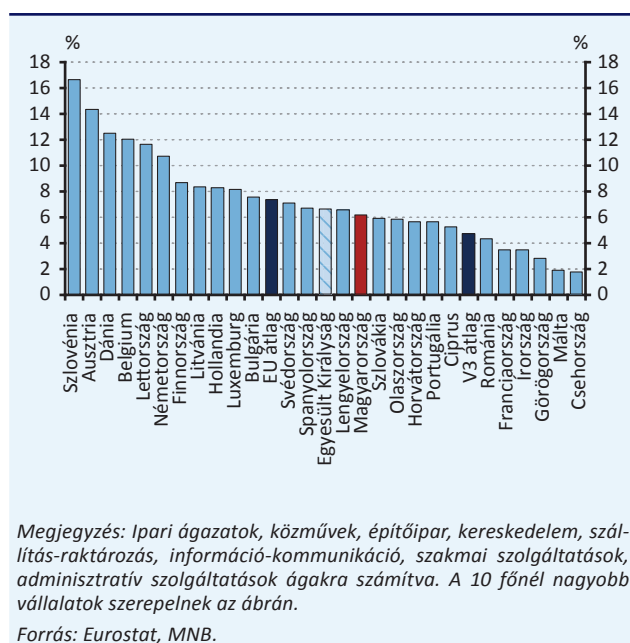
A magas műszaki összetettségű termékek iránti nemzetközi kereslet trendszerűen emelkedik, így a technológiaintenzív termékek exportja hozzájárul az ország versenyképességéhez. Magyarország 2013 óta nem számít kiemelten technológiaintenzív gyártóbázisnak az elektronikai gyártás csökkenése következtében (ennek szimbolikus mérföldköve volt a Nokia-gyár bezárása 2014-ben). A gyártási folyamatokat tekintve heterogén helyzettel állunk szemben: míg az összetett technológiák számos spill-over lehetőséggel kecsegtetnek a hazai beszállítóknak, addig régióinkban jellemzően összeszerelő tevékenységet folytatnak a technológiaintenzív vállalatok, ami versenyképességi szempontból kevésbé előremutató.

4.46. Tudásintenzív foglalkoztatottak aránya - feldolgozóipar (2020)

Magyarország high-tech exportszerkezettel rendelkezik az ágazati vagy termékszerkezeti adatok alapján, mert a gyógyszer, elektronikai, gépipari termékek nagy súlyt képviselnek a kivitelben. Másfelől azonban Magyarországon és a V4-ben uniós átlag alatti a tudásintenzív feladatkörökben foglalkoztatottak aránya. A magasabb hozzáadott értékű tevékenységek felé való elmozdulás fontos feltétele, hogy minél több magas képzettségű munkaerő és vezető legyen a feldolgozóiparban, valamint élénküljön a hazai K+F tevékenység.

4.47. Exportáló kkv-k aránya (2018)

A teljes kis- és középvállalati populációt tekintve Magyarországon átlagos mennyiségű kkv exportál. A magyar viszonszám nagyságrendileg megfelel az uniós átlagnak és az alacsony cseh érték miatt meghaladja a V3 átlagát is. A gyenge cseh eredményt két tényező magyarázza. Egyrészt Csehországban az export procedúrák bonyolultsága és időigénye hátráltatja a külpiacra lépést (Európai Bizottság, 2019). Másrészt a cseh kkv-k valószínűsíthetően indirekten (beszállítóként) jelennek meg az exportban. Ez utóbbi feltételezést erősíti az is, hogy Magyarországhoz viszonyítva Csehországban nagyobb az export hazai hozzáadottérték-tartalma. Az ágazati szelekciókba eső közel 33 ezer exportáló magyar kkv kétharmada minősül mikrovállalatnak. Fontos megjegyezni, hogy a statisztika csak a külpiacra önállóan megjelenő cégeket tartalmazza. Előretekintve, ha minél nagyobb számban tudnak önállóan is megjeleni a kkv-k külpiacokon, azzal növekedhet hazánk versenyképessége. Figyelmeztető jel ugyanakkor, hogy 2016-ról 2018-ra összesen több mint 1500 mikrovállalkozás szüntette be export-tevékenységét, és feltehetően ezeknek a vállalkozásoknak csak kis része váltott méretkategóriát, tehát nagyobb részük valóban kiesett a kivitelből.

4.5. MUNKAERŐPIAC

A gazdasági növekedés, a felzárkózás és a versenyképesség egyik legmeghatározóbb tényezője a humán tőke, illetve annak termelékenysége. A humán tőke mennyiségi és minőségi jellemzői több csatornán keresztül is hatnak a gazdasági növekedésre. Egyrészt a nemzetgazdasági termelésben rendelkezésre álló munkaerő-állomány létszámán keresztül, melyet az aktivitási, foglalkoztatási és munkanélküliségi rátákkal mérünk. Másrészt a munkavállalók termelékenységén keresztül, amelyet alapvetően a képzettségi szint és az egészségi állapot határoz meg.

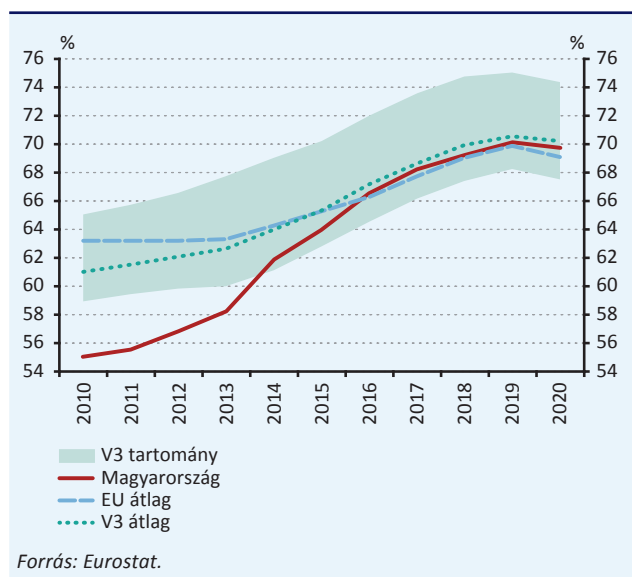
Magyarországon az elmúlt évtized folyamatosan javuló munkaerőpiaci folyamatait 2020-ban a koronavírus-járvány okozta válság enyhén megtörte. 2010 és 2019 között a hazai foglalkoztatási ráta az egyik legjelentősebb emelkedést mutatta az Európai Unióban, amivel párhuzamosan a munkanélküliség is számottevő mértékben csökkent, továbbá a bérek is dinamikusan nőttek. Mindezek eredményeként megközelítettük a teljes foglalkoztatottságot, és a munkaerőpiac – a 2008-as válság előtti és alatti időszakokkal szemben – jelentősen hozzájárult a gazdasági növekedéshez. A 2020 tavaszán globálisan megjelenő koronavírus-járvány hatására azonban a megváltozott keresleti és kínálati körülmények hazánkban is negatívan hatottak a munkaerőpiacra. A vállalatok a csökkenő kereslet következtében elsősorban a foglalkoztatottak munkaidejének mérséklésével és elbocsátásokkal alkalmazkodtak, valamint a bérezési folyamatok is visszafogottabbá váltak a korábbi időszakinál. A munkaerőpiaci alkalmazkodás a járvány első hulláma idején volt a legjelentősebb, amelyet követően gyors korrekció következett be mind létszámban, mind munkaórában. A válság hatása jelentősebb volt a korlátozások által jobban érintett ágazatok (szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás; szállítás, raktározás), valamint egyes, a munkaerőpiac szempontjából hátrányosabb helyzetű csoportok esetében. Az újabb járványhullámok, illetve lezárások kevesebb ágazatot érintettek, ezáltal kisebb mértékű alkalmazkodást váltottak ki a munkaerőpiacon.

A koronavírus-járvány negatív munkaerőpiaci hatásai mérsékeltebbek voltak hazánkban, mint a 2008-2009-es válság idején. 2020-ban a 15–64 évesek foglalkoztatási rátája 0,4 százalékponttal csökkent az előző évhez képest, így 69,7 százalékon alakult, amivel hazánk az uniós rangsor középmezőnyében helyezkedik el. A munkanélküliségi ráta 0,8 százalékponttal, 4,3 százalékra emelkedett 2020-ban, amely az ötödik legalacsonyabb érték az uniós rangsorban. A munkanélküliség emelkedésével párhuzamosan az üres álláshelyek száma is csökkent, aminek következtében a munkaerőpiaci feszesség összességében mérséklődött 2020-ban, ugyanakkor egyes ágazatokban már ismételt munkaerőhiány tapasztalható. A munkaerőpiac szempontjából hátrányosabb csoportok közül a fiatalok, az alacsony képzettségűek és a nők esetében csökkent az aktívák száma, míg a nyugdíj korúknál emelkedett. Ennek következtében több sérülékenyebb csoport munkaerőpiaci aktivitásának növelése továbbra is jelentős tartalékot jelent a munkaerőpiacon. A járvány hatására a hazánkban eddig kevésbé elterjedt részmunkaidős és otthonról történő munkavégzés jelentősége felértékelődött: az otthonról dolgozók aránya több mint kétszeresére nőtt 2020-ban.

Az átlagbérek emelkedése folytatódott 2020-ban, bár a korábbi évek növekedési üteménél alacsonyabb, de az uniós átlagot meghaladó mértékben. A magyar átlagbér azonban továbbra is az egyik legalacsonyabb az Európai Unióban: 2019-ben vásárlóerő-paritáson kifejezve a magyar átlagbér az uniós átlagbér 70 százaléka körül alakult, és kismértékben alacsonyabb volt a visegrádi versenytársaink átlagánál is. A bérszint ugyanakkor összhangban van a termelékenységünk szintjével. Az adóék csökkenése a szociális hozzájárulási adó további mérséklése következtében folytatódott 2020-ban, ami támogatja a válságból való gyors kilábalást és a teljes foglalkoztatás tartós elérését.

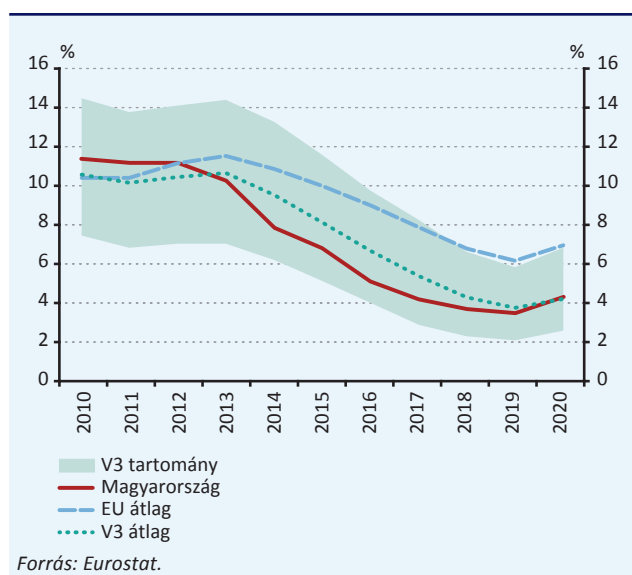
A koronavírus-járvány okozta válság kedvezőtlen hatásait több, kifejezetten a munkaerőpiacot célzó kormányzati intézkedés, valamint a hitelpiac dinamikája is ellensúlyozta. A 2020 tavaszán elindított munkahelyvédelmi, munkahelyteremtő és a K+F tevékenységet végző munkavállalók számára meghirdetett bértámogatási programok 2020-ban mintegy 280 ezer munkavállaló foglalkoztatását segítették, majd az ősszel meghirdetett ágazati bértámogatás és a vállalkozások munkaerő támogatása programok további közel 80 ezer munkavállalót. A hitelmonitorium és a jegybank NHP Hajrá! programja pedig segítette a vállalatoknak áthidalni a szűk kereslet által jellemzett időszakot és így megtartani a munkaerőt. Mindezeknek köszönhetően a munkaerőpiac a koronavírus-járvány következtében csak enyhén távolodott el a teljes foglalkoztatottságtól.

4.48. A foglalkoztatási ráta a 15–64 éves korosztályban

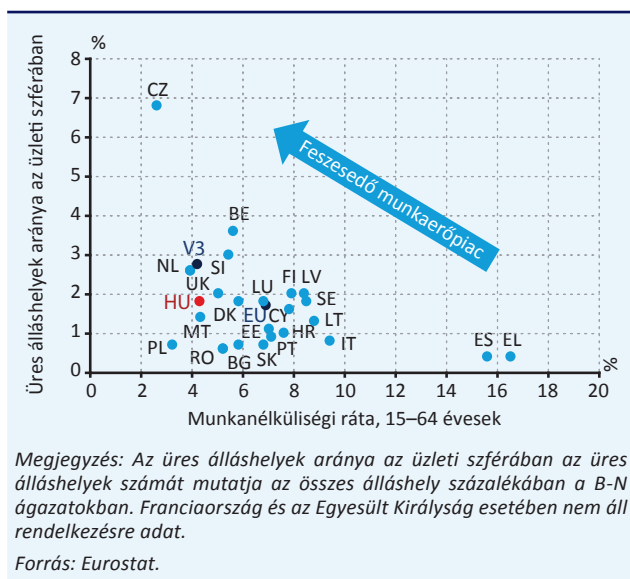
A hazai foglalkoztatási ráta az egyik legjelentősebb emelkedést mutatta az elmúlt évtizedben az Európai Unióban, azonban 2020-ban a koronavírus-járvány következtében – az uniós országok többségéhez hasonlóan – csökkent. A kedvezőtlen gazdasági körülményekhez a vállalatok a foglalkoztatottak munkaidejének csökkentésével és – kisebb mértékben – elbocsátásokkal is alkalmazkodtak. A foglalkoztatáscsökkenést a kormányzati munkaerőpiaci programok tompították, melyek 2020-ban közel 360 ezer fő munkavállalásához nyújtottak támogatást. A 15–64 évesek foglalkoztatási rátája 0,4 százalékponttal csökkent az előző évhez képest, ami kedvezőbb az uniós átlagnál (-0,8 százalékpont) és megegyezik a visegrádi versenytársaink átlagával. 2020-ban így a magyar mutató 69,7 százalékon alakult, amivel hazánk meghaladja az EU átlagát, ugyanakkor kissé alacsonyabb a V3-ak átlagánál.

4.49. A munkanélküliségi ráta a 15–64 éves korosztályban

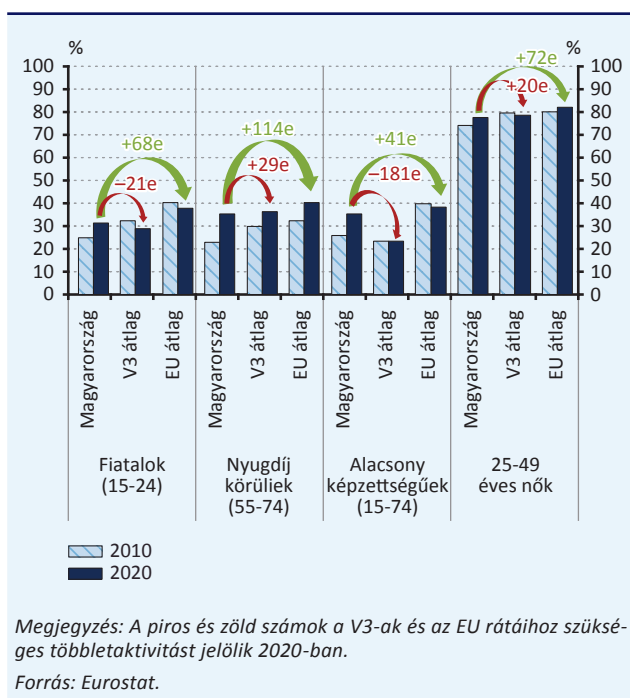
A foglalkoztatás alakulásával párhuzamosan a munkanélküliségi ráta elmúlt években megfigyelhető csökkenését is megakasztotta a koronavírus-járvány. 2020 tavaszán a gazdaság hirtelen leállásával a vállalatok egy része elbocsátásokra kényszerült, és a munkanélküliek számának emelkedése mellett az inaktívak száma is nőtt, mivel az állásukat veszítők egy része a korlátozások következtében nem tudott aktívan munkát keresni. A munkanélküliségi ráta a 15–64 éves korosztályban összességében 0,8 százalékponttal emelkedett az előző évhez képest. Az emelkedés mértéke megegyezik az uniós átlaggal, míg a V3-ak átlaga alacsonyabb volt (0,4 százalékpont). 2020-ban a magyar mutató 4,3 százalék volt, amely az ötödik legalacsonyabb az uniós rangsorban és érdemben kedvezőbb a tagországok 6,9 százalékos átlagánál. Visegrádi versenytársaink átlaga 4,2 százalékon alakult.

4.50. A munkaerőpiaci feszesség az Európai Unióban (2020)

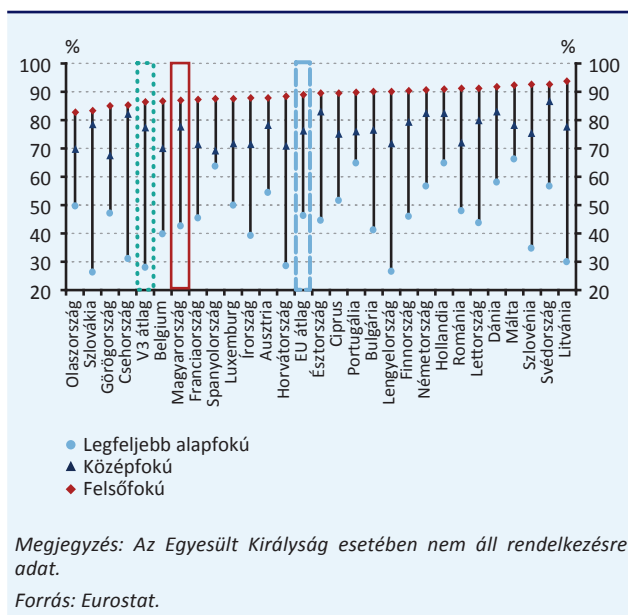
A koronavírus-járvány hatására az európai uniós országok jelentős többségében emelkedett a munkanélküliek száma, míg az üres állás helyek száma minden országban csökkent. Ennek következtében a munkaerőpiaci feszesség összességében mérséklődött 2020-ban az EU-ban. Hazánkban a munkanélküliség emelkedése és az üres állás helyek csökkenése ellenére egyes ágazatokban (pl. feldolgozóipar, építőipar, turizmus-vendéglátás) munkaerőhiány figyelhető meg, különösen a gazdaság újraindulását követően. A hazai munkaerőpiac összességében továbbra is feszesebb, mint az uniós átlag, azonban a visegrádi versenytársaink átlagához képest kevésbé feszes. A járvány hatására lecsökkent munkaerő-keresletet az is jelezte, hogy a vállalatok számára a munkaerő mint termelést korlátozó tényező jelentősége számottevően visszaesett.

4.51. Az aktivitási ráta különböző társadalmi csoportokban

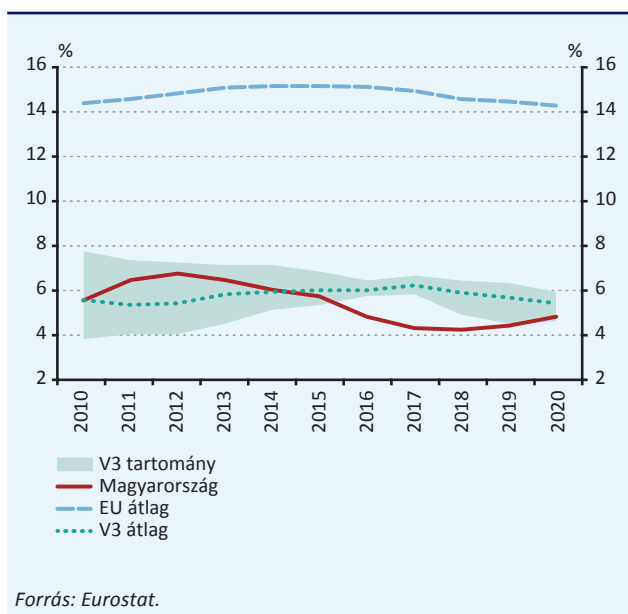
A munkaerőpiac szempontjából hátrányos helyzetű csoportok többségében a koronavírus-járvány okozta válság kedvezőtlenebbül hatott az aktivitásukra, mint a nemzetgazdaság átlagában. Hazánkban 2020-ban a vizsgált csoportok közül egyedül a nyugdíj körüliek esetében emelkedett az aktívák száma és aránya az előző évhez képest, míg az alacsony képzettségűek, a fiatalok és a 25–49 éves nők körében csökkent. Hasonló folyamatok figyelhetők meg az EU és a visegrádi versenytársaink esetében is. Továbbra is elmondható, hogy a sérülékeny csoportok esetében érdemi tartalékok azonosíthatók. Az EU-hoz viszonyítva jelenleg a legnagyobb növekedési tartalékunk a nyugdíj körülieknél figyelhető meg, de a többi csoport esetében is van még növekedési tartalék. A visegrádi országok átlagánál 2020-ban kedvezőbb volt az aktivitási rátánk az alacsony képzettségűek és a fiatalok tekintetében is.

4.52. Az aktivitási ráta képzettségi szint szerint a 15–64 éves korosztályban (2020)

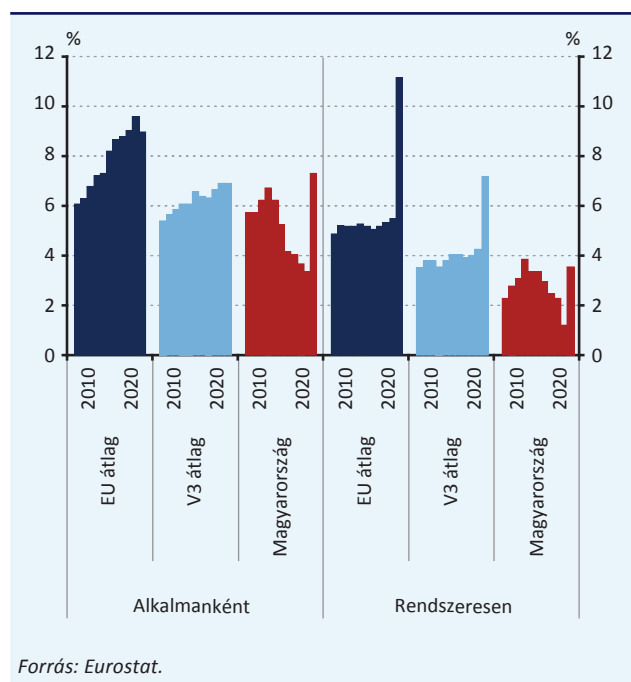
Képzettségi szint szerint vizsgálva a koronavírus-járvány leginkább az alacsony, legfeljebb alapfokú végzettségűek aktivitására volt kedvezőtlen hatással. Hazánkban – ahogy több uniós országban is – a legfeljebb alapfokú végzettségűek aktivitási rátája csökkent 2020-ban, míg a középfokú és felsőfokú végzettségűek aktivitása emelkedett. Továbbra is az alacsony képzettségűek esetében (42,3 százalék) a legnagyobb a növekedési tartalékunk az uniós átlaghoz (46,1 százalék) képest, míg a középfokú végzettségűek aktivitási rátája (77,5 százalék) meghaladja az EU átlagát (76 százalék). A visegrádi országokban az alacsony képzettségűek aktivitása érdemben elmarad hazánkéétól, míg a többi kategória esetében nincs számottevő különbség.

4.53. A részmunkaidős munkavállalók aránya az összes foglalkoztatottból a 15–64 éves korosztályban

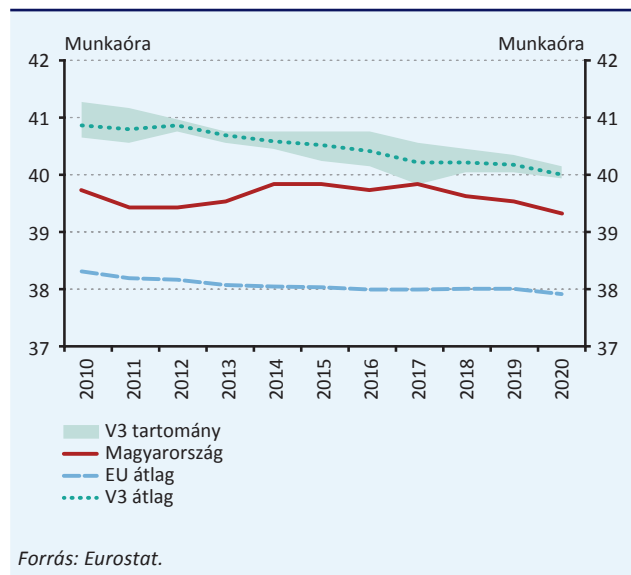
A részmunkaidős foglalkoztatás a visegrádi országokban a legalacsonyabbak között van európai uniós összehasonlításban. 2020-ban azonban a részmunkaidőben foglalkoztatottak száma hazánkban 211 ezer főre emelkedett a 2019-es 195 ezer főről. A növekedéshez jelentős részben hozzájárulhatott, hogy a koronavírus-járvány következtében a vállalatok csökkentett munkaidős foglalkoztatással is alkalmazkodtak, amit a kormányzati munkahelyvédelmi programok is támogattak. A V3-ak és az Unió átlagában azonban csökkent a részmunkaidőben foglalkoztatottak száma, és a csökkenés mértéke a legtöbb országban meghaladta a teljes munkaidőben foglalkoztatottak létszámcsökkenését. A részmunkaidősök aránya 2020-ban hazánkban 4,8 százalék volt, ami továbbra is érdemben alacsonyabb az uniós átlagnál (14,2 százalék).

4.54. Az otthonról dolgozók aránya az összes foglalkoztatottból a 15–64 éves korosztályban

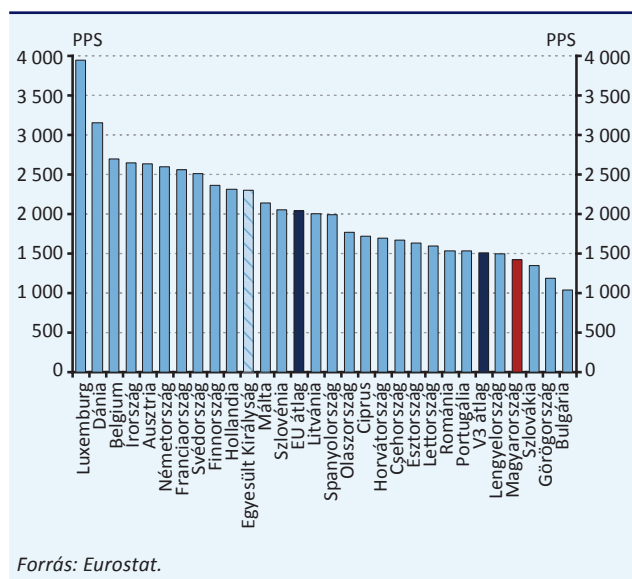
A koronavírus-járvány következtében, a távolságtartás növelése érdekében 2020-ban jelentősen felértékelődött az otthoni munkavégzés. Hazánkban az alkalmanként otthonról dolgozók aránya több mint duplájára, 7,4 százalékra, a rendszeresen otthonról dolgozóké pedig háromszorosára, 3,6 százalékra nőtt 2020-ban. Az EU és a V3-ak esetében a rendszeresen otthonról dolgozók aránya jelentősen nőtt, míg az alkalmanként otthon dolgozók aránya kismértékben csökkent vagy nem változott. Hazánkban az otthonról történő munkavégzés összességében továbbra is kevésbé elterjedt, mint az Unió vagy a visegrádi versenytársaink átlagában.

4.55. Az átlagos heti ledolgozott munkaórák száma a teljes gazdaságban

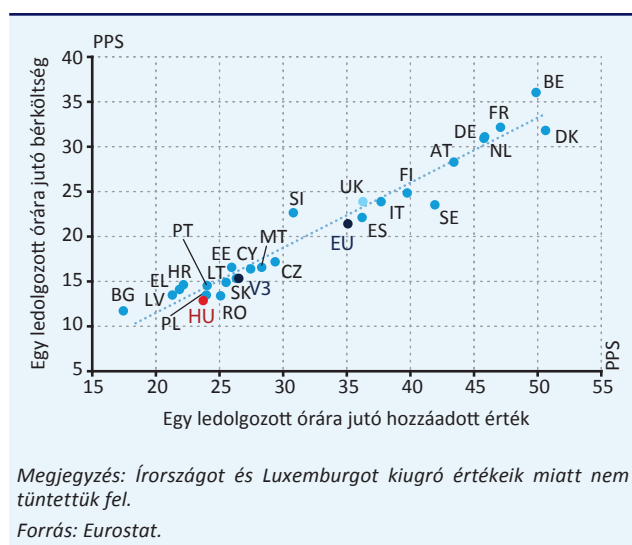
Az átlagosan ledolgozott munkaórák száma a visegrádi országokban hagyományosan a legmagasabbak között van az Európai Unióban. 2020-ban a korábbi évekhez hasonló ütemben tovább folytatódott a régiós országokban – köztük Magyarországon – a munkaórák számának csökkenése. Az európai uniós országok többségében nem, vagy csak kismértékben csökkent a mutató. Hazánkban a heti munkaórák száma 2020-ban 39,3 óra, a V3-ak átlaga 40 óra, míg az uniós átlag 37,9 óra volt. A visegrádi régió uniós átlagnál magasabb mutatójában szerepet játszik a részmunkaidő hagyományosan alacsonyabb elterjedtsége ezen országokban. A legmagasabb részmunkaidős foglalkoztatással rendelkező Hollandiához viszonyítva a régió munkavállalói átlagosan mintegy 10 órával dolgoznak többet hetente.

4.56. A havi bruttó átlagbér az Európai Unióban vásárlóerő-paritáson (2019)

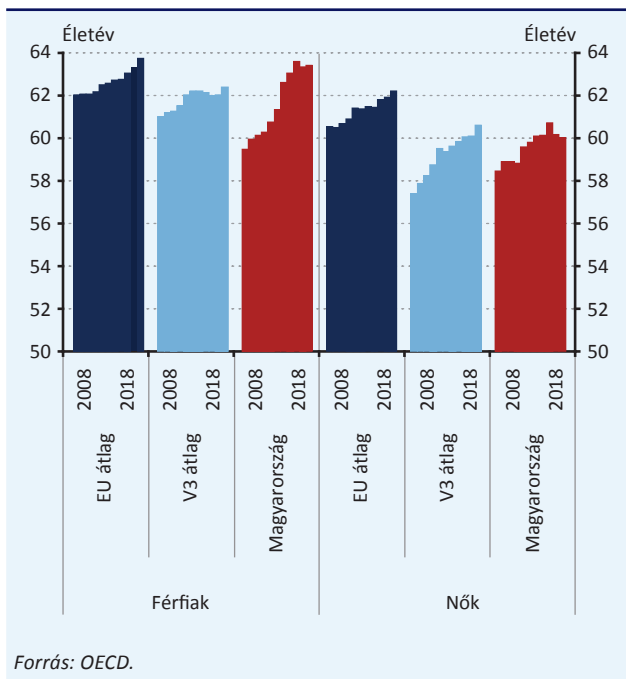
Az elmúlt évek dinamikus hazai béremelkedési folyamatait a koronavírus-járvány okozta válság csak kismértékben lassította 2020-ban. A nemzeti számlák alapján számolt hazai bruttó bérek és keresetek 2020-ban mintegy 7 százalékkal emelkedtek. Az emelkedés mértéke ugyan enyhén elmaradt az előző évek ütemétől, azonban a harmadik legmagasabb volt az Európai Unióban. Az Unió legtöbb országában is emelkedett a vizsgált mutató, az átlag közel 2 százalék volt, a visegrádi versenytársaink esetében pedig 3 százalékot meghaladó. 2019-ben vásárlóerő-paritáson kifejezve a magyar átlagbér az uniós átlagbér 70 százaléka körül alakult, és kismértékben alacsonyabb volt a visegrádi versenytársaink átlagánál is.

4.57. Termelékenység és bérek az Európai Unióban (2019)

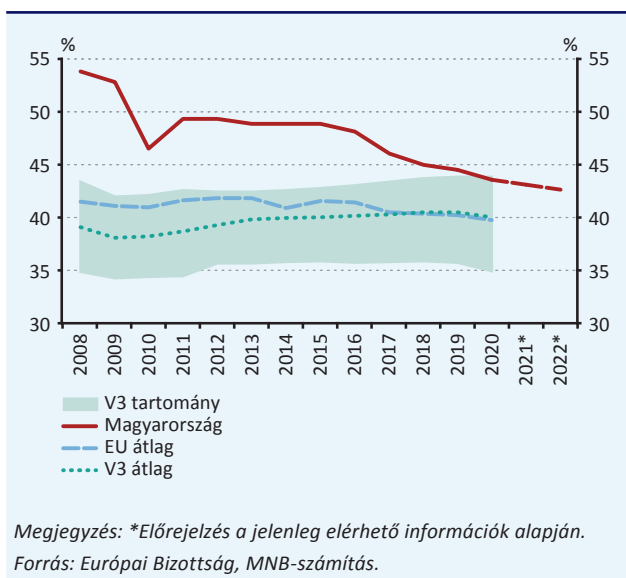
A hazai bérszint összhangban alakul a termelékenységgel. 2019-ben folytatódott az egy ledolgozott órára jutó bérköltség és hozzáadott érték emelkedése, azonban hazánk továbbra is az uniós rangsor végén helyezkedik el mindkét mutató esetében. A jelentős bérkülönbségekkel párhuzamosan a termelékenységünk az uniós átlag 70 százaléka alatt van vásárlóerő-paritáson mérve. A visegrádi versenytársaink mindegyikében magasabb a bérköltség és a termelékenység is. A versenyképesség és a fenntartható felzárkózás szempontjából fontos, hogy a bérkonvergencia hosszú távon az annak fedezetéül szolgáló termelékenységnövekedéssel párhuzamosan következzen be.

4.58. A tényleges nyugdíjba vonulási kor

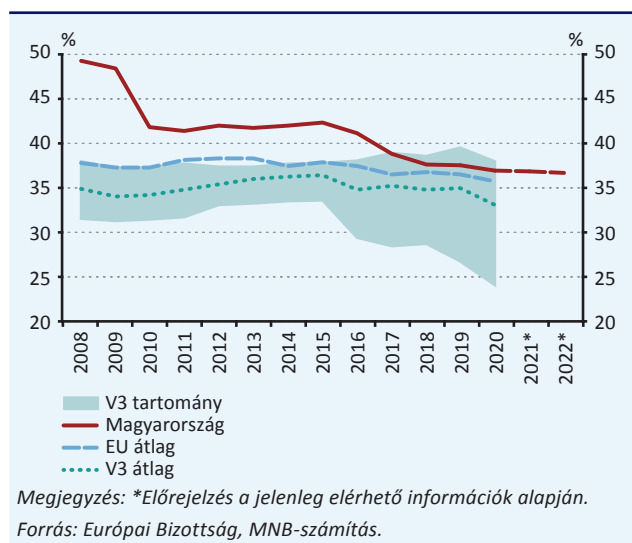
A tényleges nyugdíjba vonulási kor eltérhet a hivatalos öreg-ségi nyugdíjkorhatártól a kedvezmények és egyéni döntések révén. Hazánkban az elmúlt két évtizedben összességében emelkedést mutatott a tényleges nyugdíjba vonulási kor, amihez a kormányzati intézkedések is érdemben hozzájárultak. A kordéveszményes nyugdíjba vonulási lehetőségek eltörlése, a rokkantnyugdíjazási feltételek szigorítása és a 2022-ig fokozatosan 65 évre emelkedő nyugdíjkorhatár emelték a tényleges nyugdíjba vonulási időt, amivel hazánk megközelítette az uniós átlagot. Az elmúlt időszakban a tényleges nyugdíjba vonulási kor növekedése azonban megállt, amihez hozzájárult a nőknek 40 év jogosultsági idő után járó nyugdíj igénylésének lehetősége. 2018-ban hazánkban a férfiak tényleges nyugdíjba vonulási kora 63,4 év, a nőké 60 év volt.

4.59. Gyermektelen, átlagjövedelmet kereső munkavállaló átlagos adóéke

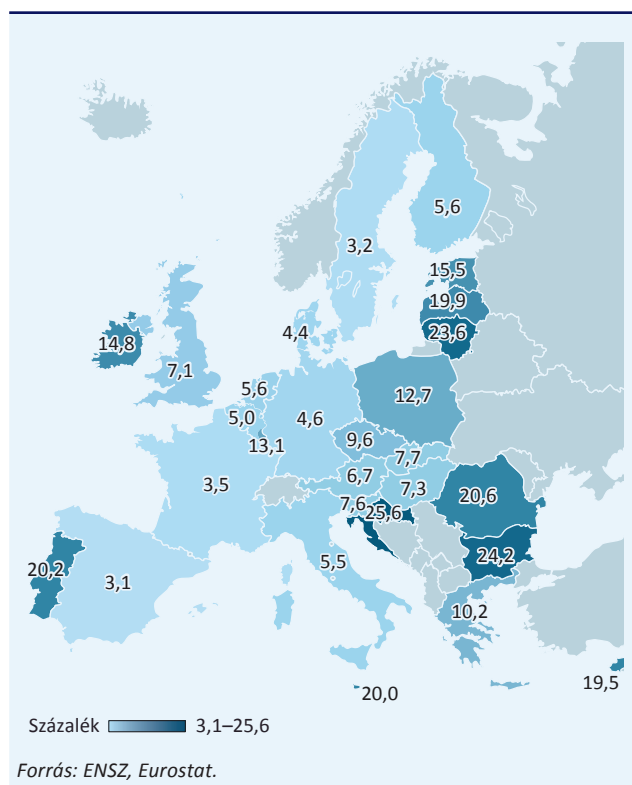
A 2010 utáni tudatos adószervezeti átalakítás keretében az adócentralizáció súlypontja a munkát terhelő adók felől a fogyasztást terhelők felé mozdult el, aminek hatására az átlagos adóék csökkent. A személyi jövedelemadó rendszer 2011-ben egykulcsosra (16 százalék) változott, majd 2016-ban 15 százalékra csökkent az szja, ezt követően 2017-től megkezdődött a szociális hozzájárulási adó fokozatos mérséklése, amelynek során a kulcsa 27 százalékról 15,5 százalékra csökkent. A gyermektelen, átlagjövedelmet kereső munkavállaló átlagos adóéke a fentiek következtében mérséklődött, de 2020-ban továbbra is magasabb volt (43,6 százalék), mint az EU és a régió átlaga (40 százalék). A 2021 tavaszán bejelentett tervek alapján 2022 júliusától a szociális hozzájárulási adó 15 százalékra csökken és a szakképzési hozzájárulás beépül az adóba, így a gyermektelenek átlagos adóéke 42,7 százalékra csökkenhet.

4.60. Kétgyermekes, átlagjövedelmet kereső család átlagos adóéke

Az adókedvezmények következtében a családok adóéke alacsonyabb, mint az egyedülálló személyeké. 2020-ban a kétgyermekes, átlagjövedelmet kereső családok átlagos adóéke 36,9 százalék volt, amely enyhén meghaladja az uniós és a régiós átlagot is, azonban közel 7 százalékponttal alacsonyabb a gyermektelen személyek adóékénél. A családi adóék csökkenéséhez – a személyi jövedelemadóban és szociális hozzájárulási adóban bekövetkezett változások mellett – hozzájárult a 2011-ben bevezetett családi adóalapkedvezmény, majd a kétgyermekesek után járó kedvezmény négy ütemben történő megduplázódása 2016 és 2019 között. 2022-ben a szociális hozzájárulási adót és a szakképzési hozzájárulást érintő várható változások hatására a családi adóék 36,7 százalékra csökkenhet.

4.61. A külföldön élő népesség aránya az egyes országok teljes népességén belül (2020)

A régiós folyamatokhoz hasonlóan hazánk esetében is emelkedett az itthon született, ám külföldre vándorolt állampolgárok száma az elmúlt húsz évben. A folyamat a 2000-es évek második felében – döntően a 2008-as globális pénzügyi és gazdasági válság és a megnyíló nyugat-európai munkaerőpiacok hatására – gyorsult fel. Az életvitelszerűen külföldön élő magyar állampolgárok száma az ENSZ adatai alapján 714 ezer volt 2020-ban. Hazánk azonban mind a magországhoz, mind a régiós országokhoz viszonyítva mérsékelt kivándorló országnak számít: a külföldön élő magyar népesség aránya, 7,3 százalék jelenleg a legalacsonyabb a kelet-közép-európai térségben és jelentősen elmarad az uniós átlagtól (11,8 százalék). 2019-ben és 2020-ban a korábbi évekkel ellentétben a Magyarországon született magyarokat tekintve a bevándorlók (visszavándorlók) száma már meghaladta kivándorlóikét (1,3 és 3,8 ezer fővel).

4.6. TERÜLETI ÉS TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁS

A gazdasági és területi egyenlőtlenségek befolyásolhatják a gazdasági növekedés fenntarthatóságát. A növekedés fenntarthatóságának egyik kulcsa ugyanis, hogy a gazdasági növekedés előnyeiből a társadalom széles csoportjai részesüljenek. Az egyenlőtlenség a piacgazdaság és verseny természetes velejárójának tekinthető, de túlzott mértéke rombolhatja a társadalmi kohéziót és mobilitást, így veszélyeztetheti a gazdasági növekedés és felzárkózás fenntarthatóságát és inkluzív jellegét. Ezzel szemben a mérsékelt szinten tartott egyenlőtlenségek kevésbé szűnnek társadalmi ellentéteket, segítik az esélyegyenlőséget, a társadalmi mobilitást és a munkatermelékenység növelését, amelyek alapvető pillérei a hosszú távon eredményes gazdasági és társadalmi fejlődésnek, illetve sikeres felzárkózásnak.

Hazánkban továbbra is számottevő területi különbségek azonosíthatók. Magyarországon – ahogy a kelet-közép-európai régióban is – megfigyelhető a főváros dominanciája, az egyes régiók fejlettségét pedig alapvetően befolyásolja az országon belüli helyzetük (hazánkban erősek a kelet-nyugat irányú különbségek). A dinamikusan fejlődő centrumok és a lassabb fejlődést mutató perifériás területek közti különbség 1990 után erősödött fel (Káposzta, 2014)². Az elmúlt évtized kormányzati intézkedései és a regionális fejlesztési programok következtében ugyan több gazdasági mutató esetében is mérséklődtek a megyék közti különbségek, azonban az eltérések továbbra is jelentősnek mondhatók. A koronavírus-járvány hatására emellett néhány mutató (pl. munkaerőpiac mennyiségi mutatói) esetében 2020-ban enyhén nőttek a területi különbségek.

A főváros fejlettsége 2019-ben is érdemben meghaladta a megyék szintjét, emellett egyedüli magyar NUTS 3-as régióként Budapest fejlettsége haladja csak meg az EU átlagát. Budapest egy főre jutó GDP-je az országos átlag több mint kétszerese és egyben az uniós átlag másfélszerese volt 2019-ben, míg a legkevésbé fejlett Nógrád megyéé csupán az országos átlag 44 százaléka, az uniós átlagnak pedig a harmada. NUTS 3-as szintű összehasonlításban megállapítható továbbá, hogy megyeink többsége (15 megye) az uniós rangsor utolsó negyedében található. A megyék közti fejlettségbeli különbség hazánkban 2009-ben volt a legmagasabb, ezt követően 2015-ig folyamatosan csökkent, majd 2019-ig stabilan alakult. Az egyenlőtlenség csökkenéséhez hozzájárult, hogy Budapest gazdasági fölénye mérséklődött és több – elsősorban a járműgyártás által érintett – régió lemaradása csökkent (KSH, 2019)³. A GDP előállítás szempontjából is érdemi koncentráció figyelhető meg: a bruttó hazai termék közel fele Budapesthez és Pest megyéhez kötődött 2019-ben, míg a legkisebb részesedéssel, 1 százalékkal Nógrád megye rendelkezett.

Az erőteljesebb külföldi működőtőke-beáramlás, a fejlett üzleti szolgáltatások és a feldolgozóipar jelenléte érdemben hozzájárultak a megyék fejlettségének növekedéséhez az elmúlt évtizedben. A beruházások és az ipari termelés esetében továbbra is érdemi különbségek figyelhetők meg, emellett 2020-ban a koronavírus-járvány hatására a megyék többségében csökkent a beruházási és az ipari aktivitás. 2020-ban az egy főre jutó beruházások értéke Budapesten volt a legmagasabb – 2,6-szerese az országos átlagnak –, míg Nógrád megyében a legalacsonyabb. Az egy főre jutó ipari termelés Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyében volt a legmagasabb, az országos átlag 2,5-szerese, azonban több megye mutatója az országos átlag felét sem érte el.

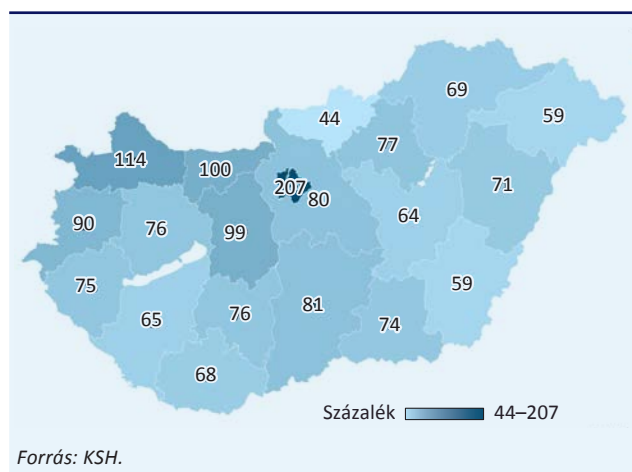
Az elmúlt évtizedben a munkaerőpiac területi különbségei összességében mérséklődtek, azonban a koronavírus-járvány következtében a munkaerőpiacon enyhén emelkedtek a megyék közti különbségek. 2020-ban a megyék többségében csökkent a foglalkoztatási ráta, nőtt a munkanélküliség, és minden megyében csökkent az üres álláshelyek száma, azonban a változások a megyéket különböző mértékben érintették. Továbbra is megfigyelhető, hogy a kevésbé fejlett megyéket az átlagosnál magasabb munkaerőtartalék (munkanélküliek és közfoglalkoztatottak) és az átlagosnál alacsonyabb munkakereslet (üres álláshelyek) jellemzi.

A jövedelmi és vagyoni különbségek terén Magyarország hagyományosan az alacsonyabb egyenlőtlenségű országok közé tartozik globális és európai uniós összehasonlításban is. A jövedelemalapú Gini-index az elmúlt években stabilan alakult, és bár meghaladja a V3-országok átlagát, alacsonyabb az EU átlagánál. A vagyoni Gini-koefficiens EU-átlagnál szintén alacsonyabb értékét alapvetően befolyásolja az ingatlanvagyon, mivel Magyarországon hagyományosan a saját lakástulajdon dominál. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség arányát mérő AROPE mutató 2010 óta mintegy 30 százalékról 18 százalékra csökkent és alacsonyabb az EU átlagánál.

² Forrás: Káposzta J. (2014): Területi különbségek kialakulásának főbb összefüggései

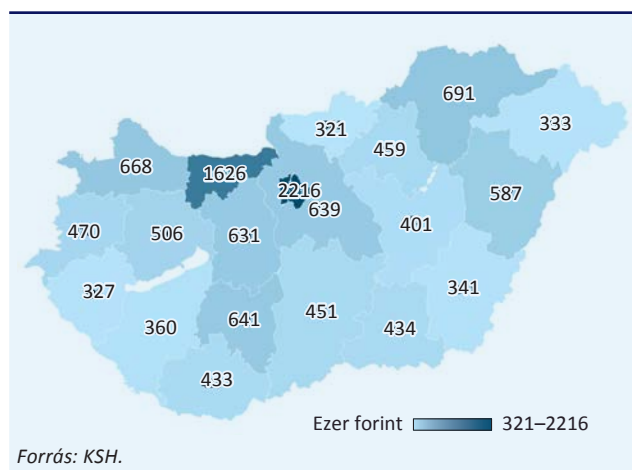
³ Forrás: KSH (2019): Tér-kép, 2018

4.62. Az egy főre jutó GDP az országos átlag százalékában megyénként (2019)

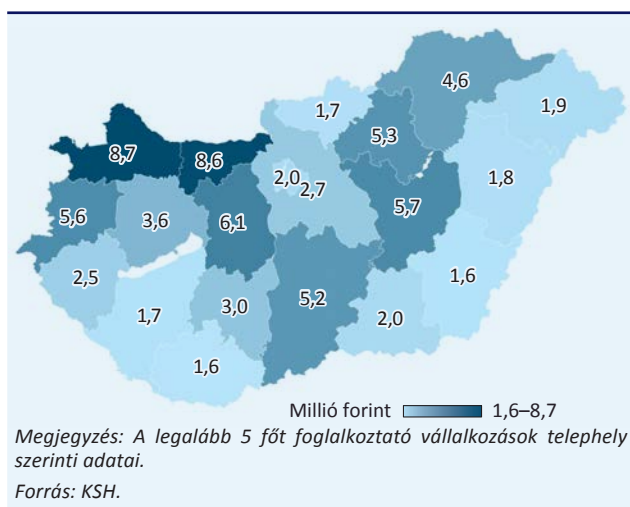
Hazánkban az elmúlt évtizedben összességében csökkentek a megyék közti fejlettségbeli különbségek, azonban továbbra is érdemi egyenlőtlenségek figyelhetők meg. Az egy főre jutó GDP országos átlaghoz viszonyított arányát vizsgálva számottevő a főváros és a vidék közötti fejlettségbeli különbség. 2019-ben Budapest fejlettsége az országos átlag 207 százaléka volt, ami az EU átlag másfélszerese. Ezzel szemben a legkevésbé fejlett Nógrád megye fejlettsége az országos átlagnak csak 44 százaléka, míg az uniós átlagnak csupán harmada volt. Az országos átlag felett, illetve körül van Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom és Fejér megye mutatója, míg a megyék többségének fejlettsége 60 és 80 százalék között alakul. 2009 és 2019 között az egy főre jutó GDP a legnagyobb mértékben Bács-Kiskun megyében nőtt, 120 százalékkal, a legkisebb bővülést pedig a legfejlettebb régió, Budapest mutatta 68 százalékkal.

4.63. Az egy lakosra jutó beruházás megyénként (2020)

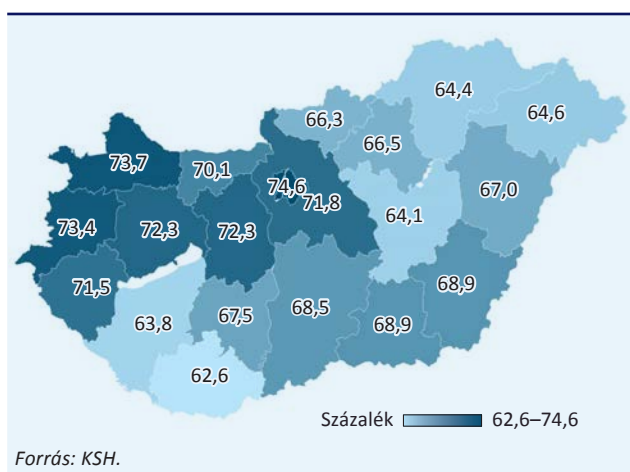
A nemzetgazdasági beruházások 2017-től történő erőteljes bővülését 2020-ban megállította a koronavírus-járvány, aminek hatására a megyék többségében csökkent a beruházások volumene: 2020-ban mindössze négy megyében nőtt a fejlesztések volumene. A legjelentősebb bővülés Komárom-Esztergom megyében (47 százalék) történt feldolgozóipari termelőkapacitások kialakítása eredményeként, míg a legnagyobb visszaesés Győr-Moson-Sopron megyében (-28 százalék) következett be. Az egy főre jutó beruházások értéke Budapesten volt a legmagasabb (2,2 millió forint), ami 2,6-szerese az országos átlagnak (853 ezer forint). A legalacsonyabb beruházási aktivitással Nógrád megye rendelkezett (321 ezer forint). A beruházások területi megoszlását tekintve számottevő koncentráció tapasztalható: a beruházások 46 százalékát budapesti székhelyű gazdasági szervezetek kötötték le 2020-ban.

4.64. Az egy lakosra jutó ipari termelés megyénként (2020)

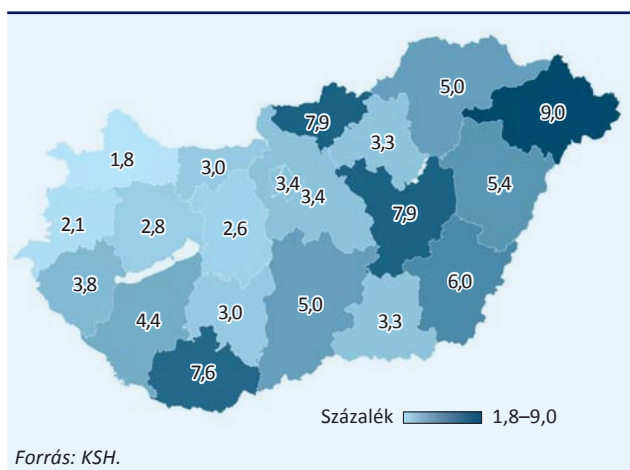
Az elmúlt évek folyamatosan növekvő teljesítményét követően a koronavírus-járvány hatására 2020-ban a megyék jelentős többségében csökkent az ipari termelés. A termelés volumene csupán Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar és Pest megyében emelkedett a tavalyi évben. A legjelentősebb termelés kiesés Komárom-Esztergom (-12 százalék), míg a legnagyobb bővülés Jász-Nagykun-Szolnok megyében (16 százalék) következett be. 2020-ban az egy főre jutó ipari termelés 8,7 és 8,6 millió forinttal Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyében volt a legmagasabb, az országos átlag (3,5 millió forint) 2,5-szerese. Ezzel szemben Baranya, Békés, Somogy és Nógrád megyében az egy főre jutó ipari termelés az országos átlag felét sem érte el. 2020-ban az ipari termelés harmadát Győr-Moson-Sopron és Pest megye, valamint Budapest állította elő.

4.65. A foglalkoztatási ráta megyénként a 15–64 évesek körében (2020)

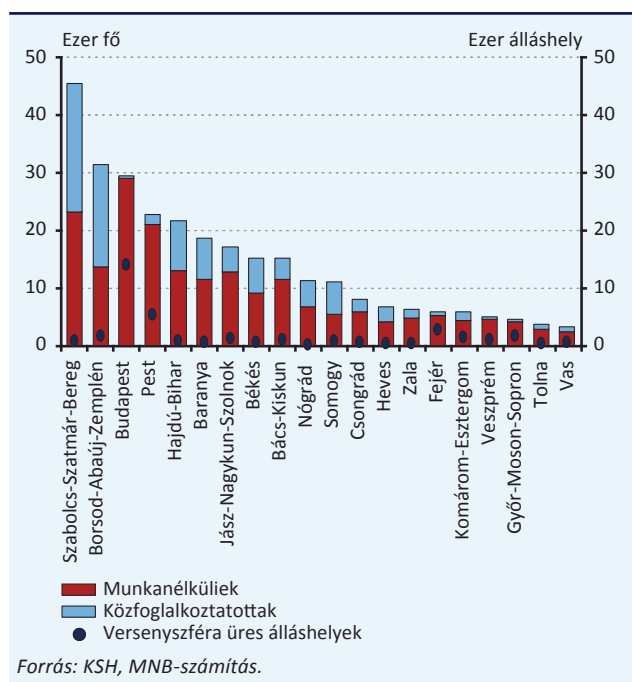
Az elmúlt évtized kedvező munkaerőpiaci folyamatait 2020-ban kismértékben megtörte a koronavírus-járvány, aminek következtében a megyék közti munkaerőpiaci egyenlőtlenségek enyhén emelkedtek. A 15–64 évesek foglalkoztatási rátája 13 megyében mérséklődött, 6 megyében emelkedett, Békés megyében pedig nem változott. A foglalkoztatási ráta a legjelentősebb mértékben Jász-Nagykun-Szolnok megyében csökkent (-4,2 százalékpont) 2019-ről 2020-ra, míg a legnagyobb mértékben Somogy megyében bővült (0,9 százalékpont). A foglalkoztatási ráta továbbra is Nyugat- és Közép-Dunántúlon, valamint Közép-Magyarországon a legmagasabb, meghaladva az országos átlagot (69,7 százalék), míg Dél-Dunántúlon, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön a legalacsonyabb, átlagosan 65 százalék körüli.

4.66. A munkanélküliségi ráta megyénként a 15–64 évesek körében (2020)

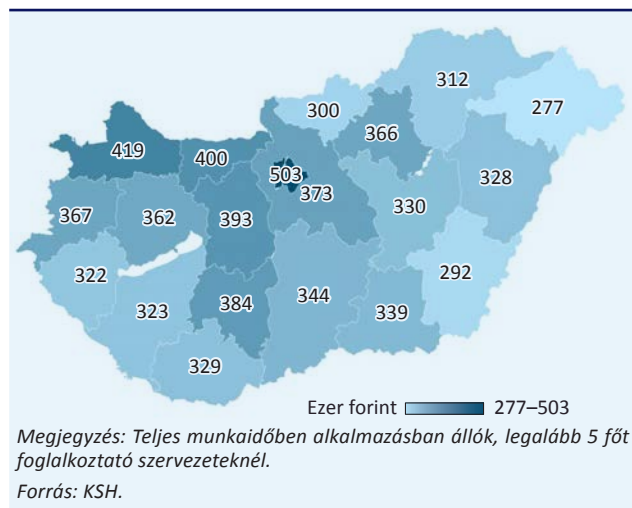
A koronavírus-járvány következtében a foglalkoztatás átlagos csökkenésével párhuzamosan a munkanélküliségi ráta a megyék jelentős többségében emelkedett 2020-ban. Csupán három megyében (Vas, Tolna, Fejér) csökkent a munkanélküliségi ráta 2019-hez képest, a legnagyobb mértékben, 0,5 százalékponttal Vas megyében. A mutató Bács-Kiskun és Jász-Nagykun-Szolnok megyében emelkedett a legnagyobb mértékben, 2-2 százalékponttal. Továbbra is jelentős területi különbségek figyelhetők meg: 2020-ban Győr-Moson-Sopron megyében volt a legalacsonyabb a munkanélküliségi ráta 1,8 százalékkal, míg a legmagasabb Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 9 százalékkal. Az országos átlagot (4,3 százalék) jelentősen meghaladja még Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok és Nógrád megye.

4.67. A versenyszféra üres álláshelyeinek száma és a munkaerő-tartalék megyénként (2020)

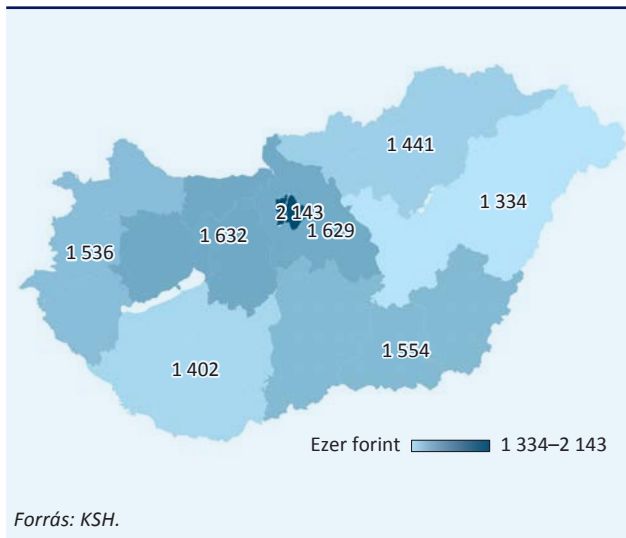
A koronavírus-járvány hatására megváltozó munkakeresleti és munkakínálati folyamatok eredményeként az üres álláshelyek száma csökkent, míg a munkaerő-tartalékot jelentők (regisztrált munkanélküliek és közfoglalkoztatottak) létszáma emelkedett 2020-ban. Az üres álláshelyek száma minden megyében és a fővárosban is csökkent az előző évhez képest, átlagosan 30 százalékkal. A munkaerő-tartalékot tekintve a munkanélküliek száma három megye (Vas, Tolna, Fejér) kivételével mindenhol emelkedett, míg a közfoglalkoztatottak száma csökkent a megyék többségében. Ennek eredményeként 10 megyében és Budapesten nőtt, 9 megyében csökkent a munkaerő-tartalék. Továbbra is megfigyelhető, hogy a kevésbé fejlett megyéket az átlagosnál magasabb munkaerő-tartalék és az átlagosnál alacsonyabb munkakereslet (üres álláshelyek) jellemzi. 2020-ban a 100 munkanélkülire jutó üres álláshelyek száma Fejér megyében és Budapesten volt a legmagasabb (mintegy 50 darab), míg Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legalacsonyabb (3-4 darab).

4.68. A havi bruttó átlagkereset megyénként (2020)

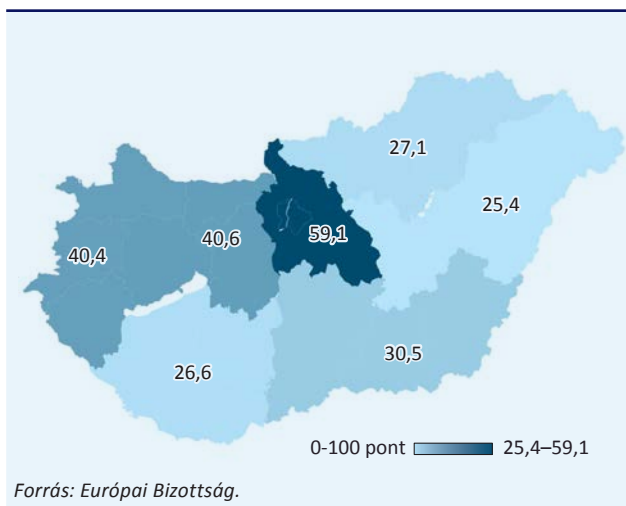
2020-ban a koronavírus-járvány ellenére is minden megyében folytatódott a bérek emelkedése, bár a korábbi évek átlagánál kisebb mértékben. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete az előző évhez képest Tolna megyében emelkedett a legnagyobb mértékben (13 százalék), a legkisebb mértékben pedig Fejér megyében (7 százalék). 2020-ban is Budapesten volt a legmagasabb a bruttó átlagkereset, 503 ezer forint, emellett Győr-Moson-Sopron megye mutatója is enyhén meghaladta az országos átlagot (mintegy 404 ezer). Továbbra is számottevő bérkülönbségek azonosíthatók: a főváros átlagkeresete 1,8-szorosa a legalacsonyabb Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeinek, amit érdemben befolyásolnak a foglalkozásszerkezet különbségei.

4.69. A háztartások egy főre jutó éves nettó jövedelme régióként (2019)

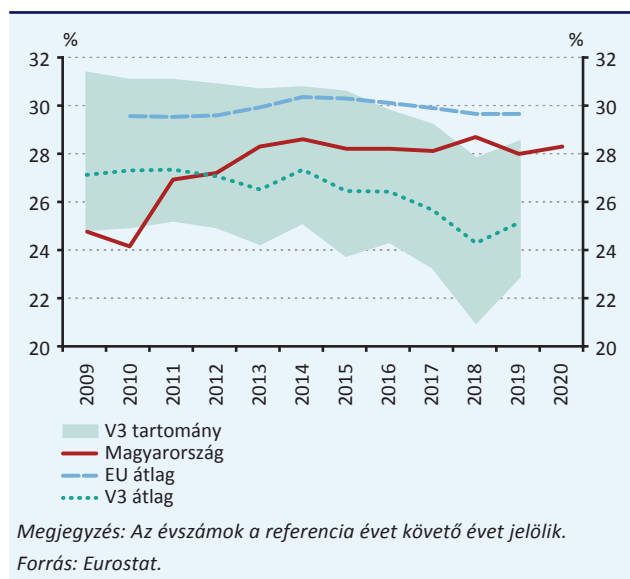
A magyar háztartások egy főre eső jövedelme a bérékhez hasonlóan jelentős eltérést mutat régiós összevetésben. A háztartások egy főre eső éves nettó jövedelme Budapesten volt a legmagasabb 2019-ben 2,1 millió forinttal, ami 1,6-szerese a legalacsonyabb mutatóval rendelkező Észak-Alföld régióknak (1,3 millió). Az elmúlt években a régiók mindegyikében jelentősen emelkedett az egy főre eső jövedelem. A regionális egyenlőtlenségek mellett a településtípus szerint is megfigyelhetők a különbségek: minél nagyobb lélekszámú településen él egy háztartás, annál magasabb egy főre jutó jövedelemmel rendelkezik.

4.70. A Regionális Versenyképességi Index (RCI) régióként (2019)

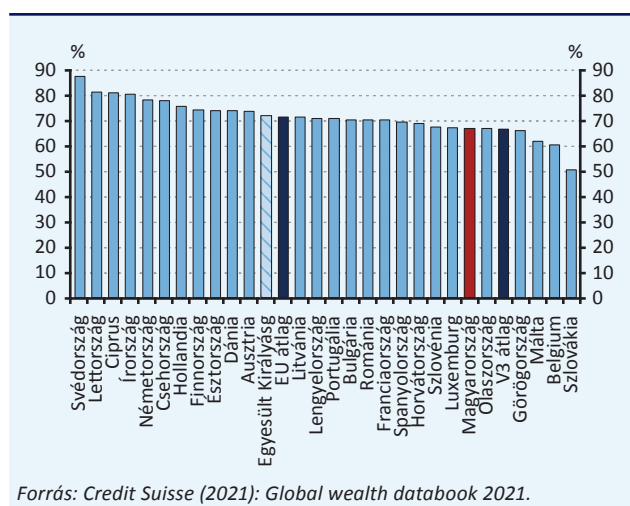
A Regionális Versenyképességi Index az Európai Unió NUTS 2-es régióinak teljesítményét hasonlítja össze 11 tényező alapján, melyek kiterjednek az alapvető gazdasági tényezőkre (például intézmények, oktatás, egészségügy), a hatékonyságra (például munkaerőpiac hatékonysága) és az innovációra (például technológiai felkészültség). A magyar régiók közül Közép-Magyarország érte el a legmagasabb pontszámot (59 pontot), amivel az uniós rangsor középmezőnyében helyezkedik el. Az RCI alapján is jelentős területi különbségek azonosíthatók hazánkban: a fejlettebb nyugati régiók pontja 40 körül, míg a Dél-Dunántúl és a keleti régióké átlagosan 30 pont alatt alakul. A magyar régiók teljesítménye leginkább az egészségügyi mutatók terén marad el az uniós átlagtól, míg a munkaerőpiaci hatékonyság terén a legkedvezőbb, az EU átlaga körüli a magyar teljesítmény. A régiók közötti különbségek mértéke alapján hazánk az uniós rangsor középmezőnyében helyezkedik el az RCI-t tekintve.

4.71. A jövedelemalapú Gini-index

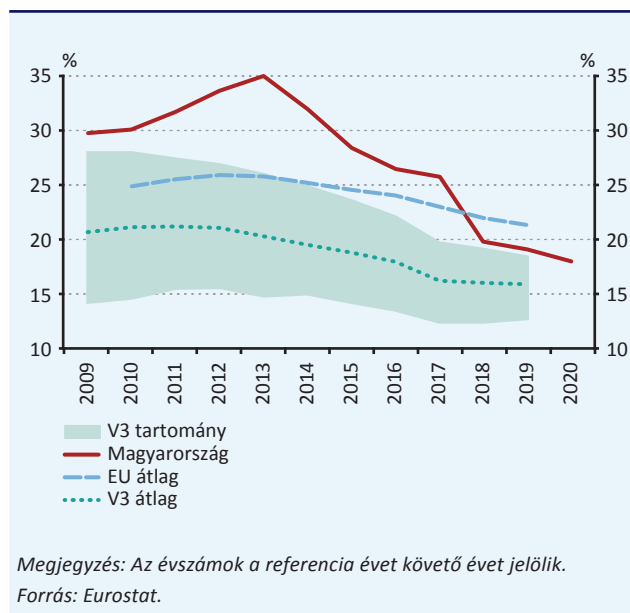
A társadalmon belüli gazdasági egyenlőtlenségek egyik legelterjedtebb mutatója, a Gini-index stabilan, 28 százalék körül alakult hazánkban az elmúlt szűk évtizedben. A magyar mutató kedvezőbb az uniós átlagnál, azonban meghaladja a visegrádi versenytársaink átlagát. A hazai Gini-index globális pénzügyi-gazdasági válságot követő növekedéséhez hozzájárulhatott a magasabb jövedelműek tőkejövedelmének fokozatos gyarapodása, valamint a krízisnek kitettebb, alacsonyabb jövedelműek helyzetének romlása. Az ezt követő években a rendelkezésre álló jövedelmi helyzet stabilizálásával, valamint a foglalkoztatás jelentős felfutásával párhuzamosan megállt az egyenlőtlenségi mutató emelkedése. (A koronavírus-járvány esetleges hatása még nem látható az adatokban.)

4.72. A vagyonalapú Gini-index (2020)

A koronavírus-járvány következtében 2020-ban a vagyoni egyenlőtlenségek globálisan és az uniós országok többségében is némileg emelkedtek. A vagyoni különbségek növekedéséhez összességében hozzájárult a felsőbb vagyoni rétegek helyzetének javulása (elsősorban a részvényárfolyam- és lakásár-emelkedések következtében), valamint az alacsonyabb vagyoni rétegek helyzetének változatlansága vagy romlása is. A hazai vagyoni Gini-index a Credit Suisse becslése alapján kismértékben, 0,2 százalékponttal, 66,5 százalékra emelkedett 2020-ban. Az uniós átlag 0,1, míg a V3-ak átlaga 2,9 százalékponttal nőtt. A magyar mutató így továbbra is kedvezőbb az uniós átlagnál (71,1 százalék), ám enyhén meghaladja a visegrádi versenytársaink átlagát (66,2 százalék). A vagyoni Gini mértékét alapvetően befolyásolja az ingatlanvagyon. Magyarországon – a közép- és kelet-európai országokhoz hasonlóan – a saját lakástulajdonnal rendelkezők aránya jelentősen meghaladja a bérlők arányát. A magyar háztartások mintegy 90 százaléka lakástulajdonos, ami az egyik legmagasabb arány az Európai Unióban.

4.73. A szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség aránya (AROPE)

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség arányát mérő AROPE (At risk of poverty or social exclusion) mutató Magyarország esetében mutatta – Bulgária után – a második legjelentősebb csökkenést az elmúlt évtizedben uniós összehasonlításban. A mutató jelenleg historikus mélypontján, 17,8 százalékon alakul, ami kedvezőbb, mint az Unió átlaga, azonban kissé meghaladja a visegrádi országok átlagát. Hazánkban a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata elsősorban a tartósan munkanélkülieket és az alacsony végzettségűeket érinti. Az AROPE három almutatójából a relatív jövedelmi szegénység érinti a legtöbb embert, 12,3 százalékot, míg a súlyos anyagi deprivációban érintettek aránya 8 százalék, a munkaszegénységnek kitettek aránya 3,7 százalék Magyarországon. A mindhárom dimenzióban érintettek száma számottevően csökkent az elmúlt években, amihez érdemben hozzájárultak a 2010 utáni foglalkoztatás- és jövedelemnövelő adó- és családpolitikai intézkedések. A koronavírus-járvány esetleges hatása még nem látható az adatokban, azonban az Eurostat előzetes becslése alapján 2020-ban az AROPE stabilan alakult hazánkban, míg a mediterrán országokban emelkedett.

4.7. CSALÁDBARÁT PROGRAM

A hosszú távú gazdasági növekedés egyik kulcskérdése a munkaerőpiacon aktív humán tőke állomány minősége és mennyisége. A humán tőke mennyiségi tényezőit hosszú távon leginkább a demográfiai folyamatok határozzák meg, amelyek közül a népesség létszámának csökkenése és idősödése jelenti a legnagyobb kihívást szinte valamennyi fejlett ország és Magyarország számára is. A népesség-előrevetítések alapján a jelenlegi demográfiai tendenciák folytatódása esetén a következő évtizedekben tovább fog mérséklődni a magyar népességszám, és a munkaképes korú lakosság létszáma a 2020. évi értékhez képest közel fél millió fővel csökkenhet 2030-ra. Hosszú távon is sikeres gazdasági felzárkózás ugyanakkor nehezen valószínűsíthető meg csökkenő népességszám mellett. A korábbi évtizedekhez képest alacsonyabb születésszám a népességszerkezet alakulására is hatással van, mivel kisebb létszámú fiatalabb évjáratokat eredményez az idősebb generációkhoz képest. A munkaképes korú népesség létszámcsökkenése a munkaerőkínálat visszaesését eredményezi, ami – minden más változatlansága mellett – kedvezőtlen hatással lehet a gazdasági növekedésre. A kedvezőtlen demográfiai folyamatok megfordítása érdekében fontos olyan társadalompolitikára törekedni, amely hatékonyan tudja támogatni a gyermekvállalási tervek megvalósítását.

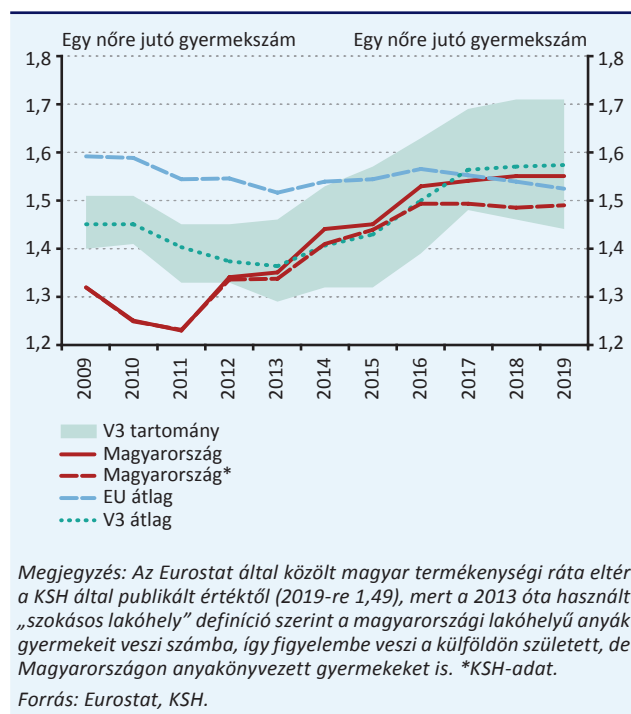
A termékenységi ráta emelkedése a kedvezőtlen demográfiai trend megfordításának előfeltétele. A változatlan népességszám biztosításához 2,1 körüli termékenységi ráta elérése és tartós fennmaradása szükséges. Jelenleg az Európai Unió egyik tagállamában sem éri el a mutató a reprodukciós küszöbértéket, és az uniós országokra vonatkozó átlag az elmúlt években kismértékben még csökkent is. Magyarországon az elmúlt időszakban kedvező folyamatokat figyelhettünk meg, mivel a termékenységi ráta a 2011. évi történelmi mélypontot jelentő, 1,23-as értékhez képest jelentősen, 1,5-re emelkedett, megközelítve az uniós átlagot. A termékenységi arányszám azonban továbbra is alacsonyabb a népesség reprodukciójához szükséges 2,1-es értéknél. 2016 és 2019 között a termékenységi ráta stagnálását a születésszám csökkenése kísérte, amit a szülőképes korú nők létszámának jelentős mérséklődése okozott. Kedvező fejlemény ugyanakkor, hogy 2020 során 92 ezer gyermek született hazánkban, ami 3 ezer fővel meghaladta a 2019. évi értéket. A születésszám 2020. évi emelkedésében érdemi szerepe lehetett a 2019 februárjában meghirdetett Családvédelmi Akciótervnek, amely tovább bővítette hazánkban a nemzetközileg kiterjedtnek tekinthető családtámogatások körét. A demográfiai fordulat elérése érdekében több kiegészítő javaslatot fogalmazott meg a Magyar Nemzeti Bank 330 pontos Versenyképességi Programja, emellett a „Jövők a gyermek” tanulmánykötet is újszerű, több területen átfutó javaslatokat mutatott be a népességfogyás megállítása érdekében.⁴

A népességszám alakulásának másik meghatározó tényezője a születéskor várható élettartam, amelynek emelkedése szintén növeli a rendelkezésre álló humán tőke mennyiségét. Hazánkban az elmúlt tíz év során 2 évvel emelkedett a születéskor várható élettartam, ennek ellenére jelentős felzárkózási tartalék azonosítható ezen a téren az uniós átlaghoz és a többi visegrádi ország átlagához viszonyítva is.

A demográfiai folyamatok tekintetében a népesség létszámcsökkenése mellett az idősödés is egyre nagyobb kihívást jelent. A népesség idősödését az alacsony termékenységi ráta és a várható élettartam fokozatos emelkedése okozza. A népesség idősödése több mutató segítségével is megragadható, ilyen például a 65 évnél idősebbek népességen belüli aránya. A 65 évnél idősebb népesség aránya a fejlett országokban növekvő tendenciát mutat. Magyarországon a mutató 2020-ban 20 százalékot tett ki, ami kismértékben alacsonyabb volt az uniós átlagnál, de meghaladta a visegrádi országokra vonatkozó átlagos értéket. A népesség idősödése – minden más változatlansága mellett – növeli az egy aktív munkavállalóra jutó inaktívok arányát, ami hosszú távon kedvezőtlen hatással lehet a növekedési kilátásokra és a szociális ellátórendszerek stabil fenntartására.

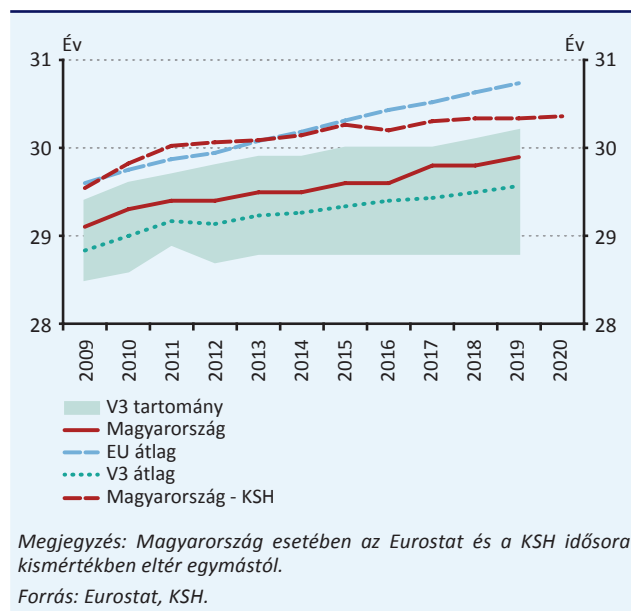
⁴ Forrás: Báger Gusztáv – Benda József (2019): Jövők a gyermek – Adalékok a népességgyarapodás társadalmi programjához I.

4.74. A termékenységi ráta

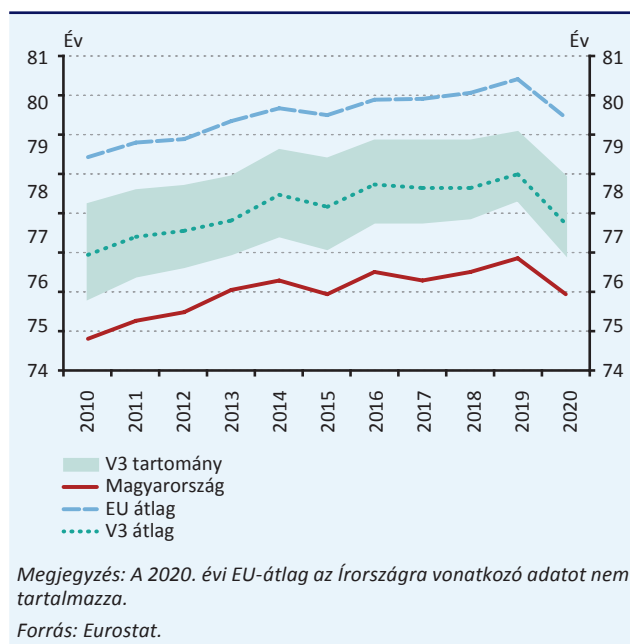
A teljes termékenységi arányszám a szülőképes korú (15–49 éves) nőkre számított hipotetikus gyermekszámot mutatja meg az adott évi születésszám alapján. A változatlan népességszám biztosításához 2,1 körüli termékenységi ráta elérése és tartós fennmaradása szükséges. Az alacsony születésszám valamennyi fejlett országban kihívást jelent. Az Európai Unióban jelenleg egyik tagállam sem képes elérni a reprodukciós küszöbértéket, és az uniós országokra vonatkozó átlag az elmúlt években csökkent. Hazánkban az elmúlt időszakban kedvező folyamatokat figyelhettünk meg, mivel a termékenységi ráta a 2011. évi történelmi mélypontot jelentő, 1,23-as értékhez képest jelentősen növekedett, 2016 óta pedig 1,5-1,55 körül alakul. Az Eurostat adatai alapján a magyar termékenységi ráta 2019-ben meghaladta az 1,52-es uniós átlagot. Kedvező folyamat, hogy 2020-ban a szülőképes korú nők létszámcsökkenése ellenére jelentősen, 3 ezer fővel emelkedett a születések száma a megelőző évi adathoz képest. A termékenységi ráta a 2011. évi értékhez képest Magyarországon emelkedett a legnagyobb mértékben 2019-ig az Európai Unió országaiban, amihez hozzájárulhatott a családtámogatási rendszer 2010 utáni érdemi megerősítése, valamint a gazdasági környezet tartós javulása is.

4.75. A nők átlagos gyermekvállalási életkora

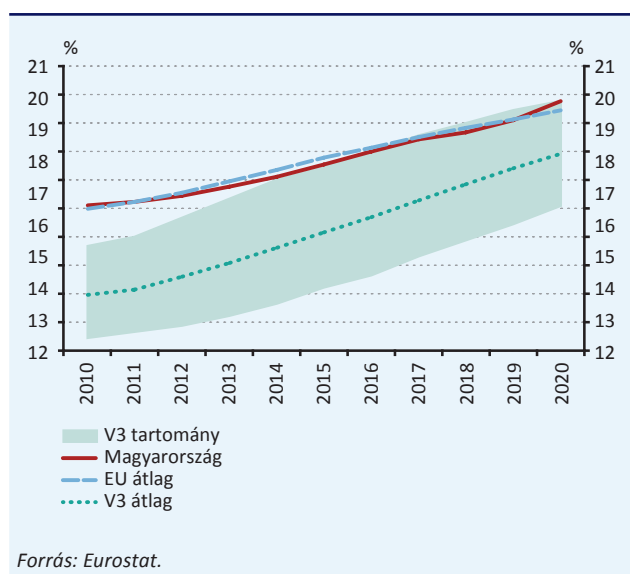
Az elmúlt évtizedekben jelentősen kitolódott a gyermekvállalási kor. Az Eurostat alapján Magyarországon 2019-ben 29,9 év volt az átlagos gyermekvállalási kor az anyák körében, ami azt jelenti, hogy az utóbbi 10 év során 0,8 évvel emelkedett a mutató (a KSH adatai alapján a mutató kismértékben meghaladja a 30 évet). A magyar érték kedvezőbb az uniós átlagnál és lényegében megegyezik a V3-országokra vonatkozó átlaggal. A termékenységi ráta megfigyelt értékét csökkenti a szülési életkor fokozatos kitolódása, azaz a gyermekvállalás későbbi életkorra halasztása. Amikor a szülési életkor kitolódása megáll és az elhalasztott gyermekvállalási tervek megvalósulnak, akkor a termékenységi ráta értéke a megelőző időszakhoz képest emelkedik.

4.76. A születéskor várható élettartam

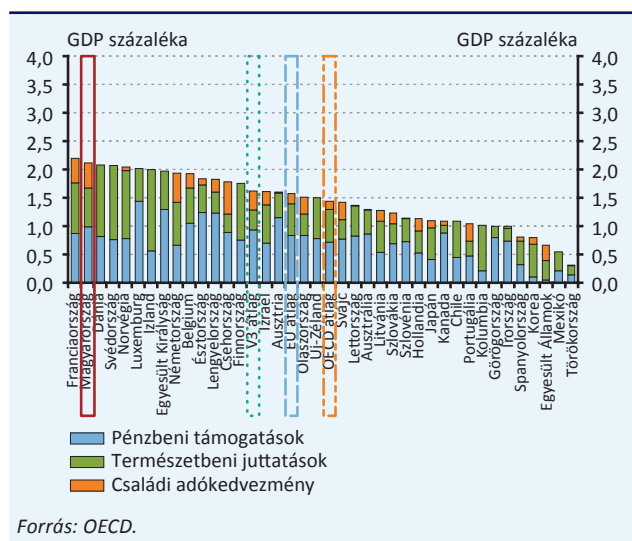
A születéskor várható élettartam azt mutatja meg, hogy a tárgyévben született egyén hány évnyi élettartamra számíthat az adott év halálozási viszonyai mellett. A várható élettartam az egész népesség halálozási statisztikáit összegzi. A mutató az elmúlt évtizedekben jelentősen emelkedett a fejlettebb országokban, így Magyarországon is, amiben fontos szerepe volt az egészségügy és az egészségtudatosság folyamatos fejlődésének is. Magyarországon 75,7 év volt a születéskor várható élettartam 2020-ban, ami – az uniós országokra vonatkozó átlaghoz hasonlóan – csökkenést jelent 2019-hez képest. A várható élettartam visszaesésében érdemi szerepe lehetett annak, hogy a koronavírus-járvány miatt emelkedtek a halálozási statisztikák 2020-ban 2019-hez képest, ami a visegrádi országokban is megfigyelhető. Magyarországon a születéskor várható élettartam évtizedek óta alacsonyabb az uniós országokra és a V3-országokra vonatkozó átlagos értéknél.

4.77. A 65 évnél idősebb népesség aránya a teljes népességen belül

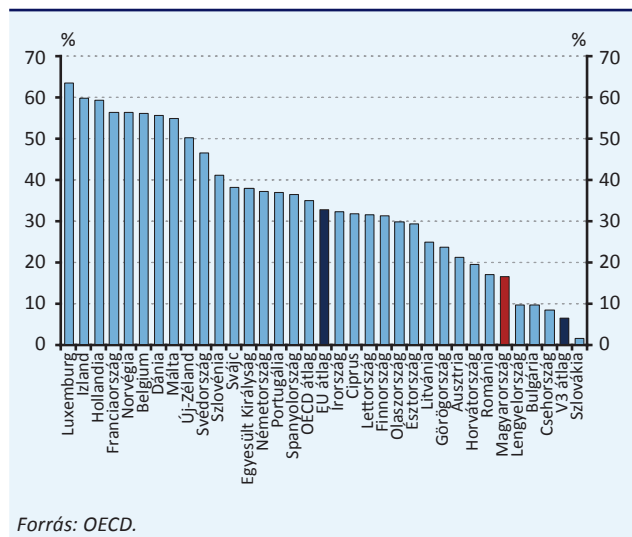
A népesség idősödésének egyik mérőszáma a 65 évnél idősebbek népességen belüli aránya, amely mindegyik vizsgált országban növekedést mutat. Az idősebb generációk népességen belüli arányának növekedését két tényező okozza: egyrészt a korábbi évtizedekhez képest alacsonyabb születésszám, másrészt a várható élettartam emelkedése. Magyarországon a társadalom idősödése az EU átlagához hasonló tendenciát mutat, 2020-ban kismértékben meghaladva az uniós átlagot. A V3-országokban a 65 évnél idősebbek népességen belüli aránya alacsonyabb a magyar és az uniós országok átlagos értékénél is, de az elmúlt években a növekedési üteme gyorsabb volt, mint hazánkban és az EU országainak átlagában.

4.78. Állami családtámogatási kiadások a GDP százalékában (2017)

Magyarországon nemzetközi összehasonlításban magas a családtámogatásokra fordított kiadások összege. A legutolsó elérhető nemzetközi adat alapján 2017-ben a családtámogatási kiadások a GDP 3,5 százalékát tették ki hazánkban, ami – Franciaország után – a második legmagasabb érték volt az OECD-országok körében. A magyar családtámogatási kiadásokon belül a pénzbeli támogatások a GDP 1,6 százalékának, a természetbeni juttatások (szolgáltatások) a GDP 1,1 százalékának megfelelő összegben alakultak, míg adókedvezmények formájában a GDP 0,7 százalékának megfelelő támogatást kaptak a magyar családok. Az állami családtámogatások mértéke Magyarországon érdemben meghaladja az OECD-országokra vonatkozó 2,3 százalékos és az uniós országokra vonatkozó 2,6 százalékos átlagos értéket, ami hozzájárulhatott a termékenységi ráta 2011 utáni nagymértékű hazai emelkedéséhez. A rendelkezésre álló adat óta a magyar családtámogatási kiadások tovább emelkedhettek a négygyermekes anyák szja-mentességének 2020. évi bevezetése következtében, valamint a kétgyermekes családi adókedvezmény bővítése miatt is.

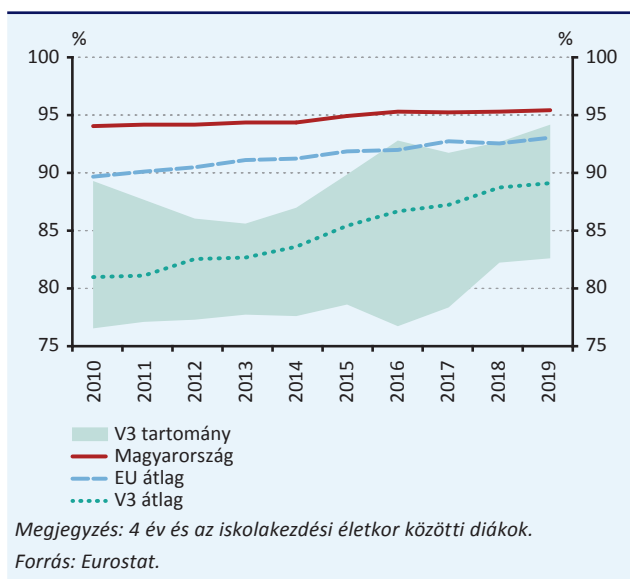
4.79. A kisgyermekkorú nevelésben részt vevők aránya a 3 évnél fiatalabb gyermekek körében (2017)

A nemzetközi tapasztalatok alapján azokban az országokban, ahol magasabb a nők foglalkoztatási rátája, általában véve magasabb a termékenységi ráta is. A gyermekvállalás megvalósulását támogathatja ugyanis, ha a szülőképes korú nők arra számíthatnak, hogy – döntésük esetén – a szülést követően könnyen vissza tudnak térni a munkapiacra. Hazánkban a kisgyermekkorú nevelésben részt vevő, 3 évnél fiatalabb gyermekek aránya a 2010. évi 10 százalékról 16 százalékra emelkedett 2017-ig, amit a bölcsődei férőhelyek számának elmúlt években megvalósult jelentős növelése tett lehetővé. A KSH adatai alapján a Magyarországon működő bölcsődei férőhelyek száma a 2010. évi 32 516-ról 42 217-re emelkedett 2020-ig.⁵ Az EU-országokban ugyanakkor 33 százalékos részvételi arány volt megfigyelhető 2017-ben, így hazánkban még van tér további férőhelynövelésre. Felismerve a problémát, a kormányzat a 2019 februárjában bejelentett Családvédelmi Akcióterv keretében döntött arról, hogy a bölcsődei férőhelyek számának bővítése tovább folytatódik, és a férőhelyek száma 2022. június 30-ig 70 ezer főre fog emelkedni.

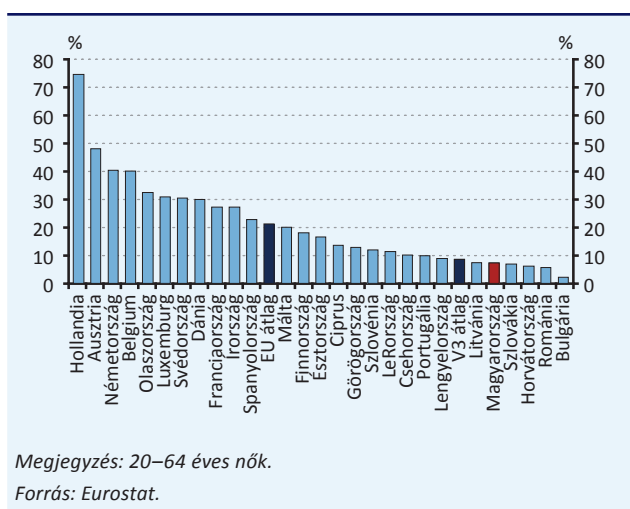
⁵ Amennyiben figyelembe vesszük a családi bölcsődét, a mini bölcsődét és a munkahelyi bölcsődét is, úgy 50 208 működő férőhely volt 2020-ban Magyarországon.

4.80. A kora gyermekkori oktatásban részesülők aránya

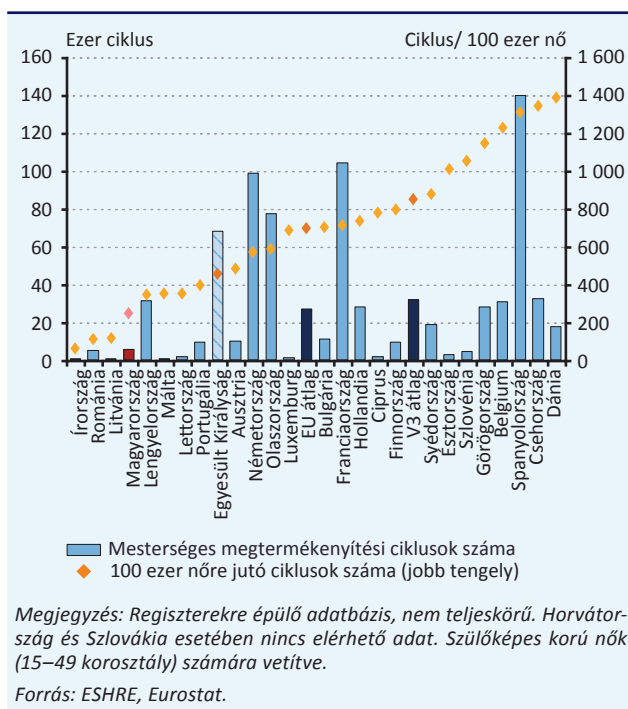
A kora gyermekkori oktatásban részt vevő diákok aránya Magyarországon magasabb, mint az uniós és a régiós országok átlaga. A 4 év és az iskolakezdési életkor közötti diákok 96 százaléka vett részt a nemzetközi osztályozás (ISCED) szerint az életkorának megfelelő oktatásban Magyarországon. 2015 óta hazánkban 3 éves kortól kötelező az óvodai nevelésbe való bekapcsolódás, ugyanakkor ez alól felmentés kérhető 5 év feletti diákok esetében többféle indokból is (például: családi körülmények, képességek kibontakoztatása). Az erre vonatkozó szabályozás 2020 szeptemberétől szigorodott (4 éves kortól lehet felmentést kérni, azonban csak kevesebb indok alapján). A kora gyermekkori oktatásban részesülők arányának emelkedése a többi visegrádi ország esetében egyértelműen Lengyelország eredményeinek köszönhető, akik 76 százalékról 95 százalékra növelték arányukat 10 év alatt.

4.81. A részmunkaidőben foglalkoztatott nők aránya az Európai Unió országában (2020)

A gyermekvállalást követő munkapiaci visszatérést segítheti az atipikus foglalkoztatási formák elterjedése. Ilyen például a részmunkaidős foglalkoztatás és a távmunka keretében való munkavégzés, amelyek megkönnyítik az otthoni és a munkahelyi feladatok összehangolását. A Központi Statisztikai Hivatal 2015. évi felmérésének eredménye alapján a megkérdezett kisgyermekes édesanyák 41 százaléka a munkáltató által biztosított, egyéni élethelyzetet figyelembe vevő munkarendet tartotta a legnagyobb segítségnek a munkapiaci visszatérés szempontjából. 2020-ban mindössze 7,2 százalék volt a részmunkaidőben foglalkoztatott nők aránya Magyarországon a 20–64 éves nők körében. Ez az érték érdemben alacsonyabb az uniós országokra vonatkozó 21 százalékos átlagnál, de a V3-országokban megfigyelhető 8,5 százalékos arányhoz képest is van tér az előrelépésre.

4.82. Mesterséges megtermékenyítési ciklusok száma (2016)

A humán reprodukcióval foglalkozó európai szövetség (ESHRE) – regiszterekre épülő, és így nem teljeskörű – adatai alapján Magyarországon a mesterséges megtermékenyítés kevésbé elterjedt, mint az uniós és a régiós országok többségében. 2016-ban 100 ezer szülőképessé nőre (15–49 éves korosztály) hazánkban 246 mesterséges megtermékenyítési ciklus jutott, ami csupán kicsit több mint a harmada az európai uniós országok átlagának (699), illetve még ennél is nagyobb mértékben alacsonyabb Csehország értékénél (1354). Az eredményeket árnyalja, hogy Magyarországon jelenleg nem rendelkezünk pontos adatokkal arról, hogy mennyi gyermek születik mesterséges megtermékenyítéssel.

4.8. EGÉSZSÉGES TÁRSADALOM

Az egészség a nemzeti vagyon része, az országok legfontosabb erőforrásának, a humán tőkének az alapja. A népesség egészségi állapota nem pusztán személyes és családi ügy, hanem az egyik kiemelkedően jelentős nemzetgazdasági kérdés is, hiszen az egészségi állapot az elérhető munkaerő minőségén és mennyiségén keresztül befolyásolja egy ország gazdasági teljesítőképességét és versenyképességét. A tartósan fennálló betegségek csökkentik a munkában eltöltött aktív időt, valamint a munkaerő termelékenységét, továbbá az idő előtti halálozás is jelentős kárt okoz a nemzetgazdaságnak. Éppen ezért a meglévő egészség megőrzése egyéni és gazdasági szempontokból is előnyös a társadalomnak. A koronavírus hatása ugyan még nem látszódik a fejezetben bemutatott mutatók többségének értékein, azonban a járvány is rámutatott az egészség társadalmi fontosságára.

A magyar lakosság egészségi állapotában felzárkózási tartalék azonosítható a hasonló fejlettségű régiós országokhoz képest, ami a társadalom fokozatos idősödése mellett egyre nagyobb terhet ró a számos kihívással küzdő egészségügyi ellátórendszerre. Az egészségügy szempontjából a betegségek megelőzése a legegyszerűbb és legtakarékosabb módja annak, hogy a lakosság egészségi állapota megfelelő legyen. Az egészséges életmódra törekvés azonban még nincs kellőképpen jelen a magyar lakosság körében, amelyet a morbiditási és mortalitási mutatók is alátámasztanak. Az elhízott felnőtt lakosság aránya (26 százalék) Magyarországon a második legmagasabb az uniós országok között. Részen e miatt is meglehetősen sokan szenvednek olyan betegségekben hazánkban, amelyek egészségesebb életmóddal részben elkerülhetők lennének (például magas vérnyomás és cukorbetegség). Érdemes ugyanakkor megjegyezni, hogy a fertőző betegségek megelőzésére szolgáló gyermekori oltási rendszer Magyarországon világszinten is kiemelkedő színvonalú, így e betegségek nem is jelentenek problémát hazánkban.

Az egészségesen várható életevek száma Magyarországon 2019-ben a nők esetében elérte az európai uniós országok átlagát, azonban a férfiak esetében még növekedési tartalék figyelhető meg ezen a téren. A magyar nők átlagosan 62,8, míg a férfiak 60,7 évet töltenek egészségben, ami 1 éves emelkedést jelent a nők és 0,3 éves emelkedést a férfiak esetében az előző évhez képest. Az összes magyar halálozás közel fele visszavezethető valamilyen viselkedési kockázatra, ebben a mutatóban hazánk a második leggyengébben teljesített az Európai Unióban. A megfelelő prevenciókkal megelőzhető és a megfelelő kezeléssel elkerülhető halálozások száma a harmadik legmagasabb volt Magyarországon az uniós országok között. A rosszindulatú daganatok standardizált halálozási aránya hazánkban a legmagasabb az uniós országai közül mind a teljes lakosság, mind pedig a munkaképes korú lakosság körében. A kedvezőtlen magyar halálozási statisztikákban jelentős szerepet játszik, hogy a kialakuló betegségek számottevő része csak késői stádiumban kerül diagnosztizálásra, ami megnöveli a kezelések költségeit és csökkenti azok eredményességét.

Magyarország GDP-arányos egészségügyi kiadásai (6,7 százalék) alacsonyabbak a többi visegrádi ország átlagánál (6,9 százalék) és az uniós országok átlagánál (8,2 százalék) 2018-ban. Az egészségügyi kiadások GDP-arányos átlagos szintje 2010 óta nem változott számottevően az Európai Unióban és a régióban sem, azonban Magyarország esetében enyhén csökkenő trend figyelhető meg. Magyarországon az egészségügyi kiadások 70 százaléka származik állami forrásból, ami 4 százalékponttal alacsonyabb az Európai Unió és 9 százalékponttal alacsonyabb a többi visegrádi ország átlagánál.

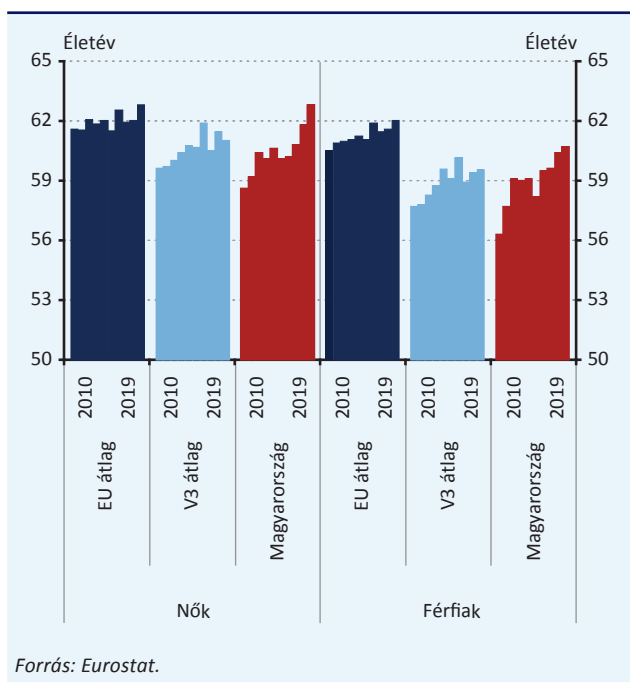
A hazai egészségügyi rendszer egyik problémája, hogy az egészségügyi magánkiadások nem intézményesült formákban (egészségpénztárakon vagy kiegészítő magán egészségbiztosításokon) keresztül kerülnek elköltésre. A háztartások közvetlen egészségügyi kiadásai a GDP 1,8 százalékát teszik ki, ami magasabb a régiós (1,2 százalék) és az uniós átlagnál (1,7 százalék) is. Mindez főként azért jelent problémát, mivel részben ennek következtében a magyar háztartások 11,6 százaléka szembesült katasztrofális egészségi kiadással (vagyis a háztartások zsebből fizetett, közvetlen egészségügyi kiadásai a létfenntartási szükségleteik – azaz élelmiszer, lakhatás és közüzemi számlák – feletti kiadásainak legalább 40 százalékát tette ki), ami több mint a duplája az uniós (5,7 százalék) és a V3-átlagnak (5,2 százalék) és a harmadik legmagasabb a megvizsgált uniós országok között.

Magyarország átlagosnak tekinthető az Európai Unión belül az egészségügyi ágazat humán erőforrás ellátottságban, ami minden fejlett ország elé kihívásokat állít. A praktizáló orvosok és egészségügyi szakdolgozók lakosságarányos száma alacsonyabb az uniós átlagoknál, azonban nagyjából megfelel a többi visegrádi ország átlagának. Hazánkban 2 szakdolgozó (ápoló és szülésznő) jut egy orvosra, ami nagyságrendileg megfelel a régiós (2,2) és az uniós (2,1) átlagnak, ám az igazán fejlett egészségügyi rendszerrel rendelkező országokban ez az arány ennek a duplája. Magyarországon a 100 ezer lakosra jutó frissdiplomás orvosok száma megegyezik az európai uniós országok átlagával és enyhén magasabb a többi visegrádi ország átlagánál, miközben a frissdiplomás szakdolgozók lakosságarányos száma jelentősen meghaladja az uniós és a régiós átlagot. Jelentős problémát jelent a külföldi munkavállalás és a pályaelhagyás az egészségügyi ágazatban.

A magyar egészségügyi rendszer ugyanakkor számos olyan hatékonysági tartalékkal rendelkezik, amelyek kiaknázásával a kiadási szint növelése nélkül is javítható lenne a rendszer fenntarthatósága. Magyarországon 2018-ban 65 százalék volt az ágykihasználtság mértéke, ami – főként az állami finanszírozás korlátossága miatt – immár közel 10 százalékponttal alacsonyabb a 2009-es szintnél. Egy átlagos kórházi tartózkodás hazánkban 2 nappal hosszabb az uniós átlagnál, ami főként a szociális és az egészségügyi ellátórendszer közötti nem megfelelő együttműködés eredménye. Az igen gyakori szűrkehalog-eltávolítások 58 százalékát végezték egynapos ellátás keretében Magyarországon 2018-ban, amely arány az elmúlt közel tíz év jelentős emelkedése ellenére továbbra is alacsonyabb az uniós átlagnál (82 százalék). Jelentős hatékonysági tartalékot rejt magában továbbá, hogy főként a vény nélkül kapható gyógyszerek népszerűsége miatt a gyógyszerkiadások szintje GDP-arányosan a harmadik legmagasabb az Európai Unióban.

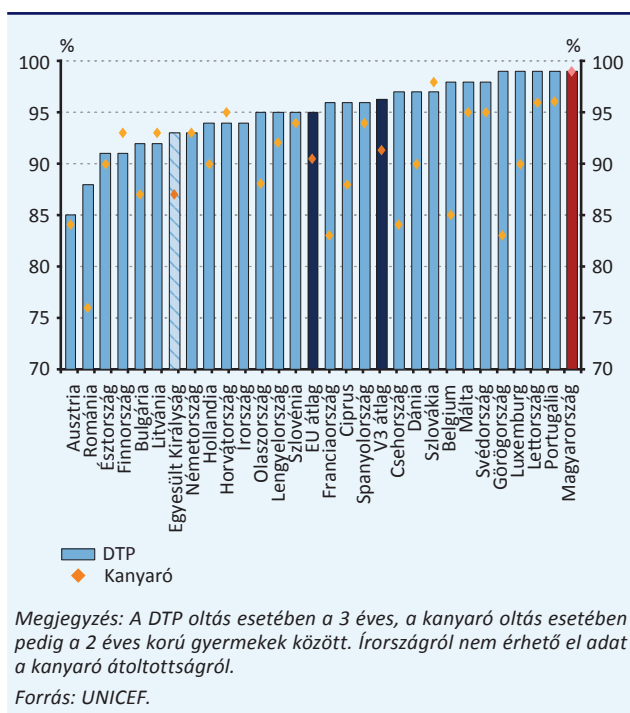
A Covid19-járvány korábban sosem látott kihívások elé állította a világ társadalmait, gazdaságait és egészségügyi rendszereit egyaránt. Az egyes országok járványkezelési teljesítményének összehasonlítása számos szempont miatt sem egyszerű. Például a tesztelési rendszer kiterjedtségétől függ a felfedezett esetek száma, a halálesetek adminisztrációja eltér az egyes országokban, illetve a használt oltóanyag típusától függ, hogy mennyi beadott dózisra van szükség a védőoltásból a megfelelő védettség kialakításához. Jelen vizsgálatba éppen ezért két olyan mutatót vontunk be, amelyek összehasonlítható és objektív képet mutatnak, illetve amelyek elemzése várhatóan a járvány kordában tartása után hosszabb távon is releváns lesz. A Covid19-járvány kitörése óta bekövetkezett többethalálozások száma alapján Magyarország az európai uniós középmezőnyben szerepel, ami ugyanakkor részben az általánosan viszonylag rossz hazai egészségügyi állapotból fakadó eleve kedvezőtlen halálozási aránynak a következménye. Az oltási program ugyanakkor az egyik legsikeresebbnek tekinthető az EU-ban, hiszen Magyarország az uniós országok többségénél hamarabb tudta beoltani a lakosait. A járvány legyőzése azonban a jelenleginél még jóval magasabb átoltottságot igényel, így az oltási program kiterjedtségének növelése a járvány legyőzésének kulcskérdése.

4.83. Egészségesen várható életévek

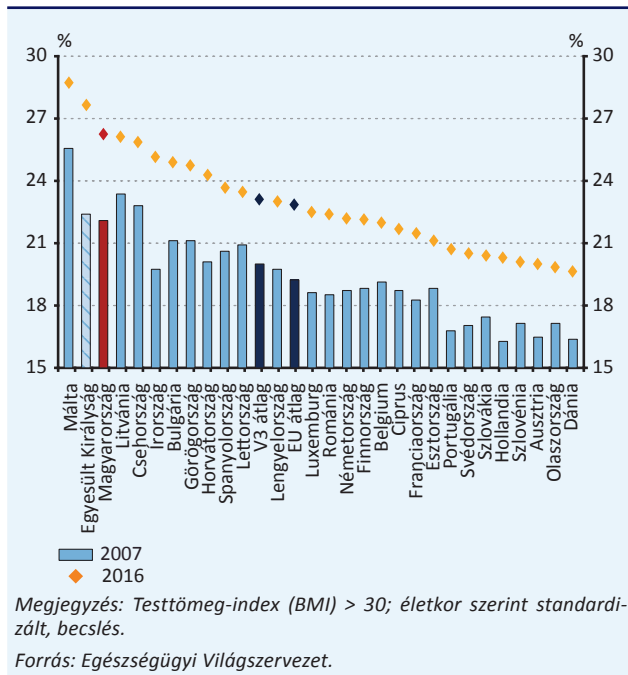
Az egészségesen várható életévek a lakosság mortalitásának (halálozási statisztikák) és morbiditásának (a lakosok saját állapotának értékelése) figyelembevételével igyekeznek egy mutatóba sűríteni az adott társadalom egészségi helyzetét. Az egészségesen várható életévek Magyarországon 2019-ben magasabbak voltak a V3-országok átlagánál, és a nők esetében elérték az európai uniós országok átlagát. A magyar nők átlagosan 62,8, míg a férfiak 60,7 évet töltenek egészségben. Előbbi 1, utóbbi 0,3 évvel magasabb a 2017-es szintnél. A visegrádi országok közül Lengyelország mindkét nem, Csehország pedig a férfiak esetében rendelkezik magasabb értékekkel a magyarnál, míg Szlovákia mindkét esetben a hazánál alacsonyabb eredménnyel rendelkezik. Az elmúlt évtizedben Magyarország jelentős javulást ért el az egészségesen várható életévekben (férfiak: 4,4 év; nők: 4,2 év), így hazánk most már az európai uniós középmezőnyben szerepel ebben a mutatóban.

4.84. Gyermek ártótlottsági rátája (2019)

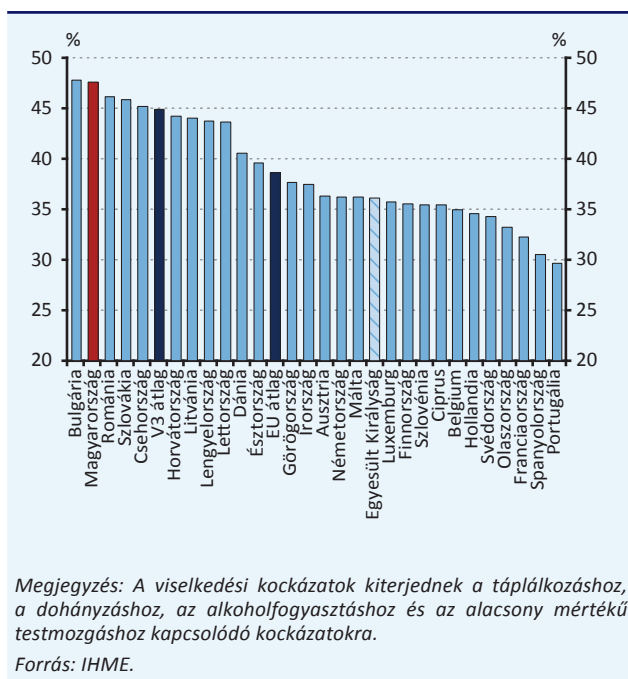
Magyarországon a gyermekek ártótlottsági rátája világviszonylatban is kiemelkedően magasnak tekinthető. A DTP (diftéria, tetanusz és szamárköhögés) és a kanyaró elleni védőoltás esetében is hazánkban gyakorlatilag teljes mértékű az immunizáció (99 százalék) a vizsgált korosztályban. Az uniós országok átlaga 95 és 90 százalék, miközben a többi visegrádi országban is csupán 96 és 91 százalék az ártótlóság mértéke. Egyes országok alacsony ártótlottsági értékei hozzájárultak ahhoz, hogy a korábban szinte teljesen visszaszorított kanyaró Európában több országban (például: Ukrajna, Románia, Franciaország) ismét járványszerű megbetegedéseket okozott az elmúlt években.

4.85. Elhízott felnőtt lakosság aránya

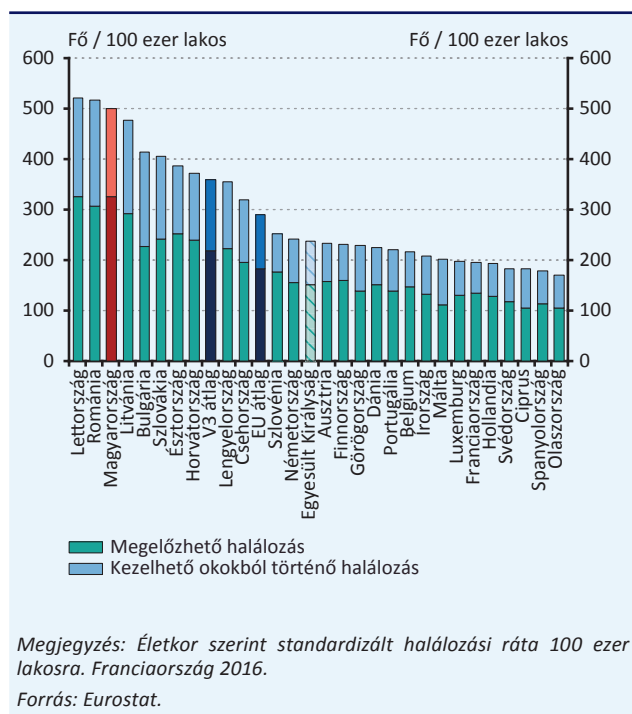
Az elhízás (BMI > 30) egyre komolyabb problémát jelent az európai országokban, mivel a kapcsolódó betegségeken keresztül (például: cukorbetegség, magas vérnyomás) jelentős mértékben hozzájárul az egészségügyi költségek növekedéséhez és a potenciális gazdasági teljesítmény mérséklődéséhez. Az Európai Unióban a 18 évnél idősebb lakosság 23 százaléka számított elhízottnak, miközben a visegrádi országok átlaga ennél enyhén magasabb volt. Magyarországon a felnőtt lakosság 26 százaléka tekinthető elhízottnak, ami a második legmagasabb érték az Unióban Málta (29 százalék) után. 2007-ben még csak a magyar lakosság 22 százaléka számított elhízottnak, így a mutató értéke 10 év alatt 4 százalékponttal emelkedett. Az elhízás megelőzése az egészségügyi állapot javításának egyik leginkább hatásos módja. Az egészséges étkezésre törekvés, a rendszeres testmozgás, illetve dohányzás és alkoholfogyasztás visszafogása jelentősen hozzá tudna járulni a magyar egészségügyi eredmények javulásához.

4.86. Viselkedési kockázatokból fakadó halálozás aránya (2019)

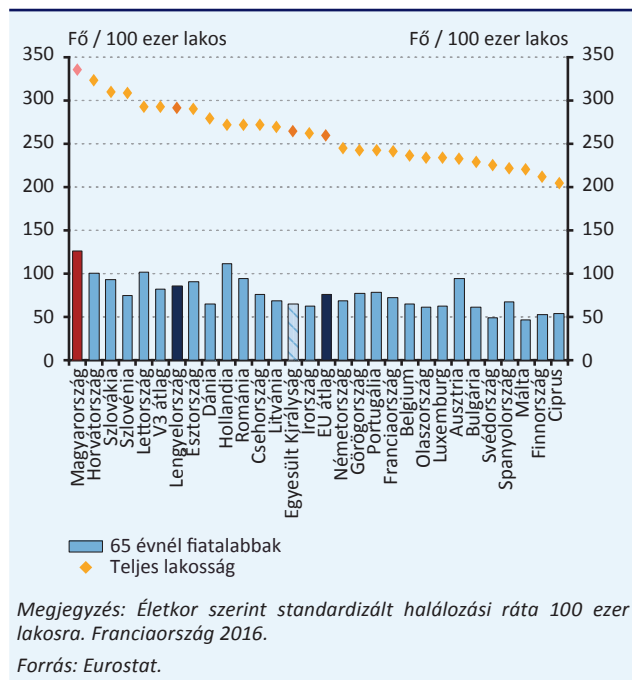
Magyarországon az összes halálozás közel fele (47 százalék) köthető valamilyen viselkedési kockázathoz, ami a második legmagasabb érték az Európai Unióban. E mutatóban a V3-országok átlaga 45 százalék, míg az uniós országoké 39 százalék volt 2019-ben. Hazánkban 2019-ben 61 ezer hazai haláleset kapcsolódott viselkedési kockázathoz. E területen stagnáló trend figyelhető meg, a 2019-et megelőző 5 évben nem sikerült számottevő csökkenést elérni a mutatóban. A viselkedési kockázatok magukban foglalják a táplálkozással, a dohányzással, az alkoholfogyasztással és az alacsony mértékű testmozgással kapcsolatos kockázatokat, amely tényezőket külön-külön vizsgálva megállapítható, hogy Magyarország a leggyengébben teljesítő uniós országok közé sorolható szinte minden tényezőben.

4.87. Elkerülhető halálozás (2018)

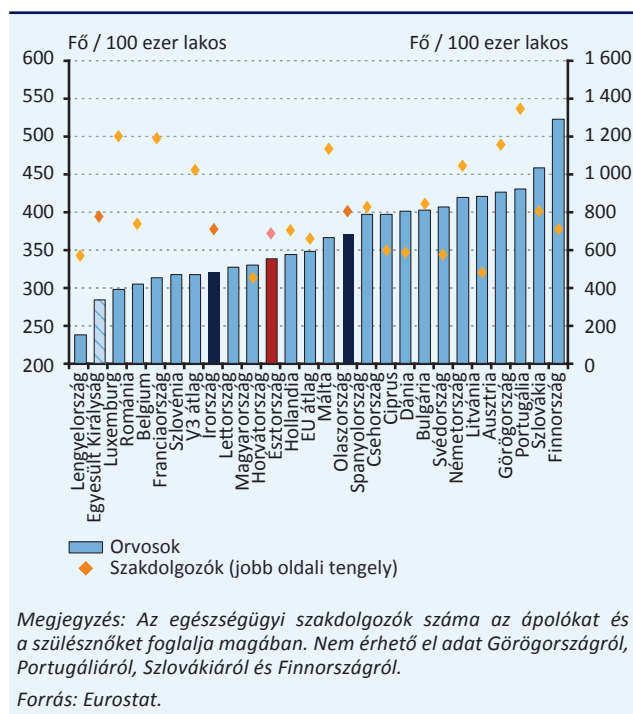
Elkerülhetőnek a halálozások azon részét tekintjük, amely megelőzhető, elkerülhető lett volna az orvostudomány mai eredményeinek megfelelő alkalmazásával. Ezen belül elkülönítünk két csoportot: megelőzhető halálozásnak tekinthető az a típusú halálozás, amely megfelelő prevencióval, míg kezelhetőnek az, amely megfelelő kezeléssel elkerülhető lett volna. Magyarországon 2018-ban a harmadik legmagasabb volt az idő előtti halálozások standardizált halálozási rátája az Európai Unióban (502 fő/százezer lakos). A hazai halálozási arány 73 százalékkal magasabb az uniós átlagnál (290) és közel 40 százalékkal magasabb többi visegrádi ország átlagánál (360). 2011 és 2018 között a magyar halálozási ráta ugyan 10 százalékkal alacsonyabb lett, azonban hasonló mértékű csökkenés volt megfigyelhető az EU és a V3 átlagában, így továbbra is felzárkózási tartalék azonosítható e mutató tekintetében hazánk esetében.

4.88. A rosszindulatú daganatok standardizált halálozási aránya (2018)

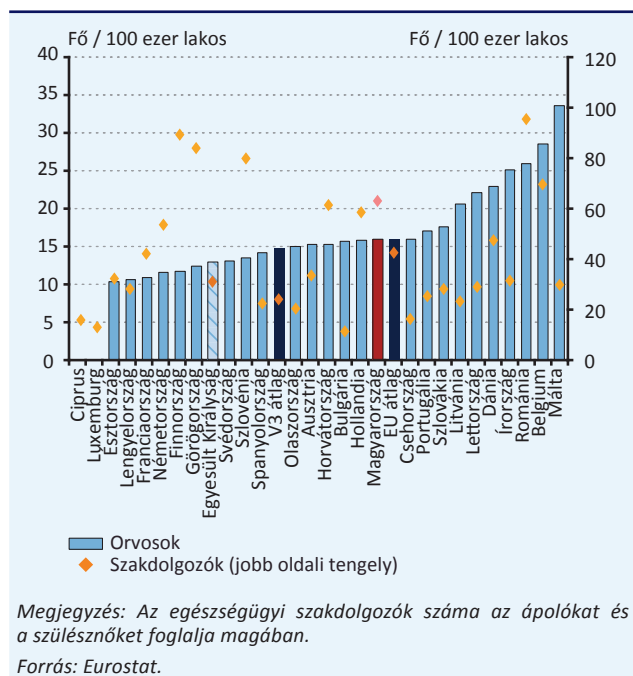
A standardizált halálozási arány azt mutatja meg, hogy milyen lenne egy adott ország halálozási rátája, ha annak életkor szerinti megoszlása megegyezne a standard európai lakosságéval. Magyarországon esetében a legmagasabb a rosszindulatú daganatok standardizált halálozási aránya az Európai Unióban belül. 2018-ban hazánk esetében 100 ezer lakosra 336 halálozás jutott a teljes lakosságban, míg 126 halálozás a 65 év alatti korosztályban. Mindkét érték érdemben meghaladja a régiós (291 és 86) és az uniós (260 és 76) országok átlagát. Mindemellett Európában és azon belül Magyarországon is csökkenő trend figyelhető meg a rosszindulatú daganatok halálozásában. 2011 és 2018 között 15 százalékkal csökkent a rosszindulatú daganatokhoz kapcsolódó halálozási arány a 65 év alattiak esetében (149-ről 126-ra), ugyanakkor e csökkenés sem volt elég arra, hogy elkerüljünk a sereghajtó helyről az uniós országok körében. A rosszindulatú daganatok miatti halálozások csökkentésében kiemelt szerepe lenne a szűrővizsgálatok bővítésének, mivel az időben történő diagnózis a legtöbb daganat esetében jelentősen javíthatja a túlélési esélyeket.

4.89. Praktizáló orvosok és egészségügyi szakdolgozók lakosságarányos száma (2018)

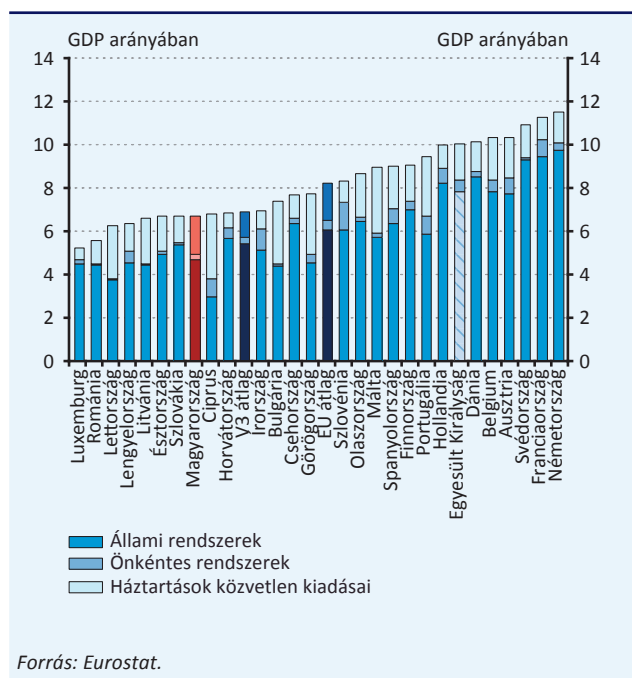
A praktizáló orvosok 100 ezer lakosra jutó száma enyhén magasabb Magyarországon (338) a többi visegrádi országok átlagánál (321), azonban alacsonyabb az uniós átlagnál (371). A mutató értékét befolyásolja a népesség csökkenése, valamint az orvosi kar későbbi nyugdíjba vonulása és időskorúaké is. Továbbá az indikátor az adott országban működési engedéllyel rendelkező orvosok számát mutatja, akik közül nem mindenki vállal szerepet az ellátórendszerben (pályaelhagyó), illetve nem dolgozik ténylegesen az adott országban. A praktizáló ápolók és szülésznők száma ugyanakkor 100 ezer lakosra vetítve elmarad Magyarországon (687) Csehország és Lengyelország átlagától (708) és az uniós átlagtól (807). Hazánkban 2 szakdolgozó jut egy orvosra, ami nagyságrendileg megfelel a régiós (2,2) és az uniós (2,1) átlagnak), ám az igazán fejlett egészségügyi rendszerrel rendelkező országokban ez az arány ennek a duplája is lehet (például: Luxemburg 4; Belgium 3,8).

4.90. Frissen végzettséget szerző orvosok és egészségügyi szakdolgozók lakosságarányos száma (2018)

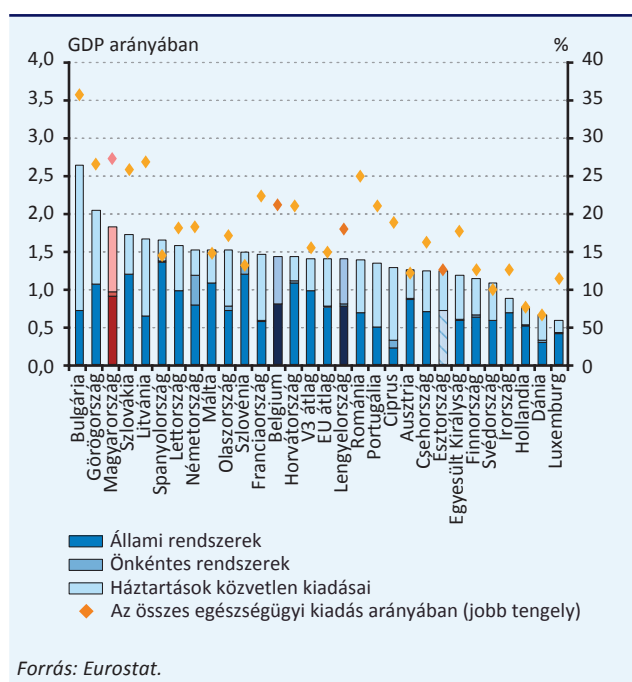
Az egészségügyi humán erőforrás megfelelő utánpótlása minden fejlett országban problémát jelent, miközben az idősök társadalmon belüli arányának növelésével egyre nagyobb lesz az igény ilyen típusú szolgáltatásokra. Magyarországon a 100 ezer lakosra jutó frissdiplomás orvosok száma megegyezik az európai uniós országok átlagával (16) és enyhén magasabb a többi visegrádi ország átlagánál (15). Hazánk helyzete kedvezőbb a szakdolgozók esetében, hiszen 100 ezer lakosra 63 frissdiplomás ápoló és szülésznő jut, ami jelentősen magasabb az uniós (42) és a V3-átlagnál (24). A praktizáló orvosok számához képest hazánkban a frissen végzettek aránya 5 százalék, ami megfelel a régiós aránynak és enyhén magasabb az uniós átlagnál (4 százalék). A szakdolgozók esetén ez az arány 9 százalék Magyarországon, ami magasabb a régiós (3 százalék) és az uniós (5 százalék) átlagnál. A frissen végzett szakdolgozók viszonylag magas aránya és praktizáló szakdolgozók nemzetközi átlagnál alacsonyabb aránya együttesen rámutat arra, hogy hazánkban jelentős problémát jelent a pályaelhagyás az egészségügyi szakdolgozók esetében.

4.91. Egészségügyi kiadások GDP-arányos mértéke finanszírozó szerint (2018)

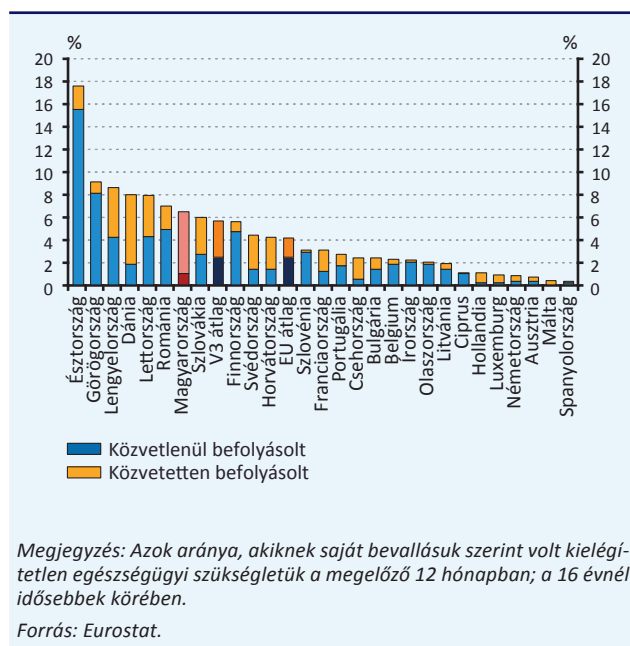
Magyarország GDP-arányos egészségügyi kiadásai (6,7 százalék) 2018-ban alacsonyabbak voltak a többi visegrádi ország átlagánál (6,9 százalék), illetve az uniós országok átlagánál (8,2 százalék). Az egészségügyi kiadások GDP-arányos átlagos szintje 2010 óta nem változott számottevően az Európai Unióban és a régióban sem, azonban Magyarország esetében enyhén csökkenő trend figyelhető meg. Az állami egészségügyi kiadások hazánkban a GDP 4,7 százalékát tették ki, ami alacsonyabb a régiós (5,4 százalék) és az uniós (6,0 százalék) átlagnál egyaránt. Ezzel szemben Magyarországon a háztartások közvetlen egészségügyi kiadásai (1,8 százalék) meghaladják az uniós (1,7 százalék) és a V3-átlagot (1,2 százalék) is. Mindez azt jelenti, hogy Magyarországon az egészségügyi kiadások 70 százaléka származik állami forrásból, ami 4 százalékponttal alacsonyabb az Európai Unió és 9 százalékponttal alacsonyabb a többi visegrádi ország átlagánál. Az önkéntes rendszerek 4 százalékat fedeznek hazánkban, ami nagyságrendileg megfelel a régiós és a nemzetközi szintnek.

4.92. Gyógyszerkiadások GDP-arányos mértéke finanszírozó szerint (2018)

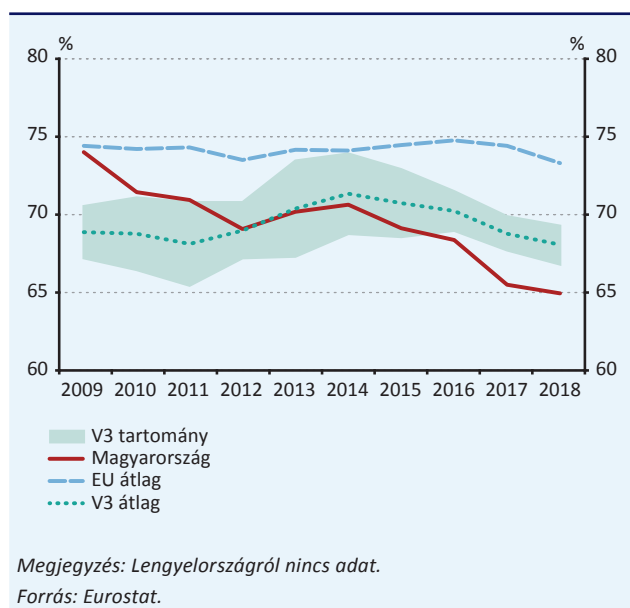
Magyarország GDP-arányos gyógyszerügyi kiadásai a harmadik legmagasabbak az Európai Unióban. Hazánk 2018-ban a GDP 1,8 százalékát fordította gyógyszerek vásárlására, ami magasabb a V3 és az uniós 1,4 százalékos átlagánál. Az összes egészségügyi kiadáson belül Magyarország 27 százalékot szánt gyógyszerek vásárlására, miközben ez csupán 18 százalék átlagosan az unióban. Az eltérést főként a háztartások közvetlen hozzájárulásaiból vásárolt gyógyszerek jelentik, amelyek a GDP 0,9 százalékát tették ki 2018-ban, ami több mint harmadával magasabb, mint az uniós és a régiós országok átlaga (0,6 százalék). A lakosság nem megfelelő egészségi állapota és alacsony együttműködési hajlandósága, az ellátórendszer strukturális problémái, az orvoslátogatók enyhe szabályozása és a gyógyszerreklámok elterjedtsége egyaránt hozzájárul a magas gyógyszerkiadásokhoz Magyarországon.

4.93. Kielégítetlen egészségügyi szükségletek (2019)

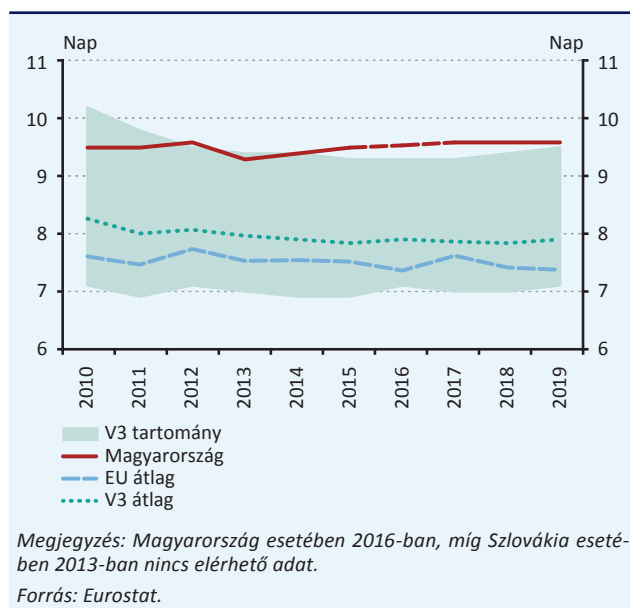
Az egészségügyi rendszerek védelmi funkciójának fontos mutatója a kielégítetlen egészségügyi szükségletek nagysága, ami azt mutatja meg, hogy a lakosság mekkora részének volt a megelőző 12 hónapban olyan egészségügyi szükséglete, amelyet nem tudott megoldani valamilyen okból. Magyarországon a kielégítetlen egészségügyi szükségletek aránya 6,5 százalékot tett ki 2019-ben, ami 1,3 százalékponttal alacsonyabb volt a 2010-es értéknél. Ugyanezen időszakban az uniós átlag 6,8 százalékról 4,2 százalékra, míg a többi vi-segrádi ország átlaga 7,7 százalékról 5,6 százalékra csökkent. Az egészségügyi rendszer által közvetlenül befolyásolt okok („túl drága”, „túl messze van” vagy „túl sokat kell várni”) hazánk esetében csupán 1,0 százalékpontot tettek ki, ami jelentősen alacsonyabb a 2,5 százalékpontos uniós átlagnál. Ugyanakkor az elsősorban a lakosság egészségtudatossága által közvetetten befolyásolt okok (például: „nincs ideje”, „fél az orvostól vagy a kezeléstől”, „megvárja amíg elmúlik a probléma”) együttesen 5,5 százalékpontot tettek ki hazánkban, szemben az uniós 1,2 százalékpontos átlaggal.

4.94. Ágykihasználtság

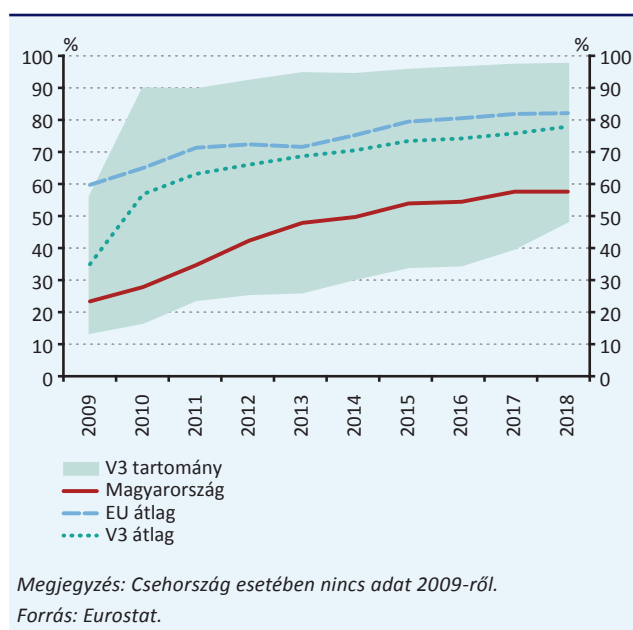
Az ellátásszervezés egyik kulcskérdése, hogy mekkora mennyiségű ellátást nyújtó kórházi ág fenntartása szükséges. A szükségesnek vélt kapacitások hatékony kihasználásának mutatója az ágykihasználtság, amelynek 70–85 százalékos szintjét tekintette kívánatosnak a szakirodalom a Covid19-járványt megelőzően. Magyarország esetében 2018-ban 65 százalék volt az ágykihasználtság mértéke, ami közel 10 százalékponttal alacsonyabb a 2009-es szintnél. Az uniós országok átlaga 74 százalék, míg Csehország és Szlovákia átlaga 68 százalék volt 2017-ben (Lengyelországról nincs adat). A 80 százalékos szintet az EU-ban csupán négy ország érte el, akik közül azonban Írország esetében a 91 százalékos eredmény inkább a kórházi kapacitások alultervezettségére utal. Az alacsony hazai ágykihasználtság szintje alapvetően jelentős hatékonysági tartalék, de kérdéses ugyanakkor, hogy a járvány tapasztalatai hogyan fogják hosszú távon befolyásolni a kórházi kapacitások szintjének alakulását. Elképzeltető, hogy e mutató optimálisnak tekintett szintje változni fog a jövőben.

4.95. Átlagos kórházi tartózkodás

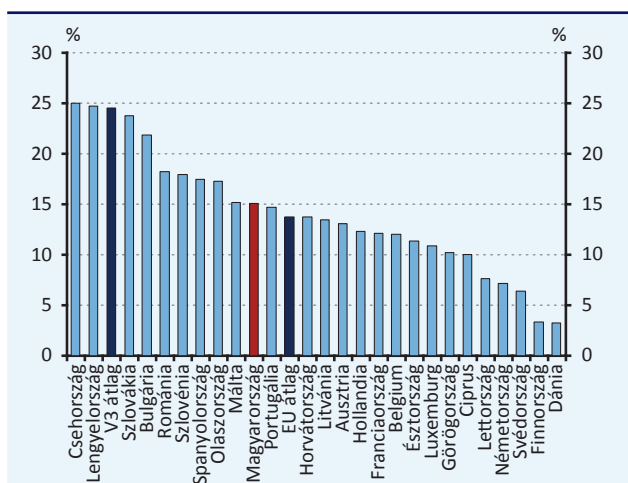
Magyarországon az átlagos kórházi tartózkodás hossza 9,6 napot tett ki, ami 2,2 nappal magasabb az uniós (7,4 nap) átlagnál és 1,7 nappal a régiós átlagnál (7,9 nap). A visegrádi régióban alapvetően stagnáló trend figyelhető meg ebben a mutatóban, ugyanakkor látható különbség van Csehország és Szlovákia (egyenként 7,1 nap) illetve Magyarország (9,6 nap) és Lengyelország (9,5 nap) között. Az átlagos kórházi tartózkodás hosszában elsősorban a krónikus ellátások játszanak szerepet Magyarországon. A kissé eltérő módszertannal készített hazai elemzések azt mutatják, hogy az aktív ellátásban az egy kórházi esetre jutó ápolási napok hossza 4,8 nap volt 2019-ben, míg ugyanez a krónikus ellátásban 32,5 napot tett ki (NEAK Statisztikai Évkönyv 2019). Mindez arra utal, hogy Magyarországon nem megfelelő a szociális és az egészségügyi ellátórendszer közötti együttműködés, így olyan idős, krónikus betegek ápolása is az egészségügyi rendszerben történik, akik állapota ezt nem feltétlenül igényelné.

4.96. Egynapos és járóbeteg ellátás keretben elvégzett szürkehályog műtétek aránya

A szürkehályog műtétek a fejlett országokban végzett leggyakoribb műtétek közé tartoznak, amelyek esetében nincs technikai akadálya a műtét kórházi tartózkodás nélküli elvégzésének. Magyarországon 2018-ban a szürkehályog műtétek 58 százalékát végezték egynapos ellátás keretében, ami 34 százalékponttal magasabb, mint 2009-ben. A visegrádi országok közül Lengyelországban volt a legalacsonyabb az egynapos ellátás keretében végzett műtétek aránya (49 százalék). Ezzel szemben Szlovákiában (88 százalék) és Csehországban (98 százalék) a műtétek döntő részét már ilyen formában végezték el. Az egynapos ellátások bővítése jelentős hatékonysági tartalékot jelent a magyar ellátórendszerben, ami hozzá tudna járulni a kórházközpontúság csökkentéséhez is.

4.97. Covid19-többlethalálozás mértéke (2020.02.14 és 2021.08.15 között)

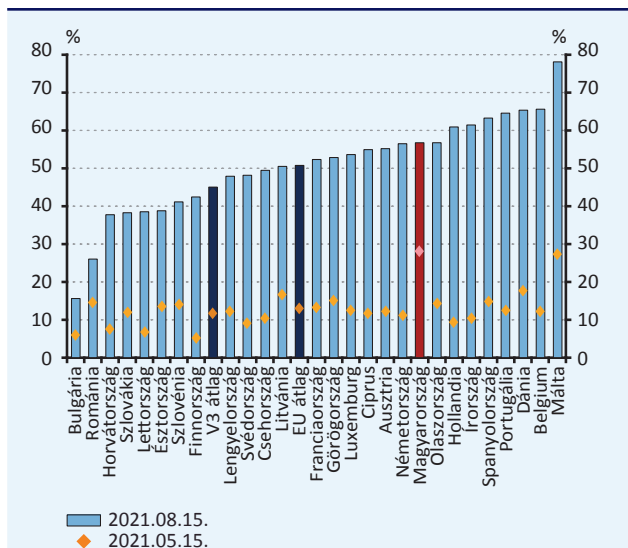

Megjegyzés: A járvány alatti többlethalálozás az első EU-ban bekövetkező Covid19-haláleset (2020.02.14., Franciaország) óta történt összes, nem csak Covid19-haláleset száma osztva az azóta eltelt időszakra jutó átlagos (2016-19 közötti) halálozások számával a heti halálozási tényadatok alapján, minden ország esetében a legfrissebb elérhető adat alapján. Írország esetében nem érhető el adat.

Forrás: Eurostat, MNB-számítás.

Mivel az országok diagnosztizálási és adminisztrációs gyakorlata jelentősen eltért a Covid19-járvány alatt, ezért az egyes országok járvány általi érintettségét legobjektívebb módon talán a többlethalálozás mértékével lehet jellemezni. Az első európai Covid19-haláleset (2020. február 14., Franciaország) óta minden halálokot figyelembe véve Magyarországon 15,1 százalékkal többen hunytak el, mint amennyi a korábbi évek (2016–2019) átlaga alapján várható lett volna. A hazai többlethalálozás mértéke enyhén magasabb az európai uniós országok átlagánál (13,8 százalék), ám jelentősen kedvezőbb a többi visegrádi ország átlagánál (24,6 százalék), amely országok az uniós rangsor utolsó három helyét foglalják el. A magyarországi Covid19-ben elhunytakat összesítő statisztika a többlethalálozásnál kedvezőtlenebb képet mutat. A két halálozási mutató eltérésének oka az adminisztrációs tényezőkön felül főként a magyar lakosság általánosságban kedvezőtlen egészségi alapállapota (például elhízás, cukorbetegség és magasvérnyomás-betegség magas aránya), ami miatt Magyarország uniós összevetésben eleve magas halálozási rátával rendelkezik.

4.98. Covid19 ellen teljesen beoltottak száma 100 főre

Megjegyzés: A betegség ellen az elérhető oltóanyagokból azok típusától függően eltérő mennyiségű dózis szükséges a teljes védelem eléréséhez.

Forrás: Our World in Data.

A Covid19-járvány végleges legyőzését csak a kiterjedt oltási program tudja biztosítani. Az átoltottság mértékét több mutató segítségével is lehet vizsgálni (például: beadott dózisok száma, legalább egy oltást kapók száma), ám hosszú távon a legfontosabb a teljesen beoltott lakosok arányának elemzése. A magyar oltási program az egyik leggyorsabban tette elérhetővé a védelmet a lakosság számára az EU-ban. A teljesen beoltott lakosok aránya 2021. május 15-én a legmagasabb volt az uniós országok körében (28,0 százalék). 2021 augusztusában hazánk már inkább az uniós középmezőnybe tartozott ebben a mutatóban 57,1 százalékos eredménnyel, azonban ez a szint is meghaladta az uniós (51,1 százalék) és a régiós (45,4 százalék) átlagot. Az oltási program gyors hazai felfutása lehetővé tette a járványügyi korlátozások korábbi feloldását, ami érdemi versenyelőnyt jelentett a magyar gazdaságnak.

4.9. TUDÁSALAPÚ TÁRSADALOM

Az oktatás az elérhető munkaerő minőségén és termelékenységén keresztül jelentős hatást gyakorol egy ország gazdasági teljesítőképességére és versenyképességére. Az oktatási rendszer hatékonyságának mérése ugyanakkor nem egyszerű, hiszen egy egyetemi diplomát szerző diák esetében – óvodától kezdve – legalább 18 évnyi oktatásról beszélhetünk, ahol nehéz egyértelműen meghatározni az egyes oktatási szintek pontos hozzáadott értékét.

Az oktatási rendszer eredményességét mérő nemzetközi tesztek azt mutatják, hogy a magyar diákok az elvárt módon megtanulják a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat kevésbé tudják megfelelő mértékben alkalmazni a valós életből vett példák esetében. A 4. évfolyamosok által kitöltött TIMSS és PIRLS tesztek elsősorban a megtanult tananyag ellenőrzésére koncentrálnak. Ezeken a felméréseken a magyar diákok a régiós és az uniós országok átlaga felett teljesítettek. Ezzel szemben a tananyag valós életben való alkalmazását vizsgáló PISA teszteken a magyar eredményekben növekedési tartalék azonosítható mind a régiós, mind az európai uniós átlagos szintekhez képest. A legfrissebb, 2018-as PISA felmérésen ugyanakkor megfordult a korábbi évek csökkenő trendje, így a magyar diákok átlagos pontszáma már csak enyhén alacsonyabb az uniós átlagnál. A magyar eredmények javulásában jelentős szerepet töltött be, hogy az alulteljesítő diákok aránya (akik egyik vizsgált területen sem érik el a minimálisan kitűzött szintet) számottevően csökkent, ám még mindig magasabb a nemzetközi átlagnál. Magyarország esetében ugyanakkor továbbra is nagyon meghatározó szerepe van az eredményekben a diákok társadalmi-gazdasági státuszának.

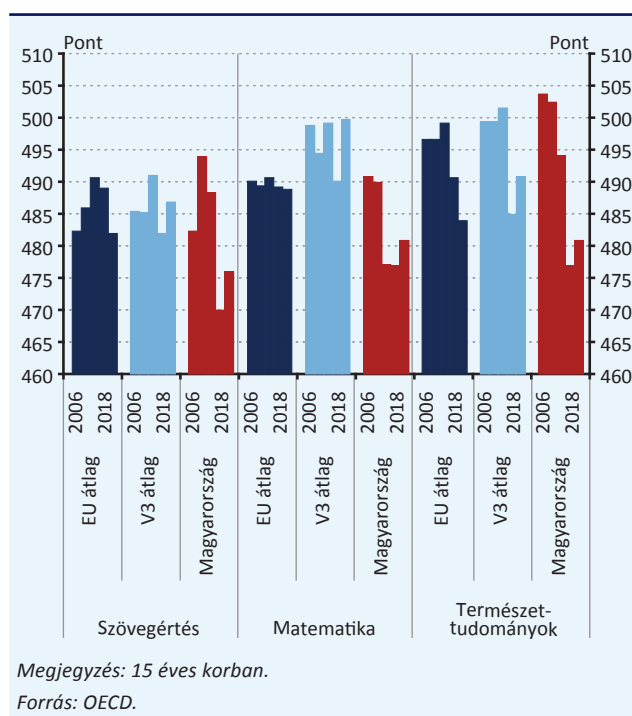
2017-ben Magyarország a GDP 3,9 százalékát fordította oktatási kiadásokra, ami megfelel a többi visegrádi ország átlagának (3,8 százalék), azonban enyhén alacsonyabb az uniós átlagnál (4,3 százalék). Az állami kiadások mértéke hazánkban 3,3 százalék, ami szintén megfelel a régiós átlagnak, ám alacsonyabb az uniós átlagnál (3,9 százalék). A magánforrások szerepe enyhén magasabb a nemzetközi szintnél. A tanári pálya anyagi megbecsültsége ugyanakkor Magyarországon – a régiós gyakorlathoz hasonlóan – alacsonyabb más felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozásoknál. A közoktatásban dolgozók átlagos bére a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 66–70 százaléka, ami nagyjából megfelel a többi visegrádi ország átlagának (72–73 százalék), azonban számottevően alacsonyabb az uniós országok átlagos színvonalánál, ami a diplomás átlagkereset 85–96 százaléka.

Magyarországon a képzettség nélküli korai iskolaelhagyás mértéke több mint 75 százalékkal magasabb a többi visegrádi ország átlagánál, miközben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya az egyik legalacsonyabb az uniós országok között. A 18–24 éves korosztályba tartozó fiatalok 12,1 százaléka nem vesz részt további oktatásban, annak ellenére, hogy legfeljebb alapfokú végzettsége van. E mutató javítása azért is lenne lényeges, mivel azok a fiatalok, akik nem rendelkeznek középszintű vagy szakképzettséggel, sokkal nehezebben helyezkednek el a munkaerőpiacon, illetve közülük sokan lesznek hosszú távon inaktívak. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya Magyarországon a 25–34 éves korosztályban 31 százalék volt 2020-ban, ami megegyezik a 2012-es szinttel és a harmadik legalacsonyabb érték az Európai Unióban. Az uniós átlag a 2011-es 35 százalékról 10 év alatt 9 százalékpontot emelkedett e mutatóban, miközben a többi visegrádi ország ehhez hasonló mértékű előrelépést tud felmutatni (30 százalékról 38 százalékra). Részben ennek következtében a felsőfokú végzettség megszerzésének bérprémiuma nemzetközi összehasonlításban kimagasló hazánkban. A reál végzettséget szerző fiatalok aránya Magyarországon az uniós országok között a negyedik legalacsonyabb (12 százalék). Az élethosszig tartó tanulásban való részvétel hazánkban a felnőtt lakosság 5 százalékát érintette, ami megfelel a régiós szintnek (4 százalék), azonban a dinamikus gazdasági növekedés fenntartásához ezen a téren szükséges lenne felzárkózni az uniós átlaghoz (11 százalék).

A felsőoktatási intézmények nemzetközi rangsorai alapján a magyar egyetemek nem tartoznak a világ élvonalába, ugyanakkor a hazai felsőoktatásban tanuló külföldi diákok aránya meghaladja az átlagos uniós szintet. Jelenleg egyetlen magyar egyetem sem tartozik a világ 500 legjobb felsőoktatási intézménye köze a QS egyetemi rangsorában, azonban az 501. és az 1000. hely között 8 magyar egyetem is található a listában. Ennek ellenére a hazai alapképzésben és mesterképzésben a régiós és az uniós átlagot meghaladó arányban tanulnak külföldi hallgatók.

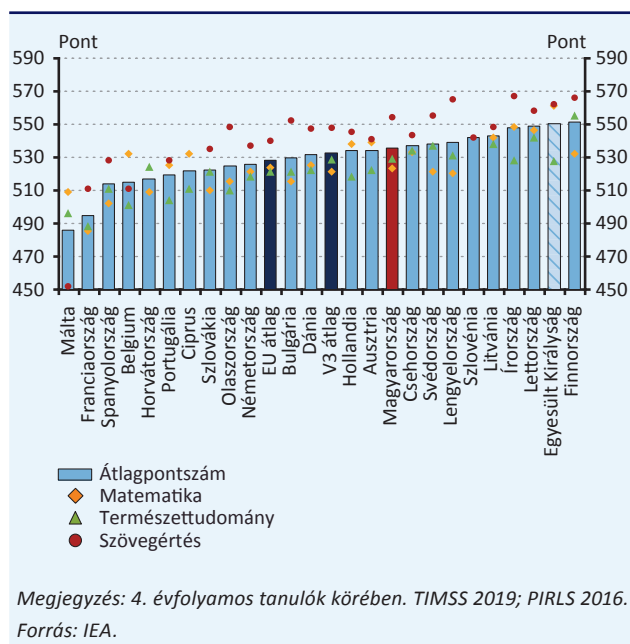
A felnőtt lakosság számolási kompetenciái meghaladják a nemzetközi átlagot, ugyanakkor idegennyelv-tudásban és pénzügyi ismeretekben növekedési tartalék azonosítható. Magyarország is csatlakozott az OECD felnőtt kompetenciáit mérő felméréséhez (PIAAC), amelynek eredményei azt mutatják, hogy a magyar munkavállalók készségei (számolás, szövegértés) megfelelnek az Európai Unió átlagos szintjének, vagyis az alacsonyabb hazai termelékenység mögött nem a munkavállalók alapvető készségeinek hiánya áll. A magyar lakosság idegennyelv-tudása ugyanakkor kedvezőtlenebb az uniós és a régiós átlagos szintnél egyaránt, ami csökkenti az egyes munkavállalók tudásmegosztási csatornához való hozzáférést, illetve jelentős versenyképességi hátrányt jelent a hazai gazdaságnak. Problémát jelent továbbá, hogy a magyar fiatalok digitális készségei jelenleg alacsonyabbak a régiós és az uniós szintnél, ráadásul az eredmények ezen a téren inkább romló tendenciát mutatnak. A magyar lakosság pénzügyi műveltségében növekedési tartalék azonosítható, ugyanakkor ezen a téren átfogó beavatkozások történnek hazánkban (például a módosított Nemzeti Alaptanterv szerint 2020 szeptemberétől több tantárgyban is meg fognak jelenni az alapvető pénzügyi ismeretek), ami hosszú távon várhatóan növeli majd a lakosság tudásszintjét.

4.99. A PISA tesztek eredményei

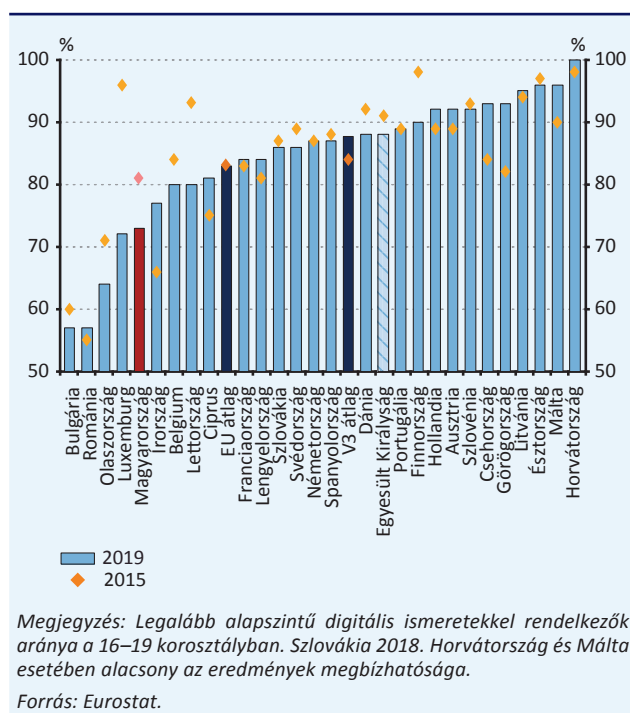
Az OECD által 3 évente megszervezett PISA felmérés a 15 éves korosztály kompetenciáit vizsgálja 3 kiválasztott területen (matematika, természettudományok, szövegértés). A legutóbbi, 2018-as felmérésen a magyar diákok mindhárom tantárgyból magasabb pontszámokat értek el, mint a 2015-ös felméréseken. A pontszámok emelkedése ellenére hazánk eredményei továbbra is alacsonyabbak a régiós és az uniós országok átlagoknál mindhárom területen. 2018-ban a V3-országok átlagos eredményei Magyarországnál nagyobb mértékben javultak (átlagosan 7 ponttal, szemben a hazai 5 ponttal), ugyanakkor az uniós országok átlaga 5 ponttal csökkent. A magyar eredmények javulásában jelentős szerepet töltött be, hogy az alulteljesítő diákok (akik egyik területen sem érik el a minimálisan kitűzött szintet) aránya 3 százalékponttal 15,5 százalékra csökkent, ám még mindig magasabb a nemzetközi átlagnál (14,0 százalék). Magyarország esetében továbbra is meghatározó szerepe van az eredményekben a diákok társadalmi-gazdasági státuszának. A jómódú és szűkösebb körülmények között élő diákok között Magyarország esetében volt a legnagyobb különbség (126 pont) az uniós országok között.

4.100. TIMSS és PIRLS tesztek eredményei (2019, 2016)

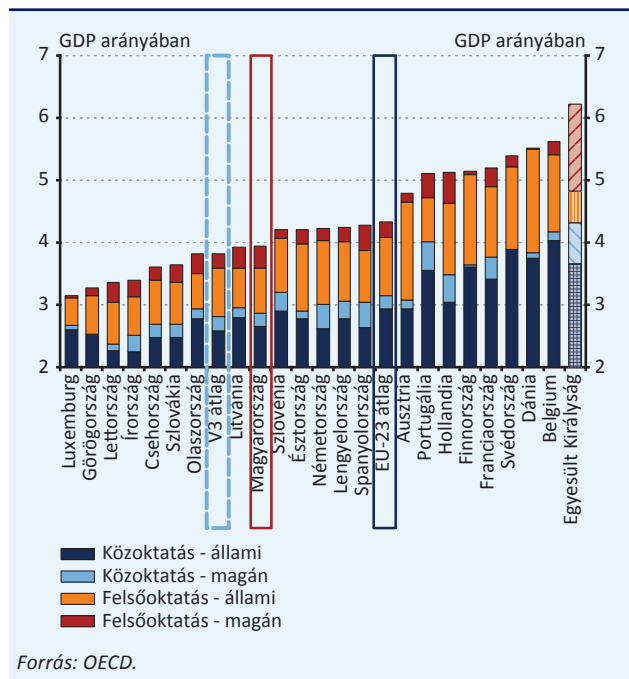
A Boston College szakintézete által végzett TIMSS és PIRLS felmérések a 4. (illetve szűkebb körben a 8.) évfolyamosok tanulmányi ismereteit mérik 4 évente. A 2019-ben elvégzett TIMSS felmérés a diákok matematikai és természettudományos tudását vizsgálta, míg a 2016-ban lezajlott PIRLS felmérés a szövegértési készségeket követi nyomon. A 4. évfolyamos magyar diákok a három területen átlagosan 535 pontot értek el, ami a 9. legmagasabb a résztvevő 23 uniós ország között, akik átlaga 528 pont lett. A visegrádi országok közül Lengyelország érte el a legjobb eredményt (539 pont), míg a cseh diákok átlagosan 537, a szlovákok pedig 522 pontot értek el. A magyar diákok matematikából uniós szinten átlagos pontszámot értek el (523 pont), míg természettudományokból ennél enyhén magasabb (529 pont), szövegértésből pedig számottevően magasabb eredményekkel végeztek (554 pont). A 2015-ös TIMSS felméréshez képest ugyanakkor matematikából 6 ponttal, természettudományokból pedig 13 ponttal csökkent a magyar diákok pontszáma. A megtanult tananyag ellenőrzésére koncentrálnak TIMSS és a PIRLS felmérések, illetve a készségek mérésére törekvő PISA mérések eltérő eredményei arra engednek következtetni, hogy a magyar diákok az elvárt módon megtanulják a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat nem tudják megfelelő mértékben alkalmazni a valós életből vett példák esetében.

4.101. Digitális készségek a 16–19 éves korosztályban

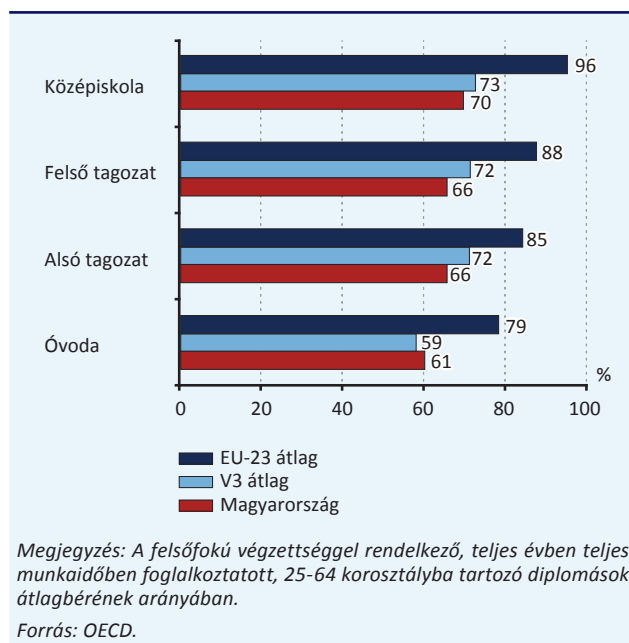
A magyar fiatalok digitális készségei jelenleg kevésbé előrehaladottak a régiós és az uniós fiatalok szintjéhez viszonyítva. Az Eurostat digitális készségek szintjét mérő kompozit mutatója alapján a 16–19 éves magyar fiatalok 73 százaléka rendelkezik legalább alapszintű digitális ismeretekkel (például: másoltak már mappát számítógépen vagy találtak információt valamilyen szolgáltatásról az interneten), ami 10 százalékponttal alacsonyabb az uniós, és 15 százalékponttal a többi visegrádi ország átlagánál. A felmérés 2015-ös első megvalósítása óta a magyar eredmények 8 ponttal csökkentek, ami a harmadik legnagyobb csökkenés az európai országok körében. Az uniós átlag stagnált 2015 és 2019 között, ami arra utal, hogy az európai oktatási rendszerek továbbra sem voltak képesek megfelelő mértékben alkalmazkodni a digitális kor elvárásaihoz. Érdekes ugyanakkor kiemelni, hogy a 2004 után csatlakozó tagállamok közül többben is (különösen Horvátország, Málta és Észtország) jobban teljesítettek e mutatóban, mint a régi tagországok.

4.102. Oktatási kiadások a GDP arányában (2017)

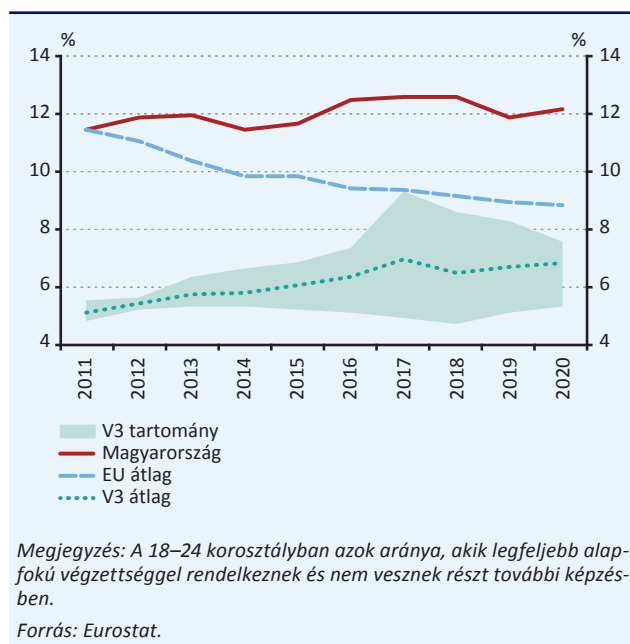
2017-ben Magyarország a GDP 3,9 százalékát fordította oktatási kiadásokra, ami enyhén magasabb a többi visegrádi ország átlagánál (3,8 százalék), azonban 0,4 százalékponttal alacsonyabb az uniós átlagnál (4,3 százalék). Az állami kiadások mértéke hazánkban 3,3 százalék, ami szintén megfelel a régiós átlagnak, ám alacsonyabb az uniós átlagnál (3,9 százalék). A közoktatásra Magyarország a GDP 2,6 százalékát, míg felsőoktatásra 0,7 százalékát alakította állami forrásból. Hazánkban az összes kiadás közel 15 százaléka érkezett magánforrásból, ami az ötödik legmagasabb arány az uniós országok között. A felsőoktatási kiadások hazai szintje 2017 óta jelentősen emelkedett, ugyanakkor az intézményi modellváltások következtében várhatóan tovább fog növekedni a magánkiadások aránya a magyar felsőoktatásban.

4.103. Tanári bérek a diplomás átlagbér arányában (2018)

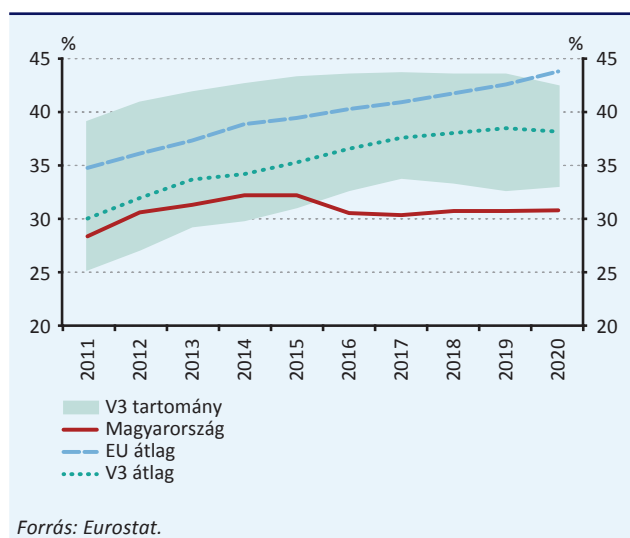
A tanári pálya anyagi megbecsültsége – az uniós országokhoz hasonlóan – Magyarországon is alacsonyabb más felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozásoknál. Hazánkban a közoktatásban dolgozók átlagos bére – az életpályamodell bevezetése ellenére is csupán – a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 66–70 százaléka. Ez enyhén elmarad a többi visegrádi ország átlagától (72–73 százalék), illetve jelentősen alacsonyabb az uniós országok átlagos színvonalánál, ami a diplomás átlagkereset 85–96 százaléka. Magyarországon a pedagógusi életpályamodell 2013-as bevezetése jelentősen emelte a tanári fizetéseket, azonban azóta a hazai pedagógusbérek nem követték a gazdaságban tapasztalt dinamikus bérnövekedést. Az elvárásoknál kedvezőtlenebb bérek csökkentik a pálya iránti érdeklődést, illetve pályaelhagyást okoznak. Az utánpótlás biztosítását tovább nehezítette az emelt szintű érettségi követelmény bevezetése a felsőoktatási felvételi folyamatban, amelynek eredményeként a 2020/21-es tanévben 28 százalékkal csökkent a pedagógusi szakokra felvett hallgatók száma hazánkban.

4.104. Korai iskolaelhagyók aránya

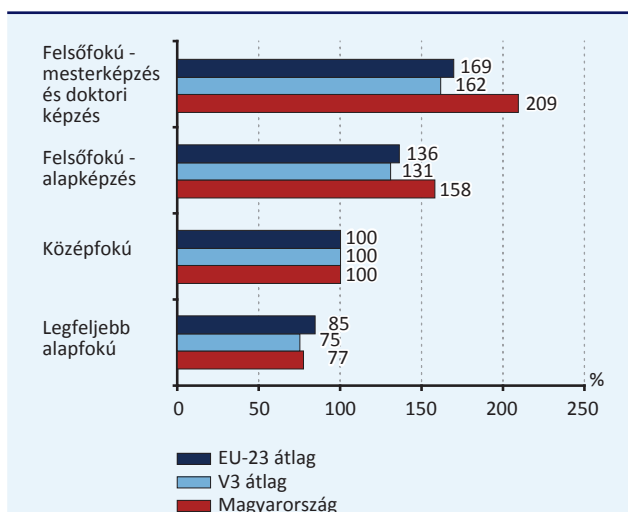
Korai iskolaelhagyónak azok a 18–24 éves fiatalok számítanak, akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek és nem vesznek részt további oktatásban vagy képzésben. Magyarországon a végzettség nélküli korai iskolaelhagyás mértéke 12,1 százalék volt 2019-ben, ami 76 százalékkal magasabb a többi visegrádi ország átlagánál (6,9 százalék). Az Európa 2020 stratégiában az Európai Unió a 10 százalékos szintet jelölte meg elérendő célként, amelyet az uniós országok átlaga 10 év folyamatos csökkenéssel is el ért (8,8 százalék). Ezzel szemben Magyarországon a korai iskolaelhagyás szintje a 2011-es 11,4 százalékról 12,1 százalékra nőtt az elmúlt 10 évben. A többi visegrádi országban szintén növekedés volt megfigyelhető (5,2 százalékról 6,9 százalékra), azonban hazánk régiós versenytársai még így is jelentősen jobb eredményt érnek el. Azok a fiatalok, akik nem rendelkeznek középszintű vagy szakképzettséggel, sokkal nehezebben helyezkednek el a munkaerőpiacon, illetve közülük sokan lesznek hosszú távon inaktívak.

4.105. Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25–34 éves korosztályban

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25–34 éves korosztályban Magyarországon 31 százalék volt 2020-ban, ami megegyezik a 2012-es szinttel és a harmadik legalacsonyabb érték az Európai Unióban. Az uniós átlag a 2011-es 35 százalékról 10 év alatt 9 százalékpontot emelkedett, miközben a többi visegrádi ország is közel hasonló mértékű előrelépést tud felmutatni (30 százalékról 38 százalékra). Ezzel szemben Magyarországon a 2011 és 2014 közötti 4 százalékpontos emelkedést (28 százalékról 32 százalékra) enyhe csökkenés követte. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése lényeges előfeltétele a gazdasági modellváltásnak, ugyanis az innovációvezérelt gazdasági modell működéséhez elengedhetetlen, hogy rendelkezésre álljon megfelelő mennyiségű, magas képzettséggel rendelkező munkavállaló.

4.106. A továbbtanulás bérprémiuma (2018)

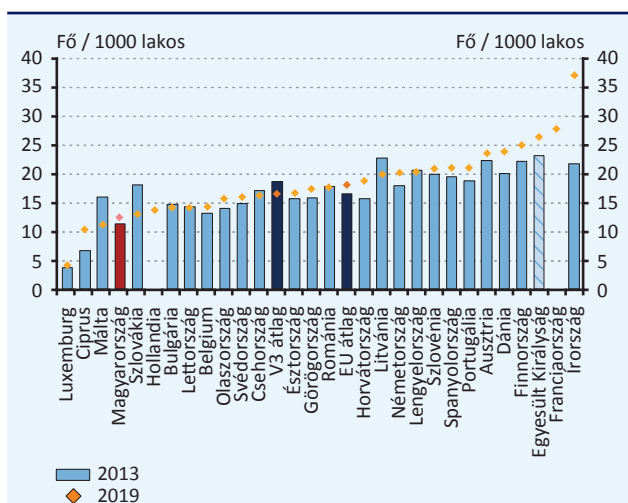

Megjegyzés: Középfokú végzettség = 100.

Forrás: OECD.

Magyarországon a felsőfokú végzettséggel rendelkezők viszonylag alacsony arányának következtében a felsőfokú végzettség megszerzésének bérprémiuma – a középfokú végzettséggel rendelkezők béréhez képest – nemzetközi összehasonlításban magas. Egy alapképzésben szerzett diploma 58 százalékkal magasabb átlagos bért biztosít a munkavállaló számára, illetve a mesterszakot vagy doktori iskolát végzett munkavállalók bére több mint kétszerese a középfokú végzettséggel rendelkezőkének. Ez utóbbi érték a második legmagasabb az unió tagországai között, vagyis hazánkban kifejezetten megéri a továbbtanulásba fektetni. A foglalkoztatottsági adatok szintén azt mutatják, hogy megéri továbbtanulni, hiszen a felsőfokú végzettes foglalkoztatási aránya (86 százalék) magasabb a középfokú végzettséggel rendelkezőkéénél (80 százalék) (OECD Education at a Glance 2020).

4.107. Reál végzettséget szerzők aránya

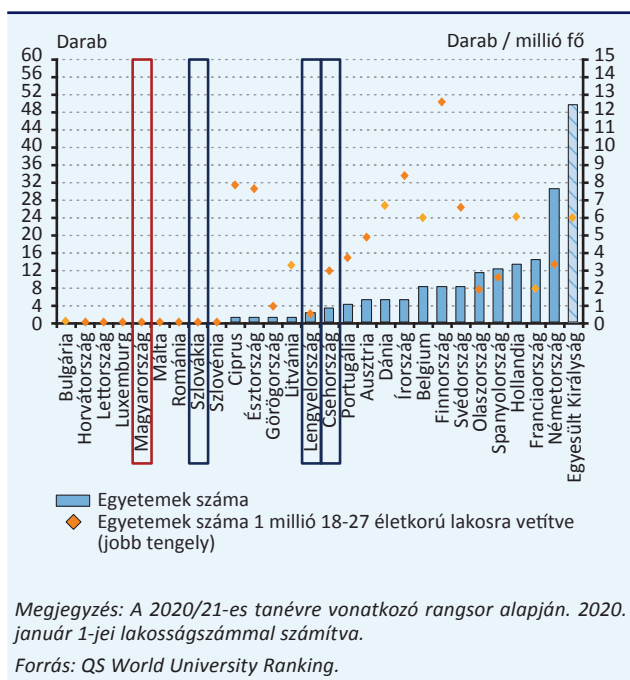

Megjegyzés: A reál végzettséget szerzők magukban foglalják a természettudomány, a matematika, infokommunikáció, mérnök, gyártás és építés területén diplomát szeretteket. Ezer 20–29 éves lakosra vetítve. Hollandia és Franciaország esetében nem érhető el adat 2013-ra.

Forrás: Eurostat.

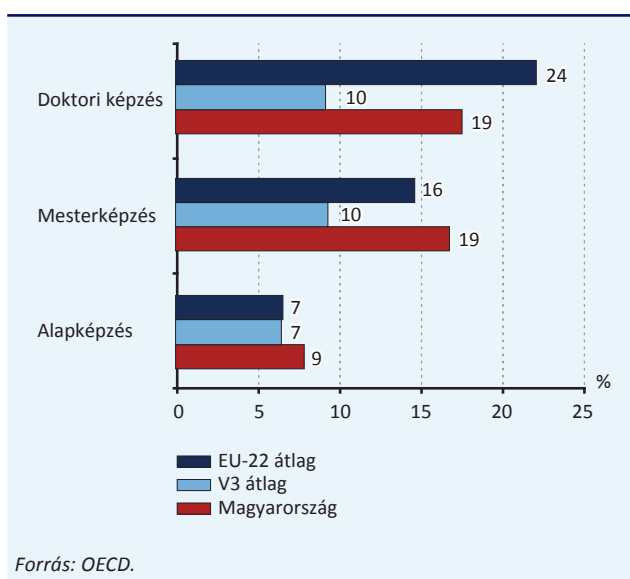
Magyarországon a 4. legalacsonyabb a reál végzettséget szerzett fiatalok aránya az uniós országok között. Ezer 20–29 éves lakosra vetítve Magyarországon 12,3 új reál diplomás jutott 2019-ben, ami alacsonyabb a régiós (16,4) és az uniós (17,9) átlagnál is. 2013-hoz képest a mutató értéke 1,1-et javult hazánkban, ami nagyjából megfelel az átlagos uniós javulás mértékének (1,4), miközben a V3-átlag 2,1-gyel csökkent ebben az időszakban. A gazdaságban elérhető reál végzettségű munkaerő aránya jelentős hatással van az innovációs tevékenységre, így növelése hozzá tud járulni az innovációvezérelt gazdasági modellre történő átálláshoz. A hazai felsőoktatási statisztikák részletes elemzése azt mutatja, hogy a munkaerőpiacon elérhető fiatal reál végzettségűek alacsony aránya elsősorban a felsőfokú végzettségűek alacsony arányának a következménye, nem pedig a terület népszerűtlenségének.

4.108. A világ 500 legjobb egyeteme között szereplő intézmények száma (2021)

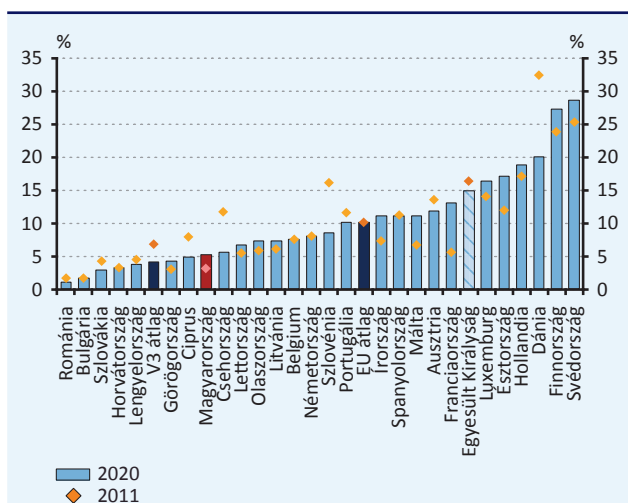
A felsőoktatási intézmények nemzetközi rangsorai alapján a magyar egyetemek nem tartoznak a világ élvonalába. A QS World University Ranking szerint jelenleg egy magyar intézmény sem szerepel a világ 500 legjobb egyeteme között (a Szegedi Tudományegyetem az 501–510. helyen szerepel). A teljes, 1000 egyetemet tartalmazó listában összesen 8 magyar egyetem szerepel a QS rangsorolásában. A legjobb felsőoktatási képzési helyek erősen koncentrálnak a nemzetközi térben: az Egyesült Királyság 49, Németország 30, míg Franciaország 14 intézménye tartozik a világ legjobb 500 egyeteme közé. A 2004 óta csatlakozó új EU-s tagállamok összesen 8 ilyen intézményt tudnak felmutatni (Csehország 3, Lengyelország 2, Észtország, Litvánia, Ciprus 1–1). Amennyiben lakosságarányosan vizsgáljuk a top egyetemek számát, akkor a legjobb felsőoktatási rendszerrel Finnország, Írország, Észtország, Ciprus és Dánia rendelkezik.

4.109. Külföldi diákok aránya képzési szintenként (2018)

A felsőoktatás nemzetközi megítélésének egyik jó mérőszáma, hogy mekkora a külföldi diákok részaránya a hallgatók között. Magyarország ezen a területen tovább javított eredményein, így már jelentősen jobban teljesít régiós versenytársainál, és meghaladja az átlagos uniós szintet is. A hazai alapképzésben 2 százalékpontos emelkedés mellett immár 9 százalék a külföldi diákok aránya, ami meghaladja az uniós és a régiós átlagot (7–7 százalék). A mutató értéke a mesterképzés esetén is magasabb hazánkban (19 százalék) az uniós átlagnál (16 százalék) és közel kétszerese a többi visegrádi ország átlagos szintjének (10 százalék). A jelentősen kevesebb tanulót érintő doktori képzések területén a külföldiek aránya Magyarországon az EU és a visegrádi átlag közé esik. Összességében a hallgatók 11 százaléka érkezett külföldről Magyarországon 2018-ban, ami magasabb a régiós (8 százalék) és az uniós átlagnál is (9 százalék). A külföldi diákok részaránya hazánkban 2010-ben még csupán 5 százalék volt, amit sikerült több mint megkétszerezni 8 év alatt.

4.110. Az élethosszig tartó tanulásban való részvétel

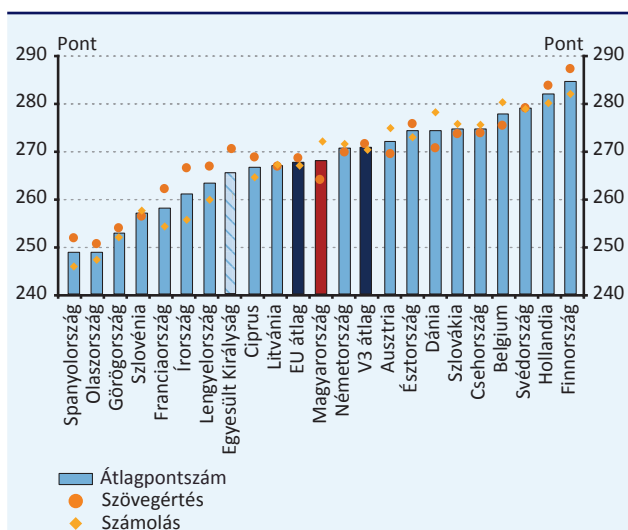

Megjegyzés: A 25–64 éves korosztályban. Az Egyesült Királyság adata 2020-as helyett 2019-es.

Forrás: Eurostat.

Az Eurostat meghatározása szerint a 25–64 éves korosztályból az számít az élethosszig tartó tanulásban résztvevőnek, aki a felmérést megelőző 4 hétben képzésben vagy oktatásban részesült. A munkavállalók folyamatos képzése egyre inkább lényeges lesz a technológiai fejlődéssel való lépéstartás érdekében. Magyarországon a felnőtt lakosság 5 százaléka vett részt az élethosszig tartó tanulásban 2020-ban, ami enyhén magasabb a többi visegrádi ország átlagánál (4 százalék), ám csupán fele az unió átlagos szintjének (10 százalék). 2019-hez képest 2020-ban 1 százalékponttal alacsonyabb lett a magyar érték, ám még így is magasabb, mint 2011-ben volt (3 százalék). Jelentős különbségek figyelhetők meg e mutatóban az európai országok között: míg a skandináv országokban 25 százalék felett van a rendszeres továbbképzésben részesülők aránya, addig ez Romániában és Bulgáriában csupán 1 és 2 százalék.

4.111. A felnőttek kompetenciáit mérő PIAAC felmérés eredményei (2011–2017)

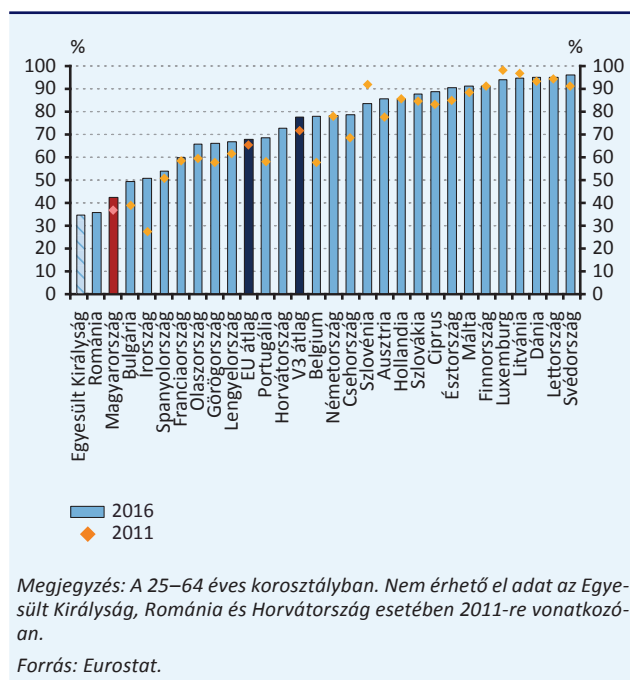

Megjegyzés: A 16–65 éves korosztályban.

Forrás: OECD.

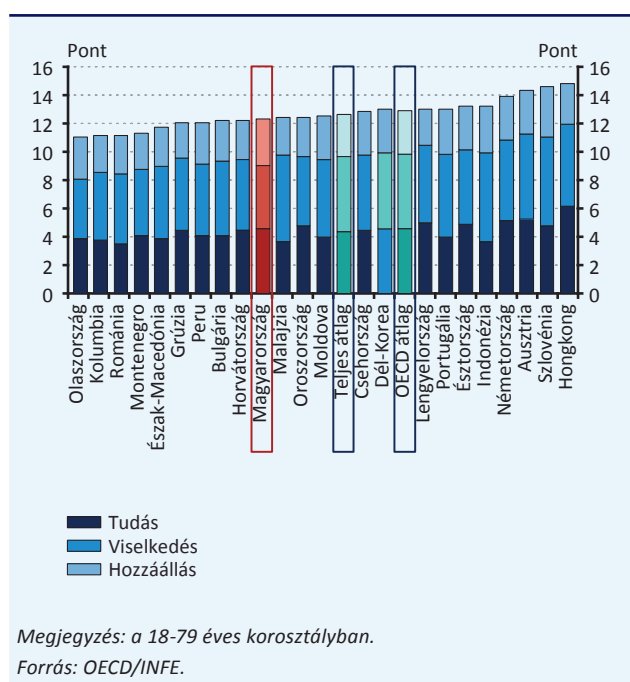
Az OECD 2011 és 2017 között, összesen három hullámban mérte fel a tagországaiban élő 16–65 év közötti lakosság alapvető kompetenciáit szövegértés és számolás területén. A felmérés alapján a magyar lakosság készségei nagyságrendileg megegyeznek a régiós és az uniós országok átlagos szintjével. A szövegértési teszten Magyarország 264 pontot ért el, ami 4 ponttal magasabb az uniós átlagnál, de 8 ponttal alacsonyabb a többi visegrádi ország átlagánál. Számolás területén hazánk 272 pontot ért el, ami viszont enyhén magasabb az uniós (268) és a V3 (270) átlagnál is. Érdeemes megjegyezni, hogy – ellentétben a fiatalok készségeit mérő PISA felmérésekkel – a felnőtt lakosság körében a teszteken alulteljesítők (vagyis a minimálisan kitűzött szintet el nem érők) aránya Magyarországon (14 százalék) csak enyhén volt magasabb az uniós átlagnál (13 százalék). A PIAAC felmérés eredményei azt mutatják, hogy a magyar munkavállalók készségei megfelelnek az Európai Unió átlagos szintjének, vagyis az alacsonyabb hazai termelékenység mögött nem a munkavállalók alapvető készségeinek hiánya áll.

4.112. Legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya

A saját bevallás szerint legalább egy idegen nyelvet beszélők arányában Magyarországon jelentős felzárkózási tartalék volt azonosítható az európai uniós és a régiós országok átlagához képest 2016-ban. A magyar lakosságnak csupán a 42 százaléka beszélt legalább egy idegen nyelvet, miközben a legalább két idegen nyelvet beszélők aránya nem érte el a 14 százalékot. Ezzel szemben az Európai Unióban átlagosan a lakosok 68 százaléka beszélt legalább egy idegen nyelvet, miközben ez az arány 78 százalék volt átlagosan a többi visegrádi országban 2016-ban. A V3-országok magas átlagos értékében jelentős szerepet játszik, hogy Szlovákiában – részben történelmi okok miatt – a lakosság 88 százaléka beszél legalább egy idegen nyelvet, miközben a lakosság 28 százaléka 3 vagy több idegen nyelvet is beszél. Az idegen nyelv ismeretének hiánya jelentősen csökkenti az egyes munkavállalók lehetőségeit, hiszen a tudásmegosztás számos csatornájához (például: szakirodalom, internetes források) nem, vagy csak korlátozott mértékben férnek hozzá. Mindez a gyakorlatban csökkenti a tájékozottságot, a tanulási és innovációs képességet, ami pedig korlátozza a gazdasági fejlődést.

4.113. Pénzügyi műveltség (2020)

Az OECD pénzügyi oktatással foglalkozó hálózata (INFE) 2020-ban ismét széles körben elvégezte az egyes országok pénzügyi műveltségét értékelő felmérését. A felmérésben szereplő 23 ország közül Magyarország a 14. helyen végzett 12,3 ponttal, ami enyhén alacsonyabb, mint az előző (2014-es) felmérésben elért 12,5-es pontszám volt. A pénzügyi tudásban hazánk a középmezőny elején (8. hely), a pénzügyi viselkedésben a mezőny végén (22. hely), a pénzügyi hozzáállásban pedig a mezőny elején (2. hely) szerepel a rangsorban, ami megfelel az előző felmérés során tapasztalt eredményeknek. A felmérésben Hongkong végzett az élen, amit Szlovénia, Ausztria és Németország követett a rangsorban. A maximálisan elérhető 21 pontból a legmagasabb pontszámot kapó ország (Hongkong) is csak 14,8 pontot ért el, miközben a résztvevő OECD országok átlaga 13,0 pont lett, tehát érdemi tér van a pénzügyi műveltség fejlesztésére minden ország esetében. A pénzügyi műveltség növelése támogatja a pénzügyi lehetőségek kibontakozását, alacsony szintje azonban visszafogja a növekedést.

4.10. KUTATÁS-FEJLESZTÉS ÉS INNOVÁCIÓ

A kutatás-fejlesztés (K+F) és innovációs tevékenységek további erősítése a fejlett, tudás- és innovációvezérelt növekedési modellre átálló hazai nemzetgazdaság számára alapvető fontosságú. A beruházásvezérelt modellről a tudás- és innovációvezérelt növekedési modellre történő átálláshoz a K+F kiadások és a K+F létszám további növelésére van szükség. A kutatás-fejlesztési és innovációs ökoszisztéma azonban nemcsak forrás- és létszámfeltételektől függ, hanem a vállalkozások innovációs kapacitásainak bővítésétől és fejlesztésétől, a legújabb technológiák alkalmazására való képességek meglététől, ezáltal a digitalizáció és az automatizáció nemzetgazdaságot átfogó elterjedésétől is.

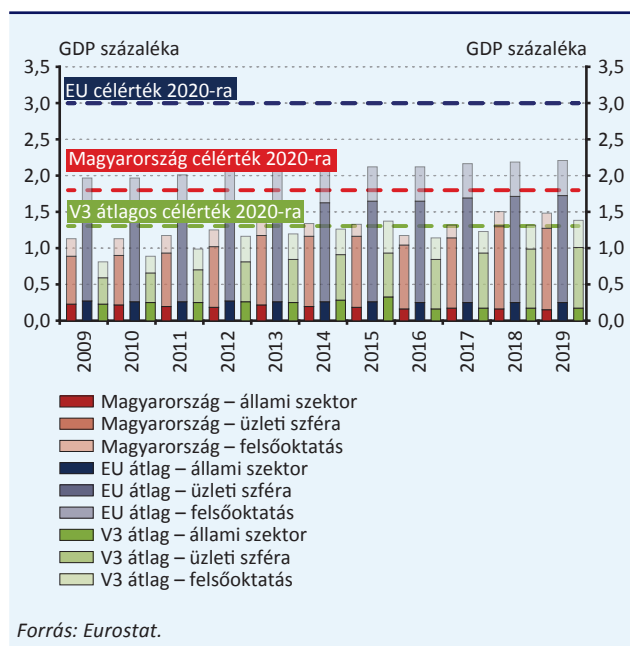
Magyarország GDP-arányos kutatás-fejlesztési kiadási szintje 1,5 százalék volt 2019-ben, ami még alacsonyabb a 2020-ra vállalt 1,8 százalékos nemzeti célnál. A GDP-arányos K+F kiadás Magyarországon 2009 és 2019 között 1,1 százalékról 1,5 százalékra nőtt, 2019-ben azonban ez a növekedés megtorpant. Míg az üzleti ráfordítások mértéke magas és a vállalati K+F kiadások állami támogatása hazánkban az ötödik legmagasabb az EU tagállamai körében, a felsőoktatási és kisebb mértékben az állami K+F kiadások terén Magyarország esetében van tér az előrelépésre az uniós és a visegrádi régiós átlagokat viszonyítási pontként tekintve. A K+F foglalkoztatottság aránya meghaladja a V3-átlagot, valamint 2009 és 2019 között közelebb került hazánk az Unió K+F foglalkoztatási szintjéhez. A dinamikus növekvő EU-átlagot azonban nem közelítette meg térségünk.

Magyarországon az évente bejegyzett új szabadalmak száma számottevően alacsonyabb az uniós és a visegrádi átlagnál, ami növekvő kutatás-fejlesztési kiadások mellett a forrásfelhasználás hatékonyságának javításában rejlő felzárkózási tartalékra utal. Az alacsony és az elmúlt évtizedben csökkenő magyar érték egyrészt arra vezethető vissza, hogy a nagy multinacionális vállalatok az új technológiai vívmányokat még akkor is a vállalat székhely szerinti országában jegyzik be, amennyiben azt nem ott fejlesztették, másrészt a tudásigényes üzleti kutatási tevékenységek nagyobb részét az EU tagországaiban hajtják végre. Magyarországon az elmúlt évtizedben a visegrádi és az uniós mértéknél erőteljesebben csökkent a kutatási hatékonyság, amire az egységnyi kutatás-fejlesztési kiadásra jutó szabadalmak számának tartós visszaesése utal.

A magyar kkv szektor innovációs kapacitása az EU-tagországok utolsó negyedében helyezkedik el, az uniós átlagnál jelentősen alacsonyabb szinten, a többi visegrádi ország átlagához hasonló pozícióban. A termékinnovációt folytató kkv-k aránya hazánkban (20 százalék) 2013 óta mintegy 10 százalékpontot emelkedett, ám továbbra sem éri el az uniós (29 százalék) átlagot, azonban 2020-ra kissé meghaladta a visegrádi partnerországok (17 százalék) átlagát. Az innovációs mutatók javulása jelzi az új technológiák, a robotizáció és a digitális megoldások fokozatos adaptálását. A magyar kkv szektornak mindössze az egytizede használ haladó digitális üzleti megoldásokat. Hazánk innovációs képességét nemcsak egy-egy mutatóval, hanem összetett mutatószámokkal is szokás jellemezni. A Bloomberg Innovációs Index alapján hazánk kissé megelőzi az uniós átlagot és az uniós tagok rangsorában a középmezőnyben van. A Globális Innovációs Indexben egy helyezéssel a többi visegrádi ország átlagos relatív pozíciója mögött végzett hazánk 2020-ban, az EU átlagtól közel 10 helyezéssel hátrébb.

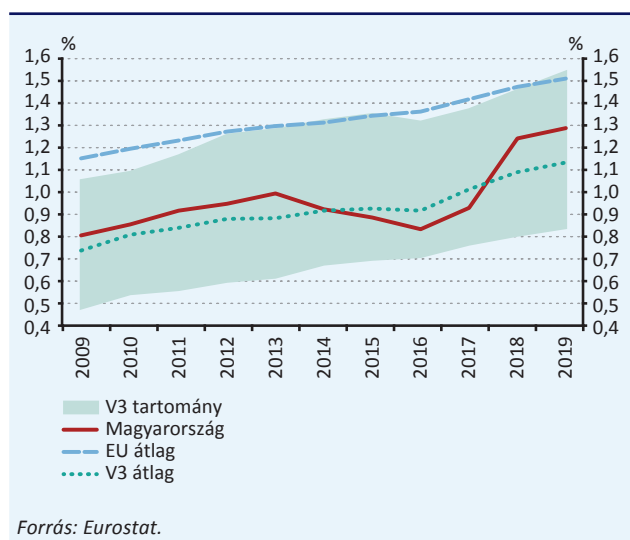
Magyarországon a digitalizáció terén elsősorban a vállalati digitális technológiák és az e-közigazgatás vívmányainak széleskörű felhasználása, illetve mindehhez az állampolgárok digitális készségeinek fejlesztése jelent versenyképességi tartalékot. A kutatás-fejlesztés és innováció új aspektusát jelenti a digitalizáció folyamata, amely a legmodernebb technológiák meghonosításának alapját képezi és ezen keresztül hozzájárul a vállalati termelékenység növeléséhez. A digitalizáció fejlettségének mérésére szolgál az EU Digitális Gazdaság és Társadalom Indexe és az IMD Digitális Versenyképességi Rangsort. Előbbi alapján hazánk az EU-átlagnál alacsonyabb helyezéssel rendelkezik, de a V3-átlagot kissé meghaladja. A rangsor hálózatosodottságra vonatkozó mutatói alapján Magyarország az uniós átlagnál fejlettebb, a digitális megoldások vállalati alkalmazásában, az e-közigazgatás felhasználásában és a munkaerő digitális készségeinek fejlettségében azonban továbbra is számottevő hazánk növekedési tartaléka. Hasonló következtetések azonosíthatóak az IMD Digitális Versenyképességi Rangsort alapján is.

4.114. Kutatás-fejlesztési kiadások a teljes gazdaságban és szektorálisan

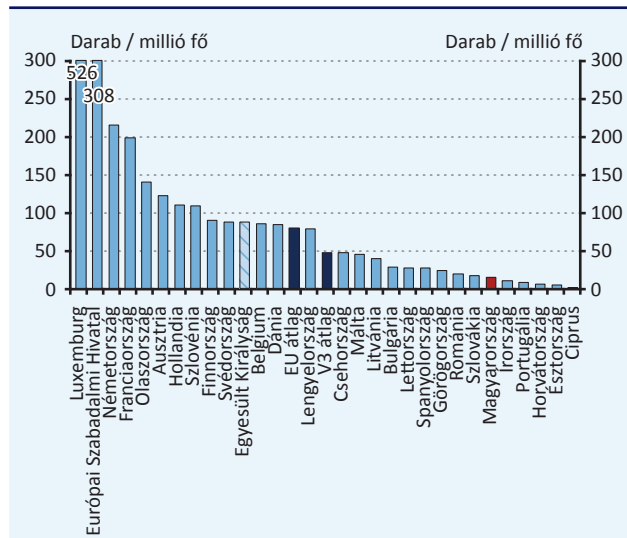
Magyarországon egyharmadával nőttek a GDP-arányos kutatás-fejlesztési kiadások 2009 és 2019 között. Hazánkban így Csehország után a második legmagasabb a visegrádi térség országai körében a bruttó össztermékhez viszonyított K+F kiadások aránya (1,48 százalék). Ez az érték azonban alacsonyabb az Európai Unió 2,2 százalékos átlagánál, valamint a kormány által 2020-ra kitűzött 1,8 százalékos és az MNB Versenyképességi Programjában szereplő 2,0 százalékos célértéknél egyaránt. 2018-ról 2019-re kismértékben csökkent a GDP-arányos magyar K+F kiadás. A kiadások megoszlását illetően Magyarországon a felsőoktatási K+F-re fordított összegek alacsonyabbak az EU és a visegrádi térség átlagánál. A magyar kiadások 2019-ben megtorpanó növekedését elsősorban a vállalatok kutatási kiadásainak visszafogása eredményezte.

4.115. Kutató-fejlesztői létszám az összes foglalkoztatott arányában

A kutatás-fejlesztésben foglalkoztatottak magasabb létszáma segíti a K+F források hatékony felhasználását, ezáltal hozzájárul a termelékenység növeléséhez és a tudásintenzív iparágak fejlődéséhez. Kedvező, hogy a 2014–2016 között csökkenő pályára lépő magyar érték 2016 óta ismét növekszik. A K+F foglalkoztatottak részaránya Magyarországon 2018-ban visszatért a 2009 és 2013 között jellemző visegrádi átlag feletti szintjére és 2019-ben 1,3 százalékra nőtt a kutató-fejlesztő munkakörben foglalkoztatottak aránya a teljes foglalkoztatáson belül. 2019-ben mérsékeltebb volt az uniós átlag és a magyar érték közötti különbség, mint 2009-ben, az uniós átlag utolérése azonban a kutatói közösségek további gyarapodását igényli. Ennek megvalósulása hozzájárulhat a kutatás- és innovációvezérelt üzleti modellbe történő átélépéshez.

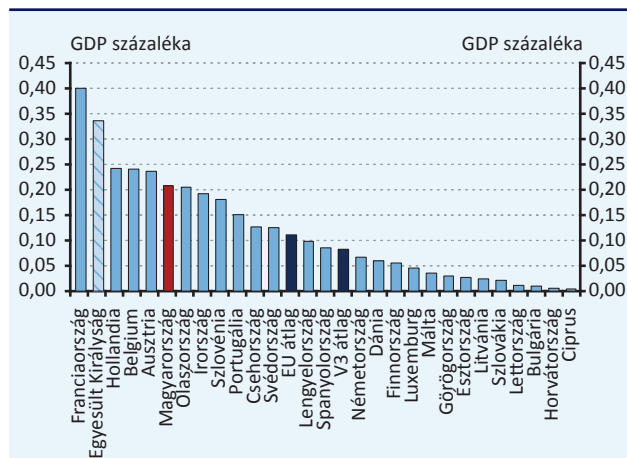
4.116. A bejegyzett új szabadalmak száma (2019)

Forrás: Szellemi Tulajdon Világszervezete, Világbank.

Magyarországon az egy év alatt bejegyzett lakosságarányos szabadalmak száma (14 db) 2019-ben kevesebb volt, mint az uniós átlag (81 db) ötöde és a visegrádi átlag (48 db) harmada. Ez egyrészt a nyugat-európai országokban aktívabb kutatói-fejlesztői tevékenység következménye, másrészt pedig annak tulajdonítható, hogy a külföldi tulajdonú vállalkozások – még abban az esetben is, ha Magyarországon folytatnak kutatói tevékenységet – a vállalat anyaországában jelentik be az új szabadalmakat. Emellett uniós összehasonlításban Magyarországon a szabadalmakból szerzett bevétel kedvező elszámolása sem biztosított, ami szintén visszafogja a szabadalmi aktivitás intenzívebbé válását. Hazánkban 2019-ben szakterületek szerint a műszerek (5,5 darab), a gépelemek (5,5 darab) és a gyógyszeripar-biotechnológia (3,2 darab) területein jelentették be lakosságarányosan a legtöbb új szabadalmat (ez nem jelenti azt, hogy ezeket a szabadalmakat mind be is jegyzik). A zöld és digitális átállás ezekben és más szegmensekben is kivételes lehetőséget jelentenek a szabadalmi aktivitás fellendítése céljából.

4.117. Az üzleti K+F kiadások közvetlen és közvetett állami támogatása (2017)

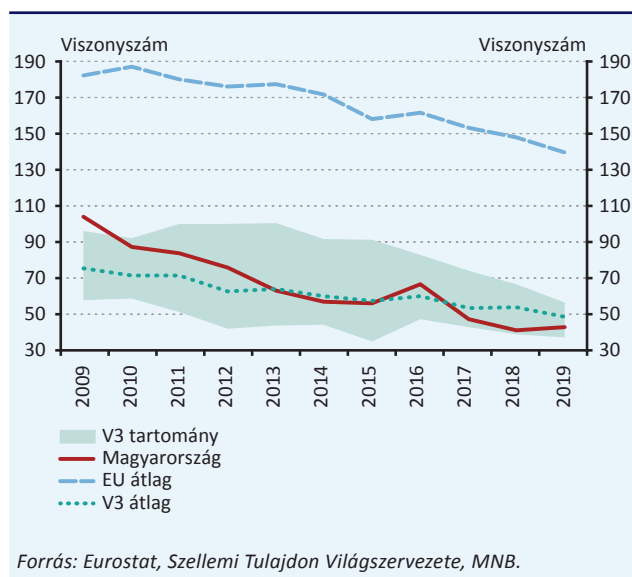

Megjegyzés: Romániára nem áll rendelkezésre adat.

Forrás: OECD.

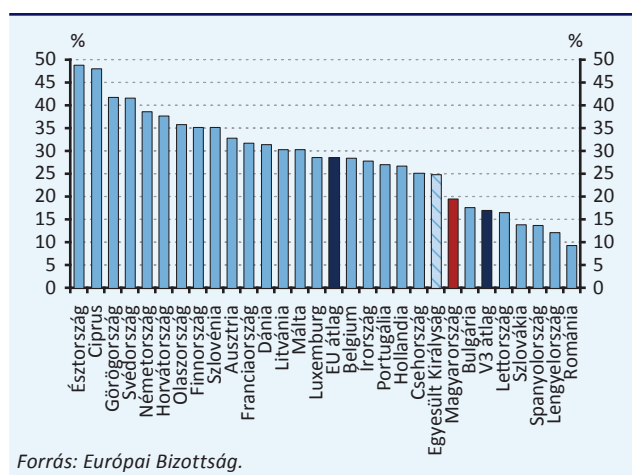
A kutatás-fejlesztési kiadások bővülését, ezáltal a vállalati innovációs és szabadalmi tevékenységek növekedését segítheti elő a versenyszféra K+F kiadásainak közvetlen költségvetési és közvetett adórendszeren keresztüli támogatása. Magyarországon az üzleti szféra kutatás-fejlesztési kiadásainak állami támogatása (a GDP 0,2 százaléka) az ötödik legbőkezűbb az Európai Unióban. A vállalati kutatás-fejlesztés költségei levonhatóak a társasági adó alapjából és a fejlesztési adókedvezmény részeként a kutatás-fejlesztéseket szolgáló 100 millió forint feletti beruházások költségei levonhatóak a számított társasági adóból. Továbbá a K+F kiadás a helyi iparüzési adó alapjából is leírható. Emellett a kutatók szociális hozzájárulási adójára is kedvezmény vonatkozik. A cégeknek nyújtott kutatás-fejlesztési célú támogatások elősegíthetik az üzleti célú K+F kiadások növekedését.

4.118. A kutatás-fejlesztési források hatékonysága

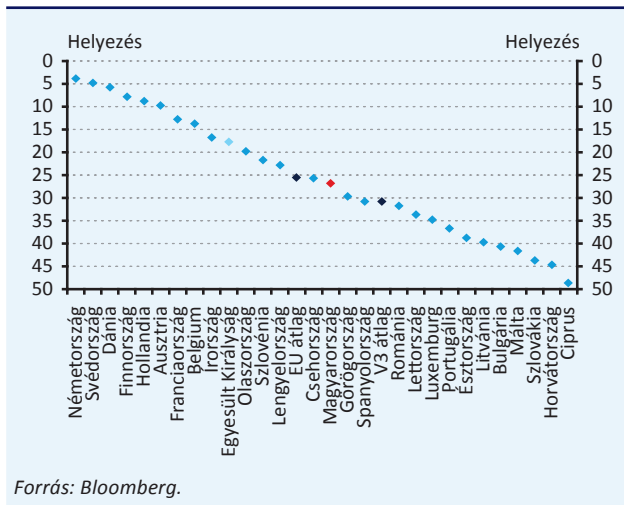
Az egységnyi K+F ráfordításra jutó szabadalmak számával mérhetővé válik a kutatás-fejlesztési kiadások hatékonysága. Az egységnyi kutatás-fejlesztési kiadásra jutó szabadalmak magasabb száma eredményesebb forrásfelhasználásra utal. Magyarország kutatási hatékonysága 2012-ig meghaladta a visegrádi versenytárs országok átlagát, 2013 és 2016 között közel megegyezett vele, majd 2017-től a V3-átlag alá csökkent. Ez abból eredhet, hogy a fejlesztések hazánkban nem jutnak el gyakorlati eredményig, szabadalomig. A magyar főváros súlya a hazai K+F kiadásokon belül (61 százalék) a legmagasabb a visegrádi régióban. Pozsony a szlovák kiadások 51 százalékát, Varsó a lengyel kiadások 37 százalékát, Prága a cseh kiadások 35 százalékát adja.

4.119. Termékinnovációt folytató kkv-k (2020)

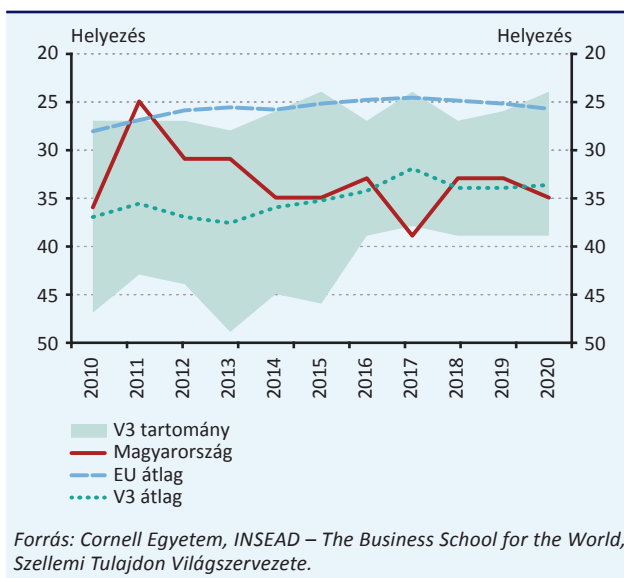
A hazai kkv-k körében új terméket bemutató vállalatok aránya a 2013–2020 közötti időszakban alacsonyabb volt az európai uniós szintnél, 2020-ban a magyar arány azonban kissé meghaladta a V3-ak átlagát. Az eredmény időbeli változását vizsgálva 2013-hoz képest a mutató értéke mintegy tíz százalékponttal nőtt. A magyar kkv-k mindössze 11 százaléka használ haladó digitális üzleti megoldásokat (ERP-t, CRM-t, e-számlázást, felhőtechnológiát, big data-t, 3D nyomtatást, ipari vagy szolgáltató robotokat), ami a 22 százalékos uniós és a 16 százalékos régiós átlagnál is alacsonyabb. Az eredmények alapján Magyarországon és az uniós tagállamokban egyaránt nem tud lépést tartani a technológiák alkalmazása a digitális hálózatok fejlődésével. A mutató értékének növelése nem igényel alapkutatásokat és összetettebb fejlesztéseket, már létező innovatív megoldások termékfejlesztésbe történő gyakorlati átültetésével is emelhető. A termékinnovációt folytató kkv-k aránya az Európai Bizottság Összefoglaló Innovációs Indexének egyik mutatója. Magyarország a 27 uniós tagállam között a 22. helyezett a 2021. évi Összefoglaló Innovációs Indexben. Hazánk kutatás-fejlesztési és innovációs aktivitásának erősödése hozzájárulna a vállalati szektor globális értékláncokban történő feljebb lépéséhez.

4.120. Bloomberg Innovációs Index (2021)

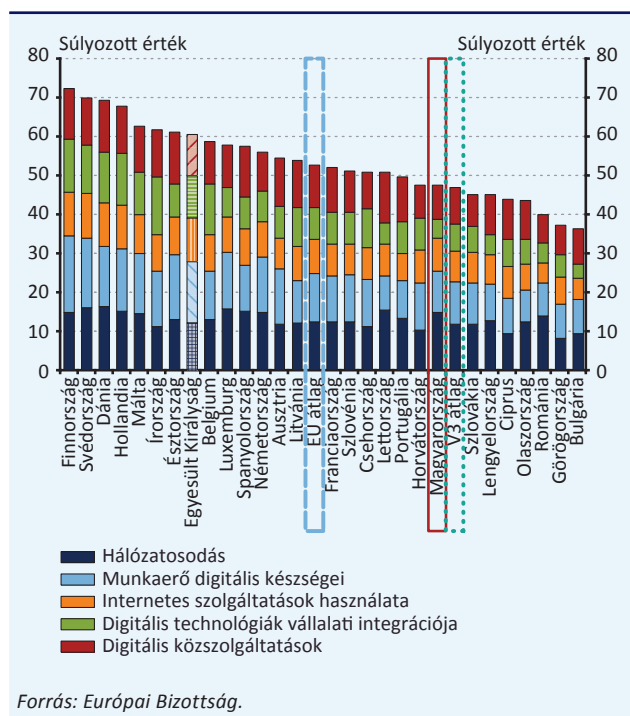
A Bloomberg Innovációs Index hét kategóriában, statisztikai mutatószámok alapján értékeli és rangsorolja az országok innovációs teljesítményét, majd képez a kategóriákban elért eredmények alapján összesített pontszámot és rangsort. Magyarország a 27-dik a 111 rangsorolt ország közül. A Bloomberg Innovációs Index szerint hazánk innovációs fejlettsége kissé meghaladja a többi visegrádi ország érettségét és minimálisan alacsonyabb csak az Unió átlagos helyezésénél. A kutatás-fejlesztés intenzitása és a high-tech vállalatok jelenléte területeken a magyar helyezés meghaladja az uniós és a régiós átlagot egyaránt. Az innovációs kapacitáshoz szorosan kötődő felsőoktatási hatékonyság, szabadalmi aktivitás és munkatermelékenység területeken azonban hazánknak felzárkózási tartaléka van az uniós és a V3-átlaggal való összehasonlítás alapján.

4.121. Globális Innovációs Index

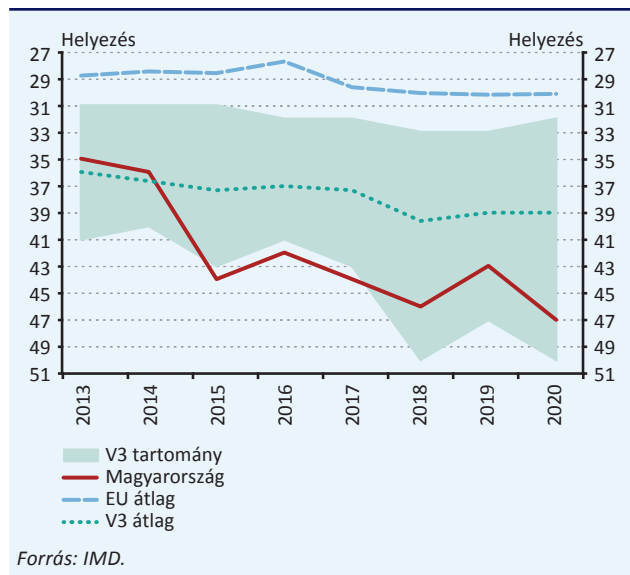
A Globális Innovációs Index az innovációs teljesítményt és annak feltételeit 7 területen mérő összetett versenyképességi mutató, amely 131 országot rangsorol. A vizsgált 80 indikátor 70 százaléka objektív, 30 százaléka szubjektív, felmérési vagy más szervezet összetett mutatószámain alapuló érték. Az innovációs teljesítmény mellett az intézményi környezetet, a humántőke minőségét, az üzleti környezetet és az infrastruktúra minőségét is értékeli az index. Magyarország 35. a rangsorban, egy helyezéssel hátrébb áll a többi visegrádi ország átlagos pozíciójánál (34.), és kilenc hellyel van hátrébb az uniós átlaghoz képest (26.). A legjobb helyezést (22.) hazánk a tudás és technológiai teljesítmény területén, míg a legkedvezőtlenebb helyezést (89.) a piactudás működés kifinomultsága területén érte el. Magyarország kiválóan teljesít a vállalati kutatás és a megszerzett környezetvédelmi (ISO) szabványok számában. Jelentős tér van ugyanakkor az előrelépésre az innováció finanszírozásával összefüggő kockázattőke-ügyletek számának növekedésében, az innovációkkal kapcsolatos piaci verseny erősítésében és az eredményes innovációs tevékenységet visszatükröző működőtőke-kiáramlás erősítésében.

4.122. EU Digitális Gazdaság és Társadalom Index (2020)

Az Európai Bizottság által készített Digitális Gazdaság és Társadalom Index az EU-tagállamok digitális fejlettségét értékeli úgy, hogy az indexben az egyes komponensek különböző súlyokkal szerepelnek: a hálózatosodás 25 százalékkal, a munkaerő digitális készségei 25 százalékkal, az internetes szolgáltatások használata 15 százalékkal, a digitális technológiák vállalati integrációja 20 százalékkal és a digitális közszolgáltatások 15 százalékkal. Az index mutatói a technológiai fejlődéssel folyamatosan változnak. Ennek eredményeként egészült ki az 5G technológia készülségét mérő mutatóval. Magyarország digitális fejlettsége az EU-átlagnál alacsonyabb, de a többi visegrádi ország átlagával közel megegyezik. Hazánk digitalizációs tartaléka továbbra is az egyik legnagyobb a vállalatok által alkalmazott digitális technológia és e-kereskedelmi megoldások, valamint a digitális közszolgáltatások terén. Magyarországon a munkarő digitális készségét tekintve is fejlesztési potenciál azonosítható összehasonlítva az uniós átlaggal. Mindezek alapján az üzleti és állami szektor digitalizációjában, valamint az egyének digitális készségfejlesztésében egyaránt szükség van az előrelépésre.

4.123. IMD Digitális Versenyképességi Rangsor

Az IMD Digitális Versenyképességi Rangora az egyes országok digitális érettségét és felkészültségét méri 52 mutató alapján, melyek 60 százaléka statisztikai adatokon alapul, 40 százaléka azonban kérdőíves megkérdezés eredménye. A vizsgált 63 ország megegyezik az IMD általános versenyképességi rangsorában vizsgált fejlettebb gazdaságok körével. A rangsorban az uniós átlagnál hátrébb áll Magyarország és a visegrádi térség is. Magyarország helyezése négyvel csökkent 2019-ről 2020-ra. Hazánk a rangsorban szereplő alcsoporthoz a technológiai környezet alcsoportjában mutatja a legjobb eredményt, amely a 4G lefedettségben nemzetközi összehasonlításban elért kiváló teljesítmény és a gyors internethálózat következménye. Az Európai Bizottság Digitális Gazdaság és Társadalom Indexéhez hasonlóan az IMD digitális rangsora alapján is a vállalkozások és háztartások digitalizációjában, valamint a magas képzettségű munkavállalók arányának növelésében van szükség előrelépésre.

4.11. ÁLLAMI HATÉKONYSÁG

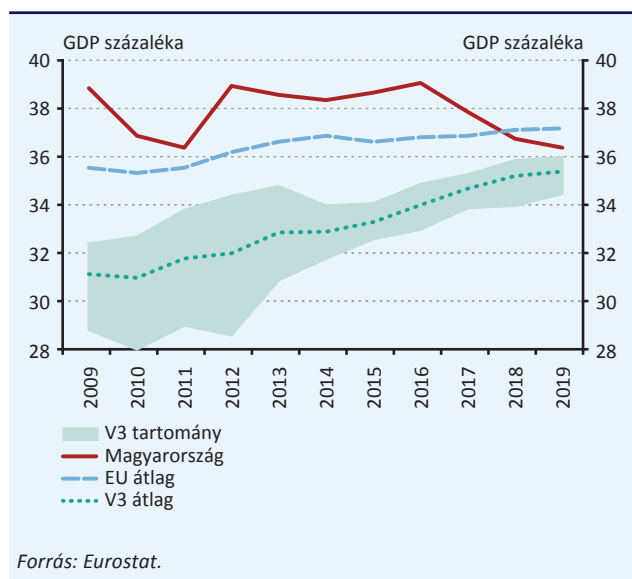
A gazdasági szereplők közül az állam kiemelkedik foglalkoztatói, szabályozói és szolgáltatói pozíciója miatt, ezért **hatékony működése elengedhetetlen a versenyképes gazdasági működéshez és a felzárkózáshoz**. Az állam az ország üzleti környezetét számos csatornán keresztül befolyásolja, többek között a legnagyobb gazdasági szereplőként, valamint szabályozó hatóságként. A háztartások és vállalatok a gazdasági döntéseiket az állam által meghatározott peremfeltételek mellett hozzák meg, ilyen formában az állam az ország versenyképességére is jelentős hatással van. Fontos szempont az állam működése során a hatékonyság, amely feltétel akkor teljesül, ha a gazdasági szereplők számára optimális a környezet és a fellépő torzító hatás minimális. Az állam hatékony működését támogatja az e-közigazgatás kiterjesztése a közigazgatásban, mert egyrészt az állami szolgáltatások minősége javul és költsége csökken, másrészt a bizalom növekedésén keresztül a jogkövető magatartás is erősödik a társadalmon belül. A magyar e-közigazgatás kiépítésének hatására 2010 és 2020 között több mint a kétszeresére emelkedett azoknak az aránya, akik az elektronikus ügyintézészt igénybe veszik. Ennek ellenére további növekedési potenciált biztosít, hogy a közigazgatásban foglalkoztatottak aránya és a közigazgatásra fordított GDP-arányos kiadások is az Európai Unió és a visegrádi országok átlaga feletti hazánkban.

Töretlen a rejtett gazdaság méretének csökkenése Magyarországon, 2010 óta 22 százalékról 7 százalék alá csökkent a be nem fizetett áfa aránya, azonban a kedvező tendencia fenntartásához szükség van a koronavírus negatív hatásainak ellensúlyozására. Az utóbbi 10 évben a magyar adórendszer tudatos átalakítása jelentős mértékben támogatta a gazdaság fehéredését. Ennek a folyamatnak fontos része volt az adórendszer belső szerkezetének megváltoztatása, elmozdulás a munkát terhelő adók felől a fogyasztást terhelő adók irányába⁶. Ezen felül a digitalizáció fokozatos térnyerésével az online pénztárgép rendszer, az elektronikus áruforgalom ellenőrző rendszer (EKÁER) és az online számlázás is megvalósult hazánkban. Az intézkedések hatására a be nem fizetett áfa aránya Magyarországon a 3. legnagyobb mértékben csökkent az Európai Unióban 2010-2019 között. A koronavírus-járvány miatt nagy a bizonytalanság a mutató rövid távú alakulását illetően, azonban a Magyarországon 2021-től elérhető áfa-kiajánlás a gazdaság további fehéredése irányába mutat.

A vállalatok bürokratikus terheinek további csökkentése segítheti a vállalati szektort az átmeneti sokkból való kilábalásban és versenyképessége növelésében. A Világbank Doing Business rangsora alapján több, a vállalati szektor számára kritikus pont azonosítható, ahol a vállalatokra nehezedő bürokratikus teher akár jelentősen meghaladja az Európai Unió átlagát. Az egyik ilyen terület az építési engedélyhez szükséges eljárások száma, amely harmadával magasabb hazánkban, mint az EU-ban. A másik az adóadminisztráció, a legutolsó elérhető adatok alapján évente egy magyar vállalatnak 277 órát kell az adóbevallásával eltöltenie, miközben az EU-átlag 172 óra. A magyar kormány célzott intézkedéseket hozott a vállalatok bürokratikus terheinek csökkentése érdekében, azonban többek között a koronavírus-járvány miatt a Világbank statisztikaiban egyelőre ezek hatása nem jelenhetett meg. Az egyik legnagyobb hatású intézkedés a 2021-től megvalósuló áfa-kiajánlás, amely nagymértékben csökkentheti a vállalatok adóbevallásra fordított idejét.

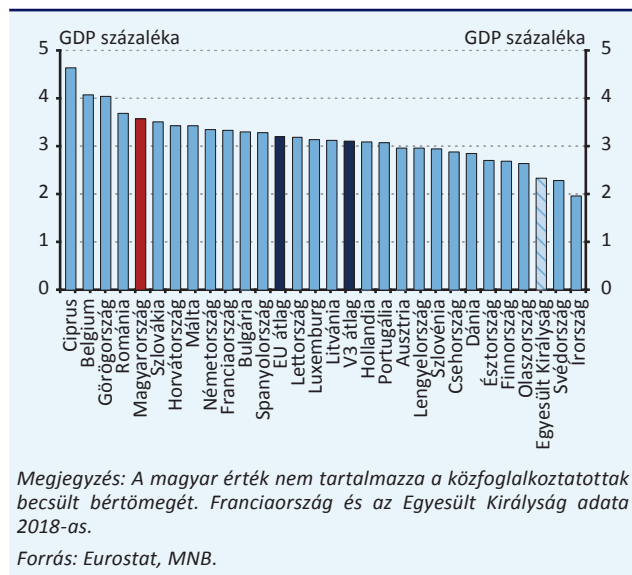
⁶ Forrás: Parragh Bianka – Palotai Dániel (2018): Az ösztönző adórendszer felé

4.124. Adócentralizáció

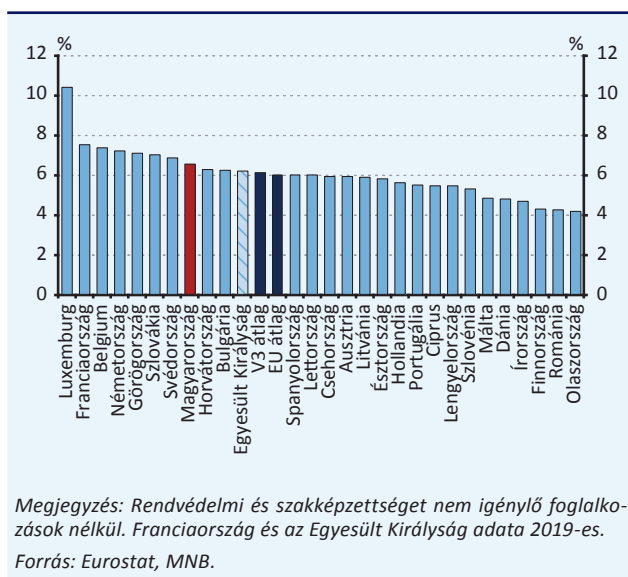
Az adócentralizáció azt mutatja meg, hogy az adó- és járulékbévételek mekkora arányt tesznek ki a GDP-hez viszonyítva. Önmagában az adócentralizáció keveset árul el egy ország adórendszerének szerkezetéről és hatékonyságáról. Magyarországon az adócentralizáció mértéke európai uniós összehasonlításban magasabb színtről indulva csökkent 2012-2019 között. Az időszak végére Magyarországon az adócentralizáció 36,4 százalékon állt, amely érték alacsonyabb az EU-átlagnál (37,2 százalék) és kismértékben meghaladja a visegrádi országok átlagát (35,4 százalék). Az ábrán megfigyelhető konvergencia két tényezőre vezethető vissza. Egyrészt a 2010 utáni adóreform, kiegészülve a gazdaság fehéredését célzó intézkedésekkel oda vezetett, hogy a kedvező költségvetési pozíció mellett 2016-tól a munkát terhelő adók is jelentős csökkenésnek indulhattak hazánkban. Másrészt, éles ellentétben a magyarországi trenddel, a visegrádi régió országai az adócentralizáció trendszerűen emelkedett GDP-arányosan. A két hatás eredményeként 2019-re mindössze 1 százalékponttal csökkent az eltérés a magyar és régiós adócentralizáció között, ami 2012-ben még 7 százalékpont volt.

4.125. Közigazgatási bérköltség a GDP százalékában (2019)

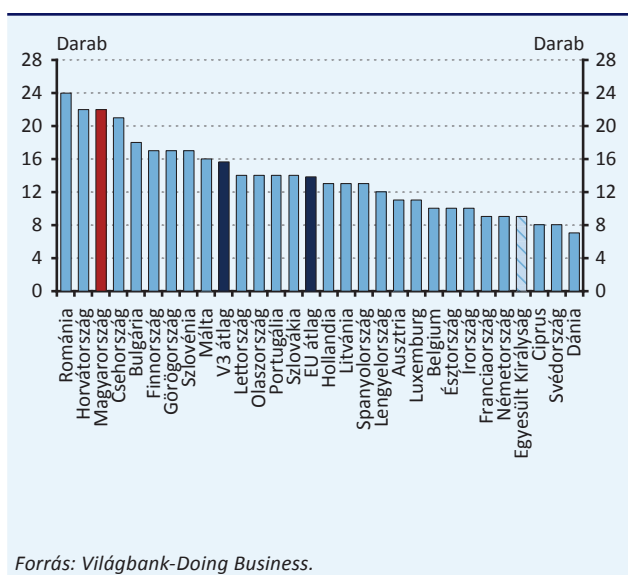
A közigazgatás fenntartása az állam alapvető feladatai közé tartozik, amelynek minőségi ellátása költséges, éppen ezért nagy hangsúlyt kell fektetni a költséghatékonyságra. Az állami szolgáltatások meghatározó költségvetési tétele a teljes bérköltség, amely szoros kapcsolatban van a közigazgatás létszámával. Magyarországon 2019-ben a közigazgatási bérköltség a GDP 3,6 százalékát tette ki, miközben az EU-átlag 3,2 százalék, a V3-országok átlaga 3,1 százalék volt. A visegrádi országok között a legmagasabb érték a magyar volt (3,6 százalék), míg a legalacsonyabb a cseh (2,9 százalék), a két szélső érték között 20 ország helyezkedett el. Az elmúlt évek trendjei alapján hazánkban nőtt a közigazgatási kiadás aránya, amelynek oka nagyrészt az volt, hogy a közigazgatási béreket korrigálták a bérfeszültségek enyhítése érdekében.

4.126. Közigazgatásban foglalkoztatottak aránya (2020)

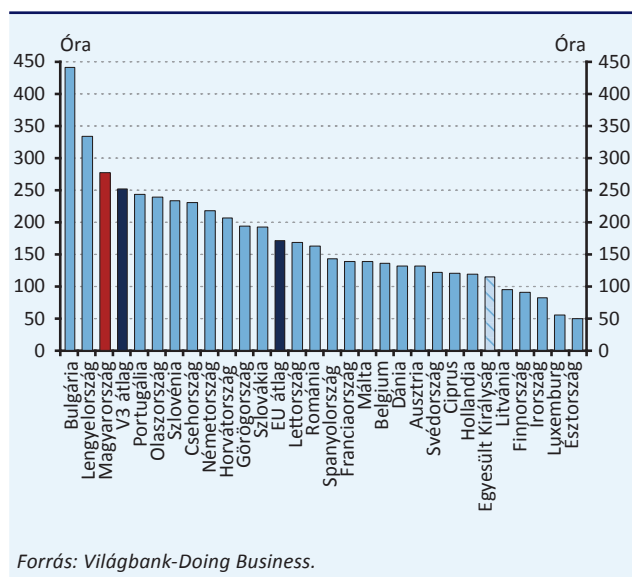
Szükségszerűen az államnak bizonyos mértékű humán erőforrást el kell vonnia a gazdaságtól, hogy a közigazgatási feladatait elláthassa. A rendvédelmi és szakképzettséget nem igénylő foglalkozásokkal korrigált mutató szerint Magyarországon 2020-ban a foglalkoztatottak 6,5 százaléka dolgozott a közigazgatásban. Összehasonlításként a szűken értelmezett közigazgatási foglalkoztatás a V3-országokban 6,1 százalék, míg az EU országaiban 6,0 százalék volt. Hazánkban az átlagnál magasabb közigazgatási foglalkoztatás hozzájárulhat az államapparátus átlag feletti működési költségéhez. A költséghatékonyság növelése érdekében célszerű a jövőben a foglalkoztatottak optimális szintje mellett az e-közigazgatás minél szélesebb körű kiterjesztésére fókuszálni.

4.127. Az építési engedélyekhez szükséges eljárások száma (2019)

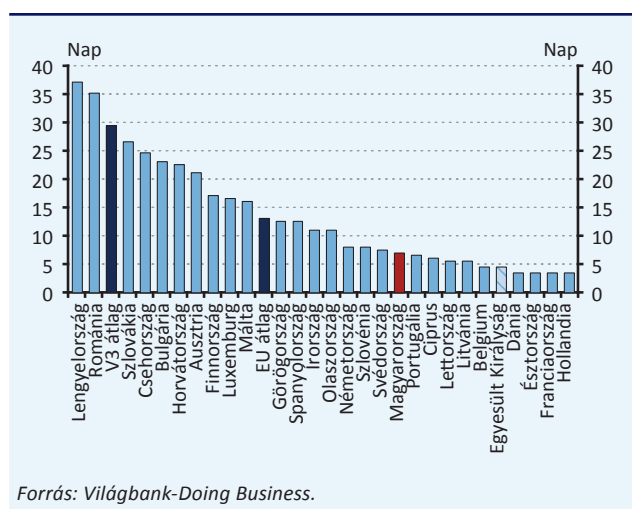
A Világbank építési engedélyekhez szükséges eljárások száma mutatója azt mutatja meg, hogy egy cégnek hány engedélyre van szüksége egy raktárépület felépítéséhez. Az Európai Unióban Magyarországon az egyik legmagasabb ez a szám, összesen 22 engedélyre van szükség egy raktárépület megépítéséhez. Összehasonlításként a V3-országokban az átlag 16 engedély, míg az EU átlaga 14 engedély. Mindez azt jelenti, hogy a magyarhoz képest az Európai Unióban egy átlagos cégnek több mint harmadával kevesebb adminisztratív folyamaton kell végig mennie, hogy egy raktár építési engedélyt megszerezze. Amennyiben sikerül a vállalatok bürokratikus terheit csökkenteni, akkor az ösztönözheti a beruházási hajlandóságot. Továbbá a kapacitások felszabadulásával az értékteremtésre fordítható források is növekednek.

4.128. A vállalatok adóbevallással töltött óráinak száma egy évben (2019)

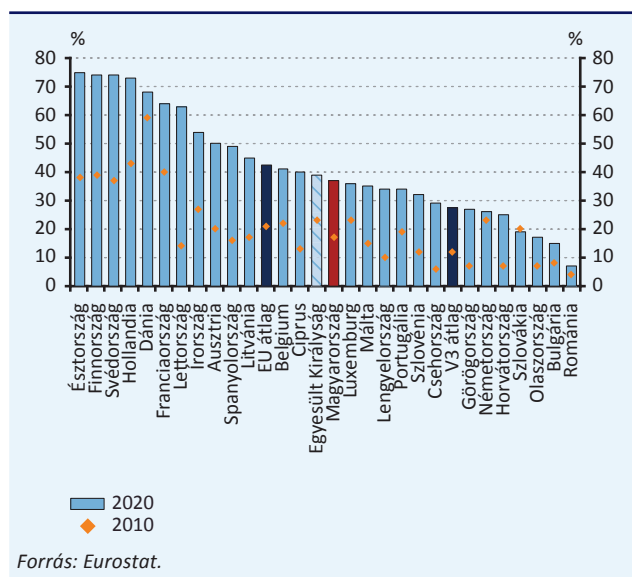
Az adóadminisztrációval töltött idő jelentős hatással van a vállalatok mindennapi működésére, ezáltal a cégek profitabilitására is. Az adószabályoknak való megfelelés gyorsításával a vállalatoknak több idejük marad a termelő/szolgáltató tevékenység elvégzésére. A Világbank adatai alapján a magyar vállalatoknak adóbevallásra 277 órát kell fordítaniuk egy évben, amely érték lényegesen magasabb az EU 172 órás átlagánál. A visegrádi országok átlaga közel esik hazánk értékéhez, a régióban a vállalatok átlagosan 252 órát töltenek az adóbevallással egy évben. A 277 órából 96 órát tesz ki az áfa-bevallással töltött idő, amely téren vélhetően jelentős időmegtakarítás várható az áfa-kiajánlás megvalósulásával. Az adóadminisztráció egyszerűsítése terén ugyanis Magyarországon az egyik legjelentősebb intézkedés, hogy 2021-től minden számlára rálát az adóhivatal, amely lehetővé teszi az áfa-kiajánlás bevezetését.

4.129. Vállalatalapítás időigénye (2019)

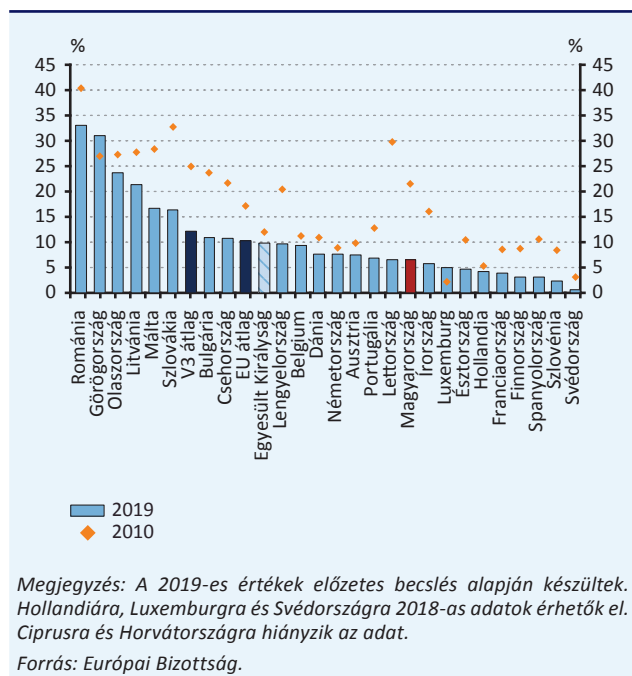
A vállalkozási hajlandóságot nagymértékben befolyásolja, hogy egy vállalat alapításához és formális elindításához hány napra van szükség. A Világbank vállalatalapítás időigénye mutatója pontosan ezt számszerűsíti. A vállalat elindításához szükséges engedélyek megszerzése Magyarországon 7 munkanapot vesz mindössze igénybe, miközben az Európai Unió átlaga 13 nap, míg a visegrádi országok átlaga 29 nap. A mutatóban a legközelebbi versenytársakhoz képest Magyarország jól teljesít, azonban a rangsor élén álló országokban (Dánia, Észtország, Franciaország, Hollandia) a vállalatalapítás kevesebb mint 4 nap. Az e-közigazgatás kiépítésének folytatása mellett reális cél a mutatóban a legjobb 5 ország elérése. A digitalizációban rejlő lehetőségek kiaknázása a vállalatalapítással járó bürokratikus terheket csökkentheti, így növelve a vállalkozói hajlandóságot.

4.130. Interneten történő közigazgatási ügyintézés

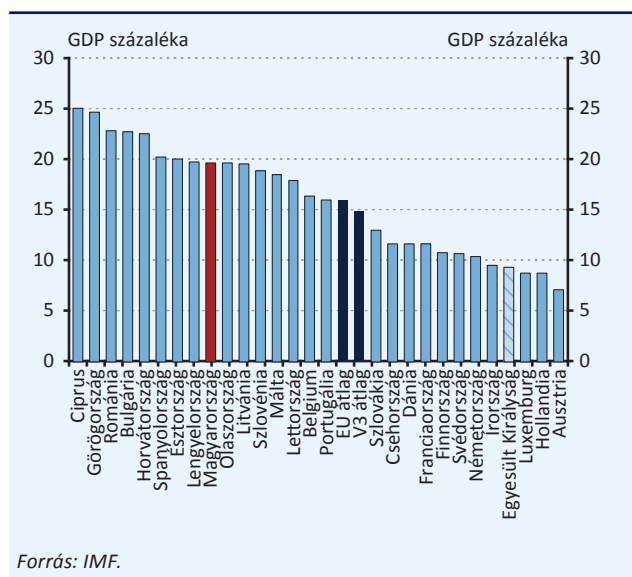
A versenyképesség növelését az e-közigazgatás kiterjesztése akkor tudja maximálisan támogatni, ha minél több állami szolgáltatás érhető el online és az ügyintézéshez nincs szükség személyes megjelenésre. Az interneten történő közigazgatási ügyintézés mutató azt mutatja meg, hogy a lakosság mekkora része nyújtott be egy kitöltött űrlapot online az elmúlt egy évben. A mutatóban jelentős előrelépést ért el Magyarország, míg 2010-ben mindössze 17 százalék használta a szolgáltatást, addig 2020-ban már 37 százalék. Utóbbi érték meghaladja a V3-országok átlagát (27 százalék), azonban van tér bővülésre az EU-átlag (42 százalék) eléréséhez. Az Európai Unióban a legjobban teljesítő országokban a lakosság közel háromnegyede használta a szolgáltatást. Az éllovasok olyan észak-európai országok közül kerülnek ki, ahol hagyományosan magas a digitális technológiák lakossági felhasználása. Magyarországon a tapasztalat az, hogy a technológia elérhető lenne, azonban a lakosság csak fokozatosan mozdul el a személyes megjelenés felől az online tér irányába. Nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy valós gazdasági haszonnal jár az e-közigazgatás lakossági penetrációjának növelése.

4.131. A be nem fizetett áfa aránya

A be nem fizetett áfa vagy áfarés az adóelkerülés mérésének nemzetközileg ismert mutatója, amely azt mutatja meg, hogy mekkora az eltérés a tényleges és az elméletileg beszédhető áfabevétel között. Magyarországon 2010 óta több meghatározó gazdaságfehérítő intézkedés (online pénztárgép, EKÁER, online számlázás) is bevezetésre került, amelyek hatására jelentős mértékben csökkent a be nem fizetett áfa aránya. Az Európai Bizottság becslései szerint 2019-ben az áfarés hazánkban 6,6 százalék volt, azaz kevesebb mint harmadára csökkent a 2010. évi 21,7 százalékról. Ennek köszönhetően 2010-2019 között az Európai Unióban Magyarországon csökkent a harmadik legnagyobb mértékben az áfaelkerülés mértéke. Várhatóan a mutatóban a kedvező magyar tendencia folytatódni fog, ugyanis 2021-től az áfa-kiajánlás rendszere is elindul. A NAV gyakorlatilag minden számlára rálát a gazdaságban, a begyűjtött adatok feldolgozása mellett a fejlődő technológiák használatával az áfacsalások is gyorsabban és hatékonyabban szűrhetők ki.

4.132. A rejtett gazdaság becsült mértéke a GDP arányában (2017)

Nem képzelhető el versenyképes működés jelentős rejtett gazdaság mellett, ezért Európában általános gyakorlat olyan intézkedések bevezetése, melyek a gazdaság fehéredését célozzák. Nemzetközileg összehasonlítható becslésekkel a rejtett gazdaságról 2017-ről rendelkezünk, melyek alapján Magyarországon a GDP 20 százalékát tette ki a rejtett gazdaság mértéke. Az Európai Unió átlaga mindeközben 16 százalék, a visegrádi országok átlaga 15 százalék volt. Európában a legjobban teljesítő ország Ausztria volt, ahol 7,1 százalékot tett ki a rejtett gazdaság nagysága. Ez arra utal, hogy a rejtett gazdaság teljes egészében nem szüntethető meg. A legutóbbi becslés készítését követően Magyarországon több gazdaságfehérítő és adócsökkentő lépést (például online számlázás, szociális hozzájárulási adó csökkentés) is alkalmaztak, amelynek hatására csökkenhetett a rejtett gazdaság aránya.

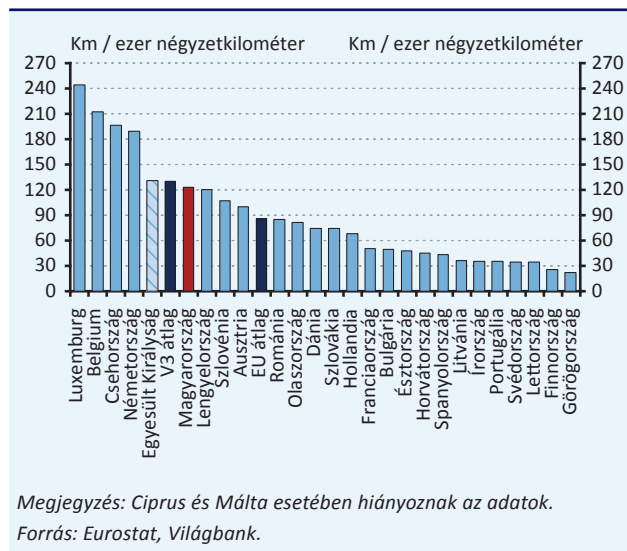
4.12. MODERN INFRASTRUKTÚRA

A jó minőségű hagyományos és modern infrastruktúra kulcsfontosságú hazánk hosszú távon fenntartható felzárkózásához. Az infrastruktúra fejlesztése csökkenti a szállítási költségeket, vonzza a gazdaságfejlesztő beruházásokat és segíti a munkaerő országon belüli mobilitását. A 21. század fő erőforrása az adat lehet, amelynek gyors és biztonságos továbbítása a versenyképesség fokmérőjévé válik. Ezért a legmodernebb internettechnológiai és információbiztonsági megoldások széleskörű elterjedése kritikus jelentőségű. A versenyképes infrastruktúra kialakításában az államnak kulcsszerepe van.

A magyar vasúti és közúti hálózat sűrűsége megfelelő, de a minőségét illetően több tekintetben is van tér az előrelépésre az uniós átlaghoz képest. Hazánk vasúthálózata az ötödik legsűrűbb volt 2019-ben az EU-ban. A vasúthálózatban a nagysebességű, villamosított és kétvágányú pályaszakaszok aránya azonban alacsony, ami visszafogja a kötött pályás közlekedés sebességét, komfortját, és így attraktivitását is. A közúthálózaton belül a gyorsforgalmi utak sűrűsége az uniós átlagnak megfelelő, de hossza és nemzetközi összekapcsoltsága fejlesztendő. A közúthálózat más részein jelentősebbek a minőségi problémák az útburkolat állapotát illetően. A megyék közel felében az utak több mint fele rossz állapotban van. A nagyvárosi közlekedést a forgalmi torlódások is akadályozzák.

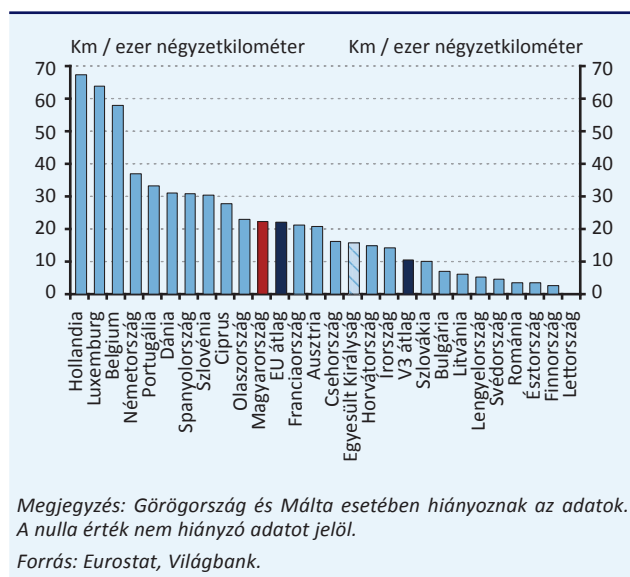
A hazai internetes infrastruktúra nemzetközileg is versenyképes, ugyanakkor az 5G technológia kiépítésében Magyarország számára még van tér az előrelépésre annak érdekében, hogy hazánk meg tudja őrizni infokommunikációs versenyelőnyét. Magyarország a szélessávú internet sebességét és elterjedtségét illetően az EU élmezőnyébe tartozik. Előbbi a visegrádi és uniós átlagnál másodpercenként 50, illetve 35 megabittel gyorsabb, utóbbi pedig a visegrádi átlag közel két és félszerese és az uniós átlag közel kétszerese. Kedvező, hogy a kezdeti fázisú 5G frekvenciáinak értékesítésében hazánk a 8. legjobb teljesítményt nyújtja az Európai Unióban, azonban a kereskedelmi 5G lefedettséget mutató térképek alapján még számottevő az e szolgáltatás által nem lefedett terület hazánkban. A magyar elektromos hálózatba betáplált áram 7 százaléka nem kerül felhasználásra, vagyis nettó veszteségként kerül elszámolásra, ami magasabb az 5 százalékos uniós és visegrádi átlagnál. A magasabb érték az elektromos vezetékek szigetelésének hiányosságaiából, illetve az időjárási anomáliáknak kevésbé kitett föld alatti vezetékek alacsony arányából következik.

4.133. A vasúti hálózat sűrűsége (2019)

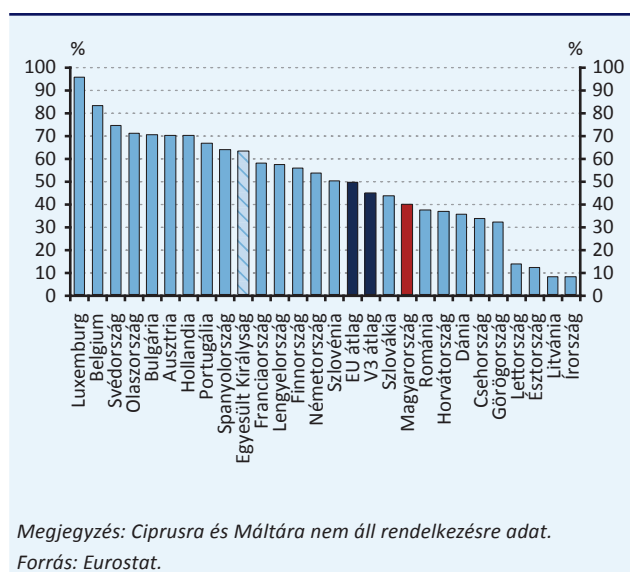
A vasúti hálózat sűrűsége a kötöttpályás infrastruktúra mennyiségi jellemzője. A magyar vasúti hálózat az 5. leg-sűrűbb az Európai Unióban, megelőzi többek között az osztrák, a francia és a svéd vasúthálózat országos lefedettségét, valamint az uniós átlagot is. A vasútvonalak sokasága azonban csak akkor nyújt versenyképes alternatívát a közúti közlekedésre és szállításra, amennyiben a pályák minősége alkalmas a gyors és megbízható közlekedésre, valamint a vasútvonalak vezetése figyelembe veszi – funkciójától függően – a sűrűn lakott térségek elhelyezkedését. A vasúti versenyképesség szempontjából szintén lényeges, hogy a pályamenti infrastruktúra kényelmes és vonzó utazási feltételeket biztosítson.

4.134. A gyorsforgalmi úthálózat sűrűsége (2019)

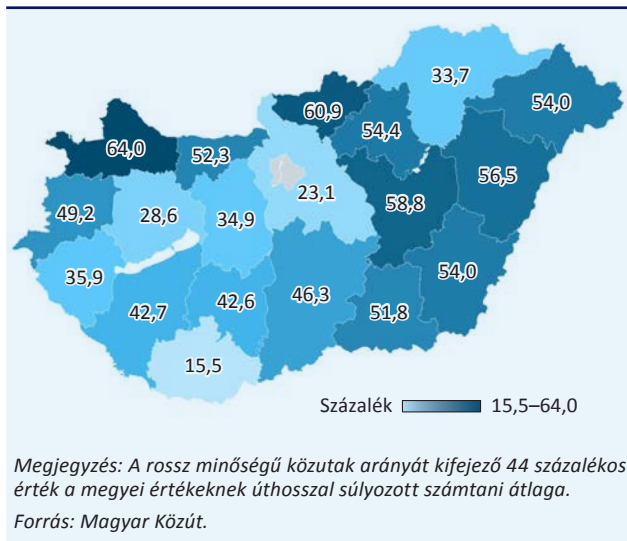
A gyorsforgalmi úthálózat sűrűsége a közúti infrastruktúra mennyiségi jellemzője. Hazánkban a gyorsforgalmi utak a többi visegrádi országhoz képest kétszer sűrűbben, az uniós átlagnak megfelelő mértékben hálózák be az ország területét. 2010 óta több mint 40 százalékkal nőtt a gyorsforgalmi utak hossza hazánkban. Jelenleg is számos gyorsforgalmi út építése van folyamatban, többek között Zala megyében egy olyan autópályát épít, amely alkalmas lesz az önvezető autók közlekedésére. Kormányzati cél, hogy az ország bármely településéről fél órán belül el lehessen érni a gyorsforgalmi úthálózatot, a megyei jogú városok kapcsolódjanak a gyorsforgalmi úthálózathoz és az, hogy az autópályák elérjék az országhatárt. A megfelelő vonalvezetéssel rendelkező gyorsforgalmi utak bővülése vonzza a gazdaságfejlesztő beruházásokat és gyorsabbá teszi a magánszemélyek és áruk célba jutását.

4.135. A villamosított vasútvonalak aránya (2019)

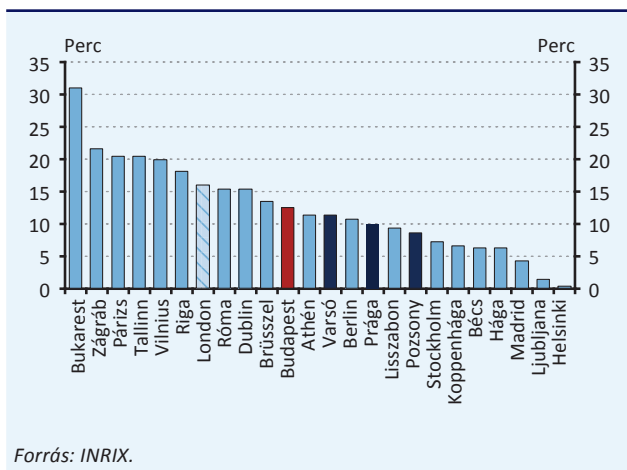
A vasúthálózat egyik minőségi ismérve a vasútvonalak sebessége mellett, hogy a hálózat milyen arányban villamosított. A magyar vasúti pálya 40 százaléka alkalmas az elektromos mozdonyok közlekedésére, ami 10 százalékponttal alacsonyabb az uniós átlagnál és 5 százalékponttal alacsonyabb a V3-átlagnál. Ausztria és Svédország vasútvonalainak már közel háromnegyede villamosított. A villamosított vasútvonalak magasabb pályasebességet tesznek lehetővé, ami csökkenti a szállítás és a munkába jutás idejét, így versenyképesebbé teszi a vasúti közlekedést és szállítást az egyelőre lényegesen környezetszennyezőbb közúti közlekedéssel szemben. Jelenleg csak néhány magyar vasútvonal alkalmas a 160 km/h sebességű közlekedésre. E vasútvonalak számának növekedése, valamint az új gyorsvasúti pályák (Budapest-Bécs, Budapest-Belgrád, Budapest-Kolozsvár, Budapest-Varsó) megépítése hosszabb távon elősegítheti a Kárpát-medence nagyvárosainak szorosabb összekapcsolását és részben kiválthatja a környezetszennyezőbb rövid távú légi járatokat.

4.136. A rossz útburkolati minőségű utak a teljes úthálózat arányában (2020)

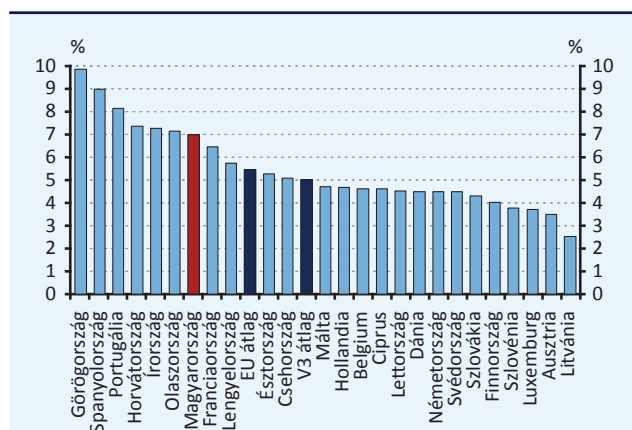
Magyarországon a közutak 44 százaléka rossz állapotban van (a Magyar Közút definíciója alapján). A legjobb minőségű közutak Baranya, Pest és Veszprém megyében vannak. Győr-Moson-Sopron, Nógrád és Jász-Nagykun-Szolnok megyében a legrosszabb az utak állapota, de mindegyik megyében számottevő arányban található felújításra szoruló útvonal. Az infrastruktúra fejlesztése és a jobb elérhetőség következtében az áruk célba juttatása könnyebbé válik, aminek eredményeként javul a piachoz való hozzáférés és erősödik az árverseny. A jobb útburkolati minőség a menetidő csökkenésén keresztül hozzájárulhat a munkaerő-mobilitás növekedéséhez, ami javíthatja a gazdaság termelékenységét is.

4.137. Forgalmi torlódásban naponta átlagosan elveszített idő (2020)

A forgalmi torlódások következtében hasznos munkaidő vagy szabadidő esik ki. 2020. évi adatok alapján a koronavírus-járvány a korábbi éveknél alacsonyabb közúti forgalmat eredményezett (2019-hez képest napi 9 perccel), mégis Budapesten a legnagyobb a forgalmi torlódások miatt naponta elvesztett idő a visegrádi fővárosok körében. Naponta átlagosan közel 13 percnyi időt veszítettek el 2020-ban Budapesten a rendszeres gépkocsivezetők, ami a főváros éves hozzáadott értékének akár több mint fél százalékos kiesését eredményezheti. A forgalmi dugóban egy év alatt átlagosan elveszített idő a magyar fővárosban volt a 27. legnagyobb 1000 rangsorolt nagyváros között 2020-ban az INRIX közlekedéssel és mobilitással foglalkozó tanácsadó cég számításai szerint. A visegrádi fővárosok mindegyikében kevesebb menetidő növekményt eredményeztek a forgalmi torlódások a budapestinél 2020-ban, ami a budapesti agglomerációs közlekedésfejlesztés szükségességét mutatja. A forgalmi torlódások következtében kieső időt a TomTom közlekedési adatok elemzésével és innovatív közlekedésszervezési technológiák gyártásával foglalkozó cég a magyar főváros esetében napi 28 percre becsüli 2020. évi adatok alapján.

4.138. Villamosenergia veszteség a teljes villamosenergia hálózaton (2018)

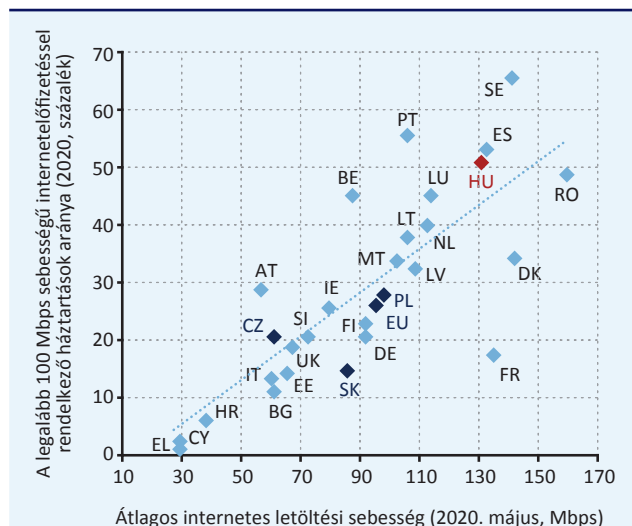

Megjegyzés: A Finnországra vonatkozó érték a 2015. évből, a Görögországra és Olaszországra vonatkozó érték a 2017. évből származik. Bulgáriára, az Egyesült Királyságra és Romániára nem áll rendelkezésre adat.

Forrás: Európai Energia Szabályozók Tanácsa.

Az elektromos hálózat megbízhatósága jellemezhető az elektromos hálózatról vételezett és abba betáplált, nemzetközi kereskedelemmel is korrigált villamosenergia hánnyadosával. Ez az érték tartalmazza a technikai (hálózat állapotától függő) és a nem technikai (külső körülmények hatására keletkező) villamosenergia veszteséget egyaránt. A magyar elektromos hálózatba betáplált áram 7 százaléka nem kerül felhasználásra, vagyis nettó veszteségként kerül elszámolásra. Ennek mértéke az Európai Unióban és a visegrádi versenytárs országokban is 5 százalék. Az uniós és visegrádi átlagot meghaladó mértékű hálózati villamosenergia veszteség lehetséges okai közé tartozik az elektromos hálózat hiányos, illetve elavult szigetelése – különösen a lakótelepek esetében –, illetve az, hogy az Európai Unióban az egyik legalacsonyabb a föld alatti elektromos vezetékek aránya, ezáltal a magyar hálózat erősen kitett a klímaváltozás következtében egyre gyakrabban jelentkező időjárási viszontagságoknak. Az elektromos hálózatok kapacitásának fejlesztése és az előre nem várt hálózati kimaradások további csökkentése hozzájárulhat ahhoz, hogy a negyedik ipari forradalom új megoldásai nagyobb teret nyerjenek.

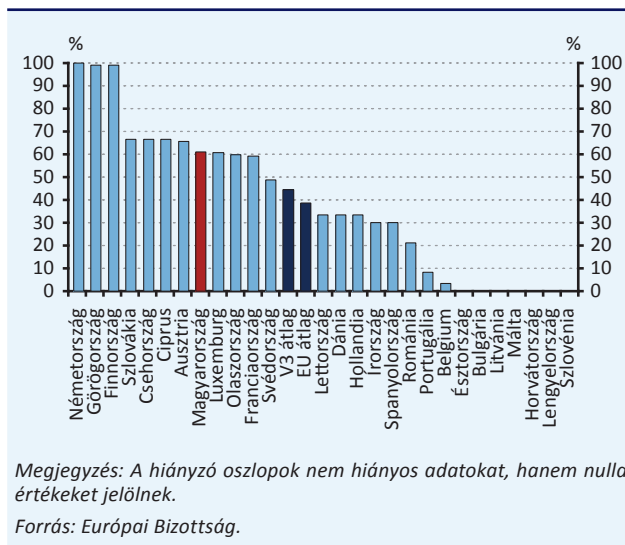
4.139. A szélessávú internet sebessége és elterjedtsége (2020)

Forrás: Európai Bizottság, Speedtest.

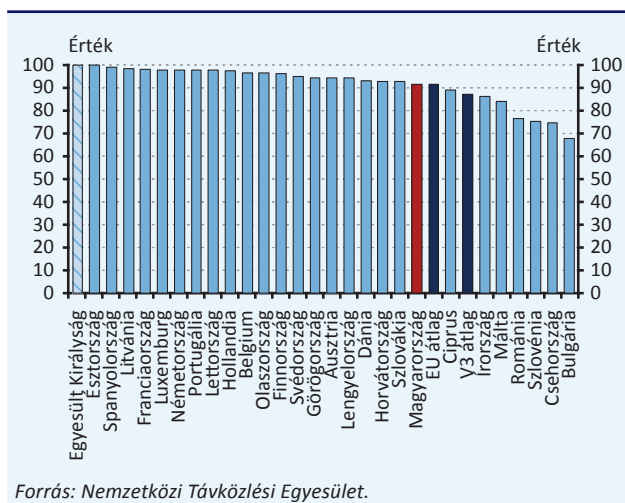
A szélessávú internet sebességét és elterjedtségét illetően Magyarország az EU élmezőnyébe tartozik. A magyar internet átlagos letöltési sebessége a visegrádi térség többi országához képest másodpercenként 50, az uniós átlaghoz képest 35 megabittel gyorsabb. A másodpercenként legalább 100 megabites sebességű internetelőfizetéssel rendelkező háztartások aránya hazánkban eléri az 50 százalékot, ami 30 százalékponttal haladja meg a többi visegrádi ország átlagát és 25 százalékponttal az uniós átlagot. A gyors hazai internet, ami a magyar háztartások széles körében elterjedt, többek között lehetővé teszi a digitalizációs megoldások lakossági terjedését és az e-közigazgatási megoldások igénybevételét, felhasználási arányuk emelkedését. A mobilinternet előfizetések száma azonban 2020. évi adatok alapján a legalacsonyabbak hazánkban az Európai Unió tagállamai között (75 előfizetés jut 100 főre a 104-es uniós átlaggal és a 124-es visegrádi átlaggal szemben). A gyors internet a vállalkozásokat is segíti termelő, illetve szolgáltató tevékenységük végzésében, ezzel növelve versenyképességüket a nemzetközi piacon.

4.140. 5G mobilinternet készültség (2021)

Az 5G mobilinternet készültség azt mutatja, hogy egy ország 5G szolgáltatásra alkalmas frekvenciáinak mekkora hányada kerül engedélyezésre és szolgáltatók általi használatba vételre 2021 végéig. Magyarország a nyolcadik ebben a mutatóban az Európai Unióban. 2021 végére várhatóan a teljes alkalmas frekvenciamentesség 61 százalékán működhet a technológia, ami meghaladja az uniós és a visegrádi átlagot. Az 5G lefedettség, ami azt mutatja, hogy a háztartások mekkora hányada fér hozzá a kereskedelmi 5G szolgáltatáshoz, azonban mindössze 7,3 százalék volt 2020-ban hazánkban. Az EU 5G lefedettségét mutató térképek alapján is még számottevő a terület hazánkban és a kelet-közép-európai régióban, ahol a szolgáltatás nem elérhető. Az 5G technológia elősegíti a dolgok internetének (IoT) vállalati elterjedését, ami jelentősen növelheti a termelékenységet. Ezért kulcsfontosságú és egyúttal versenyképességi előnyt jelenthet elsősorban a hazánkban működő ipari parkok, másodsorban a magyar háztartások 5G-vel való teljeskörű ellátásának mihamarabbi biztosítása.

4.141. Globális Kiberbiztonsági Mutató (2020)

A modern telekommunikációs infrastruktúra működéséhez biztonságos környezetre van szükség. Ennek a biztonságos környezetnek az erősségét méri a Nemzetközi Távközlési Egyesület Globális Kiberbiztonsági Mutatója. Ez egy olyan 82 kérdés alapján képezett, 20 indikátorból álló kompozit mutató, amelyben a 100 a legjobb, a 0 a leggyengébb elérhető eredmény. Magyarország kiberbiztonsága meghaladja a többi visegrádi ország átlagát és megegyezik az uniós átlaggal, azonban a fejlett észak- és nyugat-európai országokénál alacsonyabb. A rangsor élén Észtország áll az EU tagok körében. Hazánk információbiztonságát illetően erősség a partnerekkel történő együttműködés, a társadalmi figyelem felkeltése és a kapacitásépítés, valamint a jogi szabályozási környezet. Versenyképességi tartalék azonosítható azonban az információbiztonság technológiai (informatikai és szoftveres) fejlettsége tekintetében. A Nemzeti Kibervédelmi Intézet létrehozásával az állami és önkormányzati szervek információbiztonságát szavatoló intézményrendszert központosították, azonban a magyar információbiztonsági szoftveripar fejlesztése, támogatása - Szlovákia és Csehország példájához hasonlóan - Magyarország számára is kitörési pontot jelenthet.

4.13. VERSENYKÉPES ENERGIAFELHASZNÁLÁS

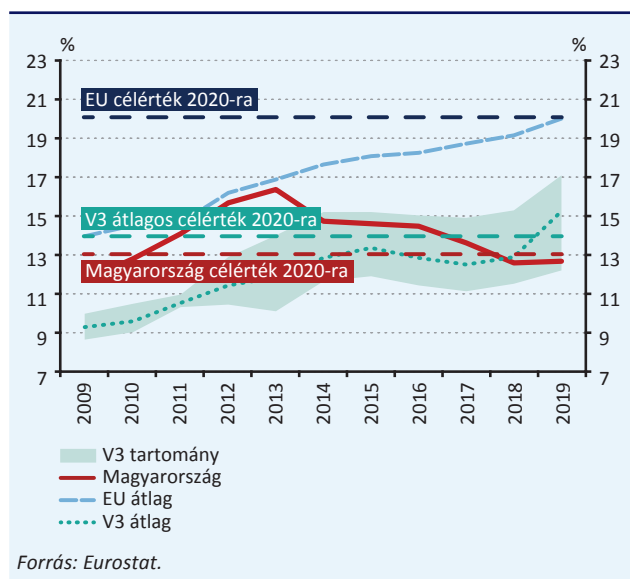
Az állam a megfelelő energiamix kialakításával, illetve a nettó energiaiimport arányának mérséklésével csökkentheti az ország energiafüggőségét. Akkor fenntartható egy ország energiamixe, amennyiben a teljes energiafelhasználás legalább felét környezetbarát és belföldön előállított energiaforrások biztosítják. A felhasznált energia környezetileg fenntarthatóbbá tétele hozzájárulhat a hazai gazdaság zöld átállásához és karbonsemlegessé válásához. Az alacsony lakossági energiaárak növelik a háztartások rendelkezésre álló jövedelmét, a mérsékelt vállalati energiaköltségekből megtakarított összeg pedig beruházási célra fordítható, azonban a versenyképességi szempontok mellett a környezeti fenntarthatósági szempontok érvényesítése is elengedhetetlen a fosszilis energiahordozók árazása kapcsán.

A megújuló energiaforrások hazai energiafelhasználáson belül 2014-től csökkenő aránya 13 százalékon megállt 2019-ben, a 2030-ra vállalt 21 százalékos célkitűzés elérése azonban kitörési pont Magyarország számára. A kormány elsősorban a nap- és geotermikus energiakapacitások bővítésével érne el a kitűzött célt. Ezzel kapcsolatban biztató, hogy a 2030-ra elérendő 6000 MW beépített kapacitásnyi napelemből 2000 MW 2020 végéig már megépült. A kapacitások bővítése mellett a megújuló energia tárolásának megoldása és a hálózati infrastruktúra felkészítése is elengedhetetlen a célok teljesítése érdekében.

A magyar háztartások energiakiadásai alacsonyabbak az uniós átlagnál, az alacsony energiaárak megőrzése mellett azonban a felhasznált energiaforrások környezeti fenntarthatóságának erősítése esetében van tér az előrelépésre. Magyarországon a háztartási villamos energia és gáz ára 2011 és 2014 között az árak több lépésben történő hatósági csökkentése következtében előbb a visegrádi térség, majd az EU-átlag alá mérséklődött. Egy kétkeresős háztartás jövedelme 2,7 százalékat fordítja energiára, ami alacsonyabb az uniós átlagnál (3,3 százalék). A lakossági árakhoz hasonlóan az ipari felhasználású villamos energia és gáz árak 2013 és 2017 között ugyan mérséklődtek, de az EU-átlag alá nem tudtak csökkenni. Mivel az ipari felhasználású energiaárak elsősorban a tőzsdén keresztül kerülnek meghatározásra, ezért ezek az árak az energiafüggőséget csökkentő határkeresztező kapacitások megépülésével mérséklődhetnek. Az alacsony ipari gázárak rövid távon versenyképességi előnyt jelenthetnek a cégek számára, fenntarthatósági szempontból azonban hosszú távon a földgáz kiváltása lenne kívánatos.

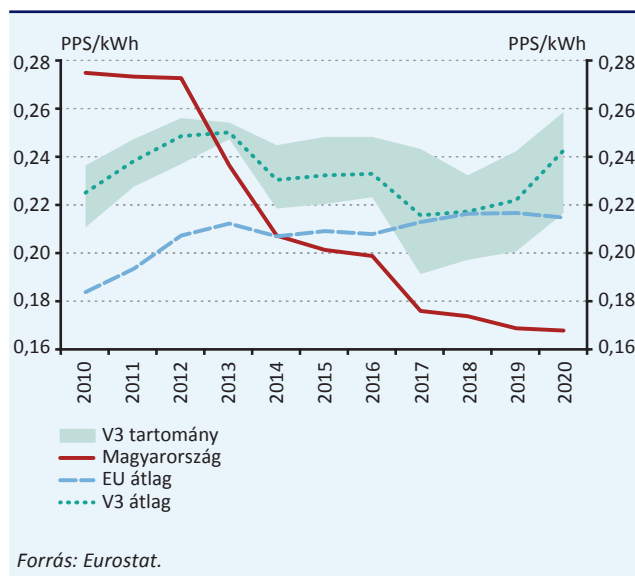
A magyar gazdaságban a nettó energiaiimport aránya továbbra is magas. Az elmúlt évek dinamikus gazdasági növekedése nagyobb energiafelhasználást eredményezett, aminek következtében a nettó energiaiimport arány a 2010-es évek elejéhez képest megközelítőleg 20 százalékponttal megemelkedett a 2010-es évek végére. 2019-ben kiugróan magas, 70 százalékos szinten állt a mutató a gáztárolók biztonsági célú, magas arányú feltöltése következtében. Az importarány meghaladta az 53 százalékos régiós és a 61 százalékos uniós átlagokat.

4.142. Megújuló energiaforrások használata

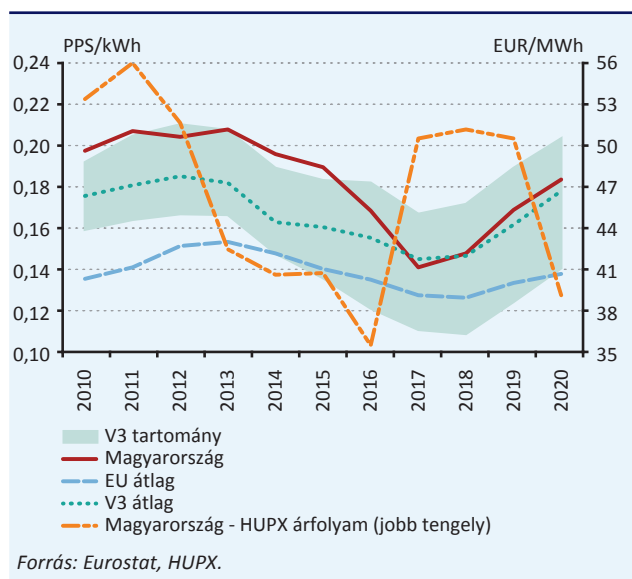
A megújuló energiaforrások használata a teljes energiahasználat arányában Magyarországon alacsonyabb az EU és a visegrádi országok átlagánál. A 2020-ig vállalt nemzeti célértéket már korábban teljesítette hazánk, de 2018-ban enyhén az alá csökkent a megújuló források használata. A csökkenés azonban részben kedvező folyamatból ered, ugyanis a gázfűtés – rezsicsökkentés következtében – olcsóbbá válásával csökkent a megújulónak tekintett, azonban erőteljesen környezetszennyező tűzifa használata. A beépített napenergia kapacitás a 2013. évi 35 MW-ról 2020-ban 2000 MW közelébe emelkedett. A beépített napenergia kapacitások 2030-ra 6000 MW-ra növelése mellett a nem tűzifa alapú biomassza felhasználására és a geotermikus energia kihasználására épül az energia szakpolitika, ami a megújuló források részarányát 21 százalékra növelné 2030-ig. A 21 százalékos nemzeti célkitűzés azonban a negyedik legalacsonyabb vállalás az EU-ban és számottevően alacsonyabb a 2030-ra vállalt 32 százalékos uniós célértéknél. A megújuló energiaforrások elterjedése a hazai termelő kapacitások bővítése mellett a tárolási lehetőségek innovatív és környezetbarát megoldását és a villamosenergia hálózat technikai felkészítését is igényli.

4.143. A villamosenergia ára (háztartások számára)

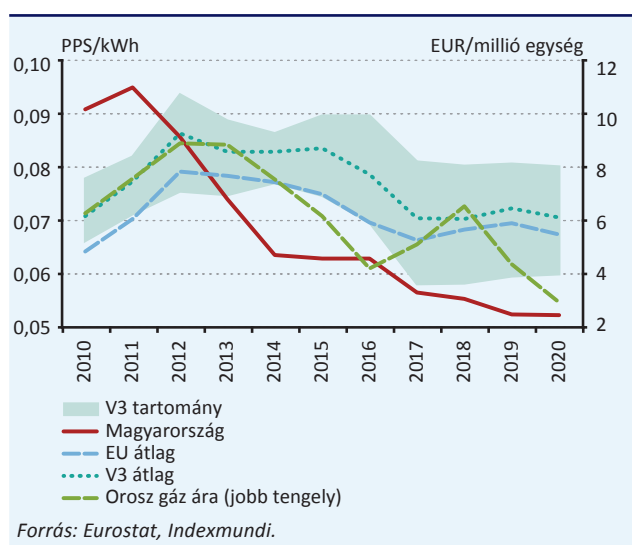
Az elektromos energia ára (a háztartások számára, adókkal és egyéb terhekkkel, vásárlóerő-paritáson számolva) Magyarországon a 2012-2014 időszakban a szabályozott árak több lépésben történő csökkentése következtében a visegrádi térség átlaga alá süllyedt és 2015-től már az uniós átlagnál is alacsonyabb. A csökkenés mértéke 2010 és 2020 között közel 40 százalékos volt. A Magyar Energetikai és Közmű-Szabályozási Hivatal nemzetközi árösszehasonlítása alapján a lakossági villamosenergia vásárlóerő-paritáson mért ára 2021. júniusban a hatodik legalacsonyabb volt Budapesten az uniós fővárosok körében. Egy modellezett kétkeresős budapesti háztartás a jövedelme 2,7 százalékát fordítja energiakiadásokra, ami az uniós fővárosok átlagánál (3,3 százalék) alacsonyabb.

4.144. A villamosenergia ára (ipari fogyasztók számára)

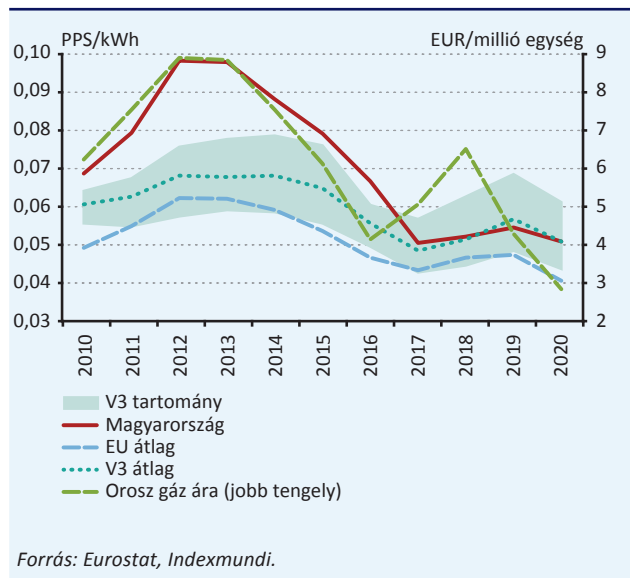
Míg a lakosság körében egyetemes szolgáltatási formában valósul meg az áramellátás, addig a vállalatok körében a szabadpiaci ellátás diverzifikáltabb áramárakat eredményez. Az egyes vállalatok egyedi menedzsment képességein (és az egyedi kereskedési struktúráikon) is nagyban múlik, hogy mennyire kedvező feltételek mellett jutnak hozzá az elektromos áramhoz. 2010 óta működik a HUPX, vagyis a magyar villamosenergia-tőzsde, amely kereslet-kínálat alapon határozza meg az ipari villamosenergia-kereskedés napi árfolyamát. Több mint 20 százalékkal csökkent a magyar tőzsdei villamosenergia átlagára 2019-ről 2020-ra többek között a koronavírus-járvány következtében visszaeső kereslet hatására. A magyar ipari áramárak (adókkal és egyéb terhekkel, vásárlóerő-paritáson) 2013 és 2017 között a visegrádi térség többi országának átlagos árszintjére csökkentek és közeledtek az uniós átlaghoz, azonban 2018-tól a régiós országokkal együtt távolodnak tőle. Az euróban mért ipari felhasználású magyar villamosenergia ára (adókkal és egyéb terhekkel) 2019-ben 0,11 EUR / kWh volt. Az ipari áramárak csökkenése azért lenne fontos, hogy a vállalatok fix költségei Magyarországon hosszú távon is alacsony szinten maradjassanak. Ezt elősegítheti a 2021. áprilisban átadott új, magyar-szlovák villamosenergia távvezeték is.

4.145. A gáz ára (háztartások számára)

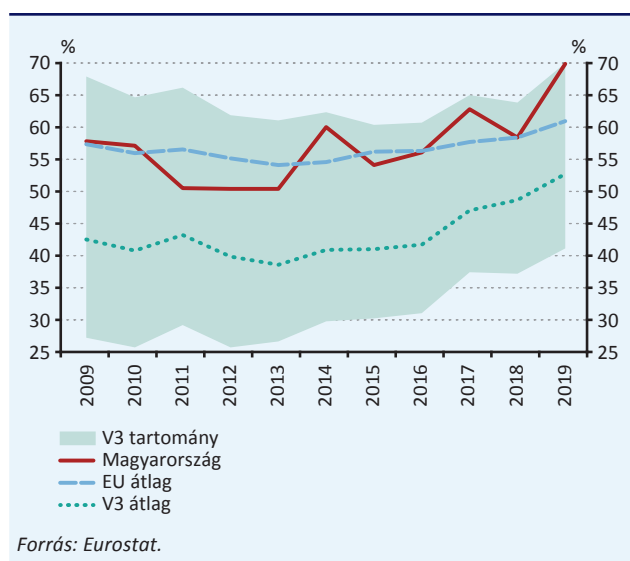
A lakossági gáz ára (hazai háztartások részére, adókkal és egyéb terhekkel, vásárlóerő-paritáson) Magyarországon a szabályozott árak több lépésben történő csökkentése következtében 2011 és 2014 között 34 százalékkal lecsökkent. Ennek köszönhetően 2013-tól a visegrádi és az uniós átlagnál is alacsonyabbá vált a gáz ára a háztartások számára. 2020-ban 1 kWh lakossági fogyasztóknak nyújtott gáz ára (adókkal és egyéb terhekkel) 0,03 euróba kerül. A Magyar Energetikai és Közmű-Szabályozási Hivatal nemzetközi árösszehasonlítása alapján a budapesti lakossági fogyasztók vásárlóerő-paritáson mért földgáz ára 2021. júniusban a harmadik legalacsonyabb volt az uniós fővárosok körében. A lakossági gáz alacsony árszínvona rövid távon növeli más cikkek fogyasztását, vagy a háztartások megtakarításait, ezáltal a gazdasági versenyképességet is. A fenntarthatóság szempontjainak figyelembevétele érdekében azonban lényeges, hogy hosszabb távon a gázfogyasztást környezetkímélőbb alternatívák egészítsék ki, illetve váltsák fel.

4.146. A gáz ára (ipari fogyasztók számára)

A háztartási gázárakhoz hasonlóan az ipari – vagyis vállalati – fogyasztók számára érvényesített gázárak (adókkal és egyéb terhekkel, vásárlóerő-paritáson) 2013 és 2017 között a világpiaci folyamatok következtében lecsökkentek és utolérték a visegrádi térség átlagos árszintjét, azonban az uniós átlagnál a korábbi éveknél bár jóval kisebb mértékben, de továbbra is magasabbak. 2020-ban az ipari fogyasztók számára folyósított 1 kWh gáz ára (adókkal és egyéb terhekkel) 0,03 euro volt. 2013 és 2017 között érdemben csökkent a magyar ár, ami a világpiaci ár és a gáz alapárak rakodó egyéb, szabályozói terhek csökkenésének a hatása. Mivel a földgáz világpiaci ára folyamatosan változik, az alacsonyabb energiaárak fenntartásához hozzájárulhat a földgázimport útvonalak számának növelése a magyar-román, a magyar-szerb és a magyar-szlovén-olasz kétirányú szállításra alkalmas, határt átlépő gázhálózati összeköttetések kiépítésével.

4.147. Nettó energiaiimport

A nettó energiaiimport a teljes energiahasználat arányában az országok energiafüggőségének mérőszáma. A magyar energiaiimport mértéke 2009 és 2018 között átlagosan 55 százalék volt és a V3-átlag felett alakult, ám 2019-ben megközelítette a 70 százalékot. Ez 17 százalékkal haladta meg a visegrádi versenytársak átlagát, 10 százalékponttal az uniós országok átlagát és több mint 10 százalékponttal a 2019. évi magyar értéket. A 2019-ben megnövekvő hazai energiaiimport arányt a földgáz tárolók energiabiztonsági okokból a megszokottnál nagyobb mértékű feltöltése okozhatta. A nettó energiaiimport csökkenésével egy adott ország energiafüggősége is csökken, amely következtében javul annak gazdasági függetlensége és versenyképessége. Az energiafüggőség további csökkenése javítaná hazánk energiabiztonságát.

4.14. ZÖLD GAZDASÁG

Zöld és körforgásos gazdasági átállás nélkül nem képzelhető el fenntartható felzárkózás. A versenyképesség és a fenntarthatóság egymástól elválaszthatatlan fogalmak. A társadalmi és gazdasági fejlődést szem előtt tartva csak az lehet versenyképes, ami hosszú távon fenntartható és fordítva. Ezért kiemelten fontos, hogy a rendelkezésre álló természeti erőforrásainkat – mint a víz, a levegő és a földterületek – ne kizsákmányoljuk, hanem hatékonyan, takarékosan, fenntartható módon gazdálkodjunk velük. Számos akcióterv, intézkedési javaslat született a világ gazdaságaiban, például az amerikai és európai Green (New) Deal, illetve hazánkban is az Éghajlatváltozási Cselekvési Terv vagy a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, amelyek termelésünk és fogyasztásunk fenntarthatóvá alakítását célozzák. Ahhoz azonban, hogy a Föld globális átlaghőmérsékletének emelkedését jóval 2 °C alatt tartsuk az iparosodás előtti szinthez képest, komoly erőfeszítések szükségesek hazánkban és a világban egyaránt.

A magyar gazdaság energiateljesítménye továbbra is magas. Bár Magyarországon 2010 és 2019 között több mint 20 százalékkal csökkent az egységni kibocsátásra jutó energiaigény, a V3-ak és Magyarország energiaintenzitása azonban 1,7-szerese az uniós átlagnak. Vásárlóerő-paritáson számítva a Magyarország és az Európai Unió közötti energiahatékonysági különbség érdemben mérsékeltebb (12 százalékos). A legolcsóbb és a vállalatoknak, valamint a nemzetgazdaságnak egyaránt a legkevesebb költséget okozó energia az előállításra, illetve elfogyasztásra nem kerülő energia.

Magyarországon az egyik legalacsonyabb az egy főre jutó szén-dioxid-kibocsátás az EU-ban, az egységni megtermelt termékre jutó szén-dioxid-kibocsátás alacsonyabb az EU és V3 átlagánál, a légszennyezettség mértéke azonban magasabb az uniós átlagnál. Magyarország egyike azon országoknak, amelyek az utóbbi évtizedekben gazdasági növekedésük ellenére szén-dioxid-kibocsátásukat jelentősen csökkenteni tudták. Azonban a következő időszakban törekednünk kell arra, hogy a hazai termelési és gyártási folyamatokat még kisebb karbonemisszióval optimalizáljuk, hiszen hazánk által is vállalt cél, hogy az Európai Unió többi országával együtt 2050-re klímasegítségessé váljunk. Magyarországon a lakosság részecskekibocsátásból származó levegőszennyezettségnek való kitettsége uniós átlag feletti – a nagyobb városokban a közlekedésből származó kibocsátás miatt, míg a vidéki térségekben a szilárd tüzelőanyagok fűtési célú elégetése következtében. A légszennyezettség csökkenése mérsékelné a légúti megbetegedések számát, ezáltal javítaná a lakosság egészségi állapotát a lakosság egészségi állapotát, ami versenyképességi tényező.

Magyarország – a bolygó legtöbb országához hasonlóan – negatív ökológiai egyenleggel rendelkezik. Az ökológiai egyenleg azt mutatja, hogy egy ország területén rendelkezésre álló természeti erőforrásokból (biokapacitás) mennyit veszünk igénybe (ökológiai lábnyom). Azok az országok, amelyek felhasználása meghaladja biokapacitását, ökológiai deficitbe kerülnek. Magyarország 2017-ben 11 millió globális hektárral használta túl a környezeti javait. Pozitívum azonban, hogy hazánk ökológiai deficitjének mértéke csökkent a rendszerváltozás előtti évtizedekhez képest. Globális szinten tekintve 1,7 Föld környezeti erőforrására lenne szükségünk, hogy fenntartsuk a világ jelenlegi fogyasztását. A Föld saját éves biokapacitását 2021-ben július 29-én lépte túl, ami csaknem egy hónappal korábban következett be a 2020-as augusztus 22-i dátumnál (Earth overshoot day).

A körforgásos gazdaság nem azonosítható csupán a megtermelt hulladék újrahasznosításával, az előállított hulladék és szennyezőanyag mennyiségét is szükséges csökkenteni. Magyarországon a hulladék-újrahasznosítás terén az utóbbi tíz évben jelentős előrelépés volt tapasztalható, hazánk közeledett az uniós átlaghoz. Az újrahasznosítás arányának növelésére azonban továbbra is szükség van. Emellett Magyarországon az összes megtermelt hulladékmennyiség csaknem fele sajnos továbbra is a földfelszínre, vagy földfelszínbe kerül lerakásra, ami a hulladékkezelés leginkább környezetkárosító módja.

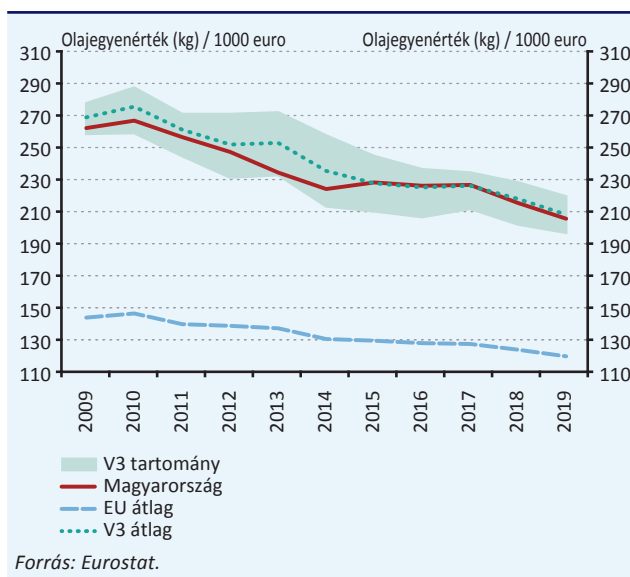
A földterületeinkkel és vizeinkkel való felelős gazdálkodás szintén elengedhetetlen a klímaváltozás elleni küzdelem során, azonban mind az erdős, mind az öntözött területek aránya alacsonynak mondható hazánkban és a szennyvízhálózatba kötött háztartások esetében is van még tér az előrelépésre. Az erdőségek a szénmegkötés, vízmegtartás és talajjavítás által, illetve számos élőlényfaj lakóhelyeként játszanak fontos szerepet. Magyarországon – részben természetföldrajzi adottságként – a fás és erdős területek aránya a hetedik legalacsonyabb az Unióban. A mezőgazdasági öntözés az élelmszervebiztonság megteremtése miatt fontos, mivel nagyobb területeket tesz termővé és növeli a terméshozamokat. A minél hatékonyabb, precízebb vízkijuttatás nagyobb öntözött területeket eredményez. Magyarországon a lakosságnak mindössze mintegy 80 százaléka rendelkezik szennyvízelvezetéssel. Bár a szennyvízelvezetési hálózat elmúlt években végrehajtott

bővítésével és fejlesztésével, valamint 2010-ben Budapesten egy újabb szennyvízüzem megnyitásával történt előrelépés a területen, azonban további lépésekre lehet szükség, mivel a magyar lakosság 20 százaléka a 2000 fős lélekszámnál kisebb, szennyvíztisztítóval nem rendelkező településeken él.

A környezetszennyezés mérséklésére az egyik gazdaságpolitikai eszköz a zöld adók kiterjesztése. A zöld projektek megvalósulása nagyban támaszkodik a kormányzati finanszírozásra, továbbá az egyik legelterjedtebb zöld pénzügyi instrumentum, a zöld kötvények kibocsátására. A környezetvédelmi adókból származó bevételek Magyarországon az uniós és a régiós átlagnál kisebb mértékben járulnak hozzá a költségvetési bevételekhez, és a visegrádi országok közül csak Csehországot előzzük meg. A környezetvédelmi ráfordítások mértéke tekintetében is alacsonyabb a hazai érték, mint az uniós és visegrádi átlag, így e mutató terén is van tér az előrelépésre. A zöld kötvények kibocsátásának aránya az egyéb kötvényekhez képest ezért fontos mutató. Magyarországon az első zöld kötvényt 2020-ban bocsátotta ki a magyar állam, amit több vállalati kibocsátás követett. Az összesített kibocsátások azt mutatják, hogy 2020-ban mind regionális, mind európai uniós viszonylatban is magas kibocsátási arányt mutattak a hazai zöld állampapírok. Bár vállalati oldalról a hazai zöld kötvény kibocsátásban még jelentős előrelépési lehetőségek azonosíthatók, mind a zöld állampapír, mind a vállalati zöldkötvénypiacot vizsgálva nagy lépésnek tekinthető, hogy a 2020 előtt idehaza gyakorlatilag nem létező piacon tavaly már hazánkban is megjelentek ezek a termékek. Az MNB elköteleződését mutatja, hogy tevékenysége 2021. augusztus 2-től – az európai jegybankok közül elsőként – zöld mandátummal bővült. Így az MNB folytatja eddigi erőfeszítéseit a hazai pénzügyi rendszer, és ennek révén a teljes gazdaság klímabarát pályára való átállítására.

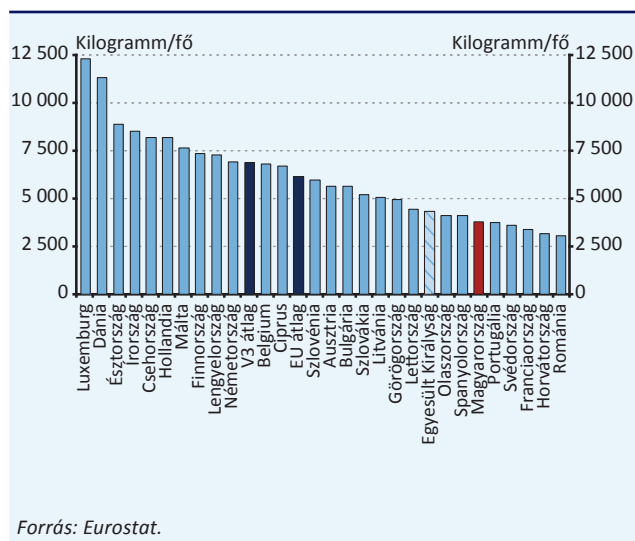
ÖKOLÓGIAI FENNTARTHATÓSÁG

4.148. A gazdaság energaintenzitása

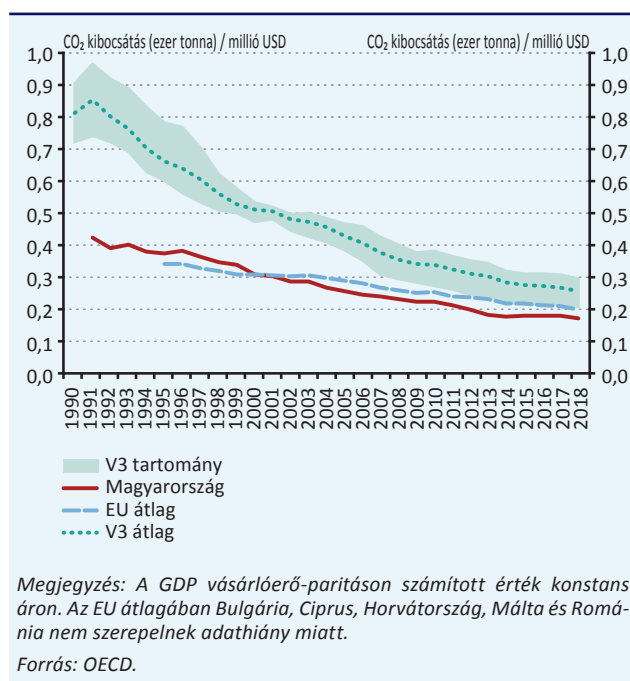
A gazdaság energaintenzitása megmutatja, hogy egységnyi gazdasági kibocsátás mekkora energiafelhasználást igényel. Hazánk energaintenzitása a régiós átlag szintjével együtt mozog. 2010 és 2019 között közel 25 százalékkal mérséklődött az egységnyi kibocsátáshoz kapcsolódó energiaigény Magyarországon. A magyar és a visegrádi régió energaintenzitása azonban továbbra is mintegy 1,7-szerese az uniós átlagnak. Vásárlóerő-paritáson számítva a Magyarország és az Európai Unió közötti energiahatékonysági különbség érdemben mérsékeltebb (12 százalékos), azonban az EU-átlaghoz képest energiapazarlóbb hazai gazdasági működés ezt a mutatót vizsgálva is kirajzolódik. Az alacsonyabb energaintenzitás a gazdaság működése számára olcsóbb, csökkentené az energiatülségünket, továbbá a hatékonyság növelése mellett környezetkímélőbb és zöldebb feltételeket biztosít a hosszú távon is sikeres felzárkózáshoz.

4.149. Egy főre jutó szén-dioxid-kibocsátás (2019)

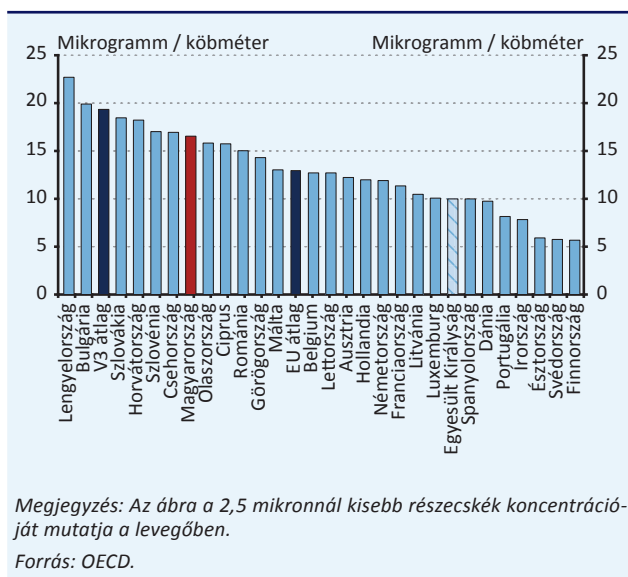
Magyarország egyike azon viszonylag kevés országnak, amelyek a bővülő gazdasági teljesítményük mellett jelentősen csökkentették szén-dioxid-kibocsátásukat az utóbbi évtizedekben. Az egy főre jutó szén-dioxid-kibocsátás mérséklésében hazánk az élenjárók közé tartozik. Ennek köszönhető az európai uniós és V3-as átlag alatti magyar érték, bár az elmúlt években a gyors gazdasági növekedés következtében enyhén emelkedett. 2050-re – megfelelő pénzügyi források mellett – reális cél lehet gazdaságunk fokozatos karbonsemlegessé alakítása. Ez nemcsak a környezet védelmét, de új technológiák és magasabb hozzáadott értéket képviselő iparágak elterjedését is elősegítené, ezáltal hozzájárulva a fenntartható felzárkózáshoz.

4.150. Egységnyi megtermelt termékre jutó szén-dioxid-kibocsátás

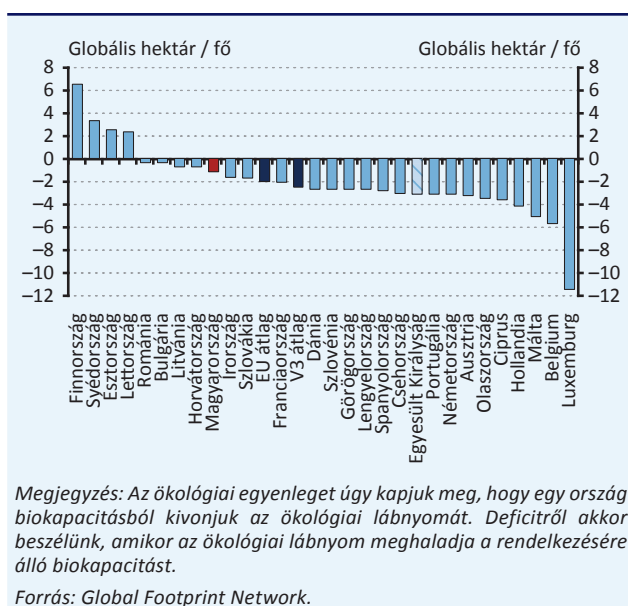
A gazdaság által megtermelt egységnyi termékre jutó szén-dioxid-kibocsátás Magyarországon az uniós átlag körüli szinten alakul, és alacsonyabb, mint a többi visegrádi országban. Főként Csehország és Lengyelország gazdasága termel igen magas kibocsátási adatok mellett. Ugyanakkor az uniós rangsor elején Svédország kevesebb mint fele annyi szén-dioxidot bocsát ki, mint Magyarország. Az elmúlt években a gazdasági termelés gyorsabban nőtt, mint amennyire az egységnyi termékre jutó szén-dioxid-kibocsátás csökkent, így a teljes CO₂-kibocsátásunk emelkedett. A technológia- és tudásintenzív növekedési modellre való átállás hatására a gazdaság alacsony károsanyag-kibocsátás mellett tudna fenntarthatóan magas növekedést elérni.

4.151. Lakosság kitettsége a légszennyezettségnek (2019)

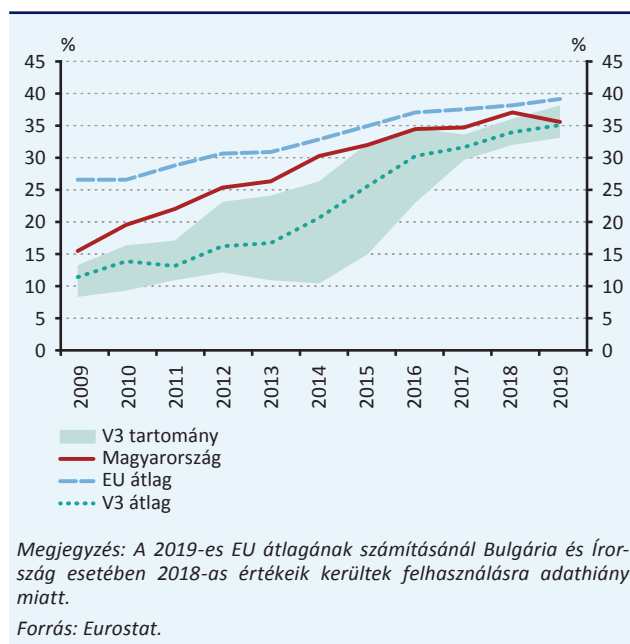
A lakosság részecske kibocsátásból származó levegőszennyezettségnek való kitettsége Magyarországon az uniós átlag feletti. Jelenleg hazánkban a hetedik legmagasabb az átlagosan egy köbméterre jutó 2,5 mikronnál kisebb légi szennyezőanyag koncentráció (16,6 mikrogramm/köbméter). A 2,5 mikronnál kisebb légi szennyezőanyagok belégzés után a tüdőből már nem ürülnek ki, így az ezeknek való hosszú távú kitettség komoly egészségügyi kockázatot jelent. A munkaerő romló egészségi állapota következtében a gazdasági termelőképességre is negatívan hat a magasabb légszennyezettség. A finomrészecske-kibocsátás az Egészségügyi Világszervezet által meghatározott irányadó érték több mint másfélszerese Magyarországon. A légszennyezettség fő forrása a közlekedési emisszió, a szilárd tüzelőanyagok, hulladékok használata lakóházak fűtésére, így ezek visszaszorításával mérsékelhető lenne a szennyezettség.

4.152. Ökológiai egyenleg (2017)

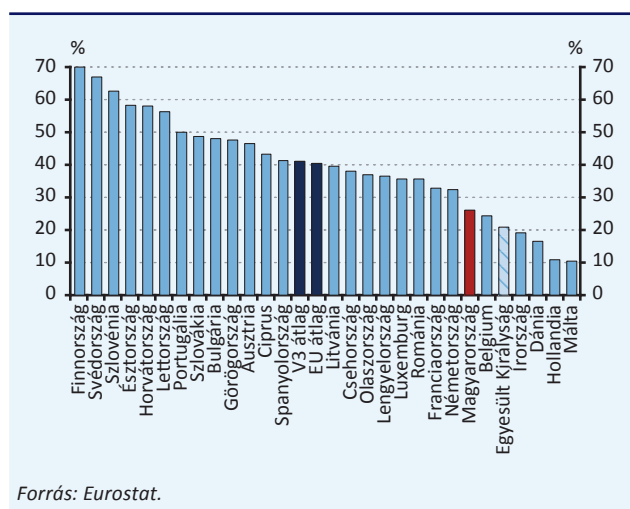
Az ökológiai egyenleg azt mutatja, hogy egy ország területén rendelkezésre álló természeti erőforrásokból (biokapacitás) mennyit veszünk igénybe (ökológiai lábnyom). Azok az országok, amelyek felhasználása meghaladja biokapacitását, ökológiai deficitbe kerülnek. Az elmúlt 50 évben Magyarország, ahogyan a bolygó legtöbb országa is, folyamatosan túllépte a rendelkezésre álló földterületének eltartóképességét, azaz az ország ökológiai hiányt ért el. A legutóbbi (2017) elérhető adatok szerint az EU-ban mindössze négy ország ért el ökológiai többletet. Magyarország ökológiai egyenlege enyhén deficit, azonban kevésbé, mint az Unió vagy a visegrádi országok átlaga.

4.153. Települési hulladék újrahasznosítási aránya

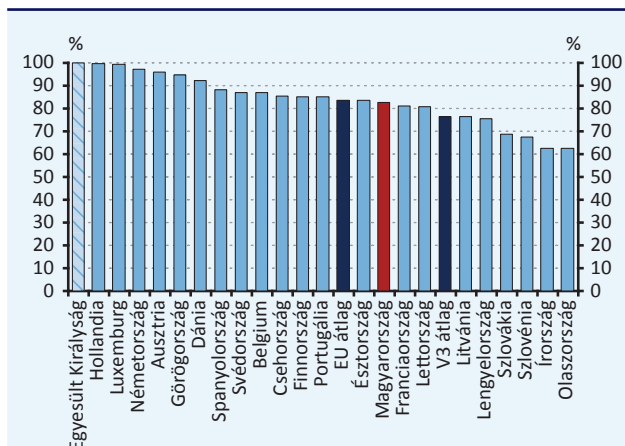
Az erőforrások hatékony felhasználása és az erőforrásintenzitás csökkentése érdekében a hulladékgazdálkodás fontos szerepet kap. A települési hulladék újrahasznosítása vagy újrafeldolgozása területén az utóbbi tíz évben jelentős fejlődés látható. Magyarország kevesebb, mint felére tudta csökkenteni lemaradását az uniós átlaghoz képest, miközben megtartotta a visegrádi országok közötti vezető helyét. 2018-hoz képest 2019-ben 1 százalékponttal csökkent az újrahasznosítás aránya. A jelenlegi 36 százalékos arány további növelésével elkerülhető az erőforrások pazarlása, csökkenthetők a káros környezeti hatások, és mérsékelhető az elsődleges természeti erőforrások iránti szükséglet.

4.154. Erdős és fásított területek aránya az országok teljes méretéből (2018)

Az erdők fontos szerepet játszanak az éghajlatváltozás mérséklésében, mivel nagy mennyiségű szén-dioxidot kötnek meg és tárolnak, továbbá pozitívan befolyásolják a levegő és a víz minőségét, és a biodiverzitásnak is otthont adnak. A talaj megkötésével korlátozzák a talajeróziót, megvédik az épített infrastruktúrát, miközben korlátozzák a folyókba és tavakba áramló üledék mennyiségét. Hazánk erdőségeinek mérete 26 százaléka az ország teljes területének, ami a 6. legkisebb arány az EU-n belül. A V3-ak erdős területeinek átlagos aránya nagyjából megfelel az EU 40 százalékos átlagának. Területarányosan a legtöbb erdőterülettel Finnország, Svédország és Szlovénia rendelkezik, míg a legkevesebbel Málta és Hollandia.

4.155. Szennyvíztisztító telephez csatlakozó lakosság aránya (2019)

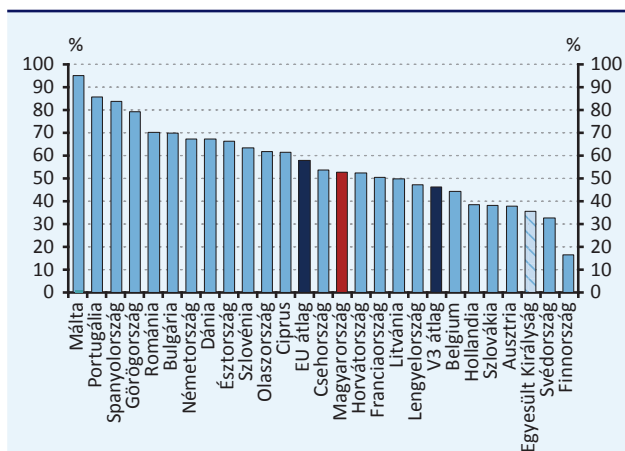

Megjegyzés: Bulgária, Ciprus, Horvátország, Málta és Románia esetében nem áll rendelkezésre adat. Az Egyesült Királyság, Franciaország, Görögország, Írország, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország és Svédország esetében korábbi évre érhető el adat.

Forrás: OECD.

Magyarországon a lakosság 83 százaléka csatlakozik szennyvíztisztító telep csatornarendszeréhez, ami a 2010. évi 72 százalékos arányhoz képest előrelépés, és a hazai érték az uniós átlagnál mindössze 1 százalékponttal alacsonyabb. Hazánkban a szennyvíztisztító-hálózatba bekapcsolt háztartások aránya 6 százalékponttal magasabb a többi visegrádi ország átlagánál, míg a fejlett nyugat-európai országok többsége a magyart meghaladó bekötöttséggel rendelkezik. Az OECD által vizsgált országok közül az Egyesült Királyság, Hollandia és Luxemburg állnak az élen. Hazánkban elsősorban a 2000 főnél alacsonyabb lélekszámmal rendelkező településeken hiányos a szennyvízelvezetés kiépítettsége, egyúttal a szennyvíztisztításé is.

4.156. Öntözött területek aránya az öntözésre alkalmas mezőgazdasági területeken belül (2016)

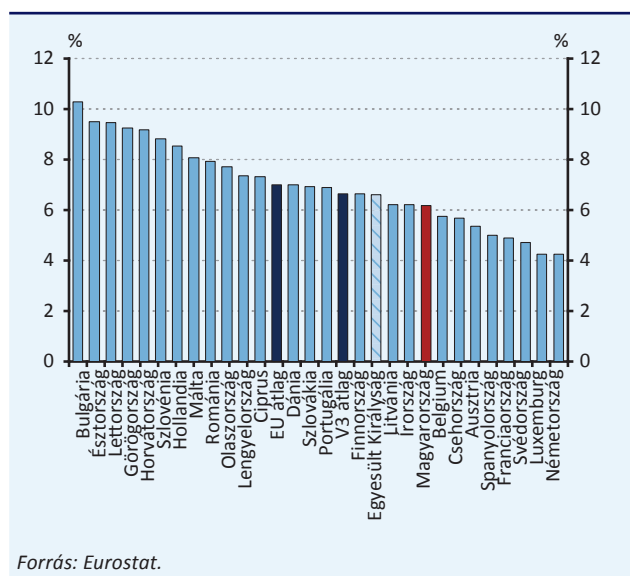
Megjegyzés: Írország, Lettország és Luxemburg esetében nem áll rendelkezésre adat.

Forrás: Eurostat.

Magyarországon az öntözésre alkalmas (öntözőberendezéssel ellátott) területek alig több mint felét vonják ténylegesen öntözés alá, ami megközelítőleg megfelel az uniós és a többi visegrádi ország átlagának. Az összes mezőgazdasági területen belül EU-ban átlagosan több mint 6 százalék körüli az öntözött területek aránya, míg hazánkban az összes mezőgazdasági területnek (5,2 millió hektár) csak kevesebb mint 3 százaléka, mintegy 100 ezer hektár kerül évente öntözésre. Figyelembe véve, hogy az időjárási körülményeknek közvetlenül kitett növénytermesztés súlya 60 százalék körüli, ez az érték alacsonyabb az optimálisnál. Különösen fontos a mezőgazdaság felkészítése a Kárpát-medencét is egyre nagyobb mértékben elérő éghajlati változások hatásaira. A magasabb bevételekkel kecsegtető fehérjenövény-, zöldség-gyümölcs- és vetőmagtermesztés csak öntözött területeken folytatható. A vetőmagexport nélkülözhetetlen a jövő élelmiszertermeléséhez, ezért hazánkban minél nagyobb részesedéssel kellene részt venni benne. Az öntözött területek arányának emelése és a rendelkezésre álló vízkészlet hatékony felhasználása jelentősen növelné az agrárium termelékenységét és reakcióképességét az éghajlatváltozás hatásaira.

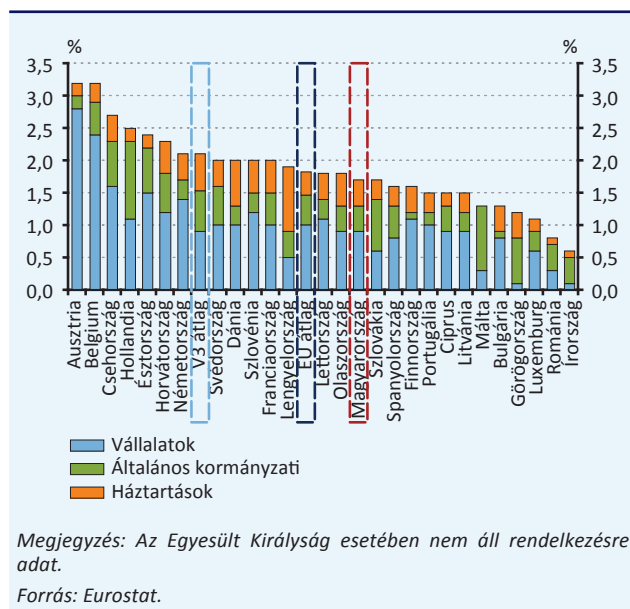
ZÖLD PÉNZÜGYEK

4.157. Környezetvédelmi adóbevételek a teljes adóbevétel arányában (2019)

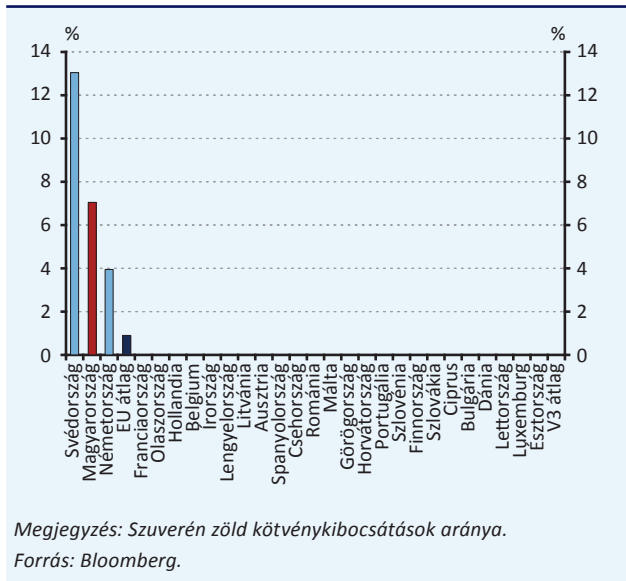
A környezetvédelmi adók teljes adóbevételen belüli aránya Magyarországon több mint 6 százalékot tett ki 2019-ben. Ez azonban kissé alacsonyabb az uniós és a visegrádi országok átlagos értékeinél, így a környezetvédelmi adókból származó bevételek Magyarországon az Unió és a visegrádi régió átlagánál kisebb mértékben járulnak hozzá a teljes kormányzati adóbevételekhez. A környezeti adókon belül az Eurostat három kategóriát különböztet meg (energia adók, közlekedési adók, környezetterhelési adók). Ezek közül az energia adókból származó bevételek a legmagasabbak, amelyeket a közlekedésből származó adóbevételek követnek. Előbbiek a zöld adóbevételek mintegy háromnegyedét, utóbbiak az ötödét teszik ki az EU-ban. A környezetterhelésre kivetett adókból származó bevételek töredékét képezik a zöld adóbevételeknek. Magyarország zöld adószervezetét is az energiaadók dominálják, ugyanakkor a környezetterhelési adókból származó bevételek átlag feletti, a levegőterhelési, vízterhelési és talajterhelési díjakból származó bevételek eredményeként a zöld adókon belül közel 10 százalékos a részesedésük. Ezek az adófajták hivatottak a gazdaság legnagyobb szennyezőivel megfizettetni az olyan közjóságok használatát, mint a tiszta levegő és víz.

4.158. Környezetvédelmi ráfordítások a GDP arányában (2018)

A környezetvédelmi ráfordítások tekintetében Magyarország kiadásainak mértéke alacsonyabb a visegrádi régió és az Unió 2 százalék körüli átlagos értékénél, így e mutató terén is van tér az előrelépésre. Az EU-ban az ilyen jellegű ráfordítások több mint felét a vállalati szektor adja, egy negyedét a kormányzati kiadások teszik ki, a háztartások környezetvédelmi ráfordításai a legkisebbek (mintegy 20 százalék). E ráfordítások szektorok szerinti bontása hazánkban is hasonlóan alakul, míg a többi visegrádi ország esetében valamivel nagyobb arányúak az általános kormányzati ráfordítások a környezet védelmére. Az adatokból kitűnik, hogy a szektorok szinergikus együttműködésére van szükség ahhoz, hogy a klímaváltozás negatív következményeit mérsékelni tudjuk.

4.159. Kibocsátott zöld államkötvények aránya (2020)

A zöld kötvények számítanak a legismertebb zöld pénzügyi instrumentumnak. Habár zöld kötvénykibocsátások 2007 óta történtek, Európában elsőként 2016-ban jelent meg ilyen típusú államkötvény, amelyet Lengyelország jegyzett. Az ezt követő években számos európai ország jelent meg hasonló eszközzel a piacon és tavaly óta Magyarország is kibocsátóvá vált. 2020-ban Magyarország magas kibocsátási arányt ért el európai uniós viszonylatban. A pénzügyi piacok további zöldülése, illetve a kormányzat és az MNB fenntarthatóság iránti elkötelezettsége ezen instrumentumok további bővülését vetítik előre a következő években. Az MNB elköteleződését mutatja, hogy tevékenysége 2021. augusztus 2-től – az európai jegybankok közül elsőként – zöld mandátummal bővült. Így az MNB folytatja eddigi erőfeszítéseit a hazai pénzügyi rendszer, és ennek révén a teljes gazdaság klímabarát pályára való átállítására.

Szent-Györgyi Albert

(Budapest, 1893. szeptember 16. – Woods Hole, Massachusetts, 1986. október 22.)

Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas magyar orvos, biokémikus.

1904 és 1911 között a Lónyay utcai református gimnáziumban végezte a középiskolát, majd tanulmányait a Budapesti Tudományegyetem Orvostani Karán folytatta. Az első világháborúban katonaorvosként vett részt a keleti fronton. Életét kockáztatva segített a sérültek kimentésében, amiért Ezüst Vitézségi Érmét kapott. Az első világháború után Pozsonyban, Prágában, Berlinben, Leidenben, Groningenben folytatott tanulmányokat a biológia, az élettan, a gyógyszerstan, a bakteriológia, majd a fizikai-kémia terén.

Kutatásai során állatok mellékveséjében azonosított egy új anyagot, amelyet később káposztából és narancsból sikerült ki-nyernie. A $C_6H_8O_6$ összegképletű anyag a hexuronsav elnevezést kapta. 1927-ben megvédte a hexuronsav felfedezéséről írt doktori disszertációját a cambridge-i egyetemen, és a kémiai tudományok doktora lett.

1928. október 1-én kinevezték a szegedi egyetem tanárává, ahol 1931-ben kezdte meg kutatói és tanári tevékenységét az orvosi vegytani intézet professzoraként. 1931-től a C-vitamin kutatásával foglalkozott, amelynek pontos összetétele akkor még ismeretlen volt. Szent-Györgyi viszont kimutatta, hogy a mellékvesében található hexuronsav és a C-vitamin ugyanaz az anyag. Ezt követően paprikából sikerült nagy mennyiségű C-vitamint előállítani. További kutatásai kiterjedtek többek között a biológiai oxidációra, az akkor egészében még nem ismert citrátciklus egyes részeinek vizsgálatára és a mechanikai izommozgás fehérjekémiai hátterének feltárására.

1937-ben élettani-orvosi Nobel-díjat kap a C-vitaminnal kapcsolatos kutatásaiért "a biológiai égés folyamatával kapcsolatos felfedezései, különösen a C-vitaminnal és fumársav katalizátorral végzett kutatómunkája elismeréseképpen". A Nobel-díjjal kapott érmét az akkoriban kitört finn háború szenvedőinek ajánlotta fel, amit Wilhelm Hilbert helsinki vállalati igazgató később megvett és 1940-ben a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozott, ahol a mai napig őrzik az érmét. 1938-ban a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett.

1947-ben elhagyta az országot és a Boston melletti Woods-Hole-ban telepedett le, ahol előbb a tengerbiológiai laboratóriumának igazgatója, majd a Dartmouth-i Egyetem professzora volt. Élete utolsó két évtizedét a rákkutatásnak szentelte. Fontos meglátása volt a szabad gyökök szerepének felismerése a rák kialakulásában és a vitaminok (mint például a C-vitamin) gyökfogó szerepének felismerése. 1972-ben létrehozta a Nemzeti Rákkutató Alapítványt. Az 1960-as években elkezdett a politikával is foglalkozni. Számos cikket írt, amiben bírálta a nukleáris fegyverkezést és 1970-ben a vietnámi háború ellen is felszólalt. 1978-ban tagja volt a koronázási ékszereket Magyarországra szállító küldöttségnek.

Szent-Györgyi Albert öregkorában is megtartotta szellemi és fizikai frissességét. 1986. október 22-én halt meg otthonában veseelégtelenség következtében. Az Atlanti-óceán partján lévő háza kertjében temették el.

VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS

2021

Nyomda: Prospektus Kft.

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

mnb.hu

©MAGYAR NEMZETI BANK

1054 BUDAPEST, SZABADSÁG TÉR 9.